Anka Kowalska
PESTKA
Institut Wydawniczy Pax,
Warszawa, 1970

„Iar cînd dragostea ți-e împărtășită și brațele se deschid să te primească — atunci roagă-l pe Dumnezeu să cruțe această iubire de alterare, căci mă tem pentru inimile pline pînă la refuz de fericire."

Antoine de Saint-Exupéry,
Citadela.

I

ATUNCI I-AM SPUS CĂ N-O SĂ REziste, că pur și simplu se sinucide.

— Doamne ferește, am zis și am repetat vorba asta, fără să-mi dau seama, de cîteva ori.

Însă la vremea aceea nu simțeam nimic deosebit, în afară de un soi de ciudă pentru faptul că eu însămi nu observasem drama care se petrecea lîngă mine și pentru că-mi fusese tăinuit lucrul cel mai important din viața celei pe care aveam dreptul să o numesc prietenă. Oamenilor nu le place niciodată să fie dezinformați, le displace să constate că poartă în ei o imagine falsă a celor dragi, deși nu sînt în stare să-și facă una adevărată, astea erau chiar cuvintele ei. Aflasem, astfel, că și eu eram incapabilă de acest lucru și, pe moment, m-am simțit jignită.

— Doamne ferește ! am spus și am tăcut uitîndu-mă la ea, pe care o cunoșteam de atîția ani, din atîtea discuții, certuri și supărări, din tot cursul lung al acestei prietenii. Și deodată am simțit că, în afară de ciudă, trăiesc și un soi de satisfacție.

În toți anii aceștia, nu putusem să țin pasul cu ea ; știa să dinamizeze prin ființa ei și în jurul ei atîția oameni,

genera situații dramatice, evenimente, diferite descoperiri uluitoare, dispoziții mereu schimbătoare. Eu veneam întotdeauna gîfîind din urmă, puteam cel mult să iau parte la observarea și comentarea acestei vieți tumultuoase și anume numai a acelor elemente pe care mi le relata chiar ea, în discuții ori mărturisiri. Era nespus de mobilă, omniprezentă, curioasă de tot ce se petrecea în jurul ei. Numai femeilor frumoase — sau considerate frumoase — le stă bine genul acesta de mobilitate. În orice caz eu nu puteam să mă port astfel, mie lumea mi-ar fi taxat o asemenea comportare, în cel mai bun caz, drept indiscreție.

Atunci m-am gîndit că în sfîrșit am prins-o din urmă, întreagă, nu numai un deget, un gînd, ori o toană. Și mă mai gîndeam că a venit ea însăși, că s-a întors la mine, că s-a predat singură în mîinile mele și că nu mai trebuia să alerg eu după ea, s-o rog să stea o clipă de vorbă și cu mine, să se întîlnească o dată numai cu mine. Căci întotdeauna fusesem geloasă pe tumultul din viața ei — probleme, oameni, telefoane, plecări, veniri — pe participarea ei la toate acestea și pe prezența unor oameni și probleme atît de diferite în viața ei.

Acum însă venise singură la mine, spunînd că nu mai vrea să-mi ascundă lucrul cel mai important din viața ei.

— Toate celelalte sînt pe planul doi, a spus ea și am înțeles încă o dată că de aici venea pica ce mă rodea, pentru că în toți acești ani și în toate discuțiile noastre profunde, eu aflasem probabil numai ceea ce era la ea pe planul doi, iar ea totul despre mine. Și asta deoarece în viața mea nu exista nici un „plan doi". Tot de aici provenea și satisfacția mea de acum, căci avalanșa aceea de probleme, oameni, fericiri și înfrîngeri, pentru care o invidiam atît, nu constituise totuși esențialul în viața ei. Esențialul fusese rău, amar și în fond fals. Pentru prima oară mă gîndeam că ea, cea pe care o crezusem demnă de invidie, este de fapt nefericită.

— Toate celelalte sînt pe planul doi, a spus și atunci am început să repet „Doamne ferește!". Stătea, într-o fustă verde, întinsă în fotoliu, bronzată încă din primele zile ale lunii mai, își răsucea între degete o șuviță de păr negru, iar eu rămăsesem cu ceainicul în mînă, în pragul dinspre coridor. Îmi amintesc doar că a sărit deodată din

fotoliu, sau mai degrabă a alunecat cu mișcările ei unduioase, ca de obicei. Tocurile cui au țăcănit pe parchet, Agata mi-a luat ceainicul din mînă și a spus răspicat:

— Pe mine să nu mă sperii cu Dumnezeu! Nu mă sperii de Dumnezeu. Stai jos odată. De-abia aștept să beau ceaiul.

Adesea stăteam ore în șir bînd ceai, întinse amîndouă pe studio, de obicei ea pregătea ceaiul, foarte tare și foarte parfumat, așa cum învățasem și eu de la ea să beau și să-mi placă. Și acum mi-a adus o ceașcă, iar ea s-a așezat pe divan oftînd; cana mare aburea între palmele ei. Nu reușisem niciodată s-o conving să bea din ceva mai mic. „Mie-mi place mult", răspundea ea cu încăpățînare, susținînd că nici în cinci, ori zece cești nu e niciodată „mult" cu adevărat. Ea singură, răscolind prin vasele mele, descoperise cana aceea albastră cu picățele albe, mari. „Exact una ca asta aveam cînd eram mică", spusese mulțumită și chiar și atunci cînd nu eram singure, cînd etalam în fața musafirilor serviciul meu colorat de ceai, pe care mi-l adusese chiar ea, foarte încîntată, odată, de ziua onomastică, pînă și atunci trebuia să-i torn ceaiul în cana aceea oribilă, de culoarea albăstrelii.

Observam uimită că totul e ca mai înainte. Agata desfăcu nervos un nou pachet de țigări, aruncă pantofii din picioare, suspină ca un pui de animal și se întinse pe studio. Așa cum stătea, cu capul sprijinit în cot, fața ei părea mică și rotundă. Răsuci butonul radioului și deodată răsună vocea fermecătoare a lui Earthy Kitt. O priveam prin ceața de lacrimi și nu voiam să las discuția să alunece din nou în lumea aceea cunoscută, care se dovedise a fi pentru ea doar „planul doi".

— Bătrînico, spuse ea cu voce calmă și rugătoare; auzii clinchetul ușor al brățărilor și credeam că are să mă îmbrățișeze. Plîngeam fără să mă mai feresc, conștientă, după teama pe care o simțeam de eventualele ei lacrimi, de disperarea ei, că nu voiam să se bizuie pe puterile mele, pe forța mea lăuntrică.

— Bătrînico, spuse Agata și mai adăugă ceva, dar am crezut că n-am înțeles bine. Am ridicat capul, pielea de pe

obraji mi se strîngea pe urmele lacrimilor uscate și m-am uitat la fața ei mică și rotundă.

— Cum asta ? am întrebat. Cum asta ?

Credeam că a înnebunit, căci am auzit-o repetînd :

— Sînt fericită.

2

CU MULT ÎNAINTE DE MĂRTURISIREA asta, a venit într-o zi la mine Pawel, stătea în fotoliul de-aici, cu trăsăturile lui încă moi, copilărești și buzele îi tremurau ca unei fete gata să izbucnească în plîns. Cu cîteva zile mai înainte îi condusesem la gară, erau amîndoi îmbrăcați în pantaloni și pulovere, cu rucsacuri în spate. Condamnam excursia aceea la lacuri și-i invidiam totodată.

— Aveți două corturi ? întrebasem cu speranță.

— Timpito ! răspunsese Agata apăsat.

La cîteva zile după aceea, Pawel bătea la ușa mea. Se bronzase, dar pe sub bronz era vînăt. Mi-a spus din prag că Agata l-a părăsit.

A treia zi se trezise dimineața foarte devreme, de fapt eu îl trezisem, zărise în deschizătura cortului piciorul ei dispărînd, vîntul smulgea pînza.

— Închide la loc, auzise de afară vocea Agatei. E un vînt cumplit. Apoi adormise. Abia cînd s-a sculat, după două sau trei ore, a observat că nu-i decît un rucsac în cort.

Îi lăsase o scrisoare, o bucățică de hîrtie vîrîtă sub curelele rucsacului. *„Peste cîțiva ani ar fi fost mult mai greu. E vina mea, dar de unde puteam să știu ? Tu ai fost primul bărbat din viața mea. A.“*

— Doar totul era bine, spuse Pawel. Ascultă, Sabina, explică-mi. Explică-i ei. Ascultă, Sabina, doar totul era bine.

— Ea unde-i ?

— La Kazimierz

— De unde știi ?

— Mi-a trimis o telegramă, aici, la Varșovia. Se temea să nu-mi închipui... cînd a dispărut așa...

— Te-ai dus după ea ?

Desigur, acum venea direct de acolo. O găsise pe Agata pe plajă, departe de oraș ; un cearceaf alb ca zăpada, în mijlocul stufărișului ; în față, de partea cealaltă a Wistulei, se ridica turnul castelului din Janowiec, în spate peretele alb, abrupt al carierei de piatră. Agata stătea întinsă pe burtă, cu brațul îndoit sub cap.

— N-are rost, spusese, cînd îl văzuse apropiindu-se. El o mîngîiase pe gît, pe spate ; în timp ce povestea toate astea îl vedeam cum suferă : o iubea. Agata se ridicase, își trăsese rochia pe cap, avea ochii plini de dușmănie, spuse Pawel și-și înghiți saliva cu zgomot.

— De ce-ai venit aici ? Vreau să fiu singură.

— Agata !

— Nu.

Soarele dogorea, pescărușii țipau, orașul Kazimierz era ceva mai sus, în dreapta lui Pawel. Fuseseră împreună aici, cîndva, poate cu un an mai înainte și Agata cîntase toată ziua pe plajă. Nunta era fixată pentru septembrie, acum era iunie.

— De ce ? strigă el. Genunchii-i tremurau, se așeză pe nisip și ea lîngă el, îmbrățișîndu-l ; el îi sărută ochii închiși și o așeză acolo, pe nisipul alb și fierbinte, iar ea i se dărui și totul părea ca înainte. Dar cînd a ridicat capul și a văzut-o cu ochii larg deschiși, privind țintă în soare, s-a retras ca lovit în inimă.

A auzit-o spunînd :

— Pawel, asta nu-i iubire.

— Agata !

— Nu. N-am suferit niciodată din cauza ta. Nici tu din cauza mea. În felul acesta, îți sînt inutilă. Și tu mie. Dă-mi o țigară.

Au aprins, vîntul stingea chibriturile, părul negru al Agatei îl lovea pe Pawel în față, mîinile-i tremurau.

— Iubești pe altcineva.

— Chiar într-adevăr nu poți să înțelegi ? țipă ea. Totodată țipă și un pescăruș, iar la biserică bătu clopotul. Agata spuse mai încet, deplin liniștită, cuprinzîndu-și genunchii cu brațele (avea o față încîntată, povestea Pawel) :

— Vreau să fiu fericită.

Așa o lăsase. Cînd ajunsese la marginea șoselei, lîngă carieră, se oprise și se uitase spre Wistula și spre cearceaful ei.

După aceea nu s-au mai întîlnit. Pawel îi scrisese, dar ea nu i-a răspuns. Mie mi se părea că ar fi trebuit să-i răspundă.

— Ești prea binecrescută! mi-a răspuns caustic. Crezi că el asta așteaptă de la mine, un gest de politețe?

Nu izbuteam să înțeleg, cum poți să fii așa de intim cu cineva — atunci aflasem, de la Pawel, că trăiau împreună și faptul în sine mă șocase — și brusc să te desparți. Fusese îndeajuns de rău că se culcase cu el, ce mai însemna și ruptura asta absurdă? Ești complet imorală, i-am spus. Mergeam pe aleea Ujazdowskie, treceam pe lîngă oameni ieșiți la plimbare, Agata s-a oprit cu lacrimi în ochi, cum plîngea ea, brusc.

— A te culca cu cineva poate fi la fel de imoral în căsnicie, ca și în afara ei, spuse ea. Înțelege. La fel. Dacă nu e nimic în plus. Ai vrea să mă culc cu el pînă la sfîrșitul vieții? Așa, pur și simplu? Ca și cum aș mînca pîine cu unt?

Oamenii se uitau la noi, o doamnă sîsîi indignată. Am luat-o pe Agata de braț, am tras-o cu forța în parc și ne-am așezat pe o bancă.

— Dar mi-ai spus că nu s-a schimbat nimic între voi. Și totuși ai rupt brusc această legătură.

Ea desenă pe nisip un X mare, bețișorul trosni între degetele sale.

— Măcar tu, Sabina, încearcă să înțelegi. Doar e simplu. Faptul că nu s-a schimbat nimic între noi — tocmai ăsta-i motivul. Am comis două greșeli: prima, cînd mi-am închipuit că asta-i dragostea. A doua, cînd am fost de acord cu căsătoria. Dar în tot timpul ăsta nu s-a schimbat nimic. În mine — nimic. Asta înseamnă că eram goală pe dinăuntru, sufletește, înțelegi? Era plăcut. Plăcut!

La picioarele noastre, un porumbel alerga după o vrabie; ea goni porumbelul, dar zbură și vrabia.

— Și toți acești doi ani... totul, degeaba? am întrebat, întristată.

Agata țipă la mine supărată.

— Cum degeaba? Dar faptul că am învățat... ce nu este iubire, asta pentru tine nu înseamnă nimic?

3

ȚIN MINTE TOTUL, BORIS, ȚIN minte totul, dar sînt ca un antiroman: timpul trecut, mai mult ca perfect, viitor, lucruri importante sau nu, totul e amestecat laolaltă, dar există. Apeși pe o clapă și răspund douăzeci. Înainte, credeam că asta-i o infirmitate, o nenorocire, că din cauza acestei însușiri de a memora totul — lucruri importante și necesare laolaltă cu altele derizorii și inutile — sînt ca un coș de gunoi, în care se află obiecte rupte, stricate, care nu mai sînt bune la nimic, din care nu poate să se nască nimic sănătos și nici să se păstreze. Abia ea m-a învățat că tocmai de la această stare trebuie să aștepți cel mai mult. Ea spunea că oamenii pierd cel mai adesea din teama de a memora. Îmbătrînim, spunea, nu din cauză că purtăm în noi tot mai multe amintiri, chipuri, întîmplări, probleme încheiate, ci din cauză că ne îndepărtăm de ele, pentru că permitem să crească în noi distanța, depărtarea. Probabil că ți-a expus și ție teoria asta, pentru că în jurnalul ei era furioasă pe respectul tău pentru distanța care ne desparte de trecut, pe concepția generală conform căreia memoria trebuie să fie asemenea unui clasor, sau unui contabil care calculează cu grijă venitul și cheltuielile, asemenea unui contabil pentru care importantă este numai cifra finală, suma. „Poate că asta o fi însemnînd înțelepciune, scria ea, dar nu pentru om și nu aici, pe pămînt."

La început am crezut că voia să exprime imposibilitatea reducerii omului la o sumă oarecare, la un singur rezultat, dar nu. Căci mai era acolo următoarea frază: „Nimic din ce i-a fost dat omului, nu i-a fost dat degeaba; nimic din ceea ce face, nu se uită. Dumnezeu, dacă există într-adevăr, trebuie să fie Memoria Perfectă".

Dumnezeu, în concepția ei, era ceva și mai de neînțeles decît cel cunoscut în general ; ideea asta de Dumnezeu mă scotea din sărite, dar stai, acum vreau să-ți povestesc altceva, nu pot începe cu lucrurile cele mai neclare.

Deci, ea m-a învățat să am mare încredere în „coșul de gunoi", cum îmi numeam cu memoria. De altfel și ea ținea minte totul și ca tot așa de amănunțit analiza lumea, natura, oamenii din tramvai, aduna totul ca un burșuc, numai că ea reușea să povestească despre toate astea, eu nu. Cu ea da, cu ea și eu reușeam. Cînd eram numai noi două, ne cufundam în această confuzie temporală, în acest amestec al lucrurilor importante și neimportante, ca într-o lumină. Căci reușise să mă convingă că tocmai asta este lumina din care rezultă cunoașterea.

În situația noastră, dacă reconsituirea trecutului nu va rezulta de aici, din această memorie eterogenă, atunci nu va mai veni de nicăieri.

4

DE LA DISCUȚIA MEA CU EA, DUPĂ ruptura cu Pawel, au trecut ani și într-o zi mi-a spus că e fericită. Aprinde Boris, stai, dă-mi și mie chibritul. Asta nu înțeleg eu, tu știi mai multe decît mine ; deci, ea era fericită cu tine. Sau poate nu cu tine, ci doar cu dragostea pentru tine, nu știu. Însă era fericită. Am văzut-o. Știu. Nu înțeleg însă cum era posibil. Dac-ar fi dus o viață de călugăriță, aș fi înțeles. Dar felul ei de viață nu avea nimic comun cu mănăstirea.

Știi cel puțin ce rochie purta atunci, cînd te-a cunoscut ? Nu. Vezi ? Eu însă știu și știu de asemenea că nu a văzut atunci nimic la tine, nici un semn, nici o prevestire, se bucura de petrecere și mă ironiza pe mine. Mă prezentam la „balul" acela pentru prima dată în rolul de soție fericită. Am venit toți trei, eu, ea și Jozef, căci, ca de obicei, ea era fără partener și faptul acesta, tot ca de obicei, nu putea să placă femeilor. La petrecerea aceea toți funcționarii erau cu familiile, era plictiseș, numai

cunoștințe vechi, soțiile lor, verii lor, dar Agata se distra de minune. Nici eu, nici Jozef nu dansam, ea, în schimb, nu stătea o clipă.

În ziua aceea nu s-a întîmplat nimic. N-a recepționat nici un semnal, nici o prevestire, mă uitam des la ea și știu că n-a dansat cu tine mai mult decît cu alții. Nu te-aș fi ținut minte din seara aceea, dacă n-ar fi fost Teresa. Ea a știut prima.

Umblam întotdeauna cu tocuri joase, mi se părea că nu-s de nasul meu pantofii eleganți cu tocuri. În afară de asta, încă din copilărie mă îmbrăcam în rochii sport. Adică, eu le consideram sport și credeam că-s create special pentru mine și abia Agata mi-a demonstrat că astea nici nu se pot numi rochii. Ea a reușit să mă scîrbească definitiv de sacii în care umblam și de nelipsitele mele gulerașe la gît ; dar să port tocuri nu m-am hotărît prea ușor. În schimb, îmi plăcea să le privesc. Era o pasiune pe care cu greu mi-o ascundeam.

În seara aceea, mi-au căzut chibriturile. Jozef stătea prea departe ca să mi le dea, așa că m-am aplecat singură pînă aproape de scaunul care era așezat după o coloană și am zărit niște pantofi cu toc cui.

Erau negri, înguști, cu vîrful ascuțit și foarte decoltați, iar tocurile subțiri nu erau mai înalte de trei centimetri, pantofi cum numai mult mai tîrziu au început să se importe în Polonia și apoi chiar să se și fabrice. Atunci m-am gîndit cu invidie : sînt „din pachet" și m-am uitat la persoana care-i purta.

Femeia era pe trei sferturi întoarsă spre mine, n-o cunoșteam. O rochie de culoare închisă prin care se zăreau genunchii slabi și pieptul mic, mîinile înguste stăteau nemișcate, parcă decupate din carton. Nu mi-ar fi reținut atenția : avea o față nici frumoasă, nici urîtă, nu prea tînără și probabil bolnăvicioasă. Nu știam de ce mă uit la fața aceea și de ce mă atrage, pînă cînd mi-am dat seama că poziția capului nu concorda cu cea a trupului, că gîtul este nenatural de încordat, întors forțat într-o direcție opusă poziției în care stătea. Apoi am observat privirea ei : niște ochi reci, uscați, plini de aversiune, urmărind cu încordare ceva ce se afla aproape în afara cîmpului de vedere stabilit de direcția în care își întorsese,

atît de incomod, capul. Vedeam cum zîmbește forțat, un zîmbet amabil, care se voia plin de siguranță ; lăsa impresia că luptă cu o mare dificultate, zîmbetul dispărea, se topea, îl rechema înapoi, așezîndu-l pe suprafața îngustă a obrajilor, la colțurile buzelor care nu-i dădeau ascultare. Privirea ei nu aparținea capului întors spre mine aproape *en face*, nu făcea corp comun cu zîmbetul oferit cu atîta efort zgomotului anonim al ringului de dans, ci urmărea ceva mobil, după care se mișca încet, cu fața mereu la fel de aspră și de încordată : o privire dură, sclipitoare, răzbătînd de sub fruntea obosită. I-am urmărit privirea.

Ținta era Agata, într-o rochie albă, cu brațele și spatele dezgolite, numai ritm din cap pînă-n picioare. Din nou Agata și din nou veșnica crispare a bărbaților și a femeilor ; mi-era milă de femeia aceea, încă una care nu putea avea încredere nici în Agata, nici în soțul ei.

Agata dansa rock, cu Sewer, seducătorul din oficiu al instituției noastre, dansau aproape în ușă. N-o puteam vedea bine din cauza ta, care stăteai cu spatele la mine, privindu-i, întorcînd capul după ei. Zăream totuși capul ei negru și șoldurile, era la fel ca atunci cînd am văzut-o pentru prima oară la o reuniune studențească. Eu terminam facultatea, ea o începea și cînd am văzut-o prima dată, dansa. Mă gîndeam atunci că fata asta n-o să-mi placă niciodată, mă iritase de la început aerul ei agresiv și felul provocator în care se mișca, senzualitatea cu care se abandona în brațele partenerului, tot felul ei de-a fi. De altfel, chiar și după aceea, cînd ne-am împrietenit, am rămas la părerea că și atunci cînd nu spunea nimic, nu făcea nimic, cînd era tristă, singură, în compania unei bătrîne, ori cu mine, ori cu cîinele, întotdeauna comportarea ei era provocatoare, agresivă, exprimînd ceva deosebit. Nu puteai să-i neglijezi prezența, ba chiar te simțeai silit s-o urmărești neîncetat, să-i înregistrezi toate mișcările și gesturile lascive, inutile, iritante. Și atunci tot așa, dansa mișcîndu-se toată, Sewer o răsucea în jurul brațului. Stăteai neclintit în prag, aproape în fața lor, acum te vedeam din profil și vedeam direcția privirii tale.

— Boris ! strigă femeia aceea și acum știam cine este : cîți bărbați pot purta acest nume ? Zîmbetul îi alunecă de pe față, nu-l prinse la timp, căzu dincolo de pragul de unde-l mai putea readuce.

— Boris ! strigă ea încă o dată. Tonul devenise ceva mai aspru, spatele tău a tresărit și te-ai întors spre femeia de lîngă mine : avea o poziție rigidă, neconciliantă, mîna ei se ridică spre gît, pe deget străluci verigheta. Te-ai apropiat de Teresa cu o expresie răbdătoare pe fața cu trăsături subțiri, sensibile.

— Vreau să merg acasă, a spus Teresa. Ai ridicat din sprîncene, păreai obosit și îmbătrînit.

— Dacă vrei... ai răspuns.

Așa a fost. Țin minte totul și știu că dacă s-a întîmplat ceva în seara aceea în nici un caz nu în sufletul Agatei. Poate doar în mine. Căci eu am văzut atunci, pentru prima oară, masca într-adevăr tragică și într-adevăr jenantă a femeii geloase, fața Teresei.

5

ȘTII CUM E. ASCULȚI. TE TREZEȘTI dimineața, luni sau vineri, în lunie sau noiembrie, la Paris, Varșovia sau Grójec. Te trezești cu același nas cu care te-ai culcat seara, ridici capul de pe aceeași pernă și te uiți pe aceeași fereastră. Începe o nouă zi care te integrează în lumina ei, în căldura ei, în ploaia ei, în străzile ei. Asta îți dă senzația că ai un loc stabil în ziua aceea, ca în casa unde totul îți este de mult cunoscut. Și nu știi. Nu bat clopotele. Nu cîntă sirenele. Nu apare nici o cometă pe cer. Abia mai tîrziu vei înțelege că în ziua aceea a început ceva.

Seara, înainte de culcare, întorci deșteptătorul. Poate că astăzi s-a întîmplat o nenorocire pe care-o vei cunoaște, o fericire pe care n-ai chemat-o, ai fost marcat, ți s-a pecetluit soarta, iar tu te culci. Abia după ani îți va reveni amintirea acelei zile. Atunci vei începe să îm-

părți timpul trecut în „înainte" și „după". Dă-mi o țigară, Boris, astăzi am să fumez, deși Agata n-a reușit să mă transforme într-un fumător înveterat ; nu-s pătimașă. Sau mai bine zis, n-am fost. Primul sentiment pătimaș pe care l-am constatat la mine, este setea pe care-o am acum de a mă cufunda în trecut...

Ceea ce am spus mai înainte despre „marcare", despre „pecetluirea soartei", nu înseamnă de fel că sînt fatalistă. N-am fost niciodată. A vorbi despre fatalitate, pentru un catolic, e ca și cum ar ține în casă, printre alte bibelouri și pe zeul mexican al ploii, nu-i așa ? Desigur, omul este liber, el își făurește singur soarta, asta-i calitatea lui. Dar oare cuvîntul „liber" înseamnă ceva, dacă nu-l completăm cu un alt cuvînt, într-un context anume ? „Libertate" și gata ? O asemenea libertate nu există. Trebuie să fii liber față de ceva, sau pentru ceva. Și, după cum vezi, nu sîntem scutiți de nimic, nicăieri, niciodată. Cei credincioși nu sînt scutiți de Dumnezeu, deci de precepte, interdicții, norme, de sentimentul vinovăției, de răspundere, de grija pentru mîntuire. Cei care nu cred, nu sînt scutiți nici de ei înșiși. Și asta înseamnă mult, dacă sînt oameni care gîndesc. În cele din urmă, deci, singura libertate — și așa înspăimîntător de mare, uneori mai de temut decît cea mai grozavă robie — este o libertate limitată de prepoziția „de".

Avem libertatea de a alege. În cazul alegerii, ne este permis totul ; în sensul acesta, ne alegem singuri soarta. În sensul acesta o alegem chiar atunci cînd rămînem pasivi. Dar ascultă : cînd se întîmplă, cînd în viața omului se creează o situație nouă, cu coordonate total noi de alegere, abia atunci iese la iveală că nu azi, ci ieri, sau acum un an, sau zece, a existat un moment sau un pas, s-a petrecut ceva care purta în sine embrionul a ceea ce astăzi, în clipa de față, este decisiv în problema alegerii. În fața acestei alegeri omul stă liber și singur, de neînlocuit prin nimeni și nimic : o conferință la nivel înalt, cu un singur participant. De la acest nivel cînd privește în jos, la vreuna din văile sau potecile vieții sale, vede semnul acela, grăuntele tainic din care s-a dezvoltat situația de astăzi.

După balul acela jubiliar, pe Agata cu determinarea ei, de care nu avea cunoștință, a condus-o acasă Sewer. Era îndrăgostit de ea. Eu m-am supărat : Sewer era căsătorit (venise la bal fără soție). — Da ce i-am făcut ? mă întrebase ea, uimită. Știi doar că aproape niciodată nu permit să fiu condusă. Dar am aflat că locuim în același cartier și era trei noaptea !

Egocentrismul ei perfect era ca o manta de ploaie. Bineînțeles, în taxi l-a pus la locul lui, am aflat a doua zi. Știa grozav de bine să pună bărbații la punct, dar cel mai mult mă revolta în asemenea cazuri certitudinea că „nu s-a ajuns la nimic" în mod exclusiv din cauza lipsei ei de interes și nu din principiu. Mă temeam pentru ea. După povestea cu Pawel, mi-era tare teamă că n-o să se mențină la suprafață. Singurătatea ei, temperamentul și bărbații care-o asaltau mereu, știi și tu. Tu n-ai avut niciodată prea multă încredere în ea, știu asta din jurnalul ei. În ziua aceea voiam s-o apăr de Sewer, căci cu el dansase cel mai mult. De unde să știu, doar nici cu nu primisem nici un semnal... Și-n următorii trei ani, am fost de asemenea oarbă.

Oarbă și proastă. A doua zi am venit la lucru nedormiți, mahmuri. Lui Sewer îi era rău. Dar nici unul din voi nu uita de existența ei. Răspundeam la zeci de întrebări : da, ne cunoaștem de mult, e în ultimul an, o cheamă Agata, n-are logodnic, locuiește singură („măi, să fie !" se trezi Teodor), mama ei a rămas la Gdynia. N-am ascuns-o nicăieri în timpul acesta (lucram cu voi de șase luni), a fost ocupată cu examenele, mama ei a fost bolnavă, așa că ea a trebuit să meargă deseori acasă. Sewer a exclamat : — O tipă grozavă !

Tu n-ai spus nimic tot timpul, lucrai furios ca de obicei, dar deodată, ai întins mîna după o țigară și ai spus, cam cu prea multă ironie :

— Și adică la Gdynia n-avea institut de învățămînt superior ? S-a lansat fetița în capitală, după cuceriri. Probabil că lîngă mămica n-avea destulă libertate.

Țineam la tine mai mult decît la ceilalți, mai ales pentru că nu erai niciodată ordinar și nu deveneai niciodată curtenitor cînd intra la noi în birou vreo clientă tînără și frumoasă. Eram oarecum prieteni, mînați de

aver și ambiție de a ne îndeplini munca în bune condiții. Toate comentariile celorlalți le-am suportat răbdătoare, te poți obișnui cu orice. Dar tu m-ai scos din sărite.

— Ține-ți aprecierile astea pentru tine. Agata e un om întreg, nu o aventurieră. Ai vrea să fii atît de talentat ca ea.

Și ți-am spus că Agata a debutat cu un volum de versuri, care-a fost considerat interesant.

De unde aveam să știu că am intrat astfel în rolul pe care mi-l predestinase ziua de ieri? Așa a început actul întîi, cu cîteva ore mai înainte se ridicase cortina.

— Azi sînt mai mulți poeți decît cizmari, ai spus.

Am răscolit atunci prin toate sertarele biroului, pînă am găsit pe fundul unuia volumașul Agatei *Graal*. Pe foaia de titlu îmi scrisese patetic: „*Graal și nimic în locul lui*", cu scrisul ei lăbărțat, violent, apăsînd prea mult penița zgîriase hîrtia semnînd.

— Poți să-l ții cîteva zile, ți-am spus.

Țin minte că lupta asta pentru Agata o duceam din două motive. Cu două săptămîni mai înainte mă căsătorisem și venisem la balul acela cu Jozef, după o absență de la lucru de două săptămîni. Dar nimeni nu-mi spusese nici o vorbă despre soțul meu, pe care toți îl vedeau pentru întîia oară. Pe de altă parte, poate că ar fi trebuit să fiu de-acum obișnuită să trăiesc în umbra ei. Dar nu-i posibil întotdeauna. Fiind iritată din aceste două motive, ți-am aruncat volumul pe birou. Încercam să reprim și în mine umbra de aversiune față de ea.

De altfel, niciodată nu am transpus versurile ei în limbajul meu. Nu c-ar fi fost grele, doar știi. Aparent, puteau fi citite fără dificultate și poate fără o colaborare răbdătoare a cititorului. Dar pe alocuri, în cîte un cuvînt răsturnat cu imprudență, dădeai peste o clanță, un buton ascuns în iederă, care deschidea o poartă. Pe poarta aceea nu voiam să pătrund. Locul tainic spre care te conducea conținea tot ceea ce trezea aversiunea mea, ceea ce era împotriva firii mele. Eu doream întotdeauna liniște și ordine, iar acolo atingeai speranțe pe care le poți avea numai la disperare. Și tot nonconformismul îngrozitor al

Agatei. Opoziția ei față de evidențe. „*Graal și nimic în locul lui*". Dă-mi o țigară.

Eram atît de oarbă și de proastă, încît foarte curînd am uitat de incidentul ăsta. Aveam propria mea casă, propria mea viață. Agata a plecat la Gdynia pentru două săptămîni, în iulie urma să se întoarcă la examen. În fotoliul în care stai tu, Jozef citea ziarul. Eu făceam o prăjitură pentru duminică. Amîndoi intraserăm în căsnicie ca în niște pantofi comozi. Niciodată n-am știut să fac mai multe lucruri deodată. Serviciul și casa îmi ocupau tot timpul.

Într-una din zilele următoare m-ai întrebat, fără să ridici capul, din care cenaclu de poezie face parte Agata.

— Din nici unul, ți-am răspuns tot în treacăt, eram ocupată. Apoi a venit un client, discuția, aproape neînceputâ, nu mai putea fi continuată. După cîteva zile, ai ascultat la radio o piesă de-a ei. Te-am întrebat: — De dragoste, desigur? Ai dat din cap: — Nevesti-mi nu i-a plăcut, mi-ai răspuns.

Teresa. Mi-am amintit fața ei. Îmi închipui cu cîtă furie în inimă stătuse probabil alături de radioul... din care venea spre tine vocea Agatei, deși vocea nu era a ei. — Autoarea, ai spus pe un ton indiferent, a fost în piesă de partea „terței persoane".

Am zîmbit.

— Da, la Agata ăsta-i un *hobby*. Întotdeauna susține că în viață și în literatură au din oficiu monopolul respectului, compasiunii și dreptății, soții trădați. Amenință c-o să scrie o dată o epopee mare despre „dragostea ilegală", pe care s-o ridice la rangul de „legală", respectabilă.

— Teresa spune că după ce-o să fie ea însăși soție, duduia aceasta o să-și schimbe preferințele. — Astea au fost cuvintele tale: Teresa spune. Nici o clipă nu ți-ai spus propria ta părere.

— Agata nu vrea să fie soția nimănui. Nimeni nu crede, dar așa este într-adevăr.

— Imposibil. E o prostie.

— Și eu cred la fel, că-i o prostie. Dar e posibil.

A telefonat Jozef, l-am rugat să cumpere pîine, eu urma să mai rămîn la o ședință. În timp ce vorbeam cu

Jozef, ai pus în fața mea volumul Agatei. Atunci a intrat Teresa.

Jozef era de asemenea ocupat la prînz, nu știam care din noi să cumpere pîine, discuția s-a prelungit, tu în timpul ăsta îi mulțumeai soției pentru nu știu ce veste. *Graal*, cu coperțile lui albastru cu negru, stătea pe marginea birourilor noastre. Teresa l-a luat în mînă. Pielea ridată din jurul ochilor trăda oboseala. Și totuși cîndva, nu prea de mult, fusese probabil atrăgătoare. De cîți ani era atunci bolnavă? De șase? Deci, erați căsătoriți de vreo zece, căci mi se pare că s-a îmbolnăvit abia după ce-a născut gemenii. Dar căsnicia ei părea mai îndelungată decît a ta.

Am pus receptorul în furcă, am dat mîna cu ea, „soția mea" ai spus. Am simțit antipatia ei în felul cum mi-a dat mîna. Încă nu bănuiam de ce.

— Va să zică este prietenă cu dumneavoastră, această promițătoare literată, zîmbi Teresa cu volumul în mînă. Amîndouă cuvintele fuseseră bine alese, adjectivul „promițător" fusese dotat cu un ușor accent, iar între el și cuvîntul „literată", care suna destul de neserios, întinsese parcă din neglijență o pauză echivocă, mai lungă decît *tiré* și mai scurtă decît punctul. Am simțit atunci milă și un soi de loialitate. Eram, de fapt, de aceeași parte a baricadei, numai că Jozef se temea de Agata la fel de tare, ca de pisici. Iar eu nu aveam stofă de Medeea.

— Tocmai discutam cu soțul dumneavoastră despre ea, am zis.

— Trei seri nu s-a despărțit de cartea asta, scutură Teresa *Graal*-ul. Recunoscui zîmbetul ei de la bal. — Nu puteam să-l conving să stingă lumina.

Pot să-mi închipui: lampa aprinsă pe birou, Teresa întinsă în pat cu ochii ațintiți în spatele tău, gemenii în camera alăturată, din bucătărie mama ta strigînd „noapte bună". Dar noaptea nu e bună, Teresa cunoaște de-acum volumul, agresivitatea lui, poezia *Chemare la dragoste*:

„Înlătura-voi piatra de pe tine,
Te-oi transforma în veșnic trandafir..."

— Hai, culcă-te, spune Teresa, ca toate soțiile din lume. Ai s-o înveți pe dinafară cînd am să plec la sanatoriu.

Spatele tău nu se mișcă, foșnetul foilor aproape că nu se aude; citești îndelung, de cîteva ori, fiecare poezie. Și în timp ce citești, ici și colo barca ta își arată bordurile cîrpite.

„Salvarea noastră e în noi
Înaintea noastră..."

— Întoarce ceasul, spune Teresa, soția ta. În fiecare seară întorci ceasul. Ca și Jozef, ca toți soții din lume. Întorci ceasul, dar revii la birou. *Veșnic trandafir*. Cu spatele atingi aversiunea tăcută a Teresei.

6

VOLUMUL A FOST VĂZUT PE BIroul tău timp de trei zile, mie mi l-ai înapoiat după șase sau șapte. Totodată era a șasea sau a șaptea zi din clipa cînd se stabilise destinul Agatei, fără ca ea să știe ceva.

Între timp ea sedea la Gdynia, se pare că învăța pentru examen, dar iunie în anul acela era nespus de cald, așa că am primit cu poșta o fotografie de-a ei, făcută la plajă, cu următoarea însemnare: *„Trăiesc și te sărut, apă distilată"*. Uite-o aici, poftim: Agata strălucitoare și sigură de sine, nemarcată de conștiința călătoriei tale începute către ea, de conștiința călătoriei sale pînă în momentul cînd totul devine parcurs și știut; Agata cea care promitea trandafirul veșnic.

Tînărul din spatele ei e o cucerire de pe litoral. Mai tîrziu a venit după ea aici, de mai multe ori, suna la telefon, o căuta peste tot; în cele din urmă, ajunsese s-o plictisească de moarte. Doamna de alături e mama ei. Ai cunoscut-o? Păcat.

Trebuia s-o cunoști pe mama Agatei, ca s-o vezi mai clar pe fiică. Calitățile și defectele acesteia din urmă de-

veneau mai stridente, mai ușor descifrabile, mai lesne de înțeles. Eu am cunoscut-o cu trei ani înainte de a muri. Cînd am văzut casa ei și pe ea pe acel fond, schița Agatei a căpătat în ochii mei contururi de portret.

N-a moștenit de la mama ei nici acea încîntătoare blîndețe, nici felul ei tăcut de a fi, nici ușurința cu care se trăgea în umbră, nici timiditatea delicată și seninătatea plină de farmec, care rezulta dintr-o ordine interioară și din păstrarea unei înțelepte rezerve față de lucrurile exterioare. Din felul de a fi al doamnei Zofia, din zîmbetul ei simțeai cum vine spre tine cordialitatea, lîngă ea te simțeai bine, înțelegi? Lîngă Agata temperatura era întotdeauna prea ridicată, ea îți apărea veșnic încordată, ca pentru un salt, ori pentru a se declara adeptă sau adversară într-o chestiune vitală; de obicei era încîntată de ceva, revoltată sau adînc mișcată și o plictiseau numai „situațiile călduțe". Dar asta i se întîmpla rar, căci reușea să facă atît de multe lucruri, observații, să aibă atîtea trăiri interioare într-un timp așa de scurt, încît nu-i prea rămînea timp să se plictisească. Drumul de la o emoție la alta îi oferea aproape totul; întotdeauna mă minunam de asta.

Putea de asemenea să-și născocească singură torturi de nedescris, știi prea bine. Un cuvînt rostit sau un gînd fugar, o imagine sau o senzație — declanșau o avalanșă, ca prima piatră care se rostogolește într-o prăpastie căscată brusc. De exemplu, începea deodată să sufere cumplit închipuindu-și că tu ai fi bolnav, că ea n-are voie să te vadă, că o desparte de tine existența Teresei aplecată asupra ta, cu puterea și dreptul ei de a te îngriji. O dată și-a imaginat c-ai să mori înaintea ei, mi-a mărturisit acest gînd și a tăcut. Tocmai îl culcam pe Marek și n-am reacționat nici la vorbele ei și nici la tăcere. Cînd am întors însă privirile spre ea, am văzut-o cu degetele albite de efort, înfipte în speteaza scaunului, cu pleoapele strînse peste ochii închiși. Din subconștient îmi reveni fraza pe care-o spusese cu puțin mai înainte și am strigat la ea:

— Agata, nu fii proastă!

Dar n-a deschis ochii. Am întins mîna și am mîngîiat-o pe față.

Pe urmă, după ce și-a revenit, am discutat despre o sută de lucruri indiferente. Dar totul suna străin, fusese întrerupt contactul, parcă înghețase ceva în ea, ceaiul se răcea pe masă, în fața ei; începu să se îmbrace. Se rujă în fața oglinzii, apoi aruncă rujul și se sprijini de perete.

— Sabina. Fie ca eu să mor singură, să nu fie de față nimeni, nici cei care m-au iubit. Dar să nu moară el înaintea mea. După mine. Așa ceva nu poate să-mi ceară nimeni, Sabina. Asta nu!

— Pentru Dumnezeu! Dar el nici nu se gîndește să moară, am strigat.

Mă privi uimită.

— Tu nu înțelegi nimic, Sabina. Tu nu știi nimic.

— Ești isterică, asta e.

— Iubesc, Sabina.

— Asta-i chin, nu iubire. Ia un calmant și culcă-te. In afară de asta, să știi că fiecare din noi e amenințat de moarte, nu numai tu.

S-a apropiat de ușă, a deschis-o, a ieșit: din coridor s-a mai întors o dată, lumina becului de pe scară îi scălda fața într-o lumină albă, era ca o mască.

— Tu nu știi. Tu crezi că eu... că n-aș putea trăi fără el. Dar nu-i vorba de asta. Tu nu știi ce înseamnă să n-ai drept nici asupra vieții, nici asupra morții omului iubit. Vezi tu, primul aspect îl cunosc de-acum.

Și a plecat. Abia atunci am înțeles. Era la cîteva luni după moartea mamei ei: nu te-ai dus la înmormîntare, căci n-aveai cum să-i explici Teresei. Mi-am dat seama că la asta se gîndise ea, probabil: la ce e legal și ce-i în afara legii și la faptul că nici moartea nu aduce nivelarea. Am alergat pe scară după ea, m-am împiedicat de ștergătorul de picioare de la etajul întîi, în curte m-a orbit ploaia, am strigat: — Agata! A întors capul, a alergat la mine, ne-am îmbrățișat cu brațele ude de ploaie și i-am spus că dacă e să vină moartea, n-are importanță, durerea e aceeași, fie că ai sau nu verighetă pe mînă și nu știam dacă ploaia îi curge pe față, sau lacrimile.

— Borcanul, zise ea. — Borcanul cu miere. Îi place mierea, știi. Mie nu. Borcanul cu miere stă început acolo, la mine. Stă pe masă. Asta-i singurul semn că Boris există. La cimitir nu mi-ar fi permis să plîng lîngă ne-

vasta lui. Eu ar trebui să plîng lîngă borcanul lui cu miere, ca la un adevărat mormînt.

— Scumpa mea, ăsta-i semnul iubirii N-are importanţă pe ce anume cad lacrimile, Agata.

— Şi eu credeam aşa. Înainte.

— Cînd înainte ?

— Pînă a murit mama...

Desigur, puteam să te cruţ pe tine şi chiar pe mine de amintirea asta. În fond, n-ar fi decît un amănunt nesemnificativ : o teamă isterică, o viziune care nu se va mai împlini niciodată. Dar, vezi tu, nu-i chiar aşa de lipsit de importanţă. Ţine, citeşte. Între timp am să fac un ceai. Am găsit povestirea asta printre hîrtiile ei.

7

DUMINICĂ

— Hai du-te, du-te, spuse zîmbind.

Cînd pleci, te mai întorci o dată, îmi faci semn cu mîna, iar eu am din nou acelaşi sentiment, ca atunci cînd murea mama, ca şi cum ar muri din nou, de cîte ori rămîn singură. Cînd am găsit scrisoarea, am pus-o pe masă, ne-am privit. Pe urmă m-am îmbrăcat şi am plecat la Grand Hotel. Nu greşisem, venind aici. Michal stătea la barul mic, cu capul sprijinit în palme. Scrisoarea rămăsese în camera mea. Michal se ridică, îmi cedă scaunul înalt, incomod.

Am băut cîte un coniac. Wioletta, barmaniţa, blondă şi masivă, seamănă cu o pisică mare. O întîlnesc dimineaţa în autobuz, uneori o însoţeşte un băiat ; iată-l şi pe el, a venit în timp ce beam coniacul. Wioletta spuse „hellou", băiatul mormăi „hallo, mamă" luă de la ea o carte şi ieşi. Am ridicat paharul la gură. Michal scăpără bricheta la capătul ţigării mele, m-am uitat atent la femeia de la bar şi am spus netam-nesam : — E mai bătrînă decît mama mea. Michal, care fusese la înmormîntare, îmi zise : — Nu mai bea.

— Du-te, îi spuse ea zîmbind.

Isteria de sîmbătă cuprinsese străzile, în staţii începuseră adevărate asedii, oamenii ţîşneau în stradă unii după alţii, în căutarea taxiului imposibil de obţinut. Seara de primăvară era cenuşiu-violetă, duminica aşteptată timp de şase zile găsea, ca totdeauna, oraşul nepregătit, plin de spasmele unei speranţe necunoscute.

Noaptea luasem un somnifer şi adormisem aplecată spre ea, ţinînd în mînă un beţişor înfăşurat în vată udă : adormisem udînd cu beţişorul buzele mici şi scumpe ale mamei mele : buzele dragi, mici, roz, ca şi cum n-ar fi fost în agonie, care repetau cu încăpăţînare, ritmic, un singur cuvînt : „mamă". Am adormit fără să aştept clipa cînd a încetat brusc geamătul, sau şoapta aceea şi astfel, liniştindu-se pe sine şi pe mine, cu buzele-i roz a întrebat în şoaptă, dar clar, logic : — De ce ?

— Du-te, spuse şi zîmbi. Lui îi plăcea zîmbetul ei.

Trebuie să mă laşi, trebuie să te grăbeşti la tren. Dar unde să mă duc eu, unde să fug de agonia mamei ? Să moară fără mine, că eu am văzut de-acum totul, ştiu totul de la început pînă la sfîrşit. Are să şoptească din nou „mamă", are să-şi clatine din nou capul pe pernă de la dreapta la stînga, de la dreapta la stînga, la fel ca mine şi eu voi frînti iarăşi de pe noptieră ouăle încondeiate de Paşti pe care i le aduseserăm cu o săptămînă mai înainte, de la Varşovia. Am intrat în rezerva de la spital ţinîndu-le în mînă, iar mama a exclamat : — Ah !

Din nou am să le răstorn fără să vreau, de pe noptieră, cojile colorate au să se risipească trosnind delicat, nu voi rezista la indiferenţa ei şi voi striga, răguşită : — Mămico !

Acum nu va mai exista nici un răspuns, nici o salvare, ea trebuia să moară definitiv, mai irevocabil chiar decît murise atunci, de-adevărat, căci atunci se mai putea întîmpla o minune, în orice caz puteam să mă rog şi să cred că ar putea să înceteze brusc agonia dacă-am să o chem, cu vocea mea răguşită : Mămico !

Acum nu se mai poate întîmpla aşa ceva, cum de altfel nu s-a întîmplat nici atunci. Pînă la sfîrşitul vieţii am să-i aud vocea chemînd egoist şi absurd : — Mamă, mamă ! De parcă mama ei ar fi trăit încă, de parcă nu eu aş fi contat în primul rînd, în viaţa ei şi nu tata, soţul ei. Nimic nu se mai poate întîmpla şi iarăşi mă gîndesc, că tot aşa voi spune eu murind, o voi chema din mormînt ca şi cum ea ar putea să mai facă ceva pentru moartea mea, aşa cum îmi dădea să mănînc cînd eram flămînd.

— Dac-ai să întîrzii la tren... spuse zîmbind. Îi plăcea zîmbetul ei.

Tu ai trenul, cu scrisoarea de pe masă. Fiecare cu ce i-e dat în viaţă. Nu voi putea face nimic, ca să moară mai repede : astăzi încă mai merge, dar mîine nu voi mai putea face nimic : mîine e duminică.

Mîine e duminică. Duminica nu poţi face nimic ca să împingi sau să înşeli timpul, duminica timpul e elastic, ca la Marcel Proust. Duminica nu mai eşti contabil principal, nici cizmar, nu mai ai locul tău consfinţit pe lume, la birou sau la tejghea, nimic din ce i-a fost atribuit omului. Duminica îţi priveşti în oglinda propriul tău suflet deschis, mica ta viaţă particulară. Uite aici cămaşa curată, spune nevasta şi se încalţă cu cei mai buni pantofi, deşi plouă ; prînzul are să aibă trei feluri şi tăticule, mămico, mergem la circ şi dacă vrei, draga mea, iau bilete la film, spune soţul. Şi aşa trece duminica.

— Duminica este pentru cei bătrîni şi obosiţi, duminica este pentru căsătoriţi, pentru îndrăgostiţii fericiţi. Cei solitari sînt vinovaţi de starea lor şi duminica este pedeapsa pentru cei vinovaţi. În ziua aceasta lungă este tot atîta loc pentru dragoste, odihnă, bucurie, cît şi pentru suferinţă sau celebrarea suferinţei. Niciodată nu te-am iubit mai mult decît duminica. Numai duminica reuşesc să te urăsc atît. M-ai privat şi de ultima scîndură de salvare : dorinţa de a ridica receptorul.

— Hai, du-te, spuse ea, aleargă. Puse mîna pe umărul lui, zîmbetele lor se întîlniră în vînt şi frig. O bătrînă cu păr roşu se uită maliţios la această întîlnire a zîmbetelor şi a feţelor întoarse una spre alta. — Hai, du-te, spuse ea.

Şi adăugă :

— Pe luni.

Pînă luni, o expediez pe mama pe lumea cealaltă. Voi repeta din memorie fiecare mişcare a capului ei la dreapta şi la stînga ; şi cele cinci minute atît de scurte în care a trebuit să adun şi să înfăşor în capotul ei albastru toate nimicurile : papucii, o bomboană desfăcută din hîrtie, scrisorile mele aşezate în scriar, un creion, geanta, oglinda, rujul ; voi repeta cu vocea răguşită de atunci „Mămico", iar ea n-are să-mi răspundă. Pe coridor, o bolnavă care trăgea cu urechea în noapte mă întrebase timid : — Gata ? — Gata, i-am răspuns.

— Pe luni, spuse, oprindu-şi pe faţă zîmbetul şi atunci el atinse cu palma gulerul paltonului ei, doamna bătrînă ridică din umeri.

— Stai, spuse el. Stai. Vin mîine.

Am auzit oare prost, sau poate am visat, ori tu ai încurcat zilele. Te încurci numai în chestiuni mărunte, uiţi numai lucrurile derizorii, dar uneori lucrurile mărunte şi derizorii încetează de a mai fi mărunte şi derizorii.

— Mîine ? a întrebat.

Eu nu te întreb de ce numai tu eşti cel care hotărăşte întîlnirile noastre. Telegramele şi telefoanele tale sună întotdeauna cam aşa : „*Sosesc astăzi*". Atunci, arunc biletul de teatru, a venit o mătuşă, spun prietenilor, sau, îmi pare rău, trebuie să rezolv ceva deosebit de important, scuzaţi-mă, spun.

Nu te întreb, de asemenea, de ce nu vii niciodată duminica. O dată la şapte zile intru în ea, ca în cuşca leului care-şi arată colţii. Fiara într-un colţ, eu în altul. Ascultă, dacă nu te-am rugat să fii cu mine mîine, o singură dată duminica, e pentru că ai fi putut să mă refuzi. Ai fi putut să mă refuzi delicat, trist, dar în vocea ta aş fi surprins un fir de mirare, pe care ai fi vrut s-o ascunzi, căci un om trebuie să îndrepte cu tact lipsa de tact a celuilalt. Aşa că m-ai fi refuzat, iar eu aş fi spus „nu-i nimic, nu-i nimic" şi s-ar fi petrecut un lucru ireparabil, un lucru mărunt, derizoriu, dar ireparabil, căci atunci aş fi avut dreptul să mă întreb pentru ce mai există dragoste, dacă nu pentru ca să ne ţinem de mîini în întunericul plin de spaime.

— Mîine ? a întrebat cu o voce mică, pierdută. Mîine ? Şi a adăugat rece : — Dar mîine e duminică. Dar mîine e duminică, a mai spus încă o dată cu speranţă în glas, cu spaimă în glas, cu nesiguranţă ; leul îşi ascunse coltii în buzele acoperite de spumă.

— Ştiu, răspunse el triumfător. Îl zărea printre gene : inconştient de minunea pe care-o înfăptuia, fără să-şi dea seama de nimic, aducea spre mîinile ei leul îmblînzit, ca pe un căţel.

— Ştiu, spuse. — Ăsta-i un cadou pentru tine. Şi pentru mine, adaugă. Aşteaptă-mă după cinci.

Şi mai spuse : — Voi pleca înapoi cu trenul de noapte.

Departe, în perspectiva aleii apăru autobuzul, lumea se înghesuia, se uitau unii la alţii cu o aversiune sporită. Părul ei ajunse pe pieptul lui. Îl apucă de mînecă. El îi luă palma şi-şi lipi faţa de ea. Odihneşte-te, spuse, aşteaptă-mă, ca se răsuci pe

călelle, nu pot să se despartă, spuse o voce răutăcioasă, ea ridică mîna în semn de adio, el la fel. Acum el mergea de-a lungul trotuarului, vă rog să înaintați, strigă conductorul, prin fața geamului trecea acum altă stradă.

Pentru simplul fapt c-ai să vii duminică, mama mea are să moară ceva mai puțin. Mîine am să te țin de mîini, în sfîrșit voi fi și eu ca orice femeie, care are alături pe cineva cu care să facă și să plîngă, voi fi o femeie obișnuită, care la mormîntul tatălui, sau al mamei, se sprijină de un bărbat plin de înțelegere pentru durerea ei, pentru spaima ei, iar ea este implicit mai puțin înspăimîntată, mai puțin adîncită în întuneric.

Cînd m-am îndepărtat de mormîntul proaspăt, de mormanul acoperit de panglici și flori, te-ai apropiat de mine pentru o clipă, dintre străini, ți-am spus mulțumesc, ca și tuturor celorlalți. Nici măcar nu știam că ești acolo, nu te anunțasem ; de unde-ai aflat ? Nimeni din familia mea nu te cunoaște, nimeni dintre prietenii mei ; stăteau toți împreună, în fața mea. Le vedeam fețele, am avut timp să-i număr ca pe niște monezi de aur, după un crah financiar. Au venit, unii de departe, de acolo de unde am venit și eu acum trei zile, la spectacolul morții ei. Stăteau acolo pentru mine, obosiți, înghețați : o singură femeie-prietenă, bărbați cu care lucram împreună și visam, iar printre ei unul cu care am trăit înaintea ta și altul, despre care mulți cred că e amantul meu. Dar toți la un loc nu mă puteau scoate din întuneric. Dincolo de zidul cimitirului, difuzorul cînta *Marina, Marina*. Stăteam despuiată de o dragoste pe care o avusesem fără merit, pentru nimic și pentru faptul că fiind mică spuneam „iapă" în loc de apă. Acum era înmormîntată dragostea aceea, împreună cu fetița mică ce fusesem ; pămîntul ud cădea peste școlărița cu codițe, plîngînd în poala mamei cînd s-a îndrăgostit prima oară ; la timpul potrivit, pămîntul va înghiți toate ipostazele rezultate din metamorfozele treptate ale ei — inclusiv aceea pe care o știi numai tu.

Ai ieșit din mulțimea străină, ca să-mi strîngi mîna, ți-am spus mulțumesc, te-ai întors printre străini. Din strîngerea ta de mînă n-am rămas cu nimic, asta nu se uită. Dar mîine am să te iert, toate păcatele au să-ți fie iertate.

— Coborîți ? a întrebat ea. Grăsanul și-a sprijinit burta de rezemătoarea băncii, făcîndu-i astfel puțin loc, ea s-a strecurat spre ieșire, grăsunul a măturat-o cu privirea unor ochi umflați și a tăcut ușor.

La „Gong" era înghesuială ca de obicei, toată Varșovia bea ceai la aceeași oră. De la bar o mînă veselă o chemă, Krzysztof îi ceda scaunul, Jan alergă la garderobă cu paltonul ei.

Se bucura c-a venit, ea le zîmbea, le plăcea zîmbetul ei, dar de ce ai ochii încercănați ? o întrebă Jan, probabil că a petrecut ieri, mormăi Krzysztof, te încurci cu tot felul de pramatii, spuse Jan. Ea zîmbi.

— Krzysztof, ai scris ceva nou ? întrebă ea și Krzysztof se lumină lăuntric ca și cum fața lui ar fi fost abajurul lămpii lui Aladin. Terminase tocmai ieri o lucrare mare, în proză poetică.

— Am s-o trimit la revista *Twórczość*, spuse el timid și duios. Jan îi ceru imediat : Citește.

Să fii poet cum este Krzysztof, să fii critic cum este Jan, să porți în tine lampa lui Aladin independent de oameni și de zilele săptămînii ! Zilele bune trec, oamenii mor sau încetează să mai iubească : lampa mea aprinsă sau stinsă după mine, n-are nimic comun cu Aladin.

— Am lăsat-o acasă, spuse Krzysztof încet și duios ; deci nici măcar atît, n-au să plutească în jur florile verzi, nici privighetorile n-au să zboare din cosițe, n-au să se cufunde în știuta nostalgie amoroasă, departe de camera în care, mută și persistentă, așteaptă scrisoarea. De la scrisoarea asta poate să reia firul de la capăt : *„... scrie mai des, fetița mea..."*, îi strîng toate lucrușoarele ei în capotul albastru, gol, intru la morgă — nu, fără morgă.

— Mîine, spuse ea. Mîine, Krzysztof. Jan, hai să mergem la el, vrei, după-amiază nu pot, dar să mergem la el, sau la tine, înainte de prînz, la unsprezece, la douăsprezece, cînd vreți, la cinci trebuie să fiu acasă. Am să aduc o sticlă de vin, spuse și-i privi, cu privirea ei clară și fierbinte, fierbinte și clară, și-și puse amîndouă mîinile peste mîinile lui Krzysztof.

— Mulțumesc, îi spuse ea chelneriței, ceaiul aburea în fața ei.

Jan clătină din cap : dimineața lucrez la planul unui articol, știi, din cielul acela despre funcțiile criticii, restul duminicii l-am promis Basiei. O, nu, spuse cu părere de rău Krzysztof, mîine trebuie să lucrez, să termin *Anhoe*, îți scamănă, spuse. Ai pus zahăr ?

Să fii poet ca Krzysztof, sau să fii Basia lui Jan, să porți în tine o adevărată lampă a lui Aladin ; de altfel, nu-i chiar așa de rău, după cinci am să pot plînge, plînsul acela ușor, cum plîngi numai atunci cînd ai pe cineva lîngă tine ; voi fi iubită, voi iubi, voi fi ca Anhoe a lui Krzysztof. Cînd o să răsune soneria, la cinci,

am să pot chiar lua scrisoarea aceea de pe masă şi s-o ascund în şifonier, sub valize, sub pături, sub un vraf de cărţi.

Spuse cu inima uşoară, cu buzele apropiate de marginea paharului cu ceai: — Deci, luni. Şi adăugă: — Ce zi minunată e lunea.

— Ai înnebunit? întrebă Jan serios, Krzysztof tăcea cu gîndul departe, la *Anhoe*; ea răspunse: — Păi cel mai rău îi e omului duminica.

— De ce? întrebă Jan; duminica e bună, spuse, chiar şi sîmbăta e cu totul altfel, pot dormi pînă tîrziu... pot să-mi termin articolul, să stau mai mult cu Basia.

— Da, spuse ea şi zîmbi. Duminica e bună. Pentru artişti. Sau pentru cei bătrîni şi obosiţi, sau pentru soţi. Şi e a naibii de bună pentru îndrăgostiţii fericiţi.

— Nu cumva oi fi nefericită în dragoste? întrebă Jan ironic. Nu-mi vine a crede. Te-ai certat? mai întrebă, iar ea scuturâ un fir de praf de pe puloverul lui şi spuse:

— Acum fac cinste cu vin.

O conduseră amîndoi la autobuz; pe străzile istorice ale oraşului de sîmbătă sufla vîntul şi în noaptea timpurie de aprilie burniţa rece. — Îţi vine grozav în negru, spuse Krzysztof şi se ruşină. Jan încruntă fruntea, se uită cu coada ochiului la dolliul de la braţul ei. Iartă-mă, spuse Krzysztof timid, pe Anhoe o văd întotdeauna în negru.

— E iarnă, ştii, adaugă el şi se lumină pe dinăuntru. E iarnă, ea stă în zăpadă, neagră toată şi faţa o are neagră, numai ochii verzi, ca tine.

— N-o lua ca prototip pentru Anhoe, spuse Jan; ea zîmbi, fiecare pas o apropia de masa pe care era scrisoarea.

Care acolo era o masă, în camera aceea rece, cu pereţi cenuşii, da, probabil că era o masă, foarte joasă; mi-au spus să mă duc acolo, dar uşa era închisă, ningea, stăteam în zăpadă, toată în negru, ţineam în mîini rochia ei neagră şi mărgelele albe pe care i le cumpărasem cu o săptămînă mai înainte — ningea, deşi în curînd avea să fie Paştele. Stăteam acolo, pe urmă cineva dinăuntru a deschis uşa, am zărit în faţa mea masa şi ceea ce zăcea pe ea; poftim, spuse un om străin, care era aplecat deasupra mesei; am văzut ce făcea. Masa era în faţa mea, dar eu m-am dus într-o parte, cu faţa la pereţele cenuşiu, mi-am lipit faţa de perete şi am strigat, „nu".

— Ar trebui să dormi mai mult, mîine ar trebui să dormi bine, spuse Krzysztof şi împreună cu Jan o ajutară să urce treapta înaltă a autobuzului. Bine, răspunse, da, aşa am să fac. La revedere, îi făcură cu mîna pînă dispăru după chioşcul de ziare, conducătorul spuse cu o voce obosită: — Poftim.

— Poftim, spuse cu voce obosită celălalt om străin, iar eu, cu faţa lipită de perete, am ţipat „nu"; a întors spre mine o faţă ştearsă, m-am îndepărtat cu greu de perete şi am spus: — Vă rog să nu puneţi mîna pe ea. Plecaţi de aici.

— Cum doriţi, zise. Dar eu sînt plătit pentru asta.

— Da. Tocmai de aceea. Plecaţi de aici.

Autobuzul s-a oprit, s-a mai legănat o clipă, oamenii s-au deplasat înainte în virtutea inerţiei, spre ieşire, cu orice preţ, de parcă aici i-ar fi ameninţat un pericol de moarte. Ea se opri la chioşc, se uită la un cîţel caraghios şi murdar din mijlocul străzii, cerul era tot mai înnorat, o pereche în vîrstă, cu trandafiri înveliţi în celofan, opriră taxiul nr. 287. N-avea ce face pe stradă.

— Păpuşico, îi şuieră un tip, în poartă.

Închise uşa în urma ei, cînd sună telefonul. În receptor trosnea ceva, cheia-i căzu din mînă, spuse alo, o voce uscată, de femeie, anunţă:

— La telefon Skierniewice.

— Alo, spuse, pe masă zăcea scrisoarea; de ce sună acum, de ce sună acum, de ce sună, sau poate că ştia de-acum o parte din adevăr, sau ştia totul înainte de a auzi, printre trosnituri, vocea lui, îndepărtată, dragă, vocea lui necăjită.

— Alo, spuse, Iubito.

— Da.

— N-am să pot veni mîine, spuse. Alo, alo.

— Alo, răspunse.

— Iubito, nu voi putea veni mîine.

— Da.

— Îmi pare rău, ascultă, soţia mea nu se simte prea bine, Iubito.

— Înţeleg.

— Alo, iubito.

— Alo.

— Am să te sun luni, spuse bărbatul pe care-l iubea, bărbatul care nu va fi la moartea ei şi alături de care ea nu va putea fi în clipa morţii.

8

DAR TOATE ASTEA S-AU PETRE-cut mult mai tîrziu. În zilele din care provine fotografia de la plajă, încă nu stătea pe masa Agatei borcanul cu miere. La dancingurile de la Sopot, prezenta femeilor, care încruntau din sprîncene, niște brațe frumoase, cu pielea bronzată ; prezenta întotdeauna pielea asta ca pe o rochie de lux. Stelele se ridicau ca niște scîntei albe deasupra capetelor lor, iar ei se opreau pe digul înfipt puternic în marea neagră și parfumată, printre luminile dese ale becurilor. Noaptea o predispunea pe Agata la tăcere. Dreyer șoptea : — Ești ca o scoică. — Taci, spunea ea.

Despre Dreyer mi-a povestit mai tîrziu, că „e simpatic" ; s-au sărutat o dată sub stîlpii digului, pe plajă, noaptea. — Era minunat și grozav de trist, păcat că numai atît, mi-a spus Agata. Cu Dreyer s-a terminat, mi-a spus. — Dar el ? am întrebat-o, fără a trezi însă remușcări în inima ei. — M-am convins că nu-l pot iubi, a răspuns. Așa că ce era să fac ?

Înainte de masă, învăța. Dimineața, în aerul încins al verii, tramvaiul o ducea pe doamna Zofia, pe ea și pe cățelușa Wolga, pînă în strada de pe care se coboară la mare. Pictorii nedormiți și Dreyer se întindeau pe nisip, nu prea departe de ea, Dreyer deschidea o carte, zilnic aceeași ; Stempien și Bart își întindeau, cu trosnete seci, șevaletele inutile ; pe un dîmb, la umbra unui mesteacăn, doamna Zofia privea printre gene la fiica ei cum studiază serioasă cursurile. Wolgăi îi atîrna din gură limba, ca o petală delicată de trandafir. Vîntul acoperea foile cu pistrui de nisip, le risipea pe plajă, marea sonoră se întindea șireată spre ei. La ficcare jumătate de oră — timp în care trei bărbați stăteau într-o tăcere dușmănoasă — Agata dădea semnalul intrării în apă ; Wolga alerga înaintea lor, stîrnind nori de praf. Puteai crede că în condițiile astea nimeni nu face nimic, dar după trei săptămîni Agata a venit la Varșovia și și-a susținut excelent examenul de diplomă.

Cum arăta ea atunci, înainte ca tu să-i fi tulburat viața ? Lăsa impresia că poate obține orice, fără greutate ; toți erau de aceeași părere și ea la fel. Poate că nu mă exprim bine, căci ea nu aștepta să i se dăruiască ceva, ci doar să o cuprindă dorința. E greu să explici altfel faptul că dorea orice cu înflăcărare : un film, o discuție cu cineva, o plimbare, somn, dans, flirt ; de altfel, tot atît de intens dorea și să facă o anumită lucrare, sau să ajute pe cineva. Era uimitor cîtă energie punea în mișcare pentru a-și îndeplini o dorință — și cum știa să fie fericită cînd își atingea scopul. După ea, orice merita osteneala, cu condiția să dobîndească în cele din urmă totul, sau mai degrabă să ia.

În schimb, cînd nu-i reușea ceva, suferea cumplit. Dacă nu reușea să ia bilete la cinema, pălea de furie și nimic în lume n-ar fi putut să-i înlocuiască filmul acela pe care nu-l văzuse atunci, imediat, cînd voise ea. Ai fi crezut că ani de-a rîndul nu visase decît să vizioneze filmul acela și că-i este imposibil să mai aștepte pînă a doua zi. În dorințele ei nu exista „mîine". Agata n-avea nimic comun cu noțiunile de așteptare sau răbdare. Aprinde, știu că nu ți-e ușor să auzi toate astea. Dar, *chapeau-bas* : ai fost un remarcabil pedagog.

Stai, mai așteaptă puțin, asta nu-i tot despre Agata. Voia să aibă, mereu voia să aibă, dorea egoist să posede, dar tu știi, lumea dorințelor ei nu era cea a lucrurilor concrete, materiale : nu suferea de lipsa banilor, deși aproape că niciodată nu-i avea. Fete ca ea vor să fie plimbate cu mașina, vor blănuri artificiale, rochii, pantofi de la consignație ; beau Martell și șampanie la Bristol, scot capul pe ferestrele Volkswagenurilor, coboară grațios în Powsin de pe un scuter italienesc ; vara, le întîlnești în localitățile balneare pe terasele cafenelelor, iarna la restaurantul Jendrus, la Zakopane. Sînt însoțite de cîte un domn gras și chel, de un cineast blazat sau de veșnic cinicul Apollo, dacă bineînțeles au bani. O dată, stăteam la coafor lîngă două tinere ; la obiect, așa cum se discută în sala de așteptare a doctorului despre bolile sale și ale altora, fetele își făceau reciproc socoteala cîte fuste de tergal au, cîți pantofi italienești, rujuri Hélène Rubinstein, căciuli de blană, uriașe ca niște

baniţe pufoase. — Dar ştiu că-i galanton al tău, zise una apropo de puloverul minunat al amicei. — Este ? răspunse cîştigătoarea. Şi acum plecăm să schiem. Da' las că şi-al tău e destul de galanton, adăugă cu mărinimie.

Cu asemenea treburi. Agata n-avea nimic comun. Nu numai cu mijloacele de obţinere a puloverelor şi produselor cosmetice Hélène Rubinstein, mijloace concretizate în persoana unor bărbaţi tineri sau bătrîni, dar întotdeauna bogaţi. Ea n-avea nimic comun cu lumea acestor capricii, cu dorinţa de a poseda lucruri palpabile, de mîncare sau îmbrăcăminte. Cînd avea bani, îi azvîrlea fără noimă pe tot felul de cîrpe, pe orice ; iar cînd nu avea, nu constituiau obiectul visurilor ei. Ştii ce-a făcut cu banii de pe carte ? Şi-a cumpărat mai multe exemplare din cartea ei şi discuri, am băut la ea votcă de nenumărate ori, mi-a făcut mie cadou nişte pantofi aurii de seară şi ei o brăţară antică, de argint. Atunci m-am supărat serios pe ea, dar n-a binevoit nici măcar să se justifice.

Să se justifice ! Parc-ai fi putut s-o sileşti la aşa ceva! Doar ea avea întotdeauna dreptate. Şi întîietate. Cînd spunea : „Mergem la plimbare, la o cafea, la cinema" — nu era chip să n-ai timp, era clar că refuzul ar fi fost pentru ea o pedeapsă nemeritată — de altfel, arareori era refuzată. Ştia să se împrietenească cu oamenii care acceptau hotărîrile ei ca pe ale lor proprii. Toţi erau morţi după ea, e adevărat, dar şi ea le era total devotată ; pînă n-ai apărut tu, tot timpul şi toate bucuriile ei aparţineau prietenilor, supărările nu, pe astea le trăia în singurătate. Nimeni nu reuşea să povestească aşa ca ea şi să facă din orice cea mai amuzantă şi cea mai interesantă aventură. Toate faptele mărunte pe care ni le prezenta deveneau pe loc probleme ale tuturor şi toţi aveam la ce să ne gîndim şi cu ce să ne distrăm. Cînd ea era veselă, toată societatea în care se afla era spumoasă ca şampania ; cînd venea într-o dispoziţie filozofică, purtam discuţii şi dispute interminabile şi fiecare din noi se simţea angajat pe viaţă în dezbaterile respective. Fără Agata, cercul nostru se risipea ; ne lipsea piperul, argintul viu, adierea vîntului.

Desigur, purtarea ei era o dovadă crasă de egoism, bazat de fapt pe elemente reale, esenţiale. Şi ea ştia toate astea, Boris. Chiar şi defectele, greşelile ei, trezeau simpatia şi zîmbetul aprobativ al tuturor. Numai Dumnezeu ştie cum a fost posibil că toată atmosfera asta în care se învîrtea nu a stricat-o, n-a făcut din ea o păpuşică încrezută şi fără nimic în cap.

— Poate pentru că sînt deşteaptă, mi-a răspuns ea o dată, zîmbind, cînd meditam cu voce tare pe tema asta. N-ai putea lua în consideraţie şi o asemenea eventualitate ?

— Vorbesc serios, Agata. Numai Dumnezeu ştie...

— Neglijezi calea oficială. N-ar trebui să mi te adresezi oare mai întîi mie, după informaţii ?

— Tu glumeşti, dar eu mă gîndesc serios la treaba asta. Toţi te adoră, iar ţie nu ţi se urcă la cap.

— Tocmai pentru că sînt deşteaptă, spuse foarte serios. Inteligentă înlăuntrul fiinţei mele. Asta în primul rînd. Iar în al doilea, dragă Sabina, mie-mi face impresia că tu nu ştii în ce constă prietenia.

M-am înfuriat.

— Ce-are asta a face cu prietenia ?

— Uite că are. Căci eu ţin la ei. Foarte mult. Şi ei vor să fiu aşa cum sînt. Crezi că e întotdeauna uşor ? Aşa că nu ştiu, poate că şi cu ei joc teatru, de voie sau nu, aşa cum a jucat şi în faţa mea în aceşti trei ani, cît a fost cu tine.

9

ERAM LA BIROU, VÎNTUL UMFLA perdelele, erai nervos, căci tocmai o trimiseseşi pe Teresa la sanatoriu, iar pe gemeni, împreună cu mama ta — în vacanţă. Palid, nedormit, cufundat în planşe şi calcule şi pe deasupra o ploaie de telefoane pe capul tău. Tocmai lucram la un proiect mare, ultimul înainte de sezonul estival, alergai cu planşele la director şi înapoi ; într-o zi a venit Teresa, ai repezit-o. Nu era uşor

de convieţuit cu tine, cu sensibilitatea ta, cu încăpăţînarea, cu intransigenţa de care dădeai dovadă în discuţii, trăsături tipice pentru oamenii care sînt veşnic acri şi care niciodată nu explică deschis motivul amărăciunii lor. Pe de altă parte răceala Teresei, timiditatea ei nervoasă, atît de vizibilă, faţa delicată care ascundea o fire veşnic gata la izbucniri şi certuri — nu puteau, desigur, să vă facă traiul uşor. Cînd mă gîndesc la voi, nu mai înţeleg nici cît Agata esenţa acelui reflux al vieţii : cum e posibil ca oamenii mai întîi să se iubească, să facă din vieţile lor una singură şi apoi să ajungă nişte duşmani legaţi pe viaţă unul de altul ? Remediul Agatei faţă de această stare de lucruri nu e de acceptat : să nu te căsătoreşti. Considerau asta un nonsens : să adopţi un rău în locul altuia. Ea însă mă întreba dacă nu-i la fel de lipsită de sens şi soarta unei căsnicii mediocre. Ajungînd la acest punct, eu citam întotdeauna caracterul sacru al căsătoriei şi poruncile creştine, fapt care-o scotea pe Agata din sărite :

— Îl jigniţi pe Dumnezeu cu căsniciile voastre ! striga ea. Îl jigniţi şi pe urmă-i cereţi sprijinul. Dumnezeu a poruncit să ne iubim şi nu să ne tolerăm, ba chiar să ne urîm. A poruncit să nu ne părăsim unii pe alţii ! Dacă vă închipuiţi că nu înseamnă părăsire faptul că întîi iubeşti un om şi apoi cel mult îl suporţi, atunci nu-mi pasă de legămintele şi poruncile voastre. Înţelegi, Sabina, atunci nu mai au nici o valoare. Omul n-a înţeles nimic, a spus ea o dată după o asemenea discuţie ; era palidă de nervi, aprindea ţigară de la ţigară şi mîinile-i tremurau. N-a înţeles nimic. Trebuie să meargă din nou în pustiu şi să aştepte mana cerească, să caute izvorul care ţîşneşte din piatră seacă. Cosmosul, creierele electronice, da, pentru noutăţi sîntem pregătiţi, ce-i nou înţelegem. Dar ceea ce-i vechi, ceea ce ne însoţeşte de veacuri, asta nu mai ştie nimeni.

Tu te întorceai zilnic acasă, gemenii ţi se agăţau de gît, asta era partea sentimentală a existenţei tale ; însă erai încă prea tînăr ca asta să-ţi ajungă, să te împace cu viaţa. Erai destul de puternic ca să doreşti ceea ce n-ai atins niciodată, dar prea slab ca să încerci să repari ceva ; aveai suficient caracter ca să n-o acuzi

exclusiv pe Teresa, eliberîndu-te total de răspundere, dar numai atît, evitai justificările.

Scoteai cheia din buzunar să deschizi uşa. Teresa apărea din bucătărie cu fierul de călcat în mînă.

— S-a strieat, Boris.

— Dar l-am reparat acum o săptămînă !

Cu o mînie lesne de înţeles, luptînd cu sentimentul neputinţei, Teresa îţi explica că l-ai reparat cu cel puţin trei săptămîni în urmă.

Nu eşti prea vorbăreţ, nu continuai discuţia ; fixîndu-ţi pe faţă o expresie răbdătoare, dădeai copiii jos din braţe, bună ziua, mamă, spuneai, făcîndu-te că nu observi umbra de îngrijorare din ochii ei. Fierul de călcat, pe urmă să duci gunoiul, să baţi un cui ieşit, la un scaun. De ce era oare atît de aproape de la reparatul fierului electric la furia pentru zgîricturile de pe parchet, sau la ciocanul care nu-i la locul lui ? — Trebuie să te înfurii numaidecît ? întreba Teresa iritată.

— Te rog, Teresa.

— Crezi că eu sînt de vină ?

Nici ea şi nici tu nu eraţi de vină. Într-o căsnicie civilizată, cel mai adesea nu-i nimeni de vină, iar voi eraţi o căsnicie civilizată. Îi cruţaţi de scene pe copii şi pe bătrînă, dar nu vă cruţaţi pe voi înşivă. Nici o problemă nu era definitiv rezolvată între voi : dezamăgirile, supărările, enervările şi cuvintele spuse „cum nu trebuie" vă rodeau ca nişte răni deschise. Nu era lipsită de importanţă nici boala Teresei ; în înfruntările dintre voi, faţa şi trupul ei n-o mai făceau învingătoare şi cînd se ajunge aici, amîndoi, atît femeia cît şi bărbatul, pierd orice căldură, orice tandreţe şi orice şansă de împăcare, fie şi de moment. În ofilirea Teresei vedeai simbolul căsniciei tale ; iar ea, privindu-se în oglindă, era cuprinsă de o supărare pe care n-o puteai înţelege. Vă mai împăcau Pawel şi Gawel, iar mama ta muncea din răsputeri ca s-o scutească de oboseală pe Teresa ; dar copiii provocau dezordine şi gălăgie în casă şi tu te necăjeai că mama munceşte prea mult. Deci nici ei nu puteau preîntîmpina descărcările ce se acumulau în atmosferă, ba dimpotrivă, favorizau mereu noi certuri.

Se apropia vara, vacanța copiilor, sanatoriul Teresei. Aveai în perspectivă o lună de concediu, ca orice soț. Dar nu era ca înainte, cînd plecai în vacanță cu copiii și cu Teresa ; acum urma o lună cînd rămîneai singur la Varșovia, în locuința pustie, unde timp de patru săptămîni n-avea să se mai strice nici un fier de călcat și nici un robinet. În timpul ăsta erai parcă întinerit, ceva mai distrat la serviciu, căci acesta nu mai constituia un mijloc de dezintoxicare împotriva casei și a vieții apăsătoare. Uneori venea pe la tine cîte un coleg, vreunul din acei soți părăsiți din timpul verii : hai, frate, mergem la Powsin, sînt și fete. A doua zi veneai mai destins, puțin ars de soare ; fărîma de libertate îți oferea o destindere foarte vizibilă. Deși nu erai un cinefil pasionat, te duceai des la cinema. Dimineața, apăreai odihnit și senin ; mă gîndesc că Teresa te-ar fi urît de-a binelea dacă-ar fi putut să te vadă cum arătai fără ea. Deși nu erai unul dintre soții necredincioși. Probabil că dezamăgirea ta și loialitatea impusă constituiau pericolul cel mai mare pentru Teresa. Nu aveai aventuri.

În anul acela, la 29 iunie, de dimineață, mama ta a plecat cu copiii la țară. Ne-ai spus la serviciu că tot în aceeași zi, seara, pleacă și soția ta ; probabil că se întîmplase ceva neplăcut acasă, căci arătai foarte palid și mai obosit decît de obicei. Am observat lucrul acesta și ți-am spus : acum ai să te odihnești, nu-i așa că-i plăcut să fii singur ? Dar conștiința libertății de care aveai să te bucuri era mai slabă decît oboseala și enervarea. Ai dat din cap în tăcere.

A doua zi n-am venit la slujbă, căci peste noapte i s-a făcut rău lui Jozef. O criză de ficat, nu prea serioasă, dar cum concediul meu începea abia peste două săptămîni, am telefonat la birou, am vorbit cu tine și cu directorul ; de la director am obținut să intru în concediu din ziua aceea, iar pe tine te-am rugat să mă scuzi că te las singur cu comenzile la care lucram împreună. Însă peste trei zile urmă să se întoarcă Teodor din concediu, iar pînă atunci mi-ai promis c-ai să lucrezi cu Okon. Ne-am urat toate cele bune și eu am dat fuga la Biroul de voiaj după bilete la wagon-lits.

În ziua aceea, a venit pentru prima oară la biroul nostru Agata. Venise la mine, să-mi spună că și-a luat licența.

Eu vă lăsasem adresa unde plecam. După cîteva zile, am primit o vedere de la ea : *„Sînt licențiată, am fost la tine la birou — în ce ambianță plăcută lucrezi ! Ce-i cu Jozef ? Scrie-mi la Varșovia. În iulie țin locul cuiva, la Radio. Poate e-o să mă lipesc acolo. Maimuțică, ai niște colegi încîntători și nu mi i-ai prezentat niciodată. Complimente de la mămica. Te sărut, salutări lui Jozef, Agata.“*

Astăzi, după ce știu atît de mult din viața ei, după lectura jurnalului ei, mă întreb, cum de n-am înțeles. În biroul nostru, interesant în discuție — și știu bine, ce înțelegea ea prin discuții — nu erai decît tu. Bețivul de Okon nu putea să-i placă, Teodor lipsea, Sewer nu arăta bine decît la dans. Biroul în sine era cenușiu și urît, pereții erau crăpați, pătați, nici un tablou. Așa că întîlnirea voastră trebuie să fi fost deosebit de reușită, deosebit de sinceră de la început, de vreme ce-mi scria atît de încîntată. Poate că voia prin asta să-mi destăinuie ceva, poate că-mi semnala astfel ceva. Eu însă am pus încîntarea ei și simpatia pentru toată lumea pe seama faptului că terminase facultatea, trecuse ultimul examen și pe deasupra venise vara, pe care-o iubea atît de mult. În sfîrșit, știam doar că ești într-adevăr simpatic. Nu i-am înlesnit calea spre destăinuiri ; nici una din frazele scrisorii nu mi-a spus nimic deosebit, n-am remarcat nimic.

10

PROBABIL CĂ EA A INTRAT ÎN BIroul nostru, iar tu te-ai sculat de la masă, ea s-a apropiat de tine cu pasul acela de dansatoare care-și stăpînește mișcările și ca într-o figură de dans ți-a întins mîna, ca și cum n-ar fi întins-o pentru a-și pecetlui soarta, ci după o floare, după o clipă efemeră, insignifiantă,

— Sabina nu-i aici ? a întrebat.

Stînd în picioare, i-ai spus că nu sînt și privind-o te-ai gîndit poate la „trandafirul veșnic“ și — poate — ai dorit să nu plece imediat.

Desigur, nu presupun că Agata a făcut asupra ta o impresie pur spirituală. Nu era deloc dintre femeile care să-ți amintească de eroinele lui Sienkiewicz : fața ei mică, vorace, mișcările ei — Jozef spunea că se mișcă erotic — brațele rotunde, acoperite cu pielea ei brună — toate acestea s-au aflat deodată în fața ta, afară străfulgera cerul senin, de vară ; poate că te-ai simțit bărbat, te-ai simțit tînăr.

Agata s-a așezat, cu siguranță, pe marginea biroului meu ; o țigară ? ai întrebat, a luat, ați fumat amîndoi. Pe urmă am aflat de la ea că nu mai era nimeni în birou. Nu era nimeni, telefonul nu suna, deodată s-a creat o atmosferă intimă în biroul nostru atît de des asaltat de clienți și de telefoane. Turnîndu-i o cafea, i-ai vorbit de mine și de boala lui Jozef. Pleacă abia deseară, i-ai spus desigur, iar ea, stînd pe birou, zveltă, sunîndu-și brățările în mișcările ei feline, a răspuns :

— Cu siguranță că acum sînt ocupați. Veniserm să mă felicite : de o oră sînt licențiată. Așa că dumneavoastră veți fi primul om de la care voi primi felicitări.

Cu siguranță că ți-a zîmbit șăgalnic, știe și bucuriei ei, erai desigur stingher, dar în compania ei — dacă dorea acest lucru — stinghereala trecea foarte repede. Ați băut cafeaua în sănătatea ei, pentru viitorul ei, care de fapt acolo începea, în biroul cu pereții pătați. Atunci ai auzit pe coridor vocea lui Okon, firul putea fi rupt : Agata așezată pe birou își balansa un picior bronzat, încălțat în pantofi cu toc cui.

— Oare asta nu-i o mare răspundere : să fii primul om care află un asemenea eveniment ? ai întrebat ; mîinile tale strîngeau mecanic planșele de pe birou, ai pus deasupra presse-papier-ul. Vocea lui Okon răsuna dincolo de ușă. Să mergem, ai spus : mergem să sărbătorim licența, domnișoară Agata, fac cinste cu coniac.

Probabil că era încîntată, fericită ; dacă v-aș fi văzut, simplul fapt că ai părăsit „postul“ pentru ea mi-ar fi explicat multe. Ea era probabil încîntată ; cel mai adesea

suferea din pricina lipsei de receptivitate a partenerilor ei. — Înțelegi, Sabina, îmi spunea uneori, eu am scris o poezie și el mă întreabă cît o să iau pe ea ! Iar eu scriseserm poezia aceea ca să mîntuiesc lumea !

Okon s-a uitat prostit în urma voastră, cum alergați pe scări. A urmat coniacul, la bodegă. Am citit versurile dumneavoastră, ai spus, Agata s-a intimidat ; cînd era vorba de versurile ei devenea tăcută, aștepta parcă ceva, se bîlbîia, era brusc nesigură. Ți-a mărturisit că scria foarte puțin și foarte rar. — Nu-i bine, ai spus, trebuia să fi spus așa. Oricine îi spunea asta.

În fața ochilor avea fața ta slabă, sensibilă, brăzdată de timpuriu, cu ochii tineri adînc înfundați în orbite. În ziua aceea erau mai tineri ca de obicei și în Agata probabil că a scînteiat ceva, un sentiment mic, dar adînc.

— O, Doamne, a spus ea fără supărare. — Fiecare îmi spune la fel. Dar dumneavoastră o să vă explic. Vedeți, eu nu știu... nu pot să scriu mult... Mie mi-e teamă de scris. Puteți înțelege așa ceva ? Și adăugă provocator : — La fel de rar și sărut.

Între privirile voastre erau cele două pahare cu coniac și o albină rătăcită în aerul dens al bodegii. Oare atunci s-a născut în voi ceea ce avea să urmeze ? În sufletul Agatei precis, mi-a spus-o mai tîrziu. „Știi, Sabina, pînă la iubire mai era mult. Dar cînd mă uitam la el aveam pieptul plin, brațele, picioarele, mă îndreptam cu toată ființa mea spre el. Nu se putea să fie altfel, Sabina.“

Dacă se uita astfel la tine, dacă arăta ca atunci cînd îmi vorbea mie despre clipa aceea, nu cred că n-ai observat teribila deschidere a privirilor ei, a feței ei brusc despuiate de convențional. Ai simțit atunci exaltare și teamă și dorința ca ea să închidă ușa aceea pe care-o deschisese spre tine, să acopere cu pleoapele ochii prea sinceri. N-ai avut niciodată atît curaj și atîta simplitate ca ea.

Fumezi ? V-ați dus pe urmă pe malul Wistulei, nu-i așa ? Agata, cu pantofii ei cui, s-a cățărat pe-o barcă găurită, răsturnată cu gura în jos, lîngă brațul tău era gîtul ei gol, ceva mai deschis la culoare decît spatele, lăsase bluza să-i alunece de pe umeri. Suprafața apei se încrețea mărunt sub razele oblice ale asfințitului,

vîntul îți arunca părul Agatei drept în față. Ați discutat — despre ce? V-ați despărțit la unsprezece noaptea, probabil că v-ați simțit bine. Dar și neliniștiți. Nu puteai scăpa total nepedepsit pentru că ai discutat cu ea — dacă, bineînțeles, ea dorea acest lucru.

II

CÎND TAC — SE LASĂ O LINIȘTE înfioratoare. Pînă cînd ai venit tu, nu puteam să suport atîta liniște. Jozef n-a vrut să mă lase în halul ăsta, dar măcar unul din noi trebuie să se comporte normal, să stea cu Marek la țară. Știi ce-a spus Jozef, cînd Agata... A spus:

— Era de prevăzut.

Nu vreau să-l văd. Încă nu, acum... Boris, cu am iubit-o pe fata asta. N-am făcut din dragostea mea un scop în sine, poate că nu i-am dăruit prea mult din mine, dar primeam, primeam tot ce mi se dădea, ca un cerșetor. Pe urmă mi-am îmbogățit viața cu Jozef, apoi cu Marek și am încetat să mai am timp pentru Agata. Timp psihic, cum îl numea ea, căci timp fizic aveam întotdeauna pentru ea, nu mă deranja niciodată. Se juca grozav cu Marek; eu puteam să calc rufe, sau să gătesc, ea stătea aici, în fotoliu, sau în bucătărie, așezată pe masă și povestea, iar mie-mi plăcea nespus de mult s-o ascult. Era ca și cum viața însăși ar fi venit la mine.

Despre ea — cea adevărată — nu vorbea aproape niciodată; ani de-a rîndul, nimic. Abia pe urmă. Nu pentru că n-ar fi simțit nevoia să se destăinuie, dimpotrivă. Jurnalul ei... Boris, n-ar fi trebuit să-l scrie de la o asemenea distanță față de oameni, de tine, de mine. Și tu și eu știam, am fi putut bănui cum trăiește ea, cu ce gînduri se hrănește. Dar și ție și mie ne era incomod gîndul acesta; îl împingeam spre fundul sufletului, așa cum pui vara, în fundul șifonierului hainele de iarnă. La naftalină. Le aerisești primăvara și toamna, te obo-

sești de două ori pe an. Dar în viața de toate zilele, lucrurile inutile nu-i sînt nimănui de folos.

Din cînd în cînd, discutam cu ea altfel decît de obicei, mai profund. Fața ei rotundă și deschisă nu mai era o oglindă a celor ce se petreceau în ea, a adevăratelor ei pasiuni și stări de spirit. Nu era vizibilă decît draperia exterioară, ușa spre interior fusese închisă. Cînd am încercat o dată, de două ori, de trei ori, să pătrund în tainițele sufletului ei, n-a cedat. Ea care înainte era atît de sinceră și de deschisă, ea care, îmi amintesc, răspundea cu o jenantă sinceritate la cele mai indiscrete întrebări, aceeași Agata care pleda cu convingere pentru o maximă dezvăluire în dragoste și prietenie și care a practicat atît de îndelung această credință a sa — de la o vreme devenise dificilă și refractară, în asemenea discuții. Uneori aveam impresia că ar vrea să mă roage să-i înlesnesc această deschidere, confesiune. Știi, Boris, de cînd te-a avut pe tine, nu s-a mai destăinuit nimănui.

Dar Jozef n-avea dreptul, n-avea nici un pic de dreptate să spună că era de prevăzut; n-avea dreptul și prin cuvintele astea a nedreptățit-o pe Agata. Tocmai pe ea, pe care-am abandonat-o pentru el și pentru Marek. Nu era de prevăzut, Boris, a fost o lovitură pentru ea, o clipă de care noi sîntem răspunzători. Agata nu se îndrepta spre asta, nu-i adevărat; dacă purtarea ei n-ar fi fost atît de total contrarie părerilor și concepțiilor mele, aș spune că Agata tindea spre ceva neînchipuit de frumos, dar s-a împiedicat deodată de ceva, neașteptat chiar pentru ea însăși.

I-am spus lui Jozef: — Te rog, nu vorbi cu mine despre ea. Ai aici cămăși curate, valiza e pe coridor, te rog să pleci la Podkowa. Imediat.

Și am început să plîng. Cînd s-a apropiat, am simțit că niciodată, niciodată n-am să-i mai spun nici o vorbă în plus despre ea și deci nici despre mine, cum aș vrea să fiu, cum doresc acum, dintr-o dată, să fiu și cum n-am să fiu niciodată. Pentru prima dată m-am gîndit că Agata avea dreptate spunînd că cel mai mare rău e să n-ai pe nimeni.

„Nimeni" însemna la Agata un om căruia nu-i poți dezvălui ceea ce este mai important în tine. Chiar dacă acel ceva există în tine numai pentru o clipă, după care moare, dispare, iar în eul tău se produce parcă o mică înmormîntare, la care asiști singur.

— Cel mai greu e să fii bun pe o insulă pustie, a spus Agata, cîndva.

Atunci l-am privit lung pe Jozef. El s-a întors și m-a întrebat: — Ce să-i duc copilului? și s-a deschis între noi o prăpastie adîncă; mi-am dat seama, încă o dată, cîte asemenea prăpăstii există între noi.

Jozef a plecat și de aceea sîntem astăzi singuri. Poți să rămîi aici, toată noaptea dacă vrei. Dacă poți. Asta va fi ultima noapte pe care-ai s-o petreci cu Agata, cu toate că Teresa e în Varșovia.

Boris, te rog să mă scuzi, nu știu ce se petrece cu mine. Probabil că s-a întîmplat ceva, de vreme ce eu, eu sînt în stare să-ți reproșez că loialitatea ta față de soție a fost mult mai mare decît necredința față de ea, că nu ți-ai contopit toată viața în dragoste, ci dimpotrivă, pentru dragoste ți-ai despărțit-o în două, că n-ai părăsit-o pe Teresa și pe copii, că te întorceai întotdeauna la ei, iar Agata știa lucrul acesta, cum știa de asemenea și că o dată și o dată ea va fi cea care va trebui să rămînă singură, bolnavă sau bătrînă, iar Teresa bolnavă și bătrînă te va avea și pe tine și copiii și casa și — mai mult, că ea, Teresa, se cuvine să le aibă. Am nevoie de un duhovnic bun, Boris, am nevoie să cred în ceva. E ca și cum pînă în momentul de față aș fi crezut într-un zeu mort, într-o dogmă și nu în sensul ei. Căsnicia mea nu e bună și eu credeam că este, pentru că n-am parte de scandaluri și lacrimi. N-am trăit, Boris și eram sigură că trăiesc așa cum se cade, cum am fost învățată, cum „poruncesc cărțile sfinte". Am nevoie de un Dumnezeu adevărat, descoperit de mine și nu născocit.

Dă-mi o țigară.

Stai, am niște votcă, am uitat cu totul. Nu beau aproape niciodată, dar acum simt nevoia. Sînt foarte obosită, dar nu mă pot opri, nu mă pot opri să gîndesc și să vorbesc. Ce bine că nu vrei să pleci. Bea, Boris. Pot să-ți spun

mai departe? Pînă cînd termin tot ce am de spus? Toarnă. Jozef o să se mire, cînd o să se întoarcă.

Sau poate că nu; poate că n-o să mai fie mirat, după tonul cu care i-am spus să plece. Dar nu va înțelege. El nu s-a rătăcit niciodată, n-are nevoie să-și caute drumul, el știe tot. Dimineața, trebuie să aibă fulgi de ovăz fierți în lapte, nu prea subțire, nu prea dens, potrivit. Șuncă mănîncă numai seara. Așa e sănătos. „Sănătatea mai presus de orice." „Cînd ești sănătos, ești vesel." Astea-s numai cîteva din maximele lui originale.

Mi-a spus o dată: — Agata asta a ta trăiește teribil de nehigienic. (Cu siguranță însă că n-a spus „teribil", el nu folosește asemenea cuvinte, eu le-am învățat de la Agata, iar el mă combătea cu meticulozitate: „Omul trebuie să folosească cuvinte cu sens precis". Teribil, îngrozitor, minunat — expresiile astea n-au drept de existență în casa noastră. De altfel, Jozef are cu siguranță dreptate, ca întotdeauna. Boris, nu știu dacă acum am să mai pot suporta asta).

A spus, deci: — Agata asta a ta trăiește foarte nehigienic.

Și eu i-am dat dreptate.

„Nehigienic" — însemna totul. Faptul că mînca pîine cu margarină în loc de fulgi de ovăz, că venea uneori în vizită la unsprezece noaptea, că luni de-a rîndul n-avea alți bani decît cei douăzeci de zloți rămași din banii strînși pentru ea la CEC de doamna Zofia, că bea cafeaua cu o expresie de vădită plăcere întipărită pe fața-i lacomă: chiar și pripeala cu care se repezea la lucru sau la petrecere, faptul că umbla cu capul descoperit pe geruri mari, că-i făcea plăcere să arunce banii, aducîndu-i lui Marek jucării prea complicate pentru vîrsta lui sau cumpărînd pentru ea tot felul de lucruri inutile, în sfîrșit concepțiile ei despre dragoste, căsătorie, viață.

Vezi tu, Jozef constituia în viața mea antiteza Agatei; dar Agata era totodată și opusul meu, așa că alegîndu-l pe Jozef mi-am rămas credincioasă doar mie și asta-i cea mai grea acuzare. Cînd i-am spus Agatei că mă căsătoresc cu el, a tăcut o clipă, ochii ei serioși au pătruns

în mine, adînc, insistenți, sprîncenele ridicate au tresărit.

— Înțeleg.

Și într-adevăr știam că înțelege. A înțeles perfect că Jozef era argumentul meu cel mai puternic în vesnicele noastre discuții pe tema „cum să trăim".

După care, a adăugat zîmbind, cam emoționată, lipindu-și obrazul de al meu :

— Ăsta-i tunul tău de calibru greu. Îți doresc să nu-l vezi niciodată în viață, prodîndu-se.

12

BORIS, SÎNT CĂSĂTORITĂ DE șapte ani, asta-i mult sau puțin ? Dar nu mai am de mult argumentul acela „cel mai puternic". Nu mai am nici unul, căci am încetat să mai știu ce e bine și ce-i rău. Cum să știu, dacă Jozef, care avea întotdeauna dreptate și care deosebea răul de bine la fel ca mine — cu excepția... dar nu, asta mult mai tîrziu — a devenit deodată pentru mine o povară prea grea, peste puterile mele, o greutate care mă apasă pe umeri. E un om străin, Boris, mă uitam ieri la el cînd își împacheta lucrurile în valiză și mă gîndeam : — E un om străin. Deși înainte, mai înainte, chiar și acum doi ani, nu numai că spuneam, dar și gîndeam că formăm un tot. Aveam impresia că am întîlnit în Jozef un al doilea eu. Eram uneori speriată de el, dar asta i se întîmplă oricui care se privește mai atent. Toarnă, Boris, nu-ți fie teamă, n-o să mă îmbăt. Spune-mi, dacă pun sub semnul întrebării propriul meu eu, atunci cum rămîne cu Jozef, cel de al doilea eu, pe care nu-l pun sub semnul întrebării, pentru că știe ce-i rău și ce-i bine ; cum rămîne cu Jozef, pentru care ceea ce s-a întîmplat cu Agata constituie doar rezultatul logic al întregii ei existențe.

Dacă am greșit în viață, cea mai îngrozitoare greșeală este Jozef. Ce spune *Biblia*, Boris ? Doar și tu ai vrut să trăiești după preceptele ei. Sfinte, Hristoase, ce să

fac de-acum încolo cu adevărurile lui Jozef, pe care le consideram ale mele, casa mea. Vezi tu, casa asta s-a dovedit a fi construită din *papier-maché*.

Știi ce mi-e cel mai greu să înțeleg ? Faptul c-o invidiez pe Agata. Nu, nu-i vorba de ce i s-a întîmplat acum, ci de ceea ce era cu ea și în ea înainte. Știu că a fost nefericită, deși n-a spus niciodată nici o vorbă despre asta și nici n-a scris nicăieri. Dar sînt convinsă că așa a fost, asta pot înțelege, e pe măsura mea. Îmi imaginez viața ei așa cum pot, cu ochii ăștia care mi-au fost dați, cu creierul meu și ochii și creierul îmi spun că a fost nefericită. Însă noi considerăm nefericire numai ceea ce ar fi ca atare în cazul nostru. Altă nefericire nu sîntem în stare să sesizăm.

Văd deci perfect ce nenorocire ar fi fost pentru mine situația ei. O nenorocire atît de mare, încît nu m-aș fi încurcat nici în ruptul capului. Sau dac-ar fi fost de-acum un fapt împlinit, n-aș fi putut suporta nici măcar o lună. Ce-aș fi făcut ? M-aș fi eliberat, m-aș fi scuturat și într-o bună zi aș fi constatat că nici n-a existat. Totul mi-ar fi ajutat : principiile mele, credința și faptul că sînt imună la unele simțăminte.

Am fost imună. Căci acum, cînd văd bine că ea era nefericită, cînd ochii și creierul îmi spun asta, acum, cînd ei i s-a întîmplat cel mai grav lucru cu putință, opoziția mea nu mai există. E ca și cum ea mi-ar spune : — Sabina, ai avut dreptate, toată viața ai avut dreptate tu, nu eu. Iar eu i-aș striga : — Nu-i adevărat !

Asta mi-e cel mai greu să-nțeleg. Boris, aș vrea să-mi schimb viața, și pe mine, aș vrea să pot alege din nou, dar alegerea de data asta ar fi de o sută de ori mai dificilă, pentru că s-au amestecat în mine binele și răul.

Și cînd Jozef mi-a spus că era de așteptat, am văzut cum mă despart în două, cum mă frîng dureros, de o parte eu, ai cărei ochi și creier spuneau : — Era de așteptat. Iar pe malul celălalt, dincolo de prăpastia care se căscase brusc, stăteam eu cealaltă, despuiată prosteste de jumătatea care vedea și știa, strigînd la Agata :

— Nu eu ! Nu eu ! Tu ai avut dreptate !

I-am spus lui Jozef :

— Te rog să pleci la Podkowa. Imediat.

13

O VREME, DUPĂ DISCUȚIA ÎN cursul căreia mi-a spus de tine, am fost atît de fascinată de problema voastră, de existența ei, încît încercam să aflu de la Agata care-i esența vieții ei, să descopăr și miezul alunei, căci eu nu aflasem decocamdată decît de coaja exterioară. Eram foarte intime, așa cum poți fi intim numai cu un om care, spre triumful și spre satisfacția ta, deși e frumos, capabil, fericit, admirat, ți-a destăinuit deodată că are o rană secretă, o slăbiciune ascunsă de ochii lumii, o boală rușinoasă.

A, nu, ea n-a gîndit niciodată așa nici despre sine, nici despre legătura voastră, n-a vorbit niciodată astfel, ea simțea cu totul altfel. Numai eu, așa cum ți-am spus. Nu o vedeam pe Agata ridicîndu-se pe valuri splendide, argintate, ci cufundată într-o apă rea, abjectă, otrăvită ; și, cum ți-am spus încă de la început, eu alergam tot timpul în urma ei, neputînd s-o ajung ; îi spuneam : nu mai goni atît, mai puțin temperament, Agata, fii atentă, nu-ți planifici nimic, trăiești numai cum îți place, și asta nu-i normal ! Așa strigam la ea întotdeauna și ea rîdea mereu. În asemenea momente, înainte de a fi legată de Jozef, de căsnicie și de Marek, cu cea îmbrăcată în sacii aceia „sport", nearanjată, nefardată, neurmărită de nici o privire, neîntîmpinată de nimeni cu strigăte de bucurie, cu care nu constituiam niciodată centrul atenției, nici măcar al celor din jur — strigam atunci și mai furioasă și simțeam și mai tragic cum o invidiez. Pentru viața ei de fluture, pentru farmecul ei, pentru încîntătoarea ei viață aeriană și pentru faptul că eu nu mă sărutasem niciodată cu băieții, cu o singură excepție, un student atît de timid, atît de bolnăvicios de rușinos, că după ce s-a aplecat o dată și mi-a atins obrazul cu vîrful buzelor umede — eram în poarta casei mele — s-a întors, a luat-o la fugă și s-a împiedicat în prag, iar eu am rămas nemișcată, disperată de sărutarea asta și mîndră totodată ; o fecioară de douăzeci și ceva de ani, prea slabă, cu pielea urîtă, prost îmbrăcată și fără gust, care nu se sărutase niciodată cu

băieții. Iar a doua zi el nici măcar nu m-a salutat, era și mai timid decît mine, iar mie mi s-a oprit inima în loc de înjosită ce mă simțeam, cînd a trecut pe lîngă mine pe scara universității și m-aș fi măritat cu el și a doua zi, dac-ar fi vrut. Exact așa cum își bătea Agata joc de mine : — După părerea ta, un sărut înseamnă cununie și m-ai mărita și pe mine și pe tine și pe oricare, cu oricine, dac-a dansat cu tine, sau cu mine, de două ori. Un fapt atît de mărunt înseamnă pentru tine căsătorie.

Și mai spunea că ăsta-i „un produs secundar" al bigotismului, indignarea asta în fața greșelilor omenești : — Numai bigoții cred că lucrul cel mai grav e să te culci cu cineva ; și că trebuie să-ți ispășești păcatul prin căsătorie. Ca și cum Dumnezeu ar avea nevoie mai ales de ispășire și nu de renunțare la rău ; ca și cum căsnicia ar trebui să fie o ispășire și nu alegerea unei căi pe care-o consideri cea mai bună.

Asta era deci situația și atunci cînd țipam la Agata că în loc să doarmă umblă și dansează, că poartă cele mai mari decolteuri posibile, țipam și din cauză că pe mine nu mă invita nimeni la dans, că decolteul meu nu putea încinta pe nimeni. Dar din momentul cînd mi-a spus despre tine, am ajuns deodată egale, ba nu, stai, eu consideram că mă aflu mult mai departe și mult mai sus : alături de mine se afla întruchiparea noțiunii de soț, Jozef, încununarea unor concepții, a unei vieți ordonate și așezate, iar ea îmi prezenta catastrofa dezordinii, culmea inadvertenței, nechibzuinței, o curbă pe care aluneca soarta ei, rana ei urîtă, nevindecabilă, cicatricea ascunsă a tot ce fusese demn de invidie la ea.

Am simțit satisfacție și recunoștință, fiindcă s-a despuiat astfel în ochii mei de toată strălucirea și farmecul, credeam că am în fața mea un om pierdut și nenorocit. Și chiar cînd mi-a spus că e fericită și cînd am înțeles că ăsta este adevărul ei propriu, ochii mei, ochii lăuntrici și mintea mea recunoșteau clar drama : o dramă urîtă, rea, plină de amărăciune, cu care nu era ușor nici măcar să te mîndrești ; căci în fața spectatorilor e ușor să fii mîndru de nefericirea ta, așa cum poți să te împăunezi cu păcatul săvîrșit în fața celor care te privesc, te admiră.

te spionează și te văd purtînd plin de strălucire pecetea păcatului. Dar să-ți înfrunți de unul singur drama și să trăiești singur, cu păcatul tău, e foarte greu. Asta era situația ei, gîndeam eu: drama ei tainică, păcatul ei nearătos, nimeni nu poate nici s-o admire pentru asta, nici s-o compătimească, nimic din trăirile ei intime nu-i dă strălucirea pe care i-o dădeau pînă acum toate faptele ei rele și bune, mă gîndeam eu.

Cum spuneam, îi eram aproape recunoscătoare: puteam să-i întind o mînă, cum ne-am obișnuit să numim asta, puteam să pătrund înlăuntrul ei pe o ușă deschisă; cînd mi-a spus ceea ce mi-a spus, s-a deschis parcă toată, ca o stridie desfăcută în două, dezarmată, scoțînd la iveală miezul moale, intim. Nu mai era în ea nimic tăinuit; aveam senzația că-mi aparține și că depinde de mine.

Îi eram recunoscătoare pentru asta și mi-a fost ușor să mă port cu afecțiune adevărată, nesimulată, iar ea a primit-o cu naturalețe, simplu, fără să bănuiască măcar că există în mine sentimente și gînduri atît de josnice și rele, cum existau de fapt. Dar să știi, Boris, că o iubeam atunci mai mult decît înainte — relațiile noastre bune și binevoitoare cu cei apropiați sînt adesea favorizate de un mic complex de superioritate, dacă sînt cu un pic, măcar cu un fir de păr mai răi decît noi, dacă au picioarele mai strîmbe sau o tendință pronunțată de îngrășare.

Niciodată n-am fost mai afectuoasă cu ea decît atunci, mă rugam pentru ea, ca să se trezească, să o apuce din nou pe „calea cea bună" și mă rugam să-i fie bine (astăzi nutresc gîndul nebun că toate rugile mele au fost ascultate; mai ai țigări?). Iar cînd ne întîlneam, îi spuneam, alintînd-o: Agatka, ceea ce înainte n-aș fi putut niciodată. Discutam mult și cu adevărat sincer, departe de cotidianul banal al vieților noastre, adică de a mea, căci ea nu mai avea ce să afle nou despre mine și pentru prima dată se inversaseră rolurile, ea vorbea de frămîntările ei și nu cu de ale mele.

Înțelegi și singur: sentimentul de prietenie sinceră și atașament față de ea nu rezulta exclusiv dintr-o sursă foarte nobilă și totuși sînt sigură că atunci i-am dat

cel mai mult din mine, că în sfîrșit atunci puteam și cu să-i dau ceva din mine. Iar pentru ea, sentimentul ăsta era bun și necesar; de ani de zile nu mai putea spune nimănui nimic adevărat despre sine. Cît poate un om să ducă o asemenea taină? Va să zică, sîntem uneori surse de bunătate în ciuda convingerilor noastre și deci nu întotdeauna fapta rea rezultă din lipsa de bunătate. Sîntem ca niște vase, poate nu prea curate, poate făcute dintr-un aliaj prost, dar apa din vas poate să-i pară unui însetat mai bună decît orice băutură servită în cupe de aur. Așa cred că ea, atunci, însetată, a băut cu adevărat din bunătatea mea.

Asta-i cu noi, oamenii, Boris. Nu nutrim sentimente absolut pure, naturale — sîntem plini de pete. Dar cu toate astea, poate tocmai de aceea, sau făcînd abstracție de asta — ca și cum nu ne-ar privi — luminează ceva în noi, nu-i așa! Și acel ceva poate apărea unui om pierdut în întuneric, ca o flăcăruie de lumînare.

Cred că atunci am fost pentru ea o astfel de lumînare — o lumînare de proastă calitate și luminînd propriul meu altar. Dar era singura lumînare pe care-o avea atunci.

II

CE-AM SPUS, BORIS? CE AI?

Să-ți fac o cafea? Uite apă aici. Dacă bei ness... Boris! Știu, am spus de lumînarea aceea... Dar eu nu știu să vorbesc și de fapt vorbesc pentru prima oară cu cineva care nu-i Agata. Cînd vorbesc de tine, îmi vine adesea să te insult, mă înțelegi, nu? Dar în numele ei, nu; n-am dreptul să falsific nimic, deși, poate, fără să vreau falsific cîte ceva, căci vorbesc despre trăirile altcuiva, nu ale mele. Nu falsific nimic intenționat și nu-s conștientă de natura greșelii. Dar cu ceea ce știu, vreau să fiu cinstită.

Uite cafeaua, Boris. Poate că n-ar mai trebui să bei votcă. Deși păhărelele sînt atît de micuțe și am băut într-un răstimp atît de lung... Poți să rămîi aici cît vrei — pînă mîine seară.

Scuză-mă, te rog, c-am spus „singura lumînare" și „o flăcăruie de lumînare în întuneric". Am spus că asta eram eu pentru ea, atunci. Te-a durut c-am spus așa? O, Doamne, cît de puțin o cunoșteai, dacă nu știi că pe celălalt taler al balanței în care te cîntărea pe tine nu a existat, niciodată, nici un alt om. Nimeni. Și nimic. Absolut nimic. Înțelegi?

Boris, tu înțelegi perfect. Știai lucrul ăsta. Dar n-ai vrut să te gîndești la el — acum vorbesc din punctul meu de vedere. Atîta timp cît conștiința acestui fapt era o bucurie, erai încîntat, aveai sufletul plin de ea, dar de multe ori gîndul acesta era prea greu de suportat — căci tu n-o puteai iubi așa cum te iubea ea pe tine. În talerele balanței tale se afla tot ce-ți aparținea, împreună cu ea. Alergai între ea și orice altceva, o ocupație, o seară, o problemă cu Teresa, o promisiune făcută copiilor, o vizită pe care erai dator s-o faci cuiva. Agata era amestecată cu o grămadă de lucruri importante sau derizorii, un trandafir în viața ta, viață care trebuia să prefîntîmpine incendiile pădurilor.

Dacă ție ți-era ușor? O, nu, nici o clipă n-am gîndit astfel — nici eu, darmite ea. Doar tu aveai o viață plină, deplin mobilată, așezată între anumite coordonate; fiecare mișcare a ta trebuia să corespundă cu mișcările Teresei, ale lui Pawel și Gawel, ale doctorilor lor, ale cunoscuților voștri, ale mamei tale; în seara asta trebuie să fii liber, pentru că Teresa vrea să meargă cu tine la cinema; dar nu, căci astăzi vine în vizită la mama prietena ei, tocmai a telefonat, deci cine să aibă grijă de copii? În cazul acesta, mîine: dar mîine tu ai ședință, iar mama se duce cu Gawel la dentistă, deci Terasa e mai indispusă decît de obicei: „Iar pleci?" Tu ești obosit, pînă la două noaptea ai lucrat planșe pe un colț al mesei pe care stă vraf rufăria ce trebuie călcată mîine, pentru că azi n-a fost curent. Poimîine, cînd o să mergeți într-o vizită anunțată demult, la prieteni, ai să fii furios, Teresa o să spună of, Doamne, mai bine nu mai mergem, nu-i nici o plăcere să merg cu tine undeva, nici măcar nu reușești să te prefaci că plăcerea mea ar însemna ceva pentru tine. — Copiii, spune mama și ești furios pe ea că vede tot. — La revedere, mamă, spui, îi

săruți mîna uscată, muncită. — Biata mama, muncește prea mult, îi spui Teresei cînd ajungeți în stradă. Teresa se zburlește toată, întotdeauna vrea s-o ajute, cît poate și ea, deși nu poate prea mult; tot timpul se simte slăbită, obosită, nervoasă, are foarte puțină putere și niciodată nu reușește să-și organizeze munca. — Doar cu... începe să spună ceva și tace, pătrunsă de un sentiment de nedescris, neînțeles de tine, care ai iubit-o cîndva. Se simte jignită, nedreptățită, doar e bolnavă. N-o privești, dar știi că arată mai rău decît de obicei din cauza acestei tulburări care, cu o clipă mai înainte, i-a tăiat vorba; mergeți în același pas, însă îngrozitor de departe unul de altul, răsuflați ușurați cînd sunați la ușa lui Lolo, imediat zarva de acolo are să înghită furia voastră ascunsă, distanța ce vă desparte. Străinii au să vă mai dispună, n-o să vă mai simțiți urmăriți unul de privirile celuilalt, pe Lolo și pe soția lui îi cunoașteți de ani de zile, nu-i nici o primejdie de nicăieri. Numai oboseala crește în tine ca un dușman, oboseala și plictiseala, acasă te așteaptă lucrul, mîine dimineață iar ai să fii nedormit. Dada, gazda, e îmbrăcată într-o rochie din tafta neagră, e plină, rotundă, Teresa stă lîngă ea, pe divan, acoperindu-și cu jenă, cu degetele slabe, claviculele proeminente, în părul ei delicat, blond, lucesc cîteva șuvițe albe, le vezi nespus de clar, ce bine arată Dada, îi spui lui Lolo și Teresa aude, se simte prost în rochia ei veche, de lînă, cu sbîrciturile de pe gît; zîmbește forțat: — Hai să mergem, Boris.

A doua zi o doare capul și, ca mama să fie ceva mai liberă, o trimiți de-acasă și-i duci tu pe gemeni la ora de religie, apoi faci lecțiile cu ei. O găsești pe Teresa în bucătărie, cu broboane de sudoare pe frunte, cu fierul de călcat în mînă, lîngă vraful de rufe, de ce te-ai apucat! spui mînios, fără pic de căldură, iei fierul și te apuci tu să calci, deși în cameră, pe masa de lîngă geam stau toate lucrările tale luate de la birou, căci ai avut o zi proastă și n-ai reușit să faci tot ce ți-ai propus. Teresa coase pantalonii rupți ai lui Pawel, știind că mîine, sau poimîine, are să și-i rupă Gawel. Tu observi că nu-i pîine în casă, îți amintești că mama te-a rugat înainte de a pleca să cumperi, dar ai uitat. E trecut de opt, așa că

dai fuga la un magazin de noapte, departe ; copii trebuie să mănînce de seară. A doua zi, pleci în interes de serviciu la Katowice. În plus, trebuie să te întîlnești cu Maciek. Și înainte de zece seara, tot în aceeași zi, a mai venit și fratele tău, cu soția — au trecut pe acolo și s-au gîndit să intre, să vadă ce mai faceți. Teresa se înviorează, întotdeauna i-a plăcut societatea, în timp ce tu cu greu reușești să fii cît de cît amabil ; îi speli pe băieți, îi culci, te întorci în cameră, aprinzi o țigară trăgînd adînc în piept. Teresa fumează rar, acum însă, văzîndu-te cum zîmbești în silă, se întunecă la față, întinde mîna după țigări. Înțelegi perfect ce se întîmplă și, binecrescut, începi tu acum să te ocupi de musafiri, rîzi, povestești. După ce pleacă, remarci că soția ar trebui să fie mai amabilă cu fratele tău, Teresa izbucnește scurt, violent, așa că ție ți-e ușor să-ți păstrezi o atitudine rezervată, răbdătoare, convins că tu ai dreptate. Scandalul care plutea în aer se liniștește, întorși cu spatele, fiecare stă pe patul lui, cu veioza lui aprinsă și așa se mai încheie încă o zi. Nimic altceva nu se încheie, numai ziua.

Unde să mai fie loc pentru Agata ? Unde să găsești, în aceste condiții, un talger liber numai pentru ea ? Am spus eu că ție ți-era ușor ? Ar trebui să nu cunosc de loc lumea și viața, sau chiar și atunci, ar trebui să nu fi citit încă jurnalul Agatei. Căci și ea cunoștea perfect situația ta. Știa că nu-i loc pentru ea, în viața ta ; nici măcar atît cît se face pentru o mobilă nouă, neapărat necesară. Căci pentru asta arunci ceva, de exemplu o mobilă veche, care stătuse pînă atunci pe locul celei noi. Dar ce și pe cine puteai tu înlătura, pentru Agata ?

Nu, nu spun că ție ți-era mai ușor. Dimpotrivă, într-un anume fel — poate ar trebui să spun „în mod obiectiv" — ție ți-era cu mult mai greu, atît de greu că mă cuprinde o deosebită milă, cînd mă gîndesc la tine. Să ai norocul să întîlnești o asemenea iubire și să n-ai un locșor pe pămînt unde s-o sădești, s-o păstrezi, unde s-o așezi, ca pe-o mare bucurie care tămăduiește toate durerile, care pune ordine în toate elementele vieții și existenței. Pentru asta trebuie să ai multă putere, Boris și multă — iartă-mă — cruzime. Față de cine ? Față de sine, natural ;

asta ne e permis, ba e chiar necesar ; totuși cruzimea ta a fost îndreptată și împotriva Agatei.

Ea știa că nu există loc în viața ta nu numai pentru ea. Dar nici pentru dragoste. Cînd a înțeles asta, nu s-a speriat. „Va trebui să suport" a scris, da, exact așa : va trebui să suport. Și mai departe : „Voi încerca să fac față".

Era ca și cum ar fi apărut un tren și ea s-ar fi urcat în el fără să întrebe încotro merge : important era doar faptul că merge. În compartimentul de tren, care avea să fie acum adevărata ei casă, a început călătoria pentru care nu pregătise nimic, numai periuța de dinți. Nimeni n-a condus-o la gară, nici mama, nici eu. Mama ei n-avea să afle niciodată despre tine, iar eu doar atunci cînd nu mai era chip să se întoarcă din drum ; mi-a vorbit despre tine atunci cînd a constatat că dragostea ei solitară, dragostea pe o insulă pustie, ar putea s-o desfigureze prea tare, s-o facă inaptă pentru singurul sentiment care-i mai rămăsese în afară de tine : prietenia. Ea, care fusese întotdeauna sinceră și deschisă, a avut puterea timp de cîțiva ani să-și înfrîneze prietenia față de mine, să-și încuie cu șapte lacăte poarta sufletului în fața mea. Pe urmă a constatat că e rău așa, că nu-i bine. Știa că n-am să mă trădez nici măcar față de tine. Totodată credea că dacă are să deschidă această unică portiță, dacă are să aibă în mine un martor al existenței tale, al existenței voastre, a amîndorura, dacă măcar în acest caz va putea spune adevărul, se va cruța de o anumită suferință, de o senzație, supărătoare ca o durere de dinți, că pentru tine a trădat prietenia.

Așa se explică participarea mea la taina voastră. Așa se explică cum de știu atît de exact ce loc ți-a rezervat în viața ei. A adunat într-o valijoară toată averea ei, punînd de o parte tot ceea ce constituise viața ei de pînă atunci, iar de partea cealaltă așezîndu-te pe tine.

Te contrapunea pe tine la tot ce reprezenta trecutul și prezentul ei. Ce pot să spun mai mult ? Așa a fost. Ți-a oferit în viața ei loc pentru dragostea ta și a ei, pentru dragostea voastră. Ți-a oferit timpul ei. Casa ei. Rezistența ei. Răbdarea ei nemăsurată, pe care n-am bănuit-o niciodată.

Să fii soarele cuiva, e o banalitate. Sau ploaia. Vîntul. Vara. Norul și pasărea. Pămîntul, apa, locul pe care să pui piciorul. În literatură, asta se cheamă banalitate. *În literatură.* Dar ce erai tu pentru ea, dacă reprezentai toate astea laolaltă? Oare tu erai cu adevărat așa, sau ea te transformase, e meritul tău sau al ei?

Asta era realitatea, trebuie să știi. Gîndește-te la asta, trebuie să te gîndești. Poate e-ai să afli ceva ce nu știai. Și eu la fel. Și eu vreau să aflu, Boris.

Te-a durut cînd am spus: eram singura luminare pe care o avea atunci. Ascultă, în timpul zilei, cînd luminează soarele, totul e bine, clar, contururile lucrurilor sînt evidente și fără echivoc, în timpul zilei te simți ca la tine acasă, chiar atunci cînd acasă ți-e greu. Dar oare conștiința existenței soarelui și a zilei e suficientă ca să vezi și în întuneric? Căci întunericul e la fel de propriu vieții ca și lumina. Se lasă noaptea, omul apasă pe buton; în lumea gîndurilor și trăirilor, ziua umană nu se termină o dată cu cea astronomică: trebuie să existi și să vezi în continuare, iar apoi să știi să adormi, să te apropii de somn și să-i permiți și lui să se apropie. Cînd ai împlinit toate astea, poți să stingi lampa. Dar poți și să n-o aprinzi de loc, dacă ai în tine o rază de lumină, o fărîmă din scînteierea unei stele. Fără asta e greu să adormi, Boris, știi? Agata mi-a povestit de nopțile ei albe, se temea de ele; cu înainte dormeam buștean, pe urmă am început să cunosc și eu asemenea nopți.

Vezi, asta n-a fost decît o metaforă nevinovată. Cînd e întuneric, trebuie să ai măcar o lumînare. Înțelegi?

15

DECI TU ERAI PENTRU EA PASĂRE,

nor, cer și Dumnezeu mai știe ce, dar ea — ce era ea pentru tine? Nu, e încă prea devreme, ai să-ți răspunzi probabil la această întrebare abia după o vreme. Tot ce vorbim acum nu-i decît o analiză parțială, care are comun

cu adevărul tot atît cîte au hidrogenul și oxigenul cu apa cu care ne potolim setea.

Acum vreau să-ți spun altceva: știi cînd și-a dat seama Agata de... importanța verighetei de pe degetul tău? Doar a fost acolo dintotdeauna și putea s-o vadă din prima zi, cînd stătea pe biroul meu și-și legăna picioarele în pantofi cui, sau atunci cînd v-ați transmis primele semnale de recunoaștere, stînd întinși pe fundul bărcii răsturnate, în razele oblice ale soarelui de asfințit, pe malul Wistulei. Ați fost cu siguranță în vreun local și mîna ta cu verigheta s-a odihnit pe masă; cînd ai invitat-o la dans, verigheta ta s-a lipit de spatele ei gol.

Dar ea tot n-o observa.

N-ați discutat despre lucruri concrete, știu cum arată Agata cînd își întinde antenele: orice cap-sec, orice fante de salon cu frunte înaltă, dar gol pe dinăuntru, este ciopîrțit în bucățele cît ai bate din palme: trebuie să răspundă la diferite întrebări fundamentale și să chibzuiască asupra celor mai ciudate fațete ale unor chestiuni aparent extrem de banale; în sfîrșit, cînd pacientul consultat de Agata se dovedește a fi rezistent, cînd se menține la suprafață, Agata îl lasă la pas. Atunci începe să-și demonstreze uluitoarea ei frivolitate și profunzime totodată; o pălăvrăgeală încîntătoare despre lucruri banale și totuși pline de culoare, amuzante dar și semnificative. Și în această sclipitoare discuție alambicată, care ajunge departe, în profunzime, sau plutește la suprafață cu glume ușoare, ironice — ești gata să-ți dai capul pentru ea, să sari în foc; asculți încîntat și curios pînă-n străfunduri, afli în tine însuți elocință și calități de descoperitor, fapt care te mișcă și te uimește, înfloresti brusc în această nouă postură care-ți place, ești înfierbîntat, plin de pasiuni regăsite, de preocupări și atitudini. Simți aproape acel ceva fierbinte și luminos care emană de la ea, acel ceva ca un flux, care te eliberează de tine însuți, care e împotriva ta și favorabil ție totodată; pieptul ei mic îți apare aici, alături, șoldurile electrizante și apropiate, crizantema părului se revarsă peste frunte, peste sprîncenele mobile: căci Agata nu e numai spirit ci și trup, ah, și încă cum, pentru toți ochii, nervii și trupurile

bărbaților din preajma ei. Corpul ei te impresoară, te cheamă, te intimidează — îți reamintește diferența de sex. Acuitatea observațiilor, îndemînarea ripostei, îndrăzneala cu care-și formulează considerațiile îți impun să uiți de deosebirea de sex: felul ei de-a fi, comunicativ și simplu, îți dă răgaz să răsufli și să slăbești și restul de vigilență. Stați la o masă, sau mergeți pe stradă ca doi vechi colegi: dar iată, capul ei se răsucește cu cochetărie pe umerii ornamentali, pleoapa ridicată scoate la lumină ochiul verzui, încadrat într-un cerc negru de gene drepte, mîna ei mică și puternică atinge în trecere mînecа puloverului tău — și sentimentul de siguranță ți se pare o glumă proastă; unicul adevăr este tulburarea ta acută, bărbătească, neechivocă, întorci capul ca să nu observe. Cînd v-ați luat rămas bun în poarta casei ei, Agata ți-a spus direct, clar, că o femeie de moravuri ușoare — sau ca un prieten:

— Dă-mi te rog telefonul tău. Ăsta-i al meu.

Intri în desișul negru al parcului de vizavi, de cealaltă parte a străzii; vîntul insistent te învăluie cu respirația lui binefăcătoare, vie, te primește cu flăcăruia țigării tale cu tot. Trebuie să străbați orașul, din Bielany, pînă-n Zoliborz, e departe, dar nu iei taxiul. Cînd deschizi ușa locuinței pustii, alunecă de pe umărașul agățat de ușă, în interior, capotul bleumarin al Teresei, cade pe podea.

Agata — poate n-ai să crezi — cîntă. Toate lămpile din cămăruța ei sînt aprinse, apa curge în cadă. Agata cîntă, goală, bucuroasă de tine și de seara petrecută, plină de o patimă subconștientă, montată în ziua aceea pentru un nou flirt, pentru prietenie, fericită: ce bărbat plăcut, ce bine mă simt cu el. Poți să mă crezi: nu știe nimic de capotul agățat de ușa locuinței tale. Sau, poate că știe, așa cum știm că de partea cealaltă a planetei e noapte, cînd la noi e zi. Întrebată dacă ești căsătorit, cu siguranță că, după puțină gîndire, ar fi răspuns afirmativ. Dar conștiința acestui fapt nu-i este de nici un folos, nu funcționează încă resortul acela special pe care ea-l pune în mișcare. Agata e fără griji. A întîlnit pe cineva care-i place. Grozav de mult a ținut la asta, întotdeauna. Îți zîmbește de la hotarul somnului. „Am să telefonez". Și-ți telefonează, pur și simplu. Sigur că-ți telefonează. Pînă atunci, Agata făcuse întotdeauna ceea ce dorise.

16

DUPĂ CONCEDIU, AM VENIT LA lucru într-o dispoziție excelentă. În fața ușii noastre m-am întîlnit cu directorul, am stat puțin de vorbă, apoi am mai rămas o clipă să-mi potrivesc bareta desprinsă de la o sanda. Stînd așa aplecată — nu puteam să închid catarama — am auzit în birou sunînd telefonul, pe tine spunînd „alo", apoi pronunțînd clar — Agata — și încă ceva, m-am bucurat, am împins ușa, am sosit, bună ziua, și am smuls receptorul din mîna ta care opunea o ciudată rezistență.

— Agata! Ai nimerit formidabil, în clipita asta am sosit. Trebuie neapărat să vii azi la noi. Vino la șase.

Și m-am mirat că, de cealaltă parte a telefonului, ea a început să rîdă. Rîdea, rîdea, rîsul ei curgea în cascade din receptor, l-am luat de la ureche, mi-am plimbat privirile prin cameră, te-am văzut pe tine: probabil că auzeai rîsul acela molipsitor, atît de răsunător, zîmbeai parcă puțin rușinat.

— Nu, Sabina, spuse Agata reușind într-un tîrziu să-și revină. Azi nu pot veni la voi. Ce mai faci, bătrînico? Ce face soțul?

— Nu poți? Cum așa, nu poți?

— Sînt ocupată.

— Iarăși seduci pe careva, am spus cu răutate, mi-am întors privirea spre tine, trîntiseși cu zgomot sertarul, pardon, ai spus. — Atunci, mîine. Mîine e duminică. Jozef are nu știu ce întîlnire, o să fim numai noi două.

— Poate luni, se auzi în receptor vocea nesigură a Agatei. Dacă ești liberă luni...

— Nu, te rog! Luni mă duc cu Jozef la părinți, la Podkowa. Am atîtea să-ți spun! Trebuie neapărat să vii azi, sau mîine.

— Zău, Sabina, nu pot.

— Cu ce ești atît de ocupată ? Cînd pleci la Gdynia ?

— Marți.

— Atunci n-o să ne vedem de loc, dacă nu vii mîine. Agata, ce-i cu tine ?

Nu se mai întîmplase să n-aibă timp pentru mine două zile la rînd. Nu se mai întîmplase să vreau să-i spun ceva, iar ea, știind asta, să n-aibă timp să m-asculte. Nu se mai întîmplase, să nu dea fuga imediat, după o absență mai îndelungată din Varșovia, a ei ori a mea.

— Ce-i cu tine ?

— O, Doamne, nu-i nimic. Nu pot. Eu...

Brusc, mi s-a părut că am înțeles. Asta era singura explicație, numai asta ar fi explicat refuzul Agatei, după asta o puteam recunoaște.

— Spune-mi, ești atît de ocupată cu vreo nouă creație ?

Rîse și răsuflă ușurată, o răsuflare plăcută, plină de ușurare, acum era din nou Agata cea dinainte, cunoscută.

— Ah, bătrînico, da. Iată singurul cuvînt potrivit. Desigur, o creație ! Acum mă înțelegi : cum să întrerup ? Am să-ți scriu imediat ce ajung la Gdynia.

Ce era să fac ? Cînd cădea în transă, totul — oameni, eu, întîlnirile — totul trebuia să cedeze.

De cîte ori ai triumfat astfel asupra mea, Boris ? Asupra mea care mă rugam în receptor, care conjuram receptorul, care mă supăram pe receptor, care eram mințită de receptor, jignită, împinsă în umbră de refuzul Agatei de la celălalt capăt al firului : azi nu, am să te sun mîine, poate vineri, am să-ți mai telefonez, nu pot, sînt ocupată, nu pot, nu pot, nu pot. Doar eu știam bine că la Agata „nu pot" însemna „nu vreau", căci dacă voia, putea. Doar înainte venea la zece, la unsprezece noaptea, reușea să facă loc în după-amiezele ei la o mie și unu de lucruri, iar a doua zi îmi spunea la telefon că a mai citit și o carte, pe care trebuie s-o citesc și eu imediat, imediat ! — Dar cînd ai apucat s-o citești ? întrebam, căci ieri ai fost la cinema și apoi invitată la o votcă, iar la unsprezece nu erai încă acasă, că ți-am telefonat. Înainte de a te duce la cinema ai cumpărat cartea, doar eram cu tine !

Viața ei încetase să mai fie transparentă pentru mine ; cu greu îmi găsea un locșor în sacul ei cu treburi de rezolvat. Strigam în receptor : Dar mîine ? Mîine ai să fii liberă ? și imperturbabil mă întîmpina același „nu știu", un „nu știu" sonor, care nu-mi permitea să înțeleg nimic ; iar tu stăteai în fața mea, cu capul cu păr moale aplecat asupra vrafului de hîrtii, cu fața ta plăcută, ermetică, pe care nu trecea nici un zîmbet cînd strigam în telefon : „Trăiești și mai dezordonat decît înainte, tot mai rău, acuma nu numai că tu nu știi ce-ai să faci mîine sau poimîine, dar nici alții nu știu, nu trăiești singură. Agata, nu se mai poate ține legătura cu tine !" Pe fața ta nu trecea nici un zîmbet, Boris, n-aș fi reușit să fiu atît de stăpînită ca tine, să joc atîta teatru, să trăiesc un triumf atît de ascuns.

Sau poate că nu trăiai nici un triumf, doar jena față de duritatea ei ; te deosebeai de Agata prin aceea că nu știai să spui „nu", nu puteai refuza pe nimeni și nimic ; știu de la ea că de multe ori, deși ai anunțat-o că vii, n-ai mai venit pentru că ori te-a reținut directorul, ori s-a anunțat pe neașteptate vreo mătușă, ori Teresa a schimbat programul, ori ai întîlnit în drum spre Agata pe cineva, de care n-ai putut scăpa.

Erai incapabil să refuzi ; categoric erai numai „la locul de muncă", acolo te dovedeai bărbat sută-n sută. În viața particulară însă, te copleșea moliciunea caracterului tău, comportamentul omului care s-a împăcat de mult cu diferitele circumstanțe și cu deciziile altora, menite să-i modifice cursul vieții ; o, Doamne, te înțeleg mai bine pe tine, Boris, decît pe ea, tu îmi ești mai apropiat ca fire.

Ea era înspăimîntător de dură. Spuneai că are trup de plantă, că e mlădioasă ca o pisică. Din punct de vedere psihic însă, semăna cu o plantă doar datorită faptului că se ridica cu atîta perseverență și se îndrepta chiar și după ce era călcată, lovită, rănită. Duritatea de care vorbeam, o apropia de natura pisicii ; plăcută și prietenoasă, dar își apăra casa, colțișorul ei, farfurioara cu mîncare, cu niște gheare de diamant. De fapt nu apăra nici casa, nici colțișorul, nici farfurioara ei, ci pe ea însăși transformată

în loc de întîlnire pentru voi, în urmă pentru dragostea voastră. De fapt, pe tine te apăra, Boris.

Se transformase într-o fortăreață, își înconjura timpul, zilele, planurile, cu un zid chinezesc. — Creez — zîmbea drept răspuns la întrebările mele, la întrebările tuturor prietenilor, ăsta era singurul lucru care ne putea îmblînzi. I-am spus lui Jozef.

— O fi scriind și ea un roman fluviu, ca *Nopți și zile*, a spus el.

Iar altă dată :

— Îți spun eu ce face, de n-o mai vezi. Agata își pierde vremea.

17

ÎȚI AMINTEȘTI, BORIS, DE IULIE acela al vostru ? Ridea mereu de tine, că nu ții minte nimic. Îți povestea clipele trăite și părea încîntat : da, spuneai uimit, bucuros, într-adevăr, așa a fost, tu ai telefonat, tu, femeie îngrozitoare ! M-ai sedus, spuneai, iar ea rîdea, ținea bine minte cum ai spus la telefon, cu o voce tulburată și nesigură : — Bună ziua, vreți să mergeți la cinema ? Sau la plimbare ? La o cafea ?

Și apoi, cum îți imita privirea aceea tulburată, care fugea într-o parte ori de cîte ori se uita ea la tine, în timp ce vă plimbați pe străzi, prin parcuri, pe bulevardul de pe malul Wistulei ; cît de calm și vesel erai cînd umblați după un cizmar care să repare pe loc tocul rupt pe cîte-un drum în pantă și cîte glume făceai pe seama pantofilor cu toc cui, nepotriviți pentru plimbările voastre lungi pe la periferie. „Porți decolteuri tot mai mari" spuneai cu reproș și ea-și amintea cum s-a gătit pentru tine, în fața oglinzii. „Se uită lumea după dumneata, nici un bărbat nu te privește serios". păleai de enervare și-ți pierdeai voiești din cauza privirilor care-o săgetau, iar ea mergea, cît se poate de calm, alături de tine și-ți vorbea despre chestiuni atît de serioase, cum nu arăta.

Înainte de masă lucra la Radio, pe strada Mysliwiecka ; de la birou alergai acolo, s-o iei. Pe urmă, parcul Agrykola, acolo vă începeați după-amiezile. Vă simțeați deosebit de bine în parcul acela aproape sălbatic cu alei încurcate și neglijate ; nimeni nu-l întreținea, nu tundea iarba, aveați senzația că sînteți în pădure ; Agata se culca, în cele din urmă, cu fusta trasă deasupra genunchilor, lăsînd bluza să-i alunece de pe umeri. Vă plăcea nespus să citiți împreună ; prima carte pe care ați citit-o adică Agata citea cu voce tare — a fost, mi se pare, *Bal la contele d'Orgel*. Putea să vorbească la nesfîrșit despre cărți, adăuga de la ea cel puțin încă pe jumătate cît scrisese autorul, erai în stare ore în șir s-o asculți, revoltat, protestînd, sau plin de încuviințare și încîntare.

Într-o zi a adus volumașul ei. L-a adus în Agrykola, într-o după-amiază însorită, l-a scos din geantă, de sub o pungă cu vișine purpurii, transparente. Cartea stătea alături de mîna ei, aruncată într-o parte, cărțulia aceea cu coperți albastre și negre, aruncată în iarba verde. Agata tăcea, cu fața în soare, cu pleoapele grele, închise ; ai deschis cartea la poezia despre „trandafirul veșnic", simțind în piept un zbucium profund, tainic. Mîna ei copilărească a mișcat degetele, „unde-s vișinile alea ?" — a întrebat Agata somnolentă, fără să deschidă ochii ; degetele brune au căutat orbește prin iarbă, ai scos din pungă două vișine mari, pe codițe împreunate, i le-ai pus în palma moale, adormită și ți-ai auzit respirația grăbită, propria ta respirație și ea a auzit-o de asemenea, a întredeschis ochii, printre gene ochii ei verzui au zărit fața ta aplecată, foarte aproape — și i-a închis imediat la loc sub buzele tale, sub fața ta, care a învins depărtarea, a învins propria-ți rezervă interioară, conștiința, teama. Căci nu numai Agata se temea ; ea primea sărutările astea, regăsirea asta în iarba necosită din Agrykola, cu toată îngrozitoarea simplitate a pasiunii care nu dă înapoi niciodată, de la nimic.

Nu, știu, n-ați fost amanți atunci, încă nu atunci. Dar totul era de-acum pecetluit, vă îndreptați unul către altul ca doi oameni care se află pe străzi diferite, dar în același oraș, pe trotuare diferite, dar de-acum pe aceeași

stradă, fiecare mergînd separat, dar îndreptîndu-vă unul spre altul ; stai, știu că n-am dreptul să te numesc pe tine seducător, căci Agata era cea care alerga spre tine, ea hotărîse, cu toate că tu te aplecaseși asupra ei, cînd stătea întinsă, cu fața în soare, cu toate că ea a făcut acel gest, veșnicul gest feminin, acel „nu" care instinctiv se opune altui instinct ; gestul de apărare nu față de fapt în sine, ci față de clipa în care se putea întîmpla acel fapt : acel veșnic feminin „încă nu", amînînd cu puțin clipa aceea. Deși ea a făcut totuși acel gest, înlăturarea unei mîini, sau o ușoară răsucire a trupului, sau poate o strîngere abia perceptibilă a buzelor, deși Agata și nu tu a hotărît să nu vă dăruiți acolo, atunci, ea și nu tu poartă vina că faptul s-a întîmplat și s-a întîmplat a doua zi. Tu nu știai asta, dar așa a fost ; ea însă știa.

— Eu, mi-a spus în ziua cînd, plină de îngrijorare pentru ea și pentru soarta pe care de fapt și-o alesese, am întrebat-o dacă n-a avut destulă tărie atunci cînd mai putea să aibă, pentru a ți se opune. — Eu — a spus și era imposibil să n-o crezi, dac-o vedeai zîmbind sălbatic și radiind ; o venă mică îi pulsa ritmic, la suprafață, în adîncitura dintre clavicula stîngă și gît, colțul gurii îi tremura abia perceptibil ; abordase un surîs plin de orgoliu. — Eu am dorit și am vrut ; el dorea, dar nu voia. Și a zîmbit destins.

Eu am înghețat, mi-era rușine de zîmbetul acesta atît de gol. Pe urmă i-a tresărit cu totul altfel colțul buzelor și am simțit că eu, la rîndul meu, am dezvelit un loc dureros, sîngerînd, o amintire care mai sîngera încă, sau poate o amintire care, fără să înceteze a fi ea însăși, se continua în viața reală. Ridică mîna, răsună clinchetul brățărilor, ridică mîna la gură și eu întorsei privirea să nu văd gestul acela cu care oamenii tuturor timpurilor și raselor își pipăie oboseala de pe frunte, buze, ochi ; ridică emoționant mîna la înălțimea suferinței.

— Am vrut, spuse. Am dorit. Dar și așa totul a fost ușor numai la început. Sabina, ah, Sabina !

După tonul scăzut al vocii ei, după felul cum distanța cuvintele, cum le smulgea, separate, opunînd rezistență, din adîncul pieptului, am înțeles că ar putea să plîngă.

Dar nu voia. Tăcu, trase adînc și îndelung din țigară, o puse de o parte, se ridică, se apropie de fereastră, erau acolo înșirate mere aurii cu pete purpurii în partea dinspre soare, vrei un măr ? a întrebat, am spus nu. Vocea îi era din nou cea obișnuită, iar mărul îi fusese necesar numai ca să constate acest lucru. Se întoarse totuși spre mine cu un măr auriu în mînă, mare ca o minge, mi-l puse pe picioarele învelite într-o fustă roșie, îl strînse tare între degete și imediat uită de el ; desfăcu mîinile, se întoarse spre mine cu tot trupul, ceva mai palidă ca de obicei, cu ochii scînteind, cu o cută adîncă între sprîncenele strînse.

— Sabina, tu mă întrebi dacă n-am avut destulă tărie să mă opun lui. La început... mi-a trebuit toată puterea ca să frîng rezistența lui. Acel „nu" al lui. Iar pe urmă, numai Dumnezeu știe cîtă tărie mi-a trebuit ca să nu-l părăsesc. Ca să nu las totul baltă.

A spus „numai Dumnezeu știe" și am simțit, ca întotdeauna cînd îl pomenea, un protest lăuntric, iar ea, care mă cunoștea bine, a întins spre mine mîna cu mărul ; era un gest care mă frîna, n-am mai spus nimic despre Dumnezeul acela al ei, care era chemat să fie martor la viața ei păcătoasă, chemat să fie martor al apărării, despre Dumnezeul acela pe care nu voia niciodată să-l vadă în rol de acuzator, Dumnezeul ei fără sabie și bici, fără chip mînios.

A aruncat în mine cu mărul și am tăcut.

— Stai, nu te înfuria încă, am să-ți mai spun ceva : mă rugam insistent ca să am forța de a persevera, de a dori din nou. Ah, Sabina, închipuiește-ți, rugăciunea mea a fost ascultată, a spus și în vocea ei, Boris, era extaz și m-am gîndit : „Huleşte cu extazul ăsta, m-am gîndit, trebuie să mă rog pentru ea, să cer îndurare pentru ea", dar ascultam în continuare, indignată și fermecată, ascultam și mă treceau fiori.

— Închipuiește-ți, a spus ea, că eu nu știu să mă rog și totuși mă rugam. Și am fost răsplătită : el a încetat să se mai teamă. Sabina, după doi ani el nu numai că dorea, dar și voia.

Și a mai adăugat că asta e situația și în prezent, că amîndoi doriți și vreți și că ea n-are dreptul să se dea bătută, n-are dreptul să te părăsească și spunea acest „n-am dreptul" de parcă ar fi avut ordin de sus, parc-ar fi îndeplinit o îndatorire care i se încredințase de sus — că n-are voie să renunțe.

— Trebuie s-o duc pînă la capăt.

Și mușcă din măr.

18

ATUNCI, DIN AGRYKOLA AI CONdus-o la stația de autobuz. Dar Agata și-a amintit brusc că trebuie să treacă neapărat pe la cineva — și nimic n-ar fi încordat mai tare dorința ta decît o atitudine normală, veselă, glumeață, de parcă nu s-ar fi petrecut nimic, de parcă ar fi fost de la sine înțeles că și ție și ei vi se întîmplă să vă sărutați astfel, în iarba unui parc sălbatic; nimic n-ar fi fost mai eficace pentru înlăturarea tuturor scrupulelor tale, care erai de felul tău un soț fidel, decît problema aceea pe care o avea ea urgent de rezolvat, atunci, imediat și seninătatea ei concretă, cu care, apoi, mîncînd vișine, a hotărît că peste un sfert de oră trebuie să ia troleibuzul 53. În ochii tăi ea era o fată stricată și n-aveai de ce să te gîndești la ea cu teamă, timiditate, cu o groază de rețineri: iute la sărutat, te-a oprit decisă de la gestul definitiv și ai considerat că a făcut-o conștient și nu de teamă; după cinsprezece minute îți trimitea un zîmbet de adio, colegial, de pe scara troleibuzului și i-ai fost recunoscător, pentru că în definitiv nu s-a întîmplat nimic serios, poți întrerupe flirtul acesta în orice clipă, iată, mergi singur pe strada înverzită și singur hotărăști dac-ai s-o mai vezi; și cînd mergeai așa pe strada înverzită, zguduit de adolescentina ta aventură și de propria-ți încordare, întristat de ușurătatea purtărilor Agatei, autoarea versurilor despre iubirea unică, totală, uimit de ușurința cu care a trecut de la

pasiune la calmul obiectiv, recunoscător că te-a lăsat singur și salvat de tine însuți, dacă ai fi luat-o acolo, sub pomii aceia, în luminișul acela mare, însorit — deci, în timp ce mergeai astfel, troleibuzul a dispărut după colț, strada urca în pantă, salcîmii răspîndeau un parfum iute și dulce, ai simțit străbătîndu-ți pieptul săgeata subțire și ascuțită a gelozici.

Ea te-a ajutat, gelozia asta pentru viața Agatei, pe care ți-a fost dat s-o atingi în cele cîteva zile de vacanță, gelozia pentru trupul ei mlădios, pe care brațele tale îl țineau încă minte, gelozia pentru alte asemenea eventuale întîlniri ca cea din Agrykola, la care ea se adapta cu atîta ușurință, și care dispăruseră de mult din viața ta — pentru cuvintele și gesturile adresate în serile ei libere, în serile ei nestiute, altor bărbați, băieți tineri cu șolduri înguste, de douăzeci de ani, pentru sărutările și abandonările ei amoroase în alte brațe, necunoscute ție, care simt trupul ei, așa cum i l-ai simțit tu cu cîteva clipe mai înainte.

Ea te-a ajutat, gelozia asta. Treceau pe strada înverzită fete agățate la brațul unor băieți în pulovere, te uitai la viața lor care pulsa liber, la viața lor fără trecut și fără balastul anilor, viața lor atît de ciudată pentru tine, denumită „modernă", dar care ție ți se părea irresponsabilă și senzuală viață de animale tinere, excitate și împinse înainte de instinct, într-o ordine stabilită cu cinism, și protestatare față de convenințe. Trăgeai din lulea și mușcai din mușțuc, pînă cînd ți-ai dat seama că-l mușți cu furie, ai recunoscut în furia ta același impuls care-i mîna spre pare pe băieții aceia cu mîinile pe umerii fetelor. Disperat și plin de spaimă, ai recunoscut în tine un val sălbatic de dorință trupească după gîtul dezgolit al Agatei, după pielea ei netedă și fierbinte, după Agata cu gene dese și pielea brună; după Agata care vorbea de dragoste, cărți, despre un bătrîn care, aplecat, cu fața învinețită de efort, trăgea cu un băț, pe după scîndurile gardului, o monedă de 10 bani care-i căzuse ei; după Agata care a aruncat în iarbă *Graal*, e pentru dumneata, dacă dorești: după Agata care te transformase cu cîteva clipe mai înainte dintr-un bărbat obosit,

fără bucurii, împovărat de obligații, familie, serviciu — într-un băiețandru fascinat, plin de patimă și așteptare, într-un băiețandru fără vîrstă, fără trecut, fără mîine; după Agata.

Ea, gelozia, te-a ajutat să te scuturi de povara vieții, să arunci la spate, cu o privire furioasă, existența Teresei, și a copiilor, să respingi recunoașterea binelui și răului care se îmbulzea din toate colțurile creierului tău, a deosebirii dintre faptele corecte și incorecte; ea ți-a permis să nu te mai gîndești la dulcea amărăciune a fidelității în căsnicie și religie, ea a readus la viață tinerețea și patima ta bărbătească, iar cînd ai deschis ușa camerei tale și a Teresei, ai aruncat pe masă fără nici o tresărire scrisoarea care tocmai sosise de la soția ta. Mai era și o scriscare de la mama, „odihnește-te, băiețaș, prinde puteri, băiețaș" — pe asta ai citit-o cu o dublă înduioșare: față de mama, care-ți scria „băiețaș", de parc-ai fi obținut în tabăra de pionieri insignele de merit pentru „Cel care se furișează cel mai ușor" și „Cel care fuge cel mai repede" și de asemenea față de tine însuți, singur în seara aceea de iulie, tînăr în seara aceea care ți-a dăruit atingerea unor buze fermecătoare, a unor buze care te-au părăsit, a unor buze necredincioase.

Ai aprins o țigară, ai fumat una după alta, în timp ce te dezbrăcai și apoi în cadă și în timp ce-ți fierbeai ceaiul; n-ai mai strîns după tine, tu, care erai îndrăgostit de ordine. Ai deschis ziarul, dar n-ai citit; scrisoarea Teresei ți se părea jalnic de plicticoasă. Se simțea bine și te întreba dacă n-ar fi plăcut să se întoarcă la Varșovia cu cîteva zile mai înainte de expirarea termenului sanatorial? *„Am putea merge la cinema, la teatru, să avem puțin timp și pentru noi, fără nervi și încordare, n-avem niciodată liniște și de aceea sîntem așa de nervoși unul cu altul."* Ai mai aprins o țigară, pentru lulea e necesară puțină ordine în cap. Îți tremurau mîinile, dar nu din cauza scrisorii Teresei, nici măcar umbra feței ei nu ți-a apărut înaintea ochilor. În timp ce o citeai, visai să dormi, pendula mamei a bătut în bucătărie de două ori. Ai auzit zgomotul ploii, „slavă Domnului" — ai spus tare, ca și cum asta ai fi așteptat, ploaia; te-ai dus, gol, la

fereastra întunecată, sus deasupra străzii, scrisoarea Teresei a alunecat sub pat, un patrulater alb de hîrtie; răpăitul sticlos și rece al ploii ți s-a strecurat pe lîngă piept și abdomen, picăturile mari și repezi săreau de pe mîna întinsă afară, ca niște săgeți; atunci ai simțit cît de grozav de minunată e lumea.

19

AGATA? A ADORMIT CA UN PUI de animal, cu cearceaful aruncat într-o parte, cu pumnii întredeschiși lîngă față, ca un copil cînd doarme. Ochiul luminos al radioului — a adormit cu muzică, epuizată de excitare și cu siguranța plăcută într-o apropiată împlinire. Ai întrebat-o mai tîrziu, știi că atunci a plecat grăbită din Agrykola fără nici un motiv; poate că nu se simțea absolut pregătită, sau poate nu voia să se întîmple acolo, unde totul trebuia făcut în grabă, sau poate că a simțit — pe cît de instinctiv, pe atît de corect — că nici tu nu ești ferm hotărît să dai la o parte tot ce e împotrivă, poate că te dorea prea mult, ca să te primească doar ca pe un dar de moment, întîmplător, un dar al parcului. În jurnalul ei am găsit o notiță întreruptă, din ziua aceea; mi se pare că sună cu aproximație astfel:

„Am voit să mă iubească. Am voit să-l iubesc. Dar dac-o să-i fie dor, cu toate că-i las o clipă de gîndire, de răgaz, are să fie și mai minunat. Cred că niciodată pînă acum..."

Poate că ți-a spus, deși un bărbat ca tine cu greu crede așa ceva. Dar mie mi-a vorbit de acel „niciodată pînă acum" și dacă mi-a vorbit mie, e adevărat; eu nu eram obligată să interceptez asemenea mărturisiri, nu mie mi-erau adresate. Mi-a spus că niciodată înainte nu simțise o asemenea pasiune, o asemenea patimă înspăimîntătoare, o dorință atît de dureroasă „Trupul meu a fost creat pentru el — a spus — și eu n-am ce face. În sinea mea am spus «da» înainte de a mă săruta, dar cînd

m-a sărutat «da»-ul meu s-a preschimbat în țipăt. Mi-a fost teamă și am fugit. Dar știam că fug numai pentru ca el să alerge după mine." Mi-e ușor să-mi reamintesc toate astea, pentru că numai în rare cazuri Agata exploda cu cuvinte nestăpînit de sincere, pe teme atît de intime. Asta se întîmpla în special atunci cînd tu lipseai mai mult din Varșovia — ori cînd nu vă puteați întîlni o vreme — atunci ducea dorul îmbrățișărilor tale, îi era dor să-și simtă din nou trupul în palmele tale, așa cum dorești în pustiu un izvor. — Sînt pe jumătate animal — mi-a mărturisit o dată, rîzînd rușinată, iar eu, femeie măritată, diformată de sarcină în ultimele luni, ascultam fascinată și indignată ; numai în literatură întîlnisem ceva similar și asta reprezenta pentru mine o pură ficțiune, expresia unui dor după ceva ce nu există pe pămînt, după o trăire căreia nu-i corespunde nimic real.

— De fiecare dată, cînd mă gîndesc... cînd mă gîndesc... ah, Sabina, cînd îmi amintesc... e ca și cum aș primi o lovitură în burtă și-n piept, mi se așează o ceață pe ochi, Sabina. Cînd am simțit prima dată asta, acolo în Agrykola, știi — îmi venea s-o iau la goană înnebunită, aș fi dorit ca el să nu mai existe.

Și cu pete roșii pe pomeții obrajilor, cu pleoapele ei întotdeauna puțin umflate, care se lăsau parcă îngîndurate peste ochi, dîndu-i un aer oriental, somnolent, adăugă cu mîna pe piept :

— Și mereu e la fel, dar nu-mi mai vine să fug. E singurul lucru, Sabina, de care nu-mi vine să fug, singurul care-i în exclusivitate bucurie, unic, minunat și splendid de ușor. Toate celelalte — ascultă : mi-e atît de greu să suport toate celelalte. Cînd sînt cu el, înnebunită de dragoste, e ca și cum aș fugi o clipă de greu, de groază, de spaimă. Dragostea asta mi-a fost dăruită ca ancoră.

Deci, iată : și asta erai pentru ea — refugiu față de tine însuți, față de aprecierea obiectivă a legăturii voastre, care-o dusese, ca un val, pe un mal pustiu, pe o insulă stîncoasă, nelocuită ; erai un refugiu la gîndul că, chiar dac-ar acosta pe neașteptate un vapor în insula aceea,

chiar și atunci, Agata-naufragiat ar fi trebuit să se ascundă unde-o vedea cu ochii, să intre în pămînt ca o cîrtiță ; nu pentru ea a fost creat semnalul S.O.S., nu ca avea să salute echipajul salvator al vasului ; ea trebuia să-și șteargă urmele, să acopere cu mărăcini cenușa focului, să implore păianjenii ca să-i țeasă pînză la gura peșterii în care s-a adăpostit. Era necesar ca nimeni să nu-i întindă o mînă salvatoare și ea să reușească să nu accepte salvarea, să știe să o respingă în fiecare noapte și-n fiecare zi.

— Pentru asta mă rog, Sabina. Numai pentru asta mă rog. Trebuie să rezist.

Așa se ruga pentru persistență în păcat, în nesupunerea vocii Domnului și se ridica din îngenunchere luminată, înflăcărată lăuntric, tot așa cum o vedeai tu înflăcărată, cînd, lîngă tine, goală, împletită cu tine, oftînd de plăcere și exaltare, în extaz și durere, deschidea ochii, ridica pleoapele de pe pupilele negre, îngustate, împăcată din nou cu tine și cu sine, din nou gata să poarte povara voastră și a singurătății ei.

Atunci m-am înfuriat și am spus că hulește ; i-am spus tot ce credeam despre povestea asta, m-am ridicat greoaie, tîrîndu-mă prin cameră supărată și îngrozită, cu burta imensă ieșind din trupul meu slab. Cui i te rogi, țipam, astea-s rugi către diavol, tu chemi iadul, ai încurcat totul, unde-ai ajuns, Agata, strigam, revino-ți, nu-l amesteca pe Dumnezeu în nerespectarea fidelității conjugale, în adulter, dar ea a spus scurt : „taci", de parc-ar fi pocnit din bici.

20

DESIGUR, LA ÎNCEPUT NU ARĂTA

așa ; Agata n-a vrut niciodată să trăiască în minciună, cel mai adesea trezea indignarea celorlalți spunînd adevărul. „Trupul meu a fost creat pentru el și nu puteam să fac nimic", doar atît a spus. Nu, niciodată n-a fost cu ea așa, niciodată nu s-a agățat de gîtul unui bărbat, dacă

acesta n-a trezit în ea un interes pe plan psihic, intelectual ; e adevărat că permitea tuturor să se învîrtă în jurul ei — cînd dansa, avea nevoie de dansatori și aceștia puteau să fie și proști ; în excursii, trata cu corectă familiaritate pe tinerii cu capetele seci și pe intelectualii predispuși la poezie și filozofie. Însă ca să se împrietenească avea nevoie întotdeauna de cineva cu care să-i placă să discute, care-i punea probleme și o tulbura, cineva care era gata la dispute pe tema lucrurilor importante, cineva căruia nu-i era indiferent cum trăiești și care știa să discute despre asta, cineva cu prestanță. De cîteva ori i s-a întîmplat să facă excepții, o seară de flirt precipitat cu vreunul din dansatori, cu careva care era pur și simplu bine făcut. Dar niciodată nu prelungea asta, reușea să fie decisă și dură în fața unui asemenea capriciu, iar „dansatorul bine făcut" a doua zi nu mai avea acces la ea, cu toate că Agata însăși părea la fel de amabilă cu el, ca și cu o zi mai înainte. Cînd vorbea de o asemenea excepție, avea tonul că s-ar fi înșelat pe sine însăși, că ar fi împotriva ei și nemulțumită de ea însăși.

„Niciodată pînă acum" — a spus despre tine, și despre ea, cea care a luat hotărîrea pentru voi amîndoi, cea care a spus „da" înainte ca tu să înțelegi că te amenință un pericol nu din partea ei, din partea Agatei, ci din a ta proprie : din partea adolescentului care-a adormit în tine de mult, uitat ca și cum n-ar fi existat niciodată și pe care nu-l paște reînvierea.

Boris, Agata spunea lucrurilor pe nume : încă nu vă iubeați, cînd v-ați aruncat unul în brațele celuilalt ; de fapt, nu sînt sigură cum a fost cu tine, dar cu ea așa a fost : patimă înfrînată, amînată pentru mai tîrziu, îngrădită de exigențe care nu erau impuse de rațiune, sau născocite, impulsive, ci care rezultau din ea însăși, din orgoliul ei, din faptul că-i plăceau oamenii deosebiți, marcanți, cu un grad înalt de cultură, cu o sensibilitate neobișnuită, dotați cel puțin cu un aparat perfect de recepție a undelor de sensibilitate emise de ea, de Agata, cu programul ei ciudat, în care-o recunoșteai cu toate atitudinile, problemele, atmosfera, cerințele, formulările ei și Dumnezeu mai știe ce. Deci a aruncat la picioarele tale patima aceea

potențială, înfrînată și care nu mai exista decît prin ea, prin dorința ei ; de data asta a permis pasiunii și dorinței să țîșnească cu toată violența, li s-a supus și le-a urmat. Tu nu puteai să nu accepți darul, era prea atrăgătoare în simplitatea senzualității ei, mult prea puternică pentru tine, prea înarmată cu farmece, cu puteri de nedescris, fără nume ; nici măcar nu te-ai zbătut în plasa tăcerilor ei, a cuvintelor, mișcărilor, frumuseții, prezenței ei, nici măcar n-ai căutat o posibilitate de a fugi, nici n-ai simțit nevoia să fugi, te-a înșelat instinctul autoconservării, n-a ajuns pînă la tine mirosul pericolului. Erai prea slab, sau poate prea obosit ; Agata s-a așternut în jurul tău ca o uluitoare vreme frumoasă apărută pe neașteptate, ca tulburătoarea primă zi de primăvară, cînd oamenii — amețiți dintr-o dată și dezarmați, dar cu o lumină interioară — întorcîndu-se de la birouri, instituții ori fabrici, se așază pe bănci, în parcuri, cu ochii închiși, cu fețele abandonate în soare, cu respirația trupurilor relaxate.

Așa te simțeai și tu lîngă Agata, nu-i adevărat ? Era vremea uitării, a eliberării de mediocritate, de cenușiu, de povara zilelor măsurate în oboseală ; sentimentul de libertate cînd colivia e deschisă, cînd nu mai observi zăbrelele. Dar iubirea ? Agata susținea întotdeauna că pe calea asta apare pasiunea, nu și iubirea. „La unii e suficient ca cealaltă persoană să fie de sex opus, ca să apară iubirea, dar ăștia-s coțoi, nu oameni — spunea ea. Adevărații oameni au nevoie și de puțin suflet, de un caracter atrăgător. Dar de aici pînă la iubire, e cale lungă."

În noaptea aceea ai simțit cît de grozav de minunată e lumea și ai înțeles că s-a trezit în tine tinerețea uitată, tinerețea abandonată ; s-au întors la tine buzele Agatei, genele ei întredeschise, căldura trupului ei între palmele tale — n-o spălase ploaia. Te zvîrcoleai în pat ; ai aprins radioul, l-ai stins. Ai umplut luleaua, ai dat-o deoparte. Ai mai luat o dată în mînă scrisoarea mamei. Apoi tocul, hîrtia, *„Mamă"*, ai scris și cuvîntul era o chemare, ca o rugăminte, dar nu știai ce ceri și de ce-o chemi, a bătut ora trei, ți-au mai rămas numai două țigări, fir-ar să fie, poate că mai am în servietă, ai deschis servieta, ai găsit o

cutie de „Dukat" și sub ea, albastru și negru, *Graal*; n-ai mai aprins țigara, ci ai pătruns, așa cum stăteai, în poezia Agatei, necunoscută și totuși palpabilă, în esența Agatei, te-a răscolit chemarea ei la visare, dorința ei de a înțelege, de a cuprinde și a numi tot ceea ce este mai serios în viață, în lumea principiilor și a chemărilor de dragoste. Ploaia s-a oprit, vîntul de noapte, rece, vîntul viguros de iulie umfla perdelele, ascultă-mă — scria Agata pe una din pagini — cît sînt de fericită. Cui îi spune asta, cui îi e permis să audă asta, cine? — întreba în tine ceva uriaș, ceva întunecat, ceva la granița dintre reproș și supărare, o întrebare fără sens, în tăcere, la adăpostul veiozei, iar vîntul mătura ușor spre pat foaia albă de la Teresa, scoțînd-o din raza privirilor tale; a bătut ora patru.

Agata dormea, aproape c-ai văzut-o; ai făcut un duș rece, dar cînd te-ai întors în cameră, ea era acolo, simțeai mirosul părului ei, al pielii ei încinse — era mai mult decît puteai suporta în camera asta, unde ea n-avea ce căuta; de după perdele, apărea aurie și clară o zi nouă, o fîșie de strălucire albastră te-a izbit în ochi. Simțeai mirosul Agatei și ți-ai înfundat fața în pernă, lovit dureros de-o violentă izbucnire de dor, de dorința care ți se urca în piept și în tot trupul și nici gemenii, nici Teresa, nu fuseseră vreodată mai departe decît atunci cînd ți-ai spus fără vorbe: „Azi am s-o aștept din nou"; și ți-a apărut în ochi clădirea mare a Radioului, pe înverzita stradă Myśliwiecka, parkingul cu cîteva mașini, poarta, țăcănitul tocurilor anunțînd-o înainte să o vezi ivindu-se în poartă, cu fusta fîlfîind în jurul coapselor, cu mîna ridicată în semn de salut; în coșulețul pe care-l poartă în loc de poșetă zăngănesc tot felul de nimicuri, cînd aleargă spre tine.

— Agrykola? Mergem în Agrykola?

Ai fi vrut s-o săruți din nou, s-o simți cu toată ființa ta, pe ea, toată; cincisprezece minute mari, cît roata carului, ai fost convins c-ai s-o vezi peste unsprezece, zece ore; pe stradă hurducăiau căruțele cu lapte, suna tramvaiul — iar peste cîteva ore ai să-i telefonezi:

— Domnișoara Agata? și timp de încă un sfert de oră ai simțit-o pe Agata aici, pe umărul stîng, în umbra tremurătoare a pomilor din Agrykola; o vrabie ciripea pe parapetul ferestrei, nu erai obosit după noaptea nedormită, în jurul tău se întindea ziua de iulie, cu parfum de tei și brusc ți-ai dat seama că n-o să fie azi nici întîlnirea din strada Myśliwiecka, nici țăcănitul tocurilor cui înainte ca ea să apară în ușa clădirii Radioului și nici Agata însăși n-are cum să-ți apară astăzi, toată ziua, toată ziua cît e de lungă și încă o noapte plină de așteptare și de fantome, pentru că azi e duminică. Ai uitat, nu ți-ai dat întîlnire cu ea, iar ea s-a prefăcut că nu știe nimic de duminica asta și doar n-o să stea singură toată ziua, o zi lungă de iulie, doar n-are nici o obligație, e liberă, singură, cu cine are să petreacă? Cine are s-o ia cu el încă din dimineața asta, în dimineața asta care urmează după-amiezii de ieri și amurgului de ieri, în dimineața asta.

Și te-ai sculat. Bătea șapte, ceasul mamei bătea în bucătărie ora șapte, șapte dimineața, era o oră la care nu-ți mai aminteai de nimic în afară de Agata — s-ar putea spune că atunci „a bătut ora voastră"; semnul predestinării s-a așezat evident pe fruntea ta concentrată, cînd ai încuiat ușa și ai coborît scările în fugă, și pe buzele tale strînse în jurul țigării stinse, cînd ai apăsat pe butonul liftului în casa Agatei, care își dormea încă somnul duminical; somnul predestinării s-a așezat evident pe ochii liniștiți, închiși în somn, pe pleoapele ei păcătoase, pe brațele aruncate în lături, ca-n așteptarea dragostei.

21

SONERIA: O MÎNĂ LENEȘĂ SE ÎNtinde spre receptor, chibriturile răsturnate cad pe podea, telefonul tace; e soneria de la ușă; pleoapele se ridică, somnul se îndepărtează, o fi poștașul, o telegramă, Doamne sfinte, sau poate e doar portarul, lăptăreasa, o greșeală? Tălpile caută papucii, unde-i capotul, auzi lipăit de pi-

cioare ușoare, arunci țigara la întîmplare, dezordonat într-un chip atît de străin ție, unde-a dispărut timiditatea ta? Cheia clănțăne în broască, acum o să întrebe cine-i acolo, dar nu întreabă, ușa se deschide și, despărțiți de prag, stați unul în fața celuilalt.

V-ați privit, nu-i așa ? V-ați privit, dar ce pot să spună ochii, ei nu vă pot spune nimic despre nici una din zilele care aveau să vină, despre toate zilele acelea cînd îți vei lua rămas bun de la ea ca să te întorci la Teresa, iar de la Teresa, vei pleca pentru o clipă, pentru a intra pe ușa aceasta ; ochii nu vă puteau spune nimic despre anii care aveau să vină, despre lacrimile Agatei, lacrimi de fericire și de disperare, despre nebunia cu care se va cufunda în iubire și durere ca într-un singur tot, sfîșierea ta îngrozitoare, viața neomenească în minciună, anii lungi de înfrîngere a ei înșăși și a ta, de către tine însuți, toată fericirea aceea a voastră ciudată, de rău augur, pe care-ați cultivat-o ca pe un dar și o pedeapsă : pasărea raiului ascunsă sub haină, șarpele veninos încălzit la sîn — ce puteau să știe despre toate astea ochii voștri, care se agățau cu voluptate de celălalt, privirile acelea încrucișate, miopie la tot ce era în afara voastră, la tot ce avea să se întîmple peste o clipă.

Te uiți la Agata : pupilele devenite uriașe în timpul somnului, sprîncenele lungi ridicate, în expresia cărora nu-i uimire și nici teamă ; în privirea asta atentă, în privirea grea și vigilentă se aprinde și nu se mai stinge o lucire umedă, înfocată, părul încurcat îi cade pe obrazul devenit palid, mîna Agatei se ridică pe pieptul acoperit cu capotul verde, capoțelul acela de creton verde, cu picățele negre, pe care-o să-l ții minte ; o vezi toată, o vezi goală, o vezi singură ; Agata ta splendidă, vena îi pulsează deasupra claviculei ; iar ea te vede pentru întîia oară cu fața severă, cu cutele de lîngă nas adîncite, fără zîmbetul cu care o întîmpinai de obicei, taci. Tăceți amîndoi și așa trece un minut, trec două. Atunci pornește însă liftul cu șuieratul lui înfundat, se trezește casa adormită și Agata se trage înapoi de la ușă, se retrage în adîncul camerei, iar tu intri și tu ești acela care încui ușa după

tine, te întorci spre ea, tăcînd în continuare și tot cu fruntea încruntată te apropii de ea și-i prinzi șoldurile și spatele între palmele tale, părul ei ciufulit, întunecat și parfumat îți ajunge pe piept, îl apuci între buze. Agata se desprinde din brațele tale, ridică fruntea și zîmbește.

— Boris, spune și zîmbește, Boris, spune mai tare și cîntă triumfal : Boris ! Zîmbește, iar zîmbetul trăda cu siguranță acea sinceritate a buzelor, de la care eu îmi întorceam privirea, îmi plecam fața, într-atît de mult simțeam că zîmbetul acela nu mi-e adresat mie, atît era de pasional, sălbatic, deschis și gol. Dar tu nu întorci capul, în sfîrșit ai de partea ta libertatea și uitarea.

— Boris, spune Agata, zîmbește și spune : — Vino. Vino la mine.

Suspinul cu care se aruncă în brațele tale nu mai e o șoaptă, ci un țipăt. Ai eliberat din cretonul verde brațele ei bronzate, sînii, trupul de fildeș, șoldurile netede, tari, Agata, ah, tu, Agata ; Boris, ah, Boris, da, Boris ; soarele a strălucit în draperiile portocalii, fața ei mică, închisă, era ascunsă lîngă inima ta, buzele întredeschise la pieptul tău, cu țipătul înăbușit al păsării care s-a lăsat prinsă în palma ta, care se întindea spre ochii ei, a picat o lacrimă sclipitoare.

La o oră a dimineții a sunat cineva la ușă. Agata nici măcar n-a mișcat capul, degetele tale erau înfipte în părul ei des, piciorul ei aruncat leneș peste șoldul tău. Soneria aceea te-a împuns în inimă. Îți închipuiai cum ai fi fost tu acolo, afară, cu degetul pe buton, ai fi putut fi tu acolo, iar ea ar fi putut, tot la fel ca acum, să nici nu ridice capul, să nu întredeschidă genele, leneșă ca o pisică, torcînd, cu obrazul în căușul palmei bărbatului. Dacă acel cineva, care puteai la fel de bine să fii și tu, ar fi sunat mai devreme. Agata probabil că nu și-ar fi înăbușit nici măcar țipătul acela tainic, gîfîitul acela sălbatic, cu care făcea dragoste, pe care-l smulseseși, sfîșiat și chinuit de dorință, dintre buzele ei.

Soneria a tăcut și ți s-a părut că Agata zîmbește, că-i alunecă pe față umbra slabă a unui zîmbet și gelozia te-a izbit în cap și-n abdomen ; soneria răsună din nou,

omul nu mai lua acum degetul de pe buton, poate că avea întîlnire cu el pentru duminica de astăzi, Agata rîse și deschise ochii, se întinse, mormăi ceva în căușul palmei tale, soneria turba. Ai ridicat fața ei, botișorul ei de puma, îți ziceai, puma mea, puma mea aurie, așa o strigai cu o clipă mai înainte, puma întredeschise pleoapele, își arătă dinții, se știa frumoasă așa cum o priveai, tot mai frumoasă, încordată ca o coardă : un animal neted, lucios, frumos.

— I-am luat-o înainte ? ai întrebat, iar ea a prins în întrebarea ta calmă și nepoliticoasă toate gîndurile tale și te-a privit, te-a privit fără să clipească, soneria suna. Ai fi preferat să-ți tragă o palmă, dar ea a spus.

— Întocmai. Nu asta ai vrut ? Ai venit atît de devreme...

Așa a lovit la țintă, căci tu asta doriseși : s-o găsești acasă, s-o oprești, indiferent ce-ar fi făcut după aceea, indiferent cu cine își dăduse întîlnire, ți-era teamă de duminica aceea despre care nu-ți pomenise o vorbă și de care tu uitaseși. Știa deci, înțelegea și te primise împreună cu toate bănuielile tale, care te împinseseră să alergi la ea, mulțumită cărora stătea acum întinsă lîngă tine, tu și ea, strălucitori și încîntați de voi înșivă.

Gelozia nu ți-a trecut, a fost doar înăbușită de un sentiment de jenă, pe care ai și arătat-o, ascunzîndu-ți fața la pieptul ei, iar ea nu pretindea mai mult, pentru că știa despre tine mai mult decît tu despre ea ; i-ai simțit degetele în părul tău, palmele ei drăgăstoase, te-ai ridicat spre ea cu tot trupul, din nou plin de dor după pielea ei elastică și atît de netedă, după respirația ei precipitată la granița plînsului, voind să simți iarăși dinții ei sub ai tăi ; soneria suna, să fie oare speranța sau disperarea care persistă atît de răbdătoare în hotărîrea de a suna ? — și atunci ai luat-o pe femeia de lîngă tine din nou, urînd-o pentru dorința pătimașă pe care-o trezea în tine, plin de o duioasă recunoștință pentru că a reușit să te convingă să te întorci la tinerețe, la candoarea lipsei de pudoare, și la durerea cruntă a gelozici.

22

SPUNE, BORIS, N-A FOST AȘA, N-A fost aproape așa ? N-am inventat decît atît, de cîtă invenție are nevoie o imaginație care reconstituie fapte la care n-a fost martoră... La o anume oră Agata s-a sculat, a ieșit pînă la scări, de unde s-a întors cu o sticlă cu lapte, făcînd șmecherește cu ochiul.

— Sticla asta ne-a trădat, din cauza ei era soneria atît de insistentă, a spus și asta a fost singura explicație, iar tu te-ai umplut de o fericire neînțeleasă ; ai închis ochii cu imaginea Agatei, țopăia încetișor în sandale, vino aici, ai șoptit și te-a cuprins somnul.

—N-am mîncat nimic toată ziua, mi-a spus ea cîțiva ani mai tîrziu. N-am mîncat nimic, ne iubeam, adormeam și ne trezeam ca să ne iubim din nou. După-amiază, am început să discutăm ; dar el nu știa să vorbească, să povestească despre el, așa că vorbeam eu, iar el, îl vedeam, îl observam, știa atît de grozav să asculte și voia să asculte. Pe urmă a izbucnit prima ceartă, știi, Boris s-a supărat teribil. Cearta asta am încheiat-o abia după un an, sau doi ; de fapt a durat în tot timpul ăsta, cu mici întreruperi.

Pot să-mi închipui : Agata goală, adorabilă, cu un picior pe podea, talpa pusă într-o sanda, celălalt picior, gol, îndoit, cu genunchiul sub bărbie, stătea sprijinită de speteaza patului, cu pieptănul în mînă, descurcîndu-și părul ; tu, acoperindu-ți rușinos goliciunea, cu cotul pe pernă, scuturat de fiori la vederea sînilor ei mărginiți de arcurile clare ale pielii bronzate.

— Cum așa ? ai întrebat. Va să zică ție-ți ajunge asta ? Cînd încetează să-ți mai placă, îl părăsești ? Începe să te atragă altul și te duci cu el. E incorect, imoral, e... ca la animale !

Pot să-mi închipui discuția aceea, căci de sute de ori i-am spus același lucru. Numai că ceea ce simțeai tu se deosebea de ce simțeam eu, căci tu, rostind cuvintele astea, te vedeai de-acum abandonat, respins de brațele ei care se întindeau azi spre tine, iar mîine spre altul,

te și vedeai ca o infimă cifră printre alte numere de ordine, insignifiant, un simplu participant în cortegiul bărbaților trecuți prin camera și patul Agatei.

Agata începu să se pieptene mai repede, de sub păr umărul apărea rotund cu un măr. Vocea-i devenise fierbinte, o flacără îi cuprinse toată fața :

— Ascultă ce-ți spun, înainte de a-mi face morală : aș fi putut să am douăzeci de amanți, o sută și i-aș fi avut, dac-aș fi gîndit așa cum crezi tu ; întrucît mi-ar fi putut dăuna ? Dar n-am avut decît doi înaintea ta și un al treilea, care... pe care... care a fost cu mine o singură dată și asta nu-mi pot ierta, tocmai această singură dată, înțelegi? Nu pot să mi-o iert, că nu l-am mai vrut niciodată, cum să-ți explic ? N-am avut nici măcar iluzia iubirii și asta a fost rău.

„Am avut doi și pe celălalt, al treilea", a spus și tu ai simțit recunoștiință că nu ți-a declarat cu lacrimi în ochi păcatul săvîrșit o singură dată, cu un derbedeu nedemn de ea, lucru pe care nu l-ai fi putut crede și că îți spune cu siguranță adevărul, adevărul, nu minte, nu ascunde nimic, e nerușinat de sinceră.

Și imediat ți-ai continuat gîndul : așa cum e, o să fie o dată, ceva mai tîrziu, a altuia. Aprinzi o țigară, o și vezi cu altul, fața plină de exaltare, care te-a mișcat atît. Alt nume pe buzele ei, în chemarea ei.

— Nu înțelegi că nu numărul amorurilor e lucrul cel mai grav, ci concepțiile tale ? Principiile tale. Această risipă, cheltuială, fărămițare de sentimente. Această lipsă de răspundere, a oricărui fel de răspundere.

— Nu-i adevărat, răspunde Agata răspicat, sonor, scuturînd din cap ca un mînz auriu, cu coama neagră ce-i flutură deasupra frunții. Nu-i adevărat. Tu nu m-ai întrebat de principii. Dacă-i vorba de principii... Nu-ți spune absolut nimic faptul că am avut trei în loc de douăzeci ? Oamenii-s făcuți pentru dragoste, ăsta-i lucrul cel mai important în viață și omul este cu adevărat nefericit numai din lipsa ei. Așa că o caută — dacă are credința că o va găsi, că o poate găsi. Greșește, rătăcește, adesea e orb sau pur și simplu nu vede prea bine, greșește — oare nu-i așa ?

— Și asta-i bine ? Te revolți cum m-am revoltat și eu, de zeci de ori.

— Nu asta, dar e bine dacă continuă să caute, dacă nu încetează să creadă. Însăși credința e bună, admirabilă, de-a dreptul creatoare. Pentru ea merită să greșești, să rătăcești. Și dacă omul gîndește, dacă trage anumite concluzii, nu va scăpa din pricina acestor greșeli ; va crește.

Ce poți face cu ea ? Stă lîngă tine ca un zeu indian gol, pulpa ta îi atinge genunchii, ochii-i strălucesc, stă cu picioarele încolăcite și cîntă despre dragoste.

— Da, se pare că literatura îl justifică pe Don Juan, spui cu îndărătnicie și totuși duios ; îți place patima, despotismul cu care emite judecăți, îți place ceea ce te irită la ea ; îți place totul. — Dragă Don Juane feminin, spui și cu degetele cuprinzi un genunchi rotund, neted, genunchiul nu se retrage, îți permite să-ți plimbi pe el degetele, buzele.

— Stai, spune Agata, la atingerea ta tonul vocii ei e ceva mai scăzut, mai încet, mai mat. Stai, vreau să-ți explic. Eu doresc teribil să iubesc cu adevărat. Don Juan... da, posibil ; cred că-l înțeleg bine, dar el a devenit rău cu timpul, căutarea l-a înrăit. Stai, Boris, Boris ; o clipă, stai, vreau să-ți spun că n-o să cedez, pînă cînd... ah, Boris ! Am să continui să părăsesc și iarăși...

O strîngi tare, mișcat și furios, ai niște mîini de fier, Agata e de-acum pe pieptul tău, nu mai poate și nu mai vrea să vorbească, mai șoptește ceva, dar îi închizi gura cu o sărutare. — Ah, tu, spui apoi cu fața înfundată în părul ei, dar pe mine n-ai să mă părăsești încă, nu încă...

Luni de dimineață ieșiți împreună din locuința ei, pe scări — liftul e defect — vă izbiți de un perete, sînteți amețiți, rîdeți; Agata rîde cu lacrimi, îți trece jena aproape instantaneu, e caraghioasă, nepotrivită. Vă mai potoliți puțin veselia în fața vecinilor, pasiunea voastră tînără, plină de bucurie ; nici măcar despărțirea, care vă așteaptă acum, nu vi se pare cîtuși de puțin tristă. În stradă vă întîmpină o zi uriașă, caldă, ah, teii, spune Agata, își încrețește nostim nasul, tu, albină, zici, puma mea și cineva întoarce capul după Agata, se oprește, te trece un fior de furie din cauza decolteului adînc și a sînilor scoși

în afară, în văzul lumii, sînt care încă acum cîteva clipe erau numai ai tăi, iar acum doar puțin acoperiți, sînt oferiți tuturor ochilor și presupunerilor ordinare ; nu-i așa, nu-i așa că miros frumos ? întreabă Agata, raza pe care ți-o aruncă printre gene e numai bucurie. Albina mea, spui cu tandrețe, ți-a trecut, nimic n-are importanță, nici oamenii aceia care-o privesc, nici taxatorii vulgari, nimic n-are importanță, am să te aștept pe Myśliwiecka, strigi, Agata a oprit de-acum un taxi, s-a urcat, își turtește nasul de geam. Alergi la stația de tramvai. E tîrziu, dar nu-ți pasă, rîzi ; alergi și zîmbești.

— Știi ce-i bucuria, Sabina ? Cînd între doi oameni nu-i numai dorință, cînd e mai mult decît pasiune, prima apare bucuria, mi-a spus Agata cîndva. Ea e primul semn al iubirii, imediat următorul e suferința.

23

LA VOI, SUFERINȚA A VENIT foarte repede, dar încă nu atunci, o vreme nu a putut să-și facă loc, să se strecoare pînă la voi ; cu voi era numai bucuria și pasiunea, bucuria ochilor și pasiunea trupurilor ; bucuria și pasiunea imaginației, cînd vă aplecați fiecare la biroul lui, în două părți diferite ale orașului, cînd vă comunicați prin telefon : — Vii ? Ieși mai devreme, te aștept ; bucuria și pasiunea cu care-o așteptai, în umbra pomilor, la colțul străzii Myśliwiecka, pasiunea și bucuria întîlnirilor și discuțiilor voastre, a plimbărilor prin Agrykola și Powiśle, prin Wybrzeże Kościuszkowskie, care se construia sub ochii voștri și însoțit de comentariile voastre ; pasiunea și bucuria de a vă regăsi aceiași și totuși puțin schimbați, după toate acele plimbări, discuții și certuri, de a vă regăsi în lumina stinsă a asfințitului, în camera cu draperii de culoarea portocalei. Era o recunoaștere și o cunoaștere mai profundă, brățările Agatei răsunau cu clinchet de argint cînd le scotea grăbită de pe mînă, în timp ce tu o țineai

de-acum în brațe, tot mai apropiată și tot mai tandră, cufundîndu-se în abandonul iubirii ; de atunci, întotdeauna clinchetul subțire al brățărilor de la mîna Agatei îți va reaminti clipa, sau clipele cînd smulgea în grabă rochiile de pe ea, clipsurile, cînd se împodobea cu atîta nerăbdare în goliciune, pentru dragoste.

Se lăsase noaptea, stăteați la fereastră, în fața ochilor aveați Ursa Mare și Agata jură că întotdeauna Carul Mare umblă după ea, asta-i colecția mea de stele, colecția mea particulară de stele, o iau cu mine cînd mă mut, călătorește cu mine ; e la Gdynia și era de asemeni în fața căminului unde-am stat înainte, cînd am început facultatea ; și ea se înclina adînc în fața Ursei Mari, iar stelele oiștei pierdeau și reapăreau mai luminoase. Mușcai brațul ei negru-argintiu în întuneric, negru la încheietura cotului și acolo unde se unea cu pieptul, argintiu pe partea exterioară.

Vă povesteați copilăria, tristă și veselă, a ei din timpul războiului, a ta dinainte și toți anii petrecuți de tine în lagărul de prizonieri : moartea taților voștri, care s-a întîmplat cînd erați mici, viața mamelor voastre, care v-au crescut fără ajutorul nimănui ; știai că Wolgăi îi place să facă baie în cadă, iar ea știa că ai îngropat un dinte în grădină. Ai furat bani din portmoneul mamei și de rușine nu te-ai mai întors noaptea acasă, iar ea, Agata o dată la Gdynia, a aruncat timp de trei zile toată mîncarea de dimineață, prînz și seara, ca să se convingă cît se poate rezista fără mîncare. Voia să plece în Africa, de copil visa să plece în Africa, la început cu gîndul să se facă misionară ; acum, cînd în Africa și micuțele negrese pe care înainte de război le cumpărai pe cîteva bucăți de staniol, se ridicau mai repede decît ea însăși, visa o călătorie în țările astea și mai exotice azi, în plină luptă și efort eliberator. Să vezi secolul XX printre palmieri, spunea și tu rîdeai de ea ; tare mai ești copil, visezi negrii, primitivism și lei, vrei să umbli goală și te prefaci că ai vrea să vezi curentele de eliberare națională, Agata se simțea jignită, tare-ți plăcea să te uiți la ea stînd supărată și jignită.

Uneori vă îmbrăcați brusc și fugeați în curte, în stradă ; numai acolo, unde locuia ea, mai luminau cu o lumină

plăcută și blîndă, vechile felinare aurii, aprinse pe rînd cu un băț lung, de un om slab. Agata ura lămpile de neon, cu strălucirea lor tăioasă și vînătă ; de ce aduce civilizația cu sine atîtea lucruri urîte ? O apucați spre Wistula, pe străduța situată de-a lungul pădurii. Adia de acolo un aer rece, intrați în pădure printr-o spărtură în plasa de sîrmă. La periferia Varșoviei întîlnești uneori pe neașteptate adevărate păduri, vezi, cum am știut eu unde să-mi găsesc casă, spunea Agata cu admirație pentru ea însăși. Locuia acolo după cineva care plecase în străinătate. Dădea lunar sute de zloți pe taxiuri, dar nu vreau să stau în altă parte — spunea ea ; vilele mici se piteau tăcute în umbra grădinițelor, ne-am putea oare simți atît de bine oriunde, în altă parte ? te întrebă Agata o dată, pe neașteptate, sprijinindu-se de portița acoperită de iederă și ridicînd fața spre tine, privindu-te cu ochii ficși, adînc cufundați în tine ; pe străduța sau alcea aceea se așternea o liniște cu totul neobișnuită la oraș, tulburată doar de lătratul îndepărtat al cîinilor.

— Ne-am putea oare simți atît de bine oriunde în altă parte ? — întrebă foarte serios, în șoaptă, parcă puțin tulburată, sau poate dimpotrivă, nițel supărată. Spune, Boris !

I-ai răspuns privind de sus la ochii ei care sclipeau în întuneric ; ținea în dinți un firicel subțire de iarbă, care scrîșnea :

— Ne-am simți la fel, pretutindeni. Oriunde ai fi tu.

De dincolo de poartă venea un parfum pătrunzător de micșunele, pleoapele Agatei s-au lăsat încetișor spre obraji. un zîmbet mic, înduioșat, i-a apărut în colțurile gurii. În apropiere răsună un plîns, un hohot de plîns și apoi tăcere ; dinspre Gara Gdański, izbucni în noapte șuieratul sfîșietor al unui tren. Agata se desprinse de gard și o porni înainte.

Atunci — avînd încă în auz ceea ce spusesești și neștiind încă ce va urma după aceste spuse, neînțelegînd dulceața cuvintelor care răsunaseră ca un jurămînt : oriunde ai fi tu, privind silueta delicată a Agatei dispărînd în întunericul pădurii — atunci ai simțit, pentru prima dată, durerea.

LA TINE A VENIT MAI ÎNTÎI SUFERINȚA ; — conform concepțiilor Agatei — dragostea ta pentru ea s-a născut mai devreme. Ai tăinuit durerea, sentimentul acela neclar că ai ajuns la o anumită limită, senzația că sfîrșitul poveștii voastre a devenit palpabil, iar strălucirea aceea în care trăiați amîndoi, doar un cerc sufocant al îngrădirii. Ea nu cunoscuse pînă atunci ce înseamnă imposibilitatea, imposibilitatea care vine din afara omului : imposibilitatea de a iubi, deși iubești, de a simți bucuria, deși ești predispus la ea. Își închipuia că poartă în sine tot ceea ce o poate face fericită, ca un turist care nu se desparte de cort și de ceaunul pentru ciorbă, ca un nomad fără griji, care are tot ce-i trebuie asupra sa. Avea tot dreptul să gîndească așa, adorată și iubită, amuzîndu-se cu fie ce lucru, aptă pentru emoții ai căror stimulenți erau aproape inaccesibili altora. Nu nimerise niciodată în fața unei tăblițe cu semnul „stop", călătorea liberă prin viață și observa lumea ; fiecare om, ocupație, muncă, erau pentru ea adevărate tezaure de cunoștințe și uimire. Locul în care urma să se oprească era în continuare înaintea ei — avea nespus de mult timp.

Nu ajunsese încă acolo unde te aflai tu. Ai trecut sub tăcere durerea aceea din subconștient, ai împins-o adînc, la fundul gîndirii, sub izvorul de duioșie care țîșnea din tine spre Agata, o duioșie imensă, tristă, bună ; Agata a simțit fluxul acesta grozav de dulce îmbogățind pasiunea voastră pînă la trăiri neștiute, care frizau groaza. — Ce ai, te-a întrebat în aceeași noapte, stînd pe marginea căzii, picăturile de apă se separau pe pielea ei, un trup de bronz, uns. Ai închis ochiii, ai văzut altă baie, capotul bleumarin al Teresei în locul celui verde, cu pupilele negre ale picățelelor.

— Nu vreau, ai spus, ștergîndu-ți fața cu prosopul, ascunzînd privirea, nu vreau să plec în concediu, să mă

despart de tine. Şi, ca să spui măcar o parte de adevăr, ai pomenit de „familie" : mă aşteaptă ai mei.

— Cum, te aşteaptă de-acum ? s-a-ngrozit Agata şi, în acel „de-acum", în neînţelegerea zilei de mîine altfel decît despărţită prin douăsprezece ore de cea de azi, ţi-a apărut atît de nevinovată, ciudată, o apariţie din altă lume, încît ţi-a permis revenirea la echilibru.

— Eu aş vrea să plec pe doi august, a spus ea concret. Tu vrei să pleci mai devreme.

Nu, nu voiai să pleci mai devreme, nu voiai să pleci de loc, dar aveai în vocabularul tău şi cuvîntelul „trebuie", urît mai tîrziu de Agata, care nu-l cunoscuse pînă atunci, de care încă nu se lovise, care nu-i sîngerase încă inima. Cum să-ţi explici prostia ei fără margini în această privinţă, neştiinţa neomenească, nepriceperea fascinantă de care dădea dovadă ; nu ştie nimic, deşi ştie atît de mult, nu simte nimic, deşi ceea ce simţea îţi împărtăşea cu dărnicie. Ai spus :

— Tare te-a răsfăţat viaţa. Nu vreau, dar trebuie.

Stătea în picioare în cadă, dreaptă şi suplă, cu capul înfăşurat nostim într-un turban făcut dintr-o basma verde. A început să pufăie ca o pisică, înfuriată la culme.

— Şterge-mă imediat pe spate. Voi toţi vă închipuiţi că nu-i răsfăţat numai ăla care-i cocoşat de griji şi scheaună după milă. Atunci totu-i în regulă, după voi, îi acordaţi credit : da, omul acesta cunoaşte viaţa, o înţelege, are experienţa vieţii. N-am să scheaun, înţelegi. N-am să scheaun niciodată. Nimeni n-are să ştie dac-o să-mi fie greu. Auzi ? Nimeni, nici mama. Cu atît mai puţin altcineva, cît de cît străin.

Aveai în faţa ta un copil, credeai că ai în faţa ta un copil ; spatele splendid, catifelat, pe care-l îmbrăţişai prin prosop era feminin, matur, dar în ansamblu era un copil ; un turban verde, o joacă nevinovată în cadă, glume, întoarcere la primitivism. Eraţi un gen de amanţi cum nu mai întîlniseşi, tu însuţi erai uimit ; eraţi făcuţi unul pentru altul pînă la lacrimi şi durere. Tot ceea ce nu era trup, ori cunoaşterea zilei de astăzi — de a cărei existenţă limitată erai dureros de conştient — totul vă despărţea

clar, definitiv. Nu exista nici un loc unde să puteţi păşi împreună, unde să puteţi fi văzuţi împreună, nu exista pentru voi o soartă comună, asta ştiai. În raza acestei certitudini, nu mai era loc pentru revoltă.

Te-ai gîndit : încă o săptămînă.

Era după douăzeci iulie, de două săptămîni nu trecuseşi pe-acasă. Ţi-ai amintit de scrisoarea Teresei, un colţ alb ieşind de sub pat, n-ar fi bine să vin la Varşovia înainte ca tu să pleci la copii ? Teresa, copiii, Agata şi sfîrşitul lui iulie. Nu i-ai răspuns Teresei, n-ai mai primit nici o scrisoare ; de cîte ori s-o fi sunat la uşa ta, de cîte ori o fi răsunat telefonul în locuinţa goală, geamul rămas deschis în camera nedereticată. Va trebui să ştergi praful peste tot şi să recuperezi ce rămăsese în sarcina ta pentru perioada acestei vacanţe, curăţenia generală.

Te-ai întors în cameră şi ai luat o ţigară. Lumina aspră a nopţii cu lună punea unde de argint şi umbre cenuşii pe patul desfăcut. În acest argint şi cenuşă a apărut imediat Agata, strălucind acum cu reflexe metalice, întunecate, rotundă, felină, toată întoarsă spre tine.

— Boris.

— Fetiţa mea, ai şoptit ; ţigara devenise inutilă, de vreme ce ea era atît de aproape.

— Mă bucur grozav.

— Vacanţa mea cea mare !

— Mă bucur că tu te frămînţi, Boris.

— Vino.

— Da, da. Are să-mi fie dor de tine. Mă bucur atît de mult că are să-mi fie dor de tine.

Nu va mai fi a ta, peste cîteva zile nu va mai fi a ta, trebuie să i-o spui ; dar de ce să-i spui ceva care oricum are să vină, are să stea tot aşa, lungită în argint şi cenuşă, dar nu cu mine ; sînt un episod, un mic episod în viaţa ei ; puma, pisicuţa mea minunată, splendidă, vacanţa mea, ai şoptit în şuviţa neagră de păr, răvăşită oblic peste buzele întredeschise, ai şoptit cu faţa înfundată în şuviţa aceea oblică, în buzele cărnoase de sub linia neagră, mătăsoasă a părului, ai îngăimat :

— Încă o săptămînă.

25

— CEA MAI MINUNATĂ DIN PRIMA lună a fost săptămîna aceea, ultima, mi-a spus Agata, Doamne, ce minunată !

O apucase un chef neobișnuit să facă curățenie. Cu capul înfășurat în prosop, îmbrăcată în costumul de baie, dădea parchetul cu ceară, frecînd cu multă energie, dar cu mică eficacitate.

— N-ai deloc înclinare pentru treaba asta, am observat, ea a rîs și a aruncat într-un colț cutia cu ceară, ajunge, a zis, nu suport să fac ceea ce nu știu.

M-a așezat pe masă, între un teanc de cărți și un scaun întors cu picioarele-n sus : Jozef era pe teren, veniserm la ea spre seară și așa o găsisem ; mă servise cu o ceașcă de cafea pe care n-am vrut s-o beau, ca să pot dormi, și cu o bucată de ciocolată. Era în fumic și nici măcar n-am întrebat-o de ce face atîta curățenie, cu siguranță că se pregătea, în felul ei femeiesc, să te primească în luna aceea unică, în care nu mai erați siliți să vă despărțiți. Am văzut pe masa din bucătărie cutii de conserve și am întrebat sarcastic : — Lui Boris îi place numai salata de tomate verzi ? — Doar asta am găsit — mi-a explicat rîzînd și imediat a deschis o cutie pentru mine.

Era într-o dispoziție fantastică, radia, vorbea mereu. Programul ei de bancuri și povești din seara aceea a fost deosebit de bogat ; cînd mi-a dat răgaz să spun și eu o vorbă, am întrebat dacă nu plecați nicăieri.

— Știi doar că eu nu pot planifica nimic dinainte. Teresa nu se hotărăște niciodată definitiv. Dac-o să binevoiască să stea mai mult în sanatoriu, o să putem pleca undeva, fie și pentru o săptămînă. Dar acum nu pot prevedea nimic.

— Nici Boris nu se poate decide s-o întrebe ce planuri are ?

— Boris s-a decis să n-o întrebe ce planuri are. Sabino, răspunse ea apăsat.

— Dar tu ? Nici tu nu-l întrebi ?

— Uneori nu mai rezist și-l întreb, recunosc eu. Dar întotdeauna mi-e rușine c-o fac. Știu că i-e neplăcut, el nu suportă să vorbească cu mine despre casa lui. Mă străduiesc...

Își scoase turbanul, părul i se risipi pe frunte, pe ochi, nu-l îndreptă, se întinse peste pat, cu fața în perne, închise radicul care vorbea.

— De altfel, Sabina... Mie mi-e în fond indiferent, unde. Numai să fiu cu el. Aici am fost adesea nespus de fericiți. Ascultă, se întoarse toată spre mine, avea o față sinceră, deschisă, ascultă, de fapt noi sîntem o pereche teribil de bătrînă : cinci ani încheiați ! N-am crezut că poate fi așa : să dureze atît de mult și să fie atît de încîntător.

Atunci a început discuția aceea din care am dedus tot ce ți-am povestit pînă acum. Tu ești cel mai în măsură să apreciezi dacă am ascultat cum trebuie și dacă mi-am imaginat corect restul. Mi-a spus că ultima săptămînă din prima voastră lună a fost cea mai minunată. Nu-mi dădeam seama de nimic, spunea, de nimic din ceea ce avea să fie, din ceea ce trebuia să urmeze, eram doar grozav de mîndră că îi par atît de frumoasă, de bună, așa spunea el și ăsta era adevărul ; voiam să fiu mai bună și mai frumoasă și el era minunat și frumos și uneori eram nespus de tristă din cauza frumuseții lui, din cauză că ne era atît de bine împreună. În fiecare după-amiază alergam pe scările de la Radio, gata să-mi frîng picioarele, ca să-l întîmpin, speriată de parc-aș fi putut să nu-l mai găsesc acolo, în stradă ; în loc de bună ziua, îi mîngîiam cravata, închipuindu-mi că mîngîi locul unde-i bate inima, mă treceau fiori prin tot trupul cînd îl priveam, îl doream, Sabina, ah, cît îl doream ; în Agrykola aerul era înmiresmat, copacii fosneau, ne sărutam ca niște puștani, n-aveam timp, n-aveam timp, fiecare minut însemna viața noastră : el și eu — înțelegi ? Nu mă gîndeam de loc la ce va urma, trebuia să plec la mama, la mare, și doar știi cît îmi plăcea să mă duc acasă, mi-era dor de mămica, dar mai întîi trebuia să mă satur de iubire ; să mă satur, n-ai idee ce bucurie simțeam, cît eram de scutită de griji ; noaptea rîdeam în brațele

lui, apoi plîngeam și ascultam cum îmi spune „micuța mea", „fetița mea", „puma" și „vacanța mea" ; voiam să fiu cea mai grozavă din vacanțele lui.

— Verigheta ? întrebă ea. Nu înțeleg. Știu doar că atunci ea nu exista pentru mine. Atîția oameni au viața cumva ciuntită ! Știam bine, încă înainte de a veni la mine, că e trist ; de ce nu-mi vorbește despre copii, despre casa lui, despre soție nu mi-a spus nimic, așa că mă gîndeam involuntar că probabil pur și simplu s-o fi terminat totul între ei, de altfel nu mă interesa, nici un bărbat nu însemnase pentru mine „viața", niciodată nu-mi planificasem o formă de prelungire, de oprire în loc ; pur și simplu mi-era bine. Eram ca un pui de fiară vesel, ca un cîine în iarbă, ai văzut cum se tăvălește cîinele în iarbă ? Era o fericire totală, nevinovată, o nebunie nevinovată. Existam și soarele mă lumina din plin, iar cînd a spus „încă o săptămînă" și „nu vreau să plec", simțeam cum cresc și devin mai frumoasă și eram conștientă că dau ceva frumos, iar mie mi se oferă din neant, pe nedrept, o fericire neîncercată de nimeni pînă atunci, neatinsă de nimeni. Iar tristețea lui, Sabina, duioșia lui declanșată de ceva ce eu nu cunoșteam, de acel ceva pe care el îl știa atît de bine, patima lui atît de des încărcată de disperare, o respiram ca aerul, ca răsuflarea mării, a pădurii, a pămîntului, ca pe un dar ceresc.

Astfel vorbea ea, în camera ce mirosea a ceară și a cafea, vorbea și eu ascultam, mă usturau ochii și mi se uscase gîtul, Jozef, mă gîndeam, Jozef și eu — tu și ea — două lumi care nu se învecinează nicăieri, de ce, de ce și abia apoi mi-am amintit că ea-mi povestea de un bărbat care și-a înșelat nevasta, copiii și jurămîntul și despre o femeie care nu s-a gîndit nici o clipă la asta. Și că probabil păcatul era atît de dulce, că numai păcatul poate fi atît de dulce, atît de emoționant. Și mă gîndeam că din nou o invidiez. Ca mai înainte.

Și m-am surprins asupra gîndului că trebuie, că se cuvine să fiți pedepsiți, ea și tu, bărbatul care a știrbit fidelitatea față de casa sa și femeia care reușea să nu se gîndească la asta, care încă nu plînsese altfel, decît de plăcere și de bucurie senzuală.

26

NEVINOVĂȚIE, SPUSESE AGATA. Cîinele în iarbă : gîtul roșcat în soare, burta caldă în soare, picioarele pline de bucurie, coada înnebunită, din nou gîtul, botul fericit, de o fericire sălbatică.

Nevinovăție. Și atunci, avînd în ochi chipul lui Jozef, pantalonii lui aranjați în fiecare seară pe speteaza scaunului, aranjați frumos, conștiincios, peste pantaloni cămașa, peste cămașă cravata, aranjate cu grijă, mereu la fel, chiar și în prima seară, cînd — avînd în ochi fața lui Jozef, papucii de casă, pregătiți ca să-și vîre-n ei picioarele, pe întuneric — fața lui moale și liniștită, am întrebat :

— Cînd ai înțeles că ceea ce faci e rău ?

A ridicat capul de pe pernă, m-a privit, apoi s-a sculat în capul oaselor, tălpile brune ale picioarelor au atins podeaua, trupul îi era strîns în costumul de baie, nemișcat ; s-a uitat la mine, s-a uitat prin mine și m-a cuprins un îngrozitor sentiment de rușine, însă de ce ? De ce ? Nu știam de unde-mi vine jena aceea teribilă, că doar aveam dreptate, era rău ceea ce făceați, ceea ce ați făcut ; și-mi venea să plîng, iar ea se uita prin mine și am avut impresia că a zărit ceva de care era probabil conștientă, căci nu era uimire în această privire îndepărtată și totodată ageră, grozav de ageră, cu ochii îngustați, nemișcați, o privire fixată asupra unui obiect îndepărtat, dar pe care-l vedea absolut clar și nu era uimire în această privire ; stăteam așa, mă uitam la ea și am văzut că dă din cap, da — da, a spus mișcarea capului ei, sigur că-i așa, spunea fața ei, apoi Agata se întoarse cu privirea la mine, la roșeața mea din obraji, la stîngherceala mea și zise :

— Da, chiar așa este, Sabina. E minunat că în afară de oameni mai există și Dumnezeu. Dacă oamenii nu știu, cum să ierte ? Dar El nu trebuie să ierte. El știe.

El știe, a spus. S-a dus la baie să se spele și să se schimbe, a aprins o țigară ; numai în prezența ei simțeam și eu nevoia să fumez. Am aprins și eu una și am așteptat-o, cu capul tulburc, cu gînduri neclare. Agata fredona

în baie ; la amintirea rușinii care mă cuprinsese, punea stăpînire pe mine o dorință pătimașă de a asculta tot ceea ce Agata va voi să-mi spună. „Dumnezeu, care știe", așa era clar. Dar niciodată n-am putut înțelege ce amestec are el în fericirea sau nefericirea Agatei, a tuturor Agatelor din lume. Astea erau oile rătăcite, cum scria la Biblie și cum credeam și eu ; fusesem învățată că nu-i nevoie să arunci cu piatra în ele ; dar mă mai învățaseră că oile acelea trebuie să se ducă apoi în pustiu și plîngînd, cu părul despletit, să adune ierburi. Îndurînd frigul, foamea, singurătatea pustiului aveau să fie găsite și rechemate, aveau să îngenuncheze acolo, pe pietrele tăioase, și să implore ascultare, un semn. Semnul avea să vină o dată, să le ridice din prosternarea în praf, să deschidă în fața lor un colțișor din porțile raiului. El nu trebuie să ierte pentru că știe? Agata fluiera în baie, Dumnezeu n-are nevoie să ierte ; nu amintea prin nimic de Magdalena cea din pustiu, care-și sfîșia pielea cu unghiile ; are să intre aici peste cîteva clipe parfumată și proaspătă, înfășurată în ceva colorat, încăpățînată în bucuria ei de a aștepta... perioada anuală de ședere a Teresei în sanatoriu.

Și Agata a ieșit din baie, fredonînd, și-a pieptănat părul umed în fața oglinzii, s-a cuibărit în fotoliu, cu un suspin de plăcere, cu țigara într-o mînă și cu cana de ceai în cealaltă ; afară era o seară de vară, cîteva raze de aur care mai răzbăteau la asfințit făceau ca totul să apară de sute de ori mai frumos ; gîtul, mîna cu țigara și fața Agatei se aflau în calea acestor raze de aur și era splendidă ; o iubeam și voiam să aflu mai mult ; m-am mutat pe studio și am rugat-o umil : — Povestește.

27

...TOTUȘI, ÎNTR-O ZI AI TRECUT DE la birou pe acasă...

În cutia poștală erau scrisori pline de neliniște de la mama și de la Teresa, care, în plus, dădea frîu liber și unor insinuări răutăcioase și sarcastice, de tipul : „pro-

babil că-ți merge bine, dac-ai uitat atît de repede de familie" și „tăticule, cînd vii ?" scriau băieții. Într-o jumătate de oră, ai aranjat casa cum necum și ai dat prin telefon telegrame la mamă și soție. „Sosesc pe doi" ai spus telefonistei și în telefon a bubuit : Repetați ! Ai repetat clar și plictisit, sprijinindu-ți în mîini capul greu, receptorul atinse, rece, urechea : — Sosesc pe doi.

— Și eu la fel, plecăm în aceeași zi, strigă Agata ; ai anunțat-o în bucătărie, în timp ce pregătea ceaiul, vă udase ploaia pînă la piele, Agata se scutura ca un cîine ud și pufăia prin casă, a pus ceainicul în priză, apa fierbea în ceainic în ritmul cîntecului ei, acolo i-ai spus că pleci peste trei zile.

— Plecăm în aceeași zi ! strigă Agata și se părea că acest fapt este sursa unei neobișnuite bucurii. Am să-i dau telegramă mămichii, o să vină la gară cu Wolga. Wolga îmi sare de gît și nu mă lasă s-o îmbrățișez pe mama ; mi-e dor și de Wolga, știi ?

Încă și atunci mai credeam că e al meu, numai cu mine, spunea ea, nu țineam minte fața Teresei, nici măcar nu știu dac-o înregistrasem atunci, la bal, mi se părea normal, fiecare pleacă în concediu, în vacanță, trebuie să te desparți ; mă aștepta mama, eram atît de îndrăgostită ! La Radio lucrul era interesant, exact așa cum îmi dorisem, oamenii erau interesanți, învățasem multe, realizasem cîte ceva și mi se propusese să rămîn definitiv. Cu o zi înainte, scrisesem două poezii. Boris stătea tăcut, se uita la vîrfurile pomilor. „O veveriță !" șopti și o zării cățărindu-se pe un trunchi. Scriam în notes, mă sprijineam cu spatele de pieptul lui Boris, credeam că versurile acelea au o oarecare valoare, eram fericită. Un Ochiul-Domnului mi se urcă pe hîrtie, a trebuit să aștept pînă pleacă. Boris avea ochii triști și asta făcea ca totul să mi se pară și mai frumos, voiam să-i fie dor de mine și voiam să-mi fie și mie dor de el. Dor — cum să trăiești fără dor ? acum aveam aripi, aveam pene albe ca norul, și mi le și închipuiam în gară pe mama cu Wolga și marea se apropia de mine, prin nisipul cald ; îmi plăcea vacanța.

La șase dimineața, doar cîțiva trecători puteau să vă vadă în stația de taxi, țineai mîna Agatei într-a ta.

Mă uitam la fața lui, la buzele lui, grozav îmi plăceau buzele lui, mi-a spus Agata, simțeam cum viața se învolburează, îmi pulsează mai rapid în trup, în fiecare arteră. O ceață plăcută cobora din cer pe pămînt ; se uita la mine și era o emoție sinceră, nu-și ferea ochii de lacrimi, deși nu plîngea, nu, nicidecum nu-i curgeau lacrimi, doar ochii îi erau umezi, buni, strălucitori, ne simteam bine, viața e minunată, mă gîndeam și atunci am simțit dorința de a mă întoarce, aveam la cine, la ce să mă întorc, aveam o muncă pasionantă, el mă va aștepta ; voiam din nou îmbrățișările lui, să-i aud șoapta : — fetița mea, puma — și atunci am spus, cuvintele mi-au venit de la sine. Niciodată nu reușisem să rostesc asta, mă rugase și Pawel, mă implora de atîtea ori să promit, fii a mea întotdeauna, spune, mă ruga, că n-ai să încetezi să fii, c-ai să te întorci, și în scrisori scria : „Nu-i așa că nu s-a schimbat nimic, că nu se va schimba nimic după sărbători, după vacanță ?" ; le spuneam, le scriam — nu știu, azi sînt, sîntem împreună, dar nici tu, Pawel, nu știi ce va fi, n-ai de unde să știi ; acum însă cuvintele mi-au venit de la sine, ne priveam unul pe altul, de parc-am fi fost încă acolo, în cameră, goi și singuri și i-am spus :

— Mă voi întoarce.

Cuvintele astea m-au lovit, m-au lovit în piept și în cap, ascultam cum curg și cum rămîn în mine, deși se stinseseră. Pe lîngă noi a trecut o femeie cu un pulover de culoarea gălbenelelor de munte, țin minte galbenul ăsta care mi s-a fixat în ochi și dincolo de el am zărit o „Warszawa" verde, venind dintr-o stradă laterală ; el a șoptit „Agata" și eu eram toată în flăcări încă de la celelalte cuvinte, pe jumătate speriată, pe jumătate fermecată de ele. Aveam valiza la picioare și din nou mi-a venit să fug, ca atunci în Agrykola, cînd m-a sărutat, cînd am simțit în vene durerea, cînd am simțit ca o lovitură în abdomen și sub coaste ; îmi venea să fug, dar am stat : trebuia să primesc un răspuns la cuvintele acelea. „Mă voi întoarce", spusesem fără să vreau, jurasem, fără să vreau, dar el de unde să știe că nu dăruisem nimănui o asemenea promisiune și a zis doar „Agata", iar eu nu știu

ce gîndea. E vreun taxi ? am întrebat, vezi, am strigat, uită-te dacă-i taxi și am trecut strada, la chioșc, deși aveam țigări și chibrituri în geantă, așa că n-am văzut dac-a oprit taxiul și dacă era într-adevăr taxi ; pe urmă, după ce mi-a dat tutungiul restul, m-am întors și am vrut să trec strada înapoi, am vrut să alerg la el, dar am văzut că stă de vorbă cu cineva, o haină gris, pantaloni pepiți, servietă și Boris discuta cu acel cineva, discuta cam ciudat, neobișnuit de absorbit de vorbele străinului, nici nu se uita la mine, încetase de-a mai fi cu mine, iar alături se oprise taxiul.

— Atunci încă nu știam ce-nseamnă asta. Nu simțisem pînă atunci cum e... cît e de copleșitor, a spus Agata. Fața ei era ca o pată în întuneric, sub focul țigării a sclipit o clipă inelul, o picătură de argint pe deget. O ascultam, nu voiam să mă gîndesc la nimic altceva, vedeam totul, strada și femeia ca o gălbenea de munte în ceața dimineții varșoviene și vedeam cum Agata stă de o parte a străzii și cum, încă neînțelegînd, capătă noi cunoștințe și înțelepciune, care deocamdată o uimesc doar, fără s-o doară. Parc-o văd cum, neînțelegînd pe deplin gravitatea ce decurgea din faptul că spusese pentru prima oară „mă voi întoarce", că se promisese cuiva pentru mai tîrziu, într-un timp dincolo de mîine și cum, zguduită de promisiunea asta, fugise, se îndepărtase de tine, de parc-ar fi vrut pentru un moment să-l vadă din perspectivă pe omul care-o transformase, care-o fermecase — și cum din perspectiva asta l-a văzut pe omul acela al ei împreună cu un străin cu pantaloni pepiți ; discutai cu el, n-o mai așteptai, discutai în continuare, nu-ți luai rămas bun de la el, nu te descotoroseai de el, de parcă n-ai mai fi avut de gînd să te oprești, de parc-ai fi discutat cu el de la începutul lumii, de parcă în clipa aceea n-ar fi trebuit să-ți iei rămas bun de la ea, de la Agata, de la Marea ta Vacanță, de parcă nu ți-ar fi spus : „mă voi întoarce" : zîmbeai, vorbeai către străin, rîdeați amîndoi, iar ea vă privea, taxiul aștepta.

— Atunci încă nu știam cît de mult înseamnă asta, mi-a spus. Faptul că discuta cu celălalt, întors cu spatele la mine : un străin, un domn necunoscut în stația de taxi

și nu știam de ce mi se face un gol rece în jurul inimii, un cerc înghețat în piept, de unde puteam să știu ce înseamnă asta, oricine poate întîlni pe oricine, poate că era fratele, vărul, prietenul pe care nu l-ai văzut de mult, nu însemna nimic, totul era în regulă și totuși în faptul că stătea cu capul întors, cu spatele, departe de valiza mea — mai înainte depărtarea fusese mai mică, pusese valiza între noi și ne țineam de mîini, iar acum era departe, singură, lăsată în voia soartei și a mea, care am început să înaintez încet spre ea, am pășit în stradă privindu-l, era ceva artificial în felul cum își ținea capul întors, era străină atitudinea asta a capului care-mi fusese atît de apropiat în timpul nopții, noaptea, pe pernă și brusc se uita la mine aruncîndu-mi o privire necunoscută, de avertizare, o față distantă privind spre o femeie necunoscută, și nu departe, pe strada principală am zărit tramvaiul, peisajul obișnuit al străzii și fără să înțeleg ceva, am vrut să dispar și să dispară și ei, să nu mai fie niciodată. Am trecut de partea cealaltă a străzii, acolo unde stăteau ei de vorbă și m-am aplecat după valiza mea singuratică ; avea destul timp să se gîndească, i-am dat libertatea să hotărască.

— Nu mai vedea fața ta, nu te mai privea, a trecut calmă pe lîngă voi, o rochie gris fără mineci, un braț brun cu mușchii încordați de efort, în raza ochilor plecați a intrat un pantof de-al tău, un pantof maron cu vîrful ascuțit, îl încheiaseși în dimineața aceea stînd pe studio, te aplecaseși spre podea, iar ea pusese alături talpa ei goală și o clipă talpa ei se lipise drăgăstos de pantoful tău, apucaseși cu palmele talpa aceea, iar ea rîdea, ridicaseși la buze pulpa rotundă, genunchiul suplu, ea rîdea și se apucase cu degetele de părul tău, pînă ai prins-o toată, șoldurile și locul îngust, mlădios, dintre șolduri și coaste și ați uitat din nou că nu dormiserăți de loc în noaptea aceea, că trebuia să vă grăbiți la trenul cu care pleca Agata — deci în raza ochilor ei plecați a apărut un pantof de-al tău și timp de o secundă piciorul ei, în pantof alb, cu toc cui, a fost alături de pantoful tău, doar puțin mai departe decît acum o oră.

— S-a învolburat ceva în mine, mi-a spus Agata, ceva rău, s-a născut în mine un grăunte tare și a crescut, a

crescut, îl simțeam în mijlocul gîtului : era sărat și amar, rotund ca o bilă, în gît, între clavicule, aici, unde e un loc moale, o adîncitură, iar spre inimă mi-a alunecat ceva greu, fierbinte, care se răspîndea neplăcut în piept și mi se apropia de frunte, de partea de sus a capului, atunci am auzit ce spunea străinul, Boris tăcea, am auzit vocea străinului.

— Sărut-o pe Teresa și pe copii. Teresa se simte mai bine ?

A trecut de voi, a deschis ușa taxiului, a vîrît mai întîi valiza adînc, pe scaunul din spate. Cu un ton artificial volubil, ca la o lecție de conversație, ai răspuns „mulțumesc, bine". — O să stați la munte luna asta ? a mai întrebat străinul, iar tu ai răspuns, da, ca întotdeauna, ca în fiecare an.

Agata a închis cu pocnet ușa taxiului ; la Gara centrală ? întrebă șoferul, nu, la Gara Gdansk, răspunse ea cu voce limpede, taxiul porni, credeam, spunea Agata, că-i ireal, că asta nu mi se poate întîmpla mie. Ca într-un roman prost, mă gîndeam, într-un roman prost, într-o melodramă ; o aventură de peste vară a unui soț plictisit, de altfel un om foarte civilizat, mă gîndeam, grăuntele tare și rotund nu voia să se lase înghițit, un om civilizat, nu-i timp pierdut, căci a fost un amant teribil, și am scos țigările, mi-a căzut pachetul, m-am aplecat să-l ridic. E un om civilizat, numai că a întîlnit un cunoscut și aventura ia sfîrșit, iar viața continuă și cunoscutul ar fi putut să spună o dată, cînd v-ați fi aflat împreună în vizită, dragă Teresa, ce păpușică drăguță conducea într-o dimineață la gară Boris — la șase dimineața, vara, o pumă aurie, o fetiță mică, scumpă, Vacanța cea Mare a lui Boris — și, Sabina, m-am gîndit că mi s-a întîmplat pentru prima oară în viață ceea ce li se întîmplase altor mii de femei, altora, nu mie, nu mie, de ce mie ? Eram de-acum la gară, era aproape, dar cînd am coborît, mi-am luat valiza și m-am îndreptat spre intrare, l-am văzut pe Boris.

28

I-AI SPUS FRATELUI TERESEI CA ai fost la o mică petrecere, ați rîs — ah, te-am prins — a spus Marcel, ai rîs ; cartierul Bielany, ora șase dimineața, ce-ai fi putut să-i spui fratelui Teresei ? Fără să te gîndești, cu coada ochiului vedeai spatele Agatei de cealaltă parte a străzii, la chioșc și ai spus : Mă întorc de la o mică petrecere, acum mă duc acasă după lucruri și plec, m-ai prins, ce mai vorbă — și ți-ai întins pe față un zîmbet ; ce să fac, ce să fac, te-ai gîndit în aceași clipă, dar Agata, fața Agatei, nu se poate să mă vadă cu ea aici, în cartierul ăsta îndepărtat, sau să spun că m-am întîlnit întîmplător, nimeni nu m-ar crede.

Voarbeai fără să-l privești, rideai, ceva în tine vorbea și rîdea, dar acela nu erai tu, iar Marcel a remarcat, arătî prost, ești obosit ? a spus el. Muncești prea mult ; ei, ce să fac, o să mă odihnesc acum, ai zis și te-ai speriat de propriile tale vorbe, o lună întreagă am să mă odihnesc, ai repetat, ai auzit pașii Agatei apropiindu-se, ce-are să facă acum, ce-are să creadă, ea și așa are să-și trăiască mai departe viața, nu sînt decît un episod, nu-s decît o lună din viața ei, o escapadă temporară și ai zărit în spatele lui Marcel fața mică a Agatei, ochii ei mirați, te-a cuprins spaima, peste cîteva ore vei săruta mîna Teresei și-o vei săruta fugitiv pe frunte, părul cărunt al mamei, — tăticu ! au să strige gemenii, și te-a cuprins groaza de viață, de orele interminabile care vor urma, din care nu poți să suspenzi nici una, pietre agățate de gît și te-ai uitat la Agata cu ochi indiferenți, de necunoscut, două săgeți au pornit din ochii tăi, două săgeți de prevenire țîșnite din spaima ta, din sentimentul de vină, din senzația că ai pierdut-o, din sentimentul de răspundere care ți-a apărut deodată în față, s-a aplecat asupra ta, s-a sprijinit de tine, două săgeți de prevenire trimise prin ochii tăi din creierul cuprins de panică și stăpînit de sentimentul de răspundere au arătat Agatei ce să facă și fața ei cu gene tremurînde a dispărut din cîmpul tău vizual, ai auzit pașii trecînd pe alături, ai văzut vîrful ascuțit al pantofului, pocnetul puternic al ușii taxiului,

motorul care a pornit, scrîșnetul cauciucurilor : sfîrșitul Vacanței Mari.

— ... pînă la sfîrșitul lui august ? Mama ta e acolo ?

— Da — ai spus — este — ai repetat, este, este, — ca jucătorii de șah care fredonează, repetă, scandează la infinit un cuvînt, o frază rămasă în subconștient mutarea — mea — acum — mutarea — mea — da — mișcarea mea, mișcarea mea și Marcel a zîmbit. Ai înțeles că ai respins-o pe ea, trandafirul tău veșnic, tinerețea ta, bastonul pelerinului, aracul de care se sprijină vlăstarul firav de hamei, steaua nou născută, vîntul curat ca sarea, frumusețea, înfrîngerea, rana, cocoașa — ai respins dragostea ta ; și Marcel a zîmbit, „numai niște lapte acru și un somn bun te mai pot salva“ a spus, la revedere, bătrîne, te-a bătut pe umăr, ești încă turtit și a plecat ; pleca într-o excursie la Kazimierz pe Wistula, trei zile, își luase o geantă și se ducea la un cunoscut care avea mașină, atunci excursie plăcută, ai zis și i-ai trimis un zîmbet chipurile jenat, m-ai prins, ce mai ! și imediat ai înțeles totul, deși era atît de puțin de înțeles, aproape nimic și totuși atît de violent, de uriaș și deodată s-au oprit în fața ta două, trei taxiuri, te-ai urcat și ai spus Gara Gdansk.

Totul n-a durat decît două sau trei minute. Ai țipat la șofer mai repede, mai repede, peste opt minute am tren, probabil că ați depășit pe drum taxiul Agatei sau poate că ea o luase pe Calea N—S, iar tu pe la Podul Gdansk și ai fugit pe trepte, mai erau doar trei minute, pînă la plecarea trenului ei și ai zărit-o, v-ați văzut, gîfîiai, iar ea-și ținea fața ca pe un scut bronzat ridicat în sus, împotriva tuturor loviturilor. Și împotriva ta a ridicat o față amabilă, foarte liniștită, genele nemișcate lipite de pomeți, pleoapele larg deschise, fără nici o taină, fără noaptea care trecuse, de care te lepădaseși din cauza acelui Marcel în pantaloni pepiți, fără toate nopțile și sinceritatea la lumina stelelor și fără cuibul fericit al trupurilor fierbinți, fără umbra tremurătoare din Agrykola, cînd stătea culcată, cu vișinele în palma întinsă și fără „mă voi întoarce“ — pe care ți-l dăruise. Acum vedeai apropiindu-se o fată foarte bronzată, într-o rochie cenușie, etalîndu-și umerii în ochii tuturor șoferilor de taxiuri

din gară, mergea repede spre trenul care avea s-o ducă nu se știe unde. Cînd o priveai așa închisă în ea și purtîndu-și mlădios trupul neștiut trecătorilor, care-o pipăiau cu ochii și cu gîndul, iar ea mergea închisă în ea, cu fața ca un scut singuratic, tu nu vedeai decît scutul, parcă nu era Agata. Ai luat valiza din mîna fetei, te durea suferința care te cuprinsese ca o flacără și care te mistuia. Știai prea puțin și totuși foarte mult. Mergeați alături și ea a spus cu vocea unei fete binecrescute :

— Îmi pare foarte rău că ți-am putut pricinui neplăceri.

Trenul, pe peron nu mai erau călători, de la ferestre ieșeau capete și mîini, corpuri, buchete de mîini și capete implantate simetric în tabla vagoanelor, iar ea a spus asta cu o voce clară, binecrescută, modulînd cu grijă intonația întregii fraze ; rana din tine s-a deschis și mai mult, s-a adîncit și teama de necunoscut care nu era mai mare decît rana, cînd ai rostit :

— Dacă vrei, nu mai plec astăzi — dar ea a deschis ușa vagonului, a urcat treptele, cu fața în dreptul feței tale, cu o față fără taine, a ridicat mirată din sprîncene, așa cum ridica din sprîncene minunîndu-se la nesfîrșit în timpul nopților voastre de dragoste, ce bine, Boris, ce bine, oh, Boris, Boris, dar acum nu spunea ce bine și conductorul strigă „suiți în vagoane, vă rog".

— Nu pleca — ai spus tu, bărbat de aproape patruzeci de ani, cu viața roasă în coate — nu pleca. — Dar de ce ? a întrebat și a adăugat foarte blînd, foarte simplu, poate că fața ta rănită a făcut-o să spună așa, aveai chip de animal rănit, care nu știe să vorbească.

— Nu trebuie, nu trebuie, înțeleg totul.

Țineai mîna pe clanța ușii, „închideți ușile", a strigat conductorul, „suiți în vagoane, vă rog", țineai mîna dreaptă pe clanța ușii, ți se umflase vîna de pe dosul palmei, de parcă-ai fi tras spre tine tot vagonul, tot trenul și ai repetat :

— Nu pleca. Nu astăzi. Eu trebuie — ai spus și ai tăcut, iar ea a zărit vîna de pe mîna ta și a mai văzut ceva foarte clar : un cerc subțire pe inelar.

— Nu trebuie nimic. Față de mine nu trebuie nimic, a spus. Doar nu s-a întîmplat nimic, am înțeles.

Îți luase valiza din mînă încă de mai înainte, acum ridică în sus brațul împovărat cu valiza, îl desprinse de șold, cu cealaltă mînă se ținea de bară, cu trupul răsucit pe jumătate spre intrarea în vagon, de unde venea un aer greu ; desprinse de șold brațul împovărat cu valiza și trenul porni lin, fără zgomot. începu să alunece, ai făcut un pas, încă unul, vena de pe dosul palmei rămînea acolo, umflată, trenul aluneca ușor cu stelele tale, cu suferința proaspătă și încă superficială, simțeai asta foarte clar, că-i încă superficială și pe buze, în gît îți năvălea dorința de a opri clipa, de a păstra, de a salva gustul de dulceață și vin, întoarcerea ta neterminată spre lumina tinereții renăscute, a tinereții care nu murise de tot. Mîna împovărată cu valiza s-a desprins de șold, fața ta exprima poate ceva din înțelegerea și spaima care te cuprinsese și cu degetul arătător a atins cerculețul de aur de pe degetul tău inelar, verigheta ta.

Cu degetul pe verigheta ta, cu bărbia avîntată în sus, cu fața ca un scut curajos, a întrebat :

— Ai fi preferat să nu vreau să înțeleg ?

Trenul aluneca și se îndepărta și ea se îndepărta și aluneca ; ai înțeles atunci că nu poți să-i răspunzi, întrebarea ei tăioasă a rămas fără răspuns, întrebarea ei cinstită fără răspuns, nu știai ce să răspunzi, n-ai răspuns, simțeai sare pe rană. De durerea ta transparentă nu se lipea nici o minciună ; și ai dat drumul barei.

29

OF, MAI TOARNĂ VOTCĂ, S-A FĂcut patru dimineața. Arăți ca sculat din mormînt și doar nu tu, ci eu vorbesc tot timpul, înțelegi, mă străduiesc să fiu dreaptă atunci cînd împart vina a ceea ce s-a petrecut între voi și atunci cînd analizez fericirea voastră. Nu mă contrazici deloc și asta înseamnă că și ea a fost dreaptă, atît cît a putut, deși dreptatea nu-i niciodată totală. Toate vorbele tale și le-a notat ea, cu locul ei, cu cuvintele ei, cu felul ei de a gîndi și, în ultimă instanță, eu nu fac

altceva decît să repet ceea ce știu de la ea, ce înțeleg din toate astea și ce pot să-mi imaginez că s-a petrecut între voi, iar dacă în povestirea asta tu apari așa cum ai fost în realitate, asta n-o poți ști decît tu însuți, așa cum despre ea, numai ea singură a cunoscut adevărul.

V-ați despărțit. Asta era prima despărțire, prima despărțire dintr-un șir lung care a urmat și din care se compunea legătura voastră; de altfel, pînă și acest lucru poate fi interpretat diferit, căci Agata mi-a spus o dată că toată viața voastră, dragostea voastră, se compune din îmbrățișări la întîlnire. Dac-ar fi putut să privească întotdeauna în felul ăsta iubirea voastră, poate că n-am fi fost acum nevoiți să însumăm amintirile și să facem, ca la contabilitate, evidența debitului și a soldului. Ceva ce n-are sfîrșit nu se pretează la nici un fel de sinteză, oricît de superficială, nu poate fi înțeles nici măcar parțial; și prima întrebare pe care mi-am pus-o, după ce mi-am revenit, a fost: oare Agata a văzut sfîrșitul și tocmai în acest chip a făcut sinteza, în felul ei?

Ah, Boris, dac-aș fi convinsă că a fost așa, nu te-aș mai chinui pe tine și pe mine cu discuția asta, cu reînvierea a ceea ce a fost sortit morții. Știi ce-aș face, dac-ar fi așa? Aș telefona la Podkowa și aș spune, dragă Jozef, era de prevăzut, ai dreptate, întotdeauna ai avut dreptate, și cu la fel, am dreptate, da, dragă, am plătit gazul și lumina, vin la voi. Și mîine dimineață i-aș pregăti la Podkowa fulgi de ovăz în lapte, nu prea apoși și nu prea denși, așa cum îi plac lui; pe urmă Marek ar crește lîngă noi, ca un băiețel cuminte, bine educat, pe care Jozef l-a destinat de la naștere să urmeze Facultatea de comerț, căci azi în Polonia cel mai rentabil e să lucrezi în comerțul exterior. Jozef călătorește în străinătate cel puțin o dată pe an și în curînd o să avem mașină, iar dacă nimeni nu mai sună la mine, la unsprezece noaptea, să-mi spună: „Sabina, uită-te pe fereastră să vezi ce lună frumoasă" — asta era de prevăzut.

N-am să telefonez la Podkowa, voi sta aici cu tine, cu votca și cafeaua în față și cu cenușiul zorilor în geamuri, și vom sîngera amîndoi — eu pentru că nu înțeleg, pentru că am înțeles prea puțin din viață, iar tu pentru că avînd o viață ca și a mea — muncă, birou, copii, repară dulapul,

gazul, de unde să iau atîția bani într-o singură lună, o dată pe săptămînă un film sau un teatru, duminica la biserică — ai încercat să trăiești altfel, te-ai urcat fără bilet în trenul de Turcia, sau poate c-ai încercat să ajungi pe jos pînă în Egipt, avînd în buzunar doar pixul dat de la serviciu. Acum stai aici cu mine fără să știi ce-ai de făcut mai departe, cum să te înapoiezi, cum să trăiești, ca să nu te trezești dimineața cu convingerea că tot ce aveai de dat și de luat de la viață, ai luat și ai dat și că de fapt e foarte puțin.

V-ați despărțit atunci și Agata mi-a spus că ți-a mai strigat pe geam, ușa era de-acum închisă, dar a scos capul pe geam și ți-a mai strigat: „Nu te necăji, totul e bine" și spunea c-a strigat așa și de mila ta și din ambiție, înțelege, îmi spunea, era vorba și de ambiția mea, de demnitatea mea, să nu-și închipuie că imediat o să mor, că doar atunci nu-l iubeam, așa cred, atunci încă nu-mi pusesem întrebarea dacă îl iubesc și trebuie să fii conștient, ca să iubești. Nu muream, dar nici nu eram fericită, totul se sfărîmase, o crăpătură urîtă, zgrunțuroasă, se căscase între noi: de o parte eu, de partea cealaltă toată luna iulie și el, micșorîndu-se treptat pe peron, o pată albă și nemișcată în locul feței. Dar suferința, dacă exista de-acum, se încurcase și se amestecase cu furia, cu mîndria rănită, cu imaginea grotescă a ceea ce se petrecuse, ca o oglindă deformantă, înțelegi? Singurul sentiment mai blînd pe care-l nutream era un pic de milă pentru că-l vedeam atît de încurcat, pentru acel „nu pleca", înțelegînd prin asta că suferă pentru felul cum a procedat. Și mă ajuta să suport momentul, mă împiedica să sufăr cu adevărat. Numai de aceea i-am strigat „nu te necăji, totul e în regulă" și eram mîndră că nu i-am făcut o scenă, că n-am plîns, că atunci cînd o să se gîndească la asta n-o să mă găsească pe mine vinovată, ci numai pe el.

Cineva m-a invitat în compartiment și mi-a oferit o țigară: vă și înapoiați din concediu? m-a întrebat cu un zîmbet dulceag, iar eu, zîmbindu-i, mă gîndeam că de fapt Boris nu m-a înșelat, căci nu mi-a spus altceva decît că sînt Vacanța lui cea Mare, pe care-am trăit-o și pe care-o va ține minte toată viața, în amintirile lui voi fi întotdeauna frumoasă și dorită, „pumă de aur", și asta-i

atît de util pentru o femeie ! De fapt nu-l iubesc, păcat numai că n-a găsit altă ieşire din situaţia aceea, cînd a fost „surprins“ de un cunoscut, la şase dimineaţa cu o fetişcană, în timp ce soţia lui lipsea şi că m-a făcut să suport o asemena situaţie. Dar în numele a ce trebuie să suport ? Dacă l-aş fi iubit, ar fi fost altceva, dar aşa puteam să-i rîd în faţă, puteam să-l înşel, căci nu-mi era mai drag decît propria-mi demnitate, decît dorinţa ca nu eu să fiu aceea care face un gest înjositor, un gest ce întinează amintirea în care mă şi transformasem, înainte de a mă urca în tren, în momentul cînd a apărut cineva din lumea lui, din lumea lui şi a soţiei lui. Spunea „Marea mea Vacanţă“, ei bine, aşa să fie, iar mie să-mi fie de învăţătură : întotdeauna eu trebuie să fiu aceea care să termin, să preîntîmpin despărţirea, să plec prima — şi, auzind-o vorbind astfel, n-am mai rezistat şi i-am spus :

— Asta-i îngîmfare, îngîmfare şi egoism.

— Da, a spus ea, da, Sabina, mi se pare că ai dreptate, acum ştiu şi eu ceva mai mult pe tema asta, deşi încă nu reuşesc să simt astfel şi să nu mă revolt. E greu să nu fii îngîmfat, poate că ăsta-i cel mai greu lucru. Ah, Sabina, cît de bine înţeleg astăzi totul ! Dar atunci, atunci cînd m-am urcat în tren, nu înţelegeam nimic. Îngîmfarea şi egoismul sînt nişte arme de apărare nespus de bune, un splendid zid chinezesc şi de sus, de la adăpostul acestui zid, am simţit cum creşte în mine furia şi dorinţa de răzbunare, nu simţeam durere sau supărare, cu toate că undeva trebuia să fie în zidul acela vreo crăpătură, vreo piatră putredă, sfărîmicioasă, de unde se ridica spre mine sentimentul de amărăciune necunoscut pînă atunci şi parcă o teamă ; un vierme mic şi tenace stătea în crăpătura aceea din stîncă, un car în mintea şi sîngele meu, un mic bacil al închipuirii. Vedeam parcă pe pieptul meu mîna mare a lui Boris, mîna lui bună şi, simţind-o acolo, buzele mi s-au întredeschis la amintirea plăcerii, apoi am văzut parcă mîna lui trecînd pe pieptul altei femei, care nu eram eu, mîna lui cu verighetă, şi am zărit verigheta şi pe degetul celeilalte femei, dar nu i-am văzut faţa. Oare o

pe un ring de dans, fi fost atunci, la bal, cînd l-am cunoscut, trecătorii o pianume să fi fost ? în serile, nopţile,

Viermişorul acela ciudat lucra în tă- bătînd sub coaste, sub frunte, am ţipat fără Teresei în gura „nu, nu“, am strigat cuprinsă de o furie în timpul de dorinţa de a mă răzbuna, dar nu pe el, ci pe are, de pe cealaltă femeie, din cauza căreia nu mă cunoscuse- rea mine pînă atunci şi pentru care mă transformase într-o amintire înainte de a deveni aşa ceva, înainte de a fi de acord să mă transform într-o amintire.

Femeia care, pentru a-l avea, l-a dus la altar şi a consimţit să fie înşelată, părăsită fără să ştie nimic, a consimţit să nu vrea să ştie nimic, numai ca el să rămînă cu ea, numai ca lenjeria lui să atîrne în şifonierul ei. Iar el, el care spunea că eu sînt Vacanţa lui cea Mare şi mă privea — privire de foc şi de oţel — mă îmbrăţişa şi tremura. Acum pot face la fel cu oricare altul şi o voi face şi va fi şi mai frumos decît a fost cu el, pot s-o fac, pot s-o fac oricînd, de cîte ori vreau ; iar el o va îmbrăţişa pe cealaltă şi se va gîndi la mine „puma mea, fetiţa mea“ şi cînd va gîndi aşa braţele îi vor aluneca inerte, iar ea va plînge.

Simţeam că-mi tremură bărbia şi am aprins încă o ţigară ; viermele rodea încet şi eficient, iar eu credeam că furia asta vine din ambiţie şi interpretam supărarea lui, jena şi frămîntarea de pe peron, ca pe un fel de răzbunare, o răzbunare care avea nuanţe de bucurie şi am adormit.

30

CE-I DREPT, POVESTIREA ASTA A

ei nu o pune într-o lumină prea favorabilă, dar eu am recunoscut-o pe Agata întocmai, am regăsit aici punctul acela întunecos din fiinţa ei, care mă speria cel mai mult. Cîndva îmi spusese şi Pavel : ascultă Sabina — pălea şi se îmbujora rostind cuvintele astea — nu-ţi dai seama că ea spune adevărul, uită-te la ea, e aşa cum spune : zice că dac-o înşeală soţul, amantul sau logodnicul, face şi ea

în stare s-o facă, nu vrea să fie cu
general, nu vrea să se obișnuiască să
astea, Pawel se apucase cu mîinile de cap,
rios că nu-l mai puteam liniști.
a uneori diavolul reușește să ne ajute cu mai
ios decît Dumnezeu și de aceea sîntem cu mult mai
neverenți atunci cînd facem ceva rău, decît cînd facem bine. În anul acela, la mare, Agata și-a făcut de cap toată luna august. N-a mai respectat nici cuvîntul pe care și-l dăduse sieși, că de-acum încolo „cu Dreyer — nimic, niciodată". Așa că Dreyer oprea mașina pe drumuri lăturalnice, printre pășunile sărace acoperite cu ciulini și Agata, neagră de soare, închidea ochii sub sărutările lui. O dată, lîngă un mesteacăn anemic, zgîrcit și acoperit cu mușchi albăstrui, pe o movilă de nisip, într-un loc pustiu, i-a cedat. Lui Dreyer îi tremura un zîmbet în colțul gurii, apoi a plîns de emoție: „Oh, ce femeie ești, cum ești tu..." și-a mai întrebat: „Mă iubești?" „Nu, nu te iubesc" a răspuns ea, sărutîndu-l nebunește, mistuită parcă de-un foc lăuntric. Apoi i-a cerut s-o ducă la un restaurand unde l-a lăsat pe Dreyer toată seara singur la masă, uitîndu-se prostit, în timp ce ea, îmbrăcată într-un pulover care-i aluneca de pe umeri, dansa cu pictorii și cu un străin care, încîntat, repeta clătinînd din cap *„merveilleuse"*.

Mi se pare că n-ai știut toate astea: mi se pare că n-ai fost niciodată sigur dacă ea te-a înșelat sau nu, tot așa cum nici ea multă vreme n-a știut cu certitudine dacă erai soțul Teresei numai cu numele, tovarăș la grijile comune, sau... Cînd mă gîndesc la asta, la acest aspect al poveștii voastre, îți recunosc instinctiv primordialitatea în neliniște, nesiguranță și durere, pe care le simțeai probabil văzînd-o tînără și atrăgătoare ca o picătură de rouă în lumea mușteloi, departe de brațul tău ocrotitor, de privirea ta, întotdeauna departe de tandrețea ta, care-i era atît de necesară încît, atunci cînd n-o mai simțea, începea imediat să te urască. Știai cum dansează, cum obișnuiește să discute și să se miște, de parcă sub pielea ei ar fi fost ascunsă o felină; ascunsă, chipurile, dar de fapt vizibilă, lesne de bănuit pentru oricine. Îți spunea „la revedere" și, întorcînd ochii plini de suferință și de

ură, pornea dansînd pe străzi, ca pe un ring de dans, don-juanii îi făceau semne din mașini, trecătorii o pipăiau cu privirea. Așa se îndepărta ea în serile, nopțile, zilele în care nu era cu tine.

Dacă pe ea o chinuia într-atît imaginea Teresei în brațele tale, în brațele soțului, dacă de trei ori în timpul legăturii voastre Agata s-a aruncat, din disperare, de gîtul cuiva, care ar fi trebuit s-o convingă că schimbarea de moment a partenerului n-are importanță, dacă ea suferea atît, cum ți-o fi fost ție?

Soția ta nu mai era tînără, nu era atrăgătoare, gîtul ei își pierduse prospețimea, începuse de mult să-și acopere cu grijă brațele și decolteul; boala și viața lipsită de bucurii făcuseră din ea o ființă categorică și ranchiunoasă, încăpățînată și mai presus de orice pornită împotriva sensibilității și blîndeții tale. Și natural, cum să vadă cu ochi buni și să cultive sensibilitatea și blîndețea ta, dacă de multă vreme ele nu-i mai erau adresate ei, ci undeva dincolo de ea, în lumea exterioară, unor persoane și lucruri care nu țineau de viața voastră comună? Dar acesta era un lucru de care nu știați decît voi doi.

Un an, doi, trei — Agata a tăcut. A ascuns de tine întrebarea aceea chinuitoare, cea mai simplă întrebare, pe care o pune încă de la început oricare „al treilea" sau „a treia". O întrebare înjositoare, care umilește ambele părți, în cazul cînd iubesc; căci dacă nu iubesc, ce rost mai are întrebarea? A ascuns de tine locul acela bolnav, așa cum ascunzi o durere care trezește scîrbă. Dar suferea ca un animal rănit: suferea animalul neîncrezător ascuns în ea și de acest animal te-a apărat ani de-a rîndul, luptînd de una singură, luptînd împotriva ei însăși. În închipuirea ei disperată, te transformai uneori din omul pe care-l iubea, într-un individ de genul celor pe care-i disprețuia: apărător al „liniștii casnice", amant de duminică plictisit de moarte în patul conjugal, inspirat de alcool sau de lumina tainică a lămpii de noapte din dormitor, proprietar grosolan al propriei soții, fără a o iubi.

Eu pot să-ți spun: aștepta să-i mărturisești singur. Aștepta să înțelegi că, dac-ai fi în locul ei, te-ai teme să nu-l jignești pe omul iubit, întrebîndu-l Dar ție nu ți-a trecut prin minte: omul care nu fură, nu se teme că va

fi acuzat de furt. Îţi ştiai viaţa, te cunoşteai pe tine şi pe Teresa, atmosfera încordată din casa ta, supărările tăinuite sau date la iveală, înverşunările, cedările ; şi mai ştiai cît de groase sînt zidurile pe care le-aţi ridicat unul împotriva altuia.

Ai uitat totuşi că Agatei nu-i era cunoscut nimic din toate astea ; ea nu te cunoştea decît aşa cum erai cu ea şi faţă de ea.

Într-o bună zi şi-a învins mîndria şi ruşinea şi teama ; te-a întrebat, întorcînd capul. Dar boala netratată multă vreme e mai greu de vindecat ; mult după aceea, din timp în timp, o apuca cîte o criză de neîncredere şi dezgust, de ură violentă împotriva ta şi a legăturii voastre ; crispată şi înnebunită, arunca insulte, zgîndărea rana pe jumătate închisă. Mi-amintesc, o dată, am văzut-o într-o asemenea stare ; cineva spusese unul din bancurile altea scabroase cu plictisul şi conştiinciozitatea „îndatoririlor" conjugale şi atunci Agata s-a dezlănţuit brusc într-o dezmăţare dureros de dezgustătoare pentru mine. După ce-am rămas singure i-am spus c-a fost oribilă şi abia atunci am înţeles cauza tristă a cinismului ei.

Eram de partea ta, cu toate că atinsesem cu degetul rana ei lăuntrică. — Eşti şi tu vinovată, i-am spus Agatei, tu eşti vinovată că-ţi închipui asta despre el. Nu tu, ci el e nevinovat. E nevinovat şi de aceea a tăcut ; cînd l-ai întrebat, ţi-a răspuns. Şi are impresia că, de vreme ce ţi-a spus o dată, totul e clar.

Agata s-a liniştit, şi-a sprijinit bărbia în palme şi a rămas aşa, cu faţa trasă, ascultînd cum îi vorbesc despre tine. Era prima oară cînd te apăram în faţa ei.

Tot ce i-am spus atunci a fost în numele adevărului şi nu din milă pentru ea. Pe fondul extraordinarelor exponate masculine de la biroul nostru şi a bancurilor lor tipice, a mărturisirilor lor deocheate, tu apăreai, prin contrast, într-un mod cît se poate de favorabil. Vedeam adesea dezgustul şi scîrba oglindite pe faţa ta, privirea jenată întoarsă în altă parte ; uneori, erai răutăcios cu ei, aspru. Niciodată, la nici una din reuniunile la care-am fost şi eu, nu te-ai purtat grosolan, n-ai fost obraznic, întotdeauna am simţit că e ceva delicat în tine. O faţă ca a ta se închide în sine, devine impenetrabilă şi doar cu greu,

printr-o afecţiune îndelungată ori printr-o mare prietenie, o mai poţi deschide. Bărbaţii ca tine nu-s făcuţi să fie amanţi de-o clipă ; chiar dac-ar fi atraşi de vreo femeie, o mie de scrupule, şovăieli şi rezerve, le taie cheful de a se apropia, şi orice amănunt la femeia aceea poate în orice secundă, să-i dezguste şi să-i îndepărteze. Bărbaţii ca tine nu sînt nici soţi buni — în accepţiunea Agatei, pentru care un soţ bun trebuia să fie pururea îndrăgostit şi iubitor. Sau poate că soţ ideal ai fi putut fi, în condiţii speciale, ideale, care în realitate nu există, sau poate că există doar în cazul în care femeia iubeşte pătimaş şi neobosit : cu neobosită patimă.

31

I-AM SPUS TOATE ASTEA ŞI AM mai adăugat că nu e consecventă. Ştii atîtea despre dragoste, i-am spus, o aşezi atît de sus pe scara valorilor, dar ce folos de toată ştiinţa ta, de toată înţelegerea, de rangul înalt pe care-l acorzi iubirii, dacă într-un asemenea moment „concret" şovăi să crezi în omul pentru care n-ai şovăit să distrugi totul din viaţa ta actuală şi viitoare, tot ce l-ar fi putut împinge pe planul doi. De ce, de ce, de ce ?

Atunci, frîngîndu-şi mîinile mi-a spus :

— Pentru că eu l-am înşelat ; acum plătesc. Dacă nu pot avea încredere în mine, cum să am în el ?

Şi, umblînd nervoasă prin cameră, mi-a povestit despre ceilalţi trei.

32

PRIMUL A FOST DREYER, AI AUZIT de el. Eu ştiu de la doamna Zofia. O dată, aici la Varşovia, cînd a venit la Agata pentru cîteva zile — îmi plăcea mult Agata în rolul fiicei — într-o după-amiază, cînd

la Radio a fost nu știu ce ședință, am stat cu ea și atunci mi-a spus cît de mult dorise ca Agata să se mărite cu Dreyer.

— El ar fi ocrotit-o, mi-a spus, privindu-mă cu atenție și încordare, cu ochii Agatei, dar cu fața răbdătoare a mamei, care caută să afle de la un străin cîte ceva despre propriul ei copil ; eram încurcată, mișcată, dar n-o puteam ajuta cu nimic, iar doamna Zofia a dat din cap, cu gestul liniștit și obosit al omului căruia îi ajunge și ce știe singur.

— Ea ar vrea ca totul să fie altfel. Nu așa cum este, ci cum ar dori ea. Nu vrea să cedeze nici în cele mai mărunte lucruri, nu recunoaște nici o lege.

Era o femeie curajoasă, care înțelegea multe și nu voia să plîngă. S-a întrerupt pentru o clipă, într-un moment foarte dificil. N-o priveam, pentru că ceea ce știam eu nu trebuia să-i fie pe deplin cunoscut mamei Agatei. După aceea a continuat :

— A fost întotdeauna un copil foarte bun, iubitor, dar foarte... răzvrătit. Iubitor și răzvrătit — și asta-i destul de rău. Dar ceea ce mă îngrozește... cel mai mult, căci... pentru viitorul ei...

Și șovăind, căutîndu-și cuvintele, înfrîngîndu-și propria spaimă tainică, doamna Zofia mi-a spus că Agata umblă prin viață ca vrăjită, că niciodată și nicăieri nu vede nimic rău. Un asemenea om este foarte periculos — și pentru alții și pentru el însuși. După ce-a rostit anevoie această frază, cu buzele ei mici, tremurînde, pure, mama Agatei mi-a mărturisit repede, poate voind să mă vadă uimită, că se teme. O priveam cum își mușcă buza inferioară și, simțindu-mă sfîșiată între sentimentele mele față de Agata și față de această femeie, am mormăit ceva neclar. Atunci ea, învingîndu-și durerea, a zîmbit palid, ca o femeie de lume și a revenit la visuri și la Dreyer.

Auzind de data aceasta numele lui de la Agata, mi-am amintit de discuția avută cu doamna Zofia și de teama acesteia pentru cea pe care-o mai considera un copil. Mi s-a strîns inima gîndindu-mă la Marek : cîndva, tot așa, nu cu ci un străin va afla de ce sîngerează inima lui. Eu voi ține minte noaptea cînd a plîns pentru că-i

dădeau dinții și peticul de pe pantalonașii rupți cînd a căzut de pe o moviliță de pămînt ; voi ține minte toate schimbările imperceptibile care au survenit, una după alta, în trupușorul lui în creștere ; și cum l-am pierdut o dată, la țară și am alergat în pădure și pe malul rîului și pe drumul plin de nori de praf alb ridicat de tractoare, iar el a ieșit deodată, dintre niște lanuri de secară și in : l-am bătut și l-am sărutat, plîngînd. Voi ține minte asta și multe altele, dar nu voi ști de ce piere, de ce e mut de fericire și nici în ce moment al vieții și-a ales soarta.

33

DECI PRIMUL GEST AL AGATEI, dacă nu chiar de disperare, în orice caz de răzbunare total conștientă pentru durerea suferită, a fost îndreptat spre Dreyer.

În anul acela luna august fusese cam rece, nu prea era de stat întins pe plajă, în vuietul purificator al mării. Pe cer alergau nori frămîntați, amenințători ; după-amiaza de regulă, cerul devenea violet-cenușiu, prevestitor de furtună. Era mai mult timp pentru excursii cu mașina și șederi îndelungi seara, prin restaurante. Spre sfîrșitul lui august, Dreyer înțelesese bine că în afară de cele două-trei ori cît i se dăruise trupul Agatei, nu va mai obține de la ea nimic, niciodată ; geloși pe rival, dar întrucîtva totuși loiali, pictorii au întrebat-o într-o seară pe Agata : „De ce ești atît de supărată ? E un băiat de treabă“ — iar ea a început să plîngă din senin, așa cum stăteau la o măsuță de cafenea. În următoarele două zile s-a închis în casă și, încinsă cu un șorț cu flori albastre, învăța să gătească, de la mama ei — deși din învățătura asta n-a ieșit nimic, niciodată. A treia zi, a sosit scrisoarea ta.

Era scrisoarea aceea în care-i spuneai că în viața ei, tu nu poți reprezenta decît un episod marginal : *„sînt împovărat cu casă, copii, soție, iar tu vrei să te distrezi și să trăiești ; tu poți avea totul — eu nimic. Chiar și ceea ce am mi se fărîmă în mîini, se usucă“.*

Și deși nu ți-a venit ușor, ai scris despre jena resimțită atunci, în gară : „*Nu, nu trebuie de fel să mă ierți, căci oricum eu nu mi-o voi ierta niciodată. Că am întins mîna după tine atunci cînd eram total golit de dorința de a lupta, convins că n-am voie să lupt, că nu voi avea niciodată dreptul să lupt pentru ceea ce reprezinți tu. De asemenea nu-mi iert că atunci, în gară, te-am rugat să rămîi. De aceea îți scriu acum. Tu ai înțeles mai înainte. Am înțeles și eu, deși mult prea tîrziu. N-aveam dreptul să te chem înapoi, n-am dreptul să te chem la mine, n-am voie să vreau să te opresc.*“

Și ai semnat : „*Un episod marginal*“.

În ziua aceea, Agata s-a dus mai devreme la culcare ; întinzîndu-se, grațioasă și lenește, i-a declarat mamei, în timpul cinei, că vrea să citească mult și să aibă un vis lung, minunat „mor dacă mă deranjează cineva“ a declarat, cu ochii ridicați patetic în sus și pe la opt a sărutat-o pe mama ei, urîndu-i noapte bună. Doamna Zofia s-a-ntins pe pat, în cămăruța ei, cu o carte în mînă și vreo oră a văzut pe sub ușă lumină în camera Agatei. După nouă, era întuneric.

În ora aceea Agata, sprijinită în cot, s-a uitat la scrisoarea ta. Se uita și avea ochii uscați, cu ochii uscați se uita la scrisoarea ta, la scrisul tău incert, slab, feminin. Nu știu cum a primit scrisoarea ta. Mi-a spus doar atît : „S-a întîmplat ceva cu mine“. Pe urmă a stins lumina și a stat așa, întinsă, cu foaia aceea uscată în mîini, a strîns-o tare între degete, vocile beților pătrundeau din stradă prin geamul deschis, pe urmă s-a sculat și, tremurînd de frig, s-a așezat pe pervaz, o burniță delicată îi atingea fața.

A doua zi, doamna Zofia s-a dus în vizită la o cunoștință, în Wrzeszcz, urmînd să se întîlnească cu Agata abia la trei, la restaurant. Pe la zece a venit Dreyer : a găsit-o singură, cu ochii încercănați. Mîna pe care a atins-o era fierbinte, a sărutat-o cu timiditate, buzele ei erau reci și uscate. Cu buzele acelea reci și uscate s-a lipit de el, de buzele lui, de ochi, tăcea, se înfiorase în brațele lui tot mai bucuroase și pline de o drăgăstoasă uimire. L-a tras cu patimă, cu aviditate, l-a tras cu furie și implorare spre patul acoperit cu un covor maron și i s-a dăruit ca și

cum ea l-ar fi luat pe el, cu furie și patimă. Dreyer credea că s-a înșelat închipuindu-și că în afară de trupul ei de-o clipă nu va mai obține nimic de la ea, niciodată. „Sălbatică mică“, i-a șoptit el încîntat, iar cînd s-a terminat, mi-a povestit ea pe urmă, stătea cu ochii închiși și de sub pleoape îi alunecau lacrimile, una după alta ; el s-a uitat îngrozit și tulburat la lacrimile astea, la epuizarea ei. Agata a ridicat mîna, a dus-o la gît, o venă micuță îi pulsa sub degete și a rostit încet :

— Nici tu nu mă poți salva.

După-amiază a plecat la Varșovia, la tine.

31

BEA, TE ROG. NU-ȚI VOI SPUNE acum despre ceilalți. Nu trebuie să-ți prezint doar faptul în sine. Parcă poți afla ceva numai din fapte în sine ? Atunci, singura carte adevărată despre om ar fi anuarul statistic.

A ajuns la Varșovia noaptea, ți-a telefonat, dar a ridicat receptorul Teresa.

— Greșeală, a spus Agata, stînd pe colțul patului, îmbrăcată, cu umbrela pe genunchi.

Vara petrecută anul acela cu Teresa, mama și copiii, fusese una dintre cele mai rele. Bărbatul știe să fie drăguț și fermecător acasă, dacă a înșelat pentru o clipă, sau dacă are șanse să o facă. Dar dacă, în numele liniștii casnice, a dat cu piciorul șanselor de fericire pe care le avea, dacă a renunțat la ele atunci plătește soția. Plătește toată casa.

În anul acela, plăteați cu toții pentru clipa din stația de taxiuri, pentru fratele Teresei și pentru trădarea ta față de Agata. Erai bolnav de supărare, de un sentiment aproape de ură. Teresa făcea fețe-fețe, „ne vede mama“, spunea cu o voce plină de mînie, „e surmenat“, spunea mama, disperată. „Pentru numele lui Dumnezeu, care din noi doi e bolnav, tu sau eu ?“ țipa Teresa. Tu îți încleștai fălcile, tăceai, mama lua băieții și pleca în plim-

bări lungi, „pe tătucu îl doare iarăși capul". Luai o carte și mergeai în pădure, viespile zburau printre pomi, soarele apunea portocaliu ca în vederile colorate. „E vorba de o femeie ? întreba Teresa, cu o voce aparent liniștită spune, putem să ne purtăm ca niște oameni civilizați."

— Pentru numele lui Dumnezeu, ai izbucnit tu, nici măcar atît nu pot să am, liniște ?

După două săptămîni, ai declarat că pleci. Numai la atît ți-a ajuns tăria și curajul și rezistența neobișnuită față de Teresa. Dar ea nu era chiar atît de subtilă, încît să-ți dea drumul singur. V-ați urcat tăcuți în vagon și tăcuți ați intrat în casă ; Teresa n-a luat capotul din cuierul de la ușă. Pe dușumea lîngă pat a găsit scrisoarea ei.

— *N*-ai apucat nici să strîngi prin casă, ce se întîmplă cu tine, Boris ?

N-ai privit-o. Pe bibliotecă, dar nu printre cărți, ci pe locul liber dintre ele, era așezat *Graal*. Teresa a privit-o cu o undă de bănuială.

— *N*-ai dat înapoi cartea asta ? Parcă nu mai era aici...

Doamne, te-ai gîndit atunci, nespus de plictisit. Te-ai uitat la umerii ei, la prezența ei permanentă. Nu simțeai nici un pic de milă, recunoaște, atunci nu simțeai încă nici un pic de milă. Te simțeai doar jignit pe nedrept.

— *M*i-a făcut-o cadou, ai spus și te-a apucat brusc un dor să vezi dedicația aceea oblică, scrisul ei, cîteva cuvinte scurte, atît îți rămăsese : „*Lui Boris — Agata*".

— Lui Boris — Agata. Sînteți pertu, ce plăcut ! a spus Teresa, și a închis copertile cu zgomot. Ai strîns buzele. Te-ai dus la baie.

Atunci aveai puterea s-o lași pe Teresa să se frămînte, să fie geloasă, bănuitoare. De ce să te temi, la ce bun să te îngrijești de redobîndirea încrederii Teresei, de vreme ce pe ea o alesesești, înlăturînd-o pe Agata, ca și cum ți-ai fi tăiat singur o mînă. Nu sosise încă vremea minciunilor tale, a grijii ca Teresa să nu bănuiască nimic, vremea în care aveai să sacrifici adevărul în favoarea obligației față de nevastă.

Dar era aproape. Într-o zi, ai cerut la Poșta Centrală cartea de telefon de la Gdynia. Acolo, la poștă ai scris scrisoarea.

Asta avea să fie despărțirea ; ai pus scrisoarea la cutie și nu te-ai întors acasă peste noapte. A doua zi de dimineață, i-ai telefonat Teresei de la birou : „Iartă-mă, scuză-mă. Ți-am spus, încă înainte de reîntoarcerea la Varșovia, că vreau să fiu singur. Nu, nu s-a întîmplat nimic, ah, termină, ți-am spus să mă scuzi. Nu născoci cine știe ce, că nu-i nimic, cel puțin doi cunoscuți m-au văzut singur, în cîrciumă. Da. Astăzi vin. Dar să ne înțelegem : nu discutăm nimic despre asta, bine ? La revedere."

Scrisoarea aceea avea să fie de adio. Dar peste trei zile, noaptea, a sunat telefonul. Ți-ai înfundat furios capul în pernă. Dimineața, Teresa, ți-a spus :

— Ai auzit telefonul azi-noapte ? Foarte ciudat. Noaptea, greșeală ? Și de unde știa ea că-i greșeală, dacă n-a schimbat nici o vorbă cu mine ?

Îți legai cravata și, auzind asta, nodul îți alunecase printre degete, ai simțit o lovitură puternică între sprîncene. Ți-ai ascuns fața de imaginea din oglindă : de unde știai ?

Și totuși știai. Deci nu te-ai mirat cînd ai văzut-o în fața biroului unde lucrai : un trenci verde, umbrela aurie, pantofii albi, cu toc cui, uzi de ploaie. De sub umbrelă, fața ei. Ploaia îți curgea prin păr, pe frunte și ochi.

Iar cînd te-ai întors acasă — foarte tîrziu și plin de justificări — venise timpul minciunilor tale ; totodată, după mulți ani, venise pentru Teresa o perioadă de fericire.

35

PARCĂ VĂ VĂD, ÎN TIMPUL DISCUȚIEI ACELEIA : de ce acolo ? Nu-mi amintesc cum îi spune restaurantului, în cartierul Zoliborze, vizavi de Zajonczek, unde-i bucătărie unguroască. V-ați dus acolo pe ploaie. „Ah, tu, tu, ce-ai făcut, ce-ai făcut", spuneai cu o notă de încîntare și de teamă totodată. Umbrela ascundea tăcerea ei, la un moment dat a înclinat-o într-o parte, stropii i-au argintat repede fața, o picătură s-a oprit la col-

ţul ochiului. Fără să se uite la tine, sub ploaie şi sub privirea ta, a răspuns :

— Spune-mi, dacă mai mult te temi decît te bucuri.

Mai tîrziu mi-a mărturisit că te-ai temut multă vreme. În primii doi ani, abia ai învăţat să ai încredere ; nu era vorba numai de credinţa în statornicia Agatei, ci şi în capacitatea şi voinţa ei de a trăi în minciună. Căci, în primul rînd trebuia să vă iubiţi nespus de mult, ca să-i minţiţi pe toţi, mereu ; în al doilea rînd, trebuia să fiţi stăpîni pe arta infernală a minciunii, ca să vă păstraţi dragostea. Te temeai, ah, cît te temeai ! Pentru ea şi pentru Teresa. Pentru Teresa şi pentru ea. Pentru tine, pus faţă-n faţă cu conştiinţa ta.

În restaurantul acela unguresc, unde v-a dus taxiul luat din centru, aţi tăcut. Acum totul vă era clar şi totul încă necunoscut. Vă ţineaţi de mîini, ai scos batista din buzunar şi ai uscat de ploaie faţa Agatei, i-ai şters picătura din colţul ochiului. Restaurantul era gol, mirosea iute a piper şi ardei. Pereţii erau gălbui. Agata a închis ochii, a mişcat buzele, pe tîmplă avea o mică adîncitură, „o, Doamne, o, Doamne“ te gîndeai, înfiorat pînă-n adînc şi-ai auzit-o spunînd :

— Dacă vrei, rămîn cu tine. Dacă vrei cu adevărat.

Ai spus : — Nu pot. Nu poţi. Ţi-ai acoperit ochii cu palmele. Ai auzit-o din nou :

— Nu vorbi despre mine, ci despre tine. Vrei sau nu ?

Ai spus : — Eşti tînără.

N-aveai nevoie să te uiţi la ea, ca să ştii. Aşa era în mintea şi-n inima ta.

— E un capriciu. Asta-i literatură. Ai să mă părăseşti după o lună. După un an.

— Vorbeşte despre tine, a spus ea. Ce vrei ?

— Eu nu pot. Nu pot să vreau nimic. Niciodată pînă acum, ai spus şi ai luat mîna de la ochi, v-aţi privit. Niciodată, înţelegi ? Eu am... — aşteptai să-ţi vină pe buze un cuvînt şi a venit, serviabil, plin de imagini, de mirosul bucătăriei, de lucrurile atîrnate pe coridor, şi de tot ce lăsaseşi în urmă : fă-ne un zmeu, te-a rugat Pawel, sper că te întorci acasă după serviciu, te-a întrebat Teresa, Şi ai adăugat : — Eu am casă.

— Da.

— Casa trebuie să fie, Agata, trebuie să rămînă.

— Da.

— Am copii. Am soţie. Îmi port cocoaşa... şi n-am voie... n-am voie să mă despart de ea.

— Înţeleg. Trebuie să dispar ?

— Agata !

— Te rog, spune.

Stînd acolo, ai plîns cu ochii uscaţi. Simţeai pînă-n umeri convulsia plînsului. Şi în gît. Ai spus :

— Rămîi.

36

AŞA A SPUS, AM AUZIT BINE, ÎNSĂ, dragă Sabina, imediat după aceea a dat înapoi, şovăitor, suferea. Vedeam asta, vedeam, dar nu mi-era milă de el, de ce să-mi fi fost milă, vedeam tot mai bine şi mai clar. Era bine că suferea, era minunat, vedeam cît mă iubeşte, Sabina. Ai fost vreodată atît de fericită, încît să vrei să-ţi strigi fericirea în gura mare ? Îmi venea să strig, să opresc timpul, să-l fixez : deasupra mesei zbura o viespe, el s-a ferit cu mîna, se temea şi de o viespe ; „n-ai să rezişti, n-ai să poţi, n-ai să vrei, ai să mă părăseşti“, spunea el. Nu eram cîtuşi de puţin sigură că n-am să-l părăsesc o dată. Ploaia încetase, chelnerul goni viespea cu şervetul. Voiam să fixez totul, să opresc timpul în loc, nu mă interesa ce-o să fie peste doi ani, peste cinci. L-am apucat de mînă şi am spus :

— Sînt fericită.

Ce faci, ce faci, spunea, avea ochii căprui, maron, ca mierea, ce faci, dar începuse să-i apară soarele în ochi, să-i răzbată pe faţă, se preda, ceda, înţelesese. Nu era nevoie să-i spun, dar voiam. Şi voiam să mă aud spunînd. I-am spus că-l iubesc.

În seara aceea, ai crezut. Doar o singură dată, în ziua aceea, acasă la ea, cu buzele pe pieptul ei, ai spus că-i imposibil. Era puternică, fericită, îngrozitor de incon-

știentă, plină de încredere în propria-i forță, plină de încîntare de propria ei împlinire, incredibilă.

— Nu. Știi ce puternică sînt, am să-ți arăt.

— Învață-mă și pe mine, ai rugat-o.

— Da. Ai să vezi. Totul.

— Dar tu nu știi. N-ai să reușești.

— Atunci ai să mă înveți tu. Învață-mă.

— Bine.

Erați niște elevi perfecți. Niște actori perfecți. Atît de buni, încît a venit o vreme cînd ați început să suferiți, fiecare din voi, din cauza perfecțiunii calităților actoricești ale celuilalt. Dar asta abia atunci cînd s-a maturizat iubirea voastră, prin experiență, răni, prin nenumăratele palme pe care vi le dădeați, prin purtarea voastră, unul altuia. Vă umileați reciproc, fiindcă știați că așa trebuie : luminile rampei aprinse, tu și ea în lumina reflectoarelor, cortina ridicată, în sală fețe cunoscute, cunoscuții cunoscuților voștri și alții care ar putea deveni cîndva cunoscuți ai cunoscuților voștri. Lovește, leapădă-te de ea, acuma tu. Au văzut toți oare ? S-a auzit chiar și din ultimul rînd ? Vă înjoseați unul pe altul, și după aceea, în camera ei, vă sprijineați în tăcere capetele unul de altul, căutați cu degetele obrazul pălmuit, nu-i nimic, nu-i nimic ; lasă, știu, înțeleg totul, iubitule, iubito, gata, gata, nu-i nimic.

Dar nu întotdeauna „nu era nimic".

Îți amintești prea dese voastre întîlniri întîmplătoare cu cunoscuții — pe stradă, în librărie, în autobuz ? Pe stradă te opreai, Agata mergea mai departe : o cunoștință fără importanță — putea să creadă colegul Tom, soția vărului tău sau al Teresei. Ea mergea mai departe temătoare, oare nu eram prea aproape unul de altul, nu vorbeam prea tare, oare nu mă uitam în ochii lui ? Vitrinele apăreau în privirea ei ca vitralii abstracte, pardon spunea cînd se lovea de pietoni, să mă ascund, să dispar, are să mă ajungă peste cîteva clipe, și n-am să-i spun nici un cuvîntel despre toate astea, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. De cîteva ori n-a mai putut suporta situația și n-ai mai găsit-o în nici o stație de tramvai, în fața nici unui magazin, nici acasă, telefonul tăcea, iar ea ascunsă pe vreo străduță învăța, învăța din nou totul,

tot ce știa atît de bine, învăța din nou să zîmbească și gîndul salvator că plătiți pentru un lucru neprețuit, pentru acel „împreună", pentru „împreună" în ciuda veșnicei separări, învăța că din învingerea separării, v-ați făcut scopul vieții. „Scopul iubirii noastre" șoptea ea. Învăța, se convingea pe sine însăși, își ștergea cu degetele norul umed de pe tîmple. După aceea te suna și-ți spunea : iartă-mă.

Îți mai amintești de seara aceea, de onomastica nu știu cui, cînd s-a apropiat de tine, s-a apropiat de fereastra lîngă care stăteai — înainte te privise de departe, printre brațe și siluete străine — cu o afecțiune care răzbătea din întreaga ei ființă, a venit spre tine, s-a sprijinit de tocul ferestrei, brățările au alunecat cu clinchet. Cînta Modugno, sau poate Louis Armstrong, lumea dansa, Teresa stătea cu cineva de vorbă, într-un colț îndepărtat ; Agata s-a apropiat de tine, zîmbea cu ochii ei migdalați, fața îi era luminată și a rostit numai cu buzele :

— Te iubesc.

Te uitai la fața ei plină de dragoste, la fața care aștepta cu intensitate cuvintele tale, la palma ei așezată drăgăstos pe tocul ferestrei, la degetele tremurînde care apucaseră rama albă a geamului, te copleșea simțămîntul apropierii, patima-ți cuprindea tot trupul, dar creștea în tine și spaima. Și atunci, uitîndu-te la fața ei pe care era zugrăvită dragostea, la fața ei iubită, ai aruncat, cuprins de disperare, vorbe nebune :

— Te-ai îmbătat.

Și ai văzut cum cuvintele tale, șoapta lor mică, șterg de pe fața și de pe ochii ei zîmbetul și lumina, ai văzut efortul de-a înțelege pe care-l făceau sprîncenele mirate ; ai văzut închizîndu-se în fața ta, una după alta, trăsăturile feței iubite, fălcile ei mici încercînd printr-un efort imens să rețină tremurul buzelor strînse ; ai luat ochilor și frunții frumusețea pe care le-o dădea fericirea ; ai văzut cum se întinde ruina acolo unde cu o clipă mai înainte totul fusese splendid, și știai că datorită ție fusese splendid. Cînta Yma Sumac, vocea care ajungea pînă la tine nu mai era voce de femeie, ci o voce sticloasă, neomenească, de instrument, dar urechile tale care urmăreau manifestarea lăuntrică a iubirii și urechile Agatei

deveniseră surde ; pe fața ei se oglindea acum o groază imensă, camera vuia de oameni, dans, gazdele împărțeau farfurii aburinde.

Ceea ce ai văzut ți-a strîns inima și ai dus involuntar mîna în dreptul buzunarului de sus al hainei ; pe fața ei citeai o ură manifestă, violentă, la fel ca iubirea de mai înainte și tot ca mai înainte de pe fața aceasta iubită venea spre tine ura, întunecată, încordată, degetele i se albiseră strîngînd rama. Dintre buzele ei a răzbătut un fel de oftat sau geamăt, ceva care a răsunat mort, ți-ai apăsat mîna sub buzunarul de sus al hainei. Te uitai cum pe fața iubită se reașează unul după altul amănuntele uniformei, armurei, cum se închide masca — totul să fi durat un minut ? mai puțin ? — și de sub mîna ridicată la ochi a apărut lumii o față de femeiușcă, în rochie de bal, o mutrișoară simplută, care nu înseamnă nimic.

— Acum am să mă îmbăt, spuse Agata și începu să rîdă, să rîdă, provocator ? — crezi — dureros ? să rîdă mereu, ție ți-e teamă de rîsul acesta, stai lîngă fereastră apăsîndu-ți tot mai tare cu mîna inima care ți se zbate și te doare, ca un criminal căruia victima i-a aruncat o privire în clipa morții ; iar ea rîde, cu capul dat pe spate, cu ochii întredeschiși, gîtul întins ca o coardă, pielea bronzată a gîtului și puțin mai jos, în partea dreaptă, un loc care pulsează nebunește. Așa s-a îndepărtat.

37

NU ȘTIU DACĂ ASTA A FOST atunci cînd s-a îmbătat Agata (dintre bărbați numai tu întorceai privirea de la ochii ei periculos de strălucitori, de la picioarele ei pornite în vîltoarea dansului, după ce-și aruncase pantofii ; dintre femei, numai eu nu-i făceam semn cu cotul vecinei, semn de dușmănoasă înțelegere, eu singură nu mă temeam de Agata, ci pentru ea), nu știu deci dacă asta a fost atunci, după seara aceea plină de dansul și de rîsul ei, de spatele ei gol, triumfător, dacă

atunci Agata a plecat cu fratele Teresei, cu același frate la Teresei prin care comisesești prima crimă asupra Agatei. Nu știu dacă în seara aceea s-a culcat Agata cu el, cu Marcel, pe care l-a luat la ea ; el îi făcea curte, era fratele Teresei și Agata ținea bine minte dimineața aceea cînd pentru el și pentru Teresa te-ai făcut că n-o cunoști pe ea ; era cumnatul tău, om însurat și — ca totul să fie complet — era însurat cu sora ta. Marcel era om drăguț și prostuț, binecrescut, prea bine ca să vrea să se pună rău cu familia ; Agata știa toate astea și poate că în seara aceea îl sedusese mai mult decît pe alții, iar el umbla după ea ca musca după miere ; sora ta plecase de mult, el însuși o condusese și apoi se întorsese — pentru Agata.

Ai văzut cum au plecat împreună și mai înainte ai văzut capul ei negru, iubit, sprijinit pe pieptul lui ; și fața lui Marcel aplecată pătimaș spre ea. Nu voiai să mai vezi asta ; hai, i-ai spus Teresei, mă doare capul ; o, Doamne, a răspuns Teresa, mai stai, Boris, mai stai puțin, e atît de plăcut ! Așa că a trebuit să-i vezi în continuare, fără să te uiți, cum ies împreună, s-o vezi cu masca aceea pe față și cu raze de ură sub pleoape, raze pe care nici măcar nu le-a îndreptat spre tine la ieșire.

Nu-s sigură dacă n-am încurcat seara aceea cu alta asemănătoare și dacă atunci Agata s-a lăsat îmbrățișată de Marcel în taxi și apoi acasă ; dacă atunci, ori altă dată, alături de trupul lui Marcel distrugea, încerca să distrugă totul în ea și pe ea totodată, să nu mai existe pentru tine și cuprindea, cu brațele pline de ură și răzbunare, o dată cu Marcel și pe tine, pe Teresa, pe sora ta, familia ta, casa ta și tot ceea ce exista în afara ei, lucruri intangibile și amenințătoare prin sensibilitatea lor, mai puternice decît ea și frămîntările ei, prin fundamentul solid pe care-l aveau și pe care tu îl înnoiai mereu, astupai crăpăturile, te îngrijeai de el și o atrăseseși chiar și pe ea la asta și așa, tu și ea, vă îngrijați de fundamentul solid al casei tale, împotriva voastră înșivă sau poate numai împotriva ei, singură de partea cealaltă a baricadei, îngrozită de anii care treceau ireversibil, care aveau să-i ia cu ei tinerețea și puterea. Viața Agatei era trecută pe un plan secundar, după viața Teresei și a fiilor tăi,

după intangibilitatea hotărîrii tale ferme, hotărîre minunată, de om care a greșit, dar care greșind și-a păstrat conștiința greșelii și puterea de voință, stabilind fără șovăială o ierarhie fermă a tot ceea ce-i important în viața lui și a persoanelor încredințate lui. Cu toată puterea conștiinței tale de fier ai subordonat-o pe ea, pe Agata, pe amanta ta păcătoasă, tuturor principiilor și îndatoririlor pe care reușeai să nu le încalci cu nimic.

Nu știu deci dacă Agata s-a dăruit lui Marcel atunci sau altă dată, după o seară similară ; în orice caz, Marcel a fost al doilea cu care te-a înșelat ; răzbunarea ei, gestul ei de ură nu numai față de tine, ci și față de ea însăși, sau poate, mai presus de orice, de ură față de cealaltă viață a ta, ordonată, oficială, apărată de tine, față de toate jertfele pe care le aduceai, cu sentimentul justeții, pe altarul familiei. „Azi nu pot să vin la tine, vin în vizită la noi Marcel cu sora mea" și altă dată : „ducem copiii la Mira, la sora mea", sau „Mira a convins-o pe Teresa să mergem la o petrecere, trebuie să mă duc", sau „mergi înainte, nu întoarce capul, e un cunoscut al lui Marcel, e o colegă de-a Mirei, Marcel și Teresa vor — Teresa și Mira au proiectat — petrecem sărbătorile cu ei, la noi — noi la ei". „Gata, șoptea Agata în brațele lui Marcel, să vă ia naiba pe toți, altarul ăsta afurisit al familiei, pe care mă sfîrtecați pe mine" și-l săruta pe Marcel, mușcîndu-l cu dinți de fiară, îl mușca pînă la sînge, iar Marcel înnebunea de plăcere, ce fată minunată !

După ce a plecat Marcel, în zori, Agata a scris în jurnal numele și prenumele lui, numele de fată al Teresei, numele sorei tale. Sora, care scurtase o dată vara voastră, singura voastră lună din an, cu o săptămînă întreagă ; organizase o atrăgătoare excursie cu mașinile în munții Bieszczady și se gîndise și la fratele ei, care era singur la Varșovia și avea cîteva zile de recuperat de la serviciu, iar tu nu refuzaseși : ea și Marcel și-au dat toată silința să te convingă să mergi. Ți-ai luat rămas bun de la Agata, de la Marea ta Vacanță, cu o săptămînă mai devreme, șapte zile și șapte nopți, cu o sută șaizeci și opt

de ore mai devreme. Acum, cînd Marcel a plecat, încîntat, satisfăcut, bucuros și totodată neliniștit de primirea ce-o să i se facă acasă, Agata s-a sculat și a notat în jurnal numele lui, prenumele și o frază scurtă, sarcastică : „Totul a rămas în familie".

38

DACĂ N-A FOST ÎN ZIUA ACEEA, atunci altădată, după o seară similară, la care se putea petrece ceva similar între tine și ea. Poate că atunci n-a plecat cu Marcel, n-a plecat cu nimeni, s-a zbînțuit în dans cu parteneri care-i făceau ochi dulci, vedeam asta, cu durere în suflet, fără să ne uităm nici tu, nici eu, ca deodată să dispară brusc. Nimeni nu știa cînd a plecat, am sunat la ea, ai stat lîngă mine cînd am format numărul, telefonul tăcea. Atunci ea a intrat în casă — sau poate altă dată — s-a oprit în prag, a cuprins totul dintr-o privire, pustiul apartamentului de celibatară, nepopulat cu nimic ce-ar fi fost realmente util : un vraf de cărți pe care le citise, un maldăr de foi albe, pe care de o lună nu fusese în stare să pună nici o literă — o perioadă sterpă. Pe bufet portretul mamei, o fotografie mărită, într-o ramă urîtă, dar doamna Zofia murise. Agata închisese ușa în urma ei, cu ochii larg deschiși și cu pustiul în pupile. Camera era pustie. Nimeni pe lumea asta nu trăia anume pentru ea, ca s-o iubească. Și atunci Agata cea iubită și adorată a căzut în genunchi, și-a sprijinit brațele de patul tare, o mănușă a alunecat pe podea, frigul i-a cuprins picioarele, soba mică, stinsă de mult sclipea vînătă și rece, și Agata a întrebat în șoaptă : „Cum se poate ?" Auzindu-și vocea a ridicat capul, l-a întors puțin la stînga, spre fotografia mamei, dar nu era decît o fotografie.

— Și așa mereu ? întrebă Agata și-și auzi vocea.

Răspunse :

— Nu vreau. Și tu ai plecat. Și tu m-ai părăsit.

Mai adăugă :

— N-am pentru cine.

Se duse la bucătărie, ceva o trăgea într-acolo, se opri lîngă aragaz, două butoane strălucitoare în lumina becului din stradă ; îi tremurau mîinile, spatele, un tremur mărunt îi trecea peste față, o transpirație ușoară umezea șuvițele de păr de pe frunte, cu degete reci își atinse buzele.

— Mi-e frig, mamă, spuse spre cameră, spre bufetul cu fotografia, spre pustiul luminat strident. Îi clănțăneau dinții, sunau sticlos lovindu-se între ei, apucă cu degete nesigure cutia de chibrituri, o așeză bine în palmă și răsuci spre stînga unul din butoanele strălucitoare, auzi un șuierat : un șarpe mic, nevăzut, șuiera alături, în tăcerea din jur, mișcă chibriturile, cutia sună în palmă și alunecă printre degetele țepene, se lovi de podea, tremurul buzelor încetă, maxilarele se strînseră cu dor și spaimă. Pentru a doua oară în seara aceea îndoi genunchii, capul înfășurat într-un batic verde se lovi cu fruntea de marginea de fier a coliviei deschise, din care, cu miros putred și cu șuierat vesel ieșea eliberat șarpele nevăzut, nările inhalară mirosul urît, incolor și o lacrimă mică, ușoară, alunecă de sub pleoapa închisă.

Era atîta liniște, numai șuieratul delicat și totul s-ar fi putut termina și stabiliza, atunci, în seara aceea despre care nu știu nici măcar cînd a fost ; despre care știu doar că a fost, dar pe care am încurcat-o cu alta, cînd Agata a plecat cu Marcel, sau poate cu altul, cînd a petrecut noaptea la un alt bărbat. Oricînd ar fi fost, știm că a fost. Însă Agata a strigat „nu“ sau poate „sfinte Hristoase“ sau poate „mamă“ și a pus mîna pe capul șarpelui, pe cerculețul care sîsîia, pe izvorul mirosului grețos ; a început să plîngă în hohote, șiroaie de lacrimi fierbinți și sărate îi alunecau pe față, căldură blagoslovită și Agata închise butonul, șarpele tăcu, alergă dincolo, la lumină, în pustiul strident din cameră, în tăcerea nelocuită ; mănușa zăcea pe podea, călcă peste ea strivind-o, apoi ușa, scara, scîrțîitul zăpezii sub picioarele care alergau, stele deasupra capului dat pe spate, deasupra feții ude, fierbinți, deasupra gîtului gol, încordat. Un taxi. „la Lelek, spuse Agata și șoferul zîmbi, „pardon, în Mokotow“ șopti ea și trase în piept un fum lung, înțepător, tuși.

Șoferul zări în oglindă, la lumina becurilor de afară, fața pasagerei, nu era prea tînăr, simpatic, spuse :

— Nu plînge, domnișoară, are să-ți ceară iertare numaidecît. Totul are să fie bine.

Nu-l știi pe Lelek. Nimeni dintre prietenii ei, în afară de mine, nu te cunoaște. A avut mare grijă ca nimeni să nu te cunoască. Atunci s-a dus la el, în seara aceea și cu siguranță că n-a întrebat-o nimic. Agata și-a pus capul pe umărul lui, o cunoștea de mulți ani, era poet, ce ciudățenii ar fi putut să-l mai mire sau să-l sperie ? Și-a scos pardesiul, lacrimile îi alunecau pe decolteul adînc, pe armura din lamé auriu, clipsurile lungi îi tremurau pe umeri, sclipind în lumină.

— Lasă-mă să plîng, a spus Agata. Cînd plîngi cu cineva de față, nu-i chiar atît de îngrozitor.

— Să-ți fac un ceai. O cafea.

— Nu. Nu pleca. Nu pleca, l-a rugat, așa că a rămas. I-a dat pijamaua lui și a ajutat-o să se dezbrace, tremura, a acoperit-o cu plapuma, i-a adus o pernă de pe fotoliu, peste plapumă a mai pus haina ei și a lui, a tras un fotoliu aproape și s-a așezat. Cu fața ascunsă în pernă, ținîndu-l de mînă, a adormit. Cînd s-a trezit era lumină afară, Lelek plecase, lîngă pernă a găsit un bilet :

„Întotdeauna cînd ai să vrei, vino“.

Dar nu s-a mai dus niciodată, sau cel puțin eu nu știu să se fi dus. Poate că atunci cînd s-a repetat, Agata s-a aruncat în brațele celui de al treilea, pe care nu-l știu, nici tu, cineva fără însemnătate, dar probabil util pentru o anumită clipă, o întrerupere a singurătății. Nici nu merită să vorbim despre el.

39

DA-MI PUTINȚĂ VOTCĂ. UITE, S-A făcut ziuă. Știi, Boris, cu ce-i cel mai greu să te împaci în viață ? Cu faptul că de regulă ne împiedicăm de nimicuri, dar niciodată nu ne ridicăm tot datorită unor lucruri mărunte. Ah, să fii pe marile baricade ! Moarte,

cataclisme, invaliditate — în lumina indubitabilă a unor asemenea nenorociri, totul apare foarte de înțeles. Omul lovit de o mare nenorocire înflorește sub ochii noștri, în splendida sa aureolă neagră, în marea sa tragedie, pe care sîntem capabili să o pricepem într-un fel, fie și convențional, fără să solicite nici un efort de înțelegere din partea noastră.

Ce nenorocire! — spunem atunci și nu-i nimic încurcat, ambiguu sau echivoc în lumina clară în care se află omul atins de mîna lui Dumnezeu.

Dar asta nu-i totul, nu-i așa, Boris? Dacă asta ar fi totul, cît de bine ne-am înțelege unii pe alții. Mulțumește-i lui Dumnezeu pentru sănătate, pentru viață, mulțumește-i lui Dumnezeu pentru talent, pentru frumusețe! strigam uneori la Agata. Ai încetat să te mai gîndești la ceea ce ai pe gratis, fără merit, ai încetat să mai înțelegi că ești o ființă fericită de cînd te-ai încurcat în legătura asta!

— Ești atît de simplă, proastă de simplă, mi-a răspuns Agata rece. Chiar dac-ai avea dreptate în ceea ce mă privește, căci eu... căci eu nu pot fi un argument pentru mine însămi... chiar și atunci greșești, Sabina. Dumnezeu, draga mea, nu e chiar atît de neomenos. În grădina lui, animalele nu-s împărțite pe grupe: frumoase și sănătoase, deci fericite; infirme sau urîte, deci nefericite. Nu există nici acolo o măsură unică. În general nu există nici o măsură pe care s-o putem înțelege, strigă ea isteric. Care-ar putea fi aceea, cu care să fim măsurate tu și eu?! Sau pentru un om care și-a pierdut un picior, călcat de mașină, în timp ce se grăbea să se ducă la lucru și pentru altul, un bețiv care-și tortura familia, care a căzut sub roțile tramvaiului? Pentru un criminal, care-și iubește nevasta și copiii și soția lui care-l înșeală, în timp ce el e la închisoare, deoarece o scîrbește crima? Pentru un călător plin de amintirea miilor de gări, din diferite părți ale lumii și pentru funcționarul care timp de cincizeci de ani a parcurs mereu același drum, pînă la birou și înapoi? Sau cum ai vrea să cîntărești, ori să măsori viața a două femei care au bărbați, copii, aceleași condiții și locuințe. Cred că pentru tine nu-i nici o problemă, deșteaptă ce ești! Două femei la fel, ai? Pentru tine, doi oameni geloși sînt la fel, doi sănătoși la fel. O, Doamne! Nu-l ajuți prea mult pe Dumnezeul tău, Sabina, aici pe pămînt, cu concepțiile astea ale tale, a spus mai calmă și a aprins o țigară. Mi se pare că atunci mi-a povestit despre mama lui Lelek.

Lelek este fiul unui arhitect cunoscut încă dinainte de război. Mama lui era o femeie frumoasă, veselă, „sufletul societății". Se căsătorise din mare dragoste, arhitectul care era cunoscut încă pe atunci o luase din casa portarului de la blocul tatălui său. Din clipa aceea, viața ei fusese ca un basm: mașini, blănuri, bone la copii, călătorii în Spania, plajă la Lido, plecări „la ape". Adorația soțului, copiii îmbrăcați în dantele; micuțul Lelek, cu buclele lui roșii, a învățat să cunoască lumea de pe genunchii eleganți ai mamei. Seara, părinții plecau la bal, băiatul visa atunci chipul mamei, parfumat, în foșnet de mătase, mîna îngustă în mănușă violetă, cu care mîngîia înainte de culcare părul roșu al copilului.

— S-ar fi putut face un film despre viața ei, chiar și moartea ei e cinematografică, a spus Agata.

Căci mama lui Lelek s-a întors o dată de la bal, l-a sărutat pe soțul ei urîndu-i noapte bună, s-a aplecat asupra visului fiului ei, s-a dus în dormitor și s-a otrăvit cu somnifere; a înghițit un flacon întreg.

— Poți înțelege asta? m-a întrebat surescitată, cu pete roșii pe pomeții obrajilor. Poți? Eu nu. Nici Lelek, căruia i-au povestit întîmplarea, mai tîrziu, niște mătuși. Nici tatăl lui, cu care a discutat cînd s-a făcut mare și care nu s-a recăsătorit, deși l-au pețit de zeci de ori. Cine poate înțelege așa ceva? întrebă ea, dar nu mie îmi adresa întrebarea, ci ramurei de castan din fața geamului. Probabil că mama lui Lelek, în afara recunoștinței pentru frumusețe și pentru viața de basm pe care-o ducea, mai purta ceva în ea. În fond, puțini oameni se sinucid din distracție, oricum ai vrea să interpretezi sinuciderea.

— Sinucidere, am articulat cu efort, umezindu-mi buzele uscate. Sinuciderea este un păcat de moarte.

Mi-era teamă să nu înceapă din nou să țipe, dar mă simțeam datoare să spun asta. Ea însă părea obosită, avea o voce puțin răgușită, ostenită, dar nu numai asta, mai era ceva. Teamă? Neliniște?

— Da, răspunse ea, știu. M-ar durea, dacă n-aș putea da acestui fapt o altă explicație : e un păcat de neîncredere. Un păcat comis din neîncredere. Nu-i așa ? Un vot de neîncredere. Dacă eu nu știu asta, atunci cine să știe în locul meu ? Nimeni. Deci, nu-i nimeni. E teribil.

Vocea îi tremura, stătea în fotoliu, cu fața întoarsă în altă parte, cu mîna în păr.

— Dar eu nu cred nici măcar asta, dragă Sabina, că Acolo... nu se ține cont de nimic... e îngrozitor... de gîndurile omului, de ceea ce e înlăuntrul celui care ridică mîna asupra sa însuși... Abisul în care pătrunde și unde nu-l urmează nimeni. Ah, nu, Sabina. Nu poate să fie așa. Nu se poate. Doar întotdeauna se pune întrebarea : de ce ? Iar cel... cel care se omoară... ar avea dreptate, dacă n-ar exista nici un răspuns la întrebare. Și apoi dezlegarea... Răspunsul la întrebarea de ce s-a omorît ? Și abia atunci „de ce"-ul trebuie să fie judecat, alături de disperarea lui, de fiecare gînd al lui cu care a închis fereastra ca să dea drumul gazului... cu care a tras sertarul ca să scoată o cutiuță... Ce spui, Sabina ?

Avea cincisprezece ani cînd preotul le vorbea, la lecția de religie, despre sinucidere. Era un amărît de preot, un omuleț complexat, dar pînă să înțeleagă ea acest adevăr el a reușit s-o îndepărteze de învățarea dogmelor religioase. Era o fetiță fără experiență, dornică de dreptate.

— Sinuciderea este un păcat de moarte — a declarat sentențios preotul, în fața clasei care-l asculta uluită. Există o singură excepție, a adăugat el, fără să vadă ochii Agatei, ochii mari de copil, care-l urmăreau cu încordare, dacă de exemplu o fetiță sare de la etajul patru ca să scape de un urmăritor... care dorește... de un om rău, care vrea s-o... se gîndi o clipă la un cuvînt mai potrivit, apoi încheie cu : — hm.

În anii aceia, care purtau stigmatul evident al războiului abia încheiat, Agata era printre cele mai tinere din clasă. În rînd cu ea stăteau domnișoare în toată puterea cuvîntului, înfirzîate cu doi-trei ani de la școală. Din bănci se auzîră chicoteli, fetele se trăgeau de mînecile uniformelor. Nu erau prea multe cele care s-ar fi temut grozav de dezonoare. Agata a ridicat mîna.

Asta i-a rămas pînă tîrziu. Nu voia să lase nimic neclar în discuție. Întreba, îl silea pe interlocutor să-i răspundă, să-i răspundă ce crede.

Atunci, la lecția de religie, Agata a ridicat două degete și o față mică, încăpățînată.

— Părinte, dar dacă de exemplu, noi știm că în timpul războiului... știți, părinte : gestapoul, urmăririle și așa mai departe. Și... se pare... e-au fost multe cazuri, cînd oamenii... cînd cei interogați... unii din aceia de care depindeau și alte vieți, multe alte vieți... ei, părinte, se smulgeau din mîinile jandarmilor și săreau pe geam, de sus. Ca să nu trădeze. Căci erau torturați. Sau le trimiteau alții otravă, la închisoare. De exemplu, în pîine. Asta se chema „salvarea", povestea ea.

Preotul asculta răbdător, clasa se plictisea, la început credeau că Agata face iarăși vreo glumă de-a ei, dar nu, era serios.

— Și atunci ? întrebă ea în șoaptă. Dacă ei, ca să nu denunțe pe nimeni... pentru că nu mai puteau rezista... Atunci, părinte ?

Preotul se așezase pe pupitrul primei bănci. Ținea pe genunchi un manual de religie dinainte de război. Își puse pe el palmele frumoase, cu degete lungi, fine. Agata era cea mai bună elevă, preotul o privea cu adevărată simpatie, făcea parte și dintr-o asociație catolică. Nu era prea dezvoltată fizic ca celelalte colege ale ei, era încă un copil.

— Fiica mea, a spus el blînd, fiica mea, acelea erau vremuri îngrozitoare. Le rămînea însă rugăciunea. Oamenii aceia nefericiți trebuiau să se roage, înțelegi ? Pentru ca Dumnezeu să le vină în ajutor. Trebuie să ne lăsăm în voia Domnului. Atunci putem suporta orice.

— Dar fetița aceea ? întrebă Agata și ochii i se îngustară.

— Care fetiță ? întrebă preotul neliniștit, fără să înțeleagă.

— Aceea. Care sare de la etajul patru de frica urmăritorului. Ca să n-o violeze.

În clasă chicoteli, pe obrajii preotului se întinseră pete albe.

— Fetițo, nu te înțeleg. Ea și-a sacrificat viața apărînd o mare comoară...

— Dar ei ! strigase Agata, în picioare, în bancă, străfulgerată de presimțirea dezordinii și a nedreptății neînțelese, de o frămîntare chinuitoare, neputință, dorință de caritate. — Ei, luptătorii, nu aveau voie ? Ei... pentru asta... să fie arși în focul veșnic ? Eu, părinte... nu cred că-i așa.

— Agata ! strigă preotul ridicîndu-se ; clasa vuia.

Era foarte tînără, avea prea puține cuvinte. Tatăl ei înghețise cianură de potasiu, la gestapou. Ea ar fi dorit să-l răzbune, dar pe cine să se răzbune ? Se uită la preotul care dăduse verdictul. Mîinile aspre, pătate de cerneală, ale fetiței, tremurau neputincioase pe suprafața maronie a băncii. Rosti atunci cuvintele care i se păreau cel mai aproape de răzbunare :

— Dacă Dumnezeu e astfel, atunci nu există de loc.

—

19

TIN MINTE CUM NE-A POVESTIT O dată despre un film, „duceți-vă, duceți-vă" ne împingea pe mine și pe Jozef. Am întrebat-o așa, într-o doară, cu cine-a fost la cinema.

— Singură, răspunsese ea cu dezinvoltură, iar eu rămăsesem uluită.

— Singură ? Tu ?

Abia atunci Agata se tulbură, se înroși, era de față și Jozef, care pufni :

— Vă părăsesc admiratorii, domnișoară. E un fenomen normal.

— Tu ai fost întotdeauna împotriva lor, a rostit Agata, rar. Unu zero pentru tine.

— Peste cîțiva ani, scorul va fi și mai mult în favoarea mea.

— Previziuni ? Spune, te ascult.

— Ai să te căsătorești cu un oarecare. Ai să te sperii de singurătate și asta va fi de asemenea normal.

Ea ședea în fotoliu, în fața noastră și-l privea pe Jozef, l-a privit îndelung, apoi a izbucnit în rîs, îl privea și rîdea sfidător, iar eu constatam cu regret că e un rîs cu totul nepotrivit ; eram absolut de acord cu Jozef, numai că el îi născocise într-un mod murdar pe adoratorii aceia care-o părăsiseră pe Agata. Cu toate astea, faptul că Agata fusese singură la cinema era un lucru cu totul nou. Nu eram de loc încîntată de asta, am început să spun ceva, dar ea rîdea mereu, Jozef ridica din umeri și bătea darabana pe masă.

— Vezi tu, spuse Agata revenindu-și cu greu, eu... nici la cinema nu vreau să merg... cu oricine.

Jozef nu mai bătea darabana, pe fața lui apăruse expresia aceea pe care i-o cunoșteam, de superioritate jignită. Atitudinea Agatei față de căsătorie, „ciudățenie crasă" sau „imoralitate totală" cum o caracteriza el de regulă, era lucrul care-l irita cel mai mult. Nu doream să se continuie discuția, dar l-am auzit spunînd :

— Mai există o singură variantă de deznodămînt pentru o prințesă fără Făt-Frumos, ca tine. N-ai decît să rîzi. O dată și o dată tot ai să te oprești.

Dar Agata se potoli imediat. Știam la ce se gîndește Jozef, mi-o spusese nu o dată și eu i-o repetasem Agatei adesea, așa că n-ar fi fost ceva care s-o surprindă, credeam eu, și mai știam că nu pot opri discuția. Am început să adun de pe masă, n-o priveam. Jozef a spus :

— Ai să rămîi singură cuc. Numai cu un teanc de cărți pe care ai să le scrii. Dacă ai să le scrii. Singură cuc.

Vocea ei răsună slabă, spartă. M-am întors. Se ridicase în picioare, nu mai era nici urmă din rîsul dinainte, de parcă vorbele lui Jozef ar fi tras de pe fața ei husa colorată : rămăsese o țesătură albă, golită, e bolnavă, m-am gîndit, poate că-s bune discuțiile astea. Vocea ei era slabă, spartă :

— Jozefek, spuse ea și Jozef se strîmbă auzind diminutivul pe care nu-l putea suferi, dragă Jozefek, eu *voi fi* singură cuc. Și cu siguranță că voi înceta să mai rîd. Dar, chiar și atunci, tu vei fi demn de mila mea.

Mîna lui Jozef reîncepu febril darabana ; o, Doamne, am spus, Agata, asta-i de-acum prea mult, nu trebuie să vă certați.

— Lasă, a spus Jozef foarte politicos, poate că prințesa ar vrea să explice de ce-s atît de demn de milă.

— Dar.... am încercat eu.

— Te rog, mă repezi Jozef, sacadat.

Pe fața albă a Agatei, ochii sticleau ca niște pietricele violete. M-am speriat.

— Pentru că, a spus ea, tu, de fapt, nu trăiești de loc. Dar de loc.

— A trăi înseamnă, după tine, a merge singur la cinema ?

— Jozef ! am strigat eu.

— Bine, Sabina, spune-i tu atunci. A trăi înseamnă a te...

— Jozef ! am zis speriată, căci îi iubeam pe amîndoi.

— Astea-s șabloane, a spus Agata. Gîndești după șabloane, Jozef. Și simți după șabloane, înțelegi ? Ai împiedicat-o și pe Sabina să se dezvolte. Ești un om de hîrtie. Plat. La întrebare însă, am să-ți răspund : cel mai intens trăiești atunci cînd vrei să mori.

— Literatură, prințesă.

— Dacă vorbești despre asta, da, e literatură. Dar dacă o trăiești, nu.

— Vrei să spui că ești nefericită ? Tu ?

— Jozef ! am spus încet. Simțeam o durere apăsătoare în corp, acolo unde-l purtam pe Marek.

Agata întoarse încet cerculețele negre ale ochilor de la Jozef spre mine, am auzit o clipită doar respirația ei și a mea, Jozef se menținea într-o tăcere sarcastică. Ne-am privit, am mișcat din buze fără să pot articula ceva, cerculețele negre din ochii Agatei au alunecat înapoi, pe globii albi, spre zîmbetul senin al lui Jozef.

— Nu înțelegi. N-ai să înțelegi niciodată. Ea, da. Sabina da. Cîndva. Și ce-ai să-i spui atunci, Jozef ? Ce șabloane ai să-i oferi ?

— Oh, prințesă, din fericire Sabina nu-ți seamănă întru nimic. Ea e ca mine. Te rog, nu te îngriji de noi. Aveai doar de răspuns la întrebarea : ești fericită, nu ?

— N-am știut, a spus Agata și a întors capul spre lampadar, un puf luminos îi încadra obrazul și linia bărbiei : mi se lăsa o ceață pe ochi, dar am mai apucat să observ nevinovăția teribilă a obrazului aceluia, linia

moale a pufului, o nevinovăție de necrezut, ca obrazul unui copil.

— N-am știut, a repetat Agata, că e posibilă atîta fericire.

Atunci, Marek m-a lovit în burtă și în inimă, durerea și leșinul mi-au cuprins capul, am țipat, Agata a fost prima lîngă mine, Jozef s-a aplecat să strîngă cioburile farfuriei, lasă, nu-i nimic ; Agata a plecat abia după ce m-am simțit mai bine. Nu, i-am spus lui Jozef cînd a vrut să-mi vorbească, voia să vorbească despre ea, a aprins o țigară, picior peste picior, în halat, pantalonii erau așezați frumos pe scaun — nu vreau, am spus. Mi-a făcut o plecăciune amabilă, cu tot trupul, mi-au dat lacrimile, am întors spre perete fața udă.

— De fapt ai dreptate, a răsunat în spatele meu vocea amabilă a lui Jozef, ca venind dintr-o altă lume, din care lume ? Avem viața noastră proprie, care, slavă Domnului, nu-i așa de zăpăcită ca a acestei poetese isterice. Acum o să-l avem și pe Marek, care va semăna cu noi și nu cu ea. Iar cînd va termina Marek facultatea de comerț...

Mi-am astupat urechile cu plapuma.

11

ERAȚI NIȘTE ELEVI SILITORI. Asta era cu adevărat învățătura despre care se vorbește în zicala : omul învață cît trăiește. În fiecare fază, în fiecare etapă a legăturii voastre, trebuia să învățați cîte ceva, nu vă dădeați la o parte de la nici un examen și niciodată nu vă prezentați pregătiți oricum. Nici nu putea fi vorba de o pregătire proastă, insuficientă, de altfel aveați ocazia să repetați de atîtea ori, să dați atîtea colocvii mărunte... Căci nu erau doar niște roluri pe care să le jucați pe scenă, față de alții și față de fiecare în altă versiune, ci și pentru voi, pentru fiecare dintre voi în parte. Cînd, de exemplu, sunai de la un telefon public, în loc să vii, cum erați înțeleși și-i spuneai : nu pot, Teresa,

copiii, nu pot să plec — de partea cealaltă a firului ca trebuia să știe să nu tresară, să nu blesteme, să știe să-ți spună cuvîntul potrivit, pe un ton potrivit, așa ca tu să rămîi cu impresia că nu ești un criminal, că-i un lucru mărunt, că altă dată ai să vii la ea. Sau, cînd te smulgeai în grabă din brațele ei, la ora cînd te aștepta Teresa, ea trebuia să știe să nu-și întrerupă zîmbetul, ca să nu te gîndești cu teamă și la ea, ci doar la Teresa. Cînd era bolnavă, trebuia să știe să se prefacă, să spună că n-are nimic — cum te-ai fi simțit tu duminica, acasă, dac-ai fi știut că n-are cine să-i dea o cană de ceai ? Cînd îți spunea c-a fost singură la cinema, adăuga cît e de nostim să auzi : „Așa de drăguță și singură ?", „Ce păpușică și n-are cu cine !" și rîdeați amîndoi de tentativele de a o agăța. Totodată, trebuia să știe să-ți spună că e de fapt nițel cam trist să mergi singur, căci altfel ai fi putut și singur să-ți închipui asta și să crezi că ascunde de tine tristețea și iritarea din asemenea momente și să-ți închipui că e chiar mai rău decît gîndești ; trebuia să găsească unicul ton corespunzător, care să te facă să crezi în ciudățenia și capriciile ei și care să nu fie tonul acela natural, care te indispunea înainte, la gîndul că-și petrece restul timpului cu bărbații care-i fac curte. Din cauza ta îi expediase pe ceilalți și mergea singură la cinema, la plimbări lungi și la plajă, pe plajele sălbatice din afara Varșoviei. „Sălbăticiune, sălbăticiunea mea" spuneai și erai fericit, stăteați culcați, îmbrățișați strîns, de parcă de pretutindeni v-ar fi înconjurat și s-ar fi revărsat asupra voastră o bunăvoință totală, afectuoasă ca apa răcoroasă într-o zi de mare caniculă. Numai aici, în apa aceasta, în îmbrățișarea asta totală erați parcă la locul vostru și puteați uita sau reinterpreta totul, în îmbrățișarea asta care era mai mare decît orice greutăți și piedici. Însă și acest lucru a trebuit să-l învățați.

Asta a trebuit ea să învețe de la tine și tu a trebuit să înveți cu sîrguință pentru a-ți însuși îndemînarea, știința de a o susține atunci cînd nu știa ceva, cînd îi tremurau brațele într-o tăcere mai grea decît piatra cu care ar fi putut să te lovească ; cînd vă aflați printre oameni și vedeai brusc ochii ei lărgiți de spaimă și ură, efortul cu care-și susținea pe față masca, zîmbetul, indiferența ;

sau cînd izbucnea brusc la telefon — întotdeauna la birou, niciodată acasă — „Vino, trebuie să te văd !", iar tu nu te puteai duce ; cînd te acuza : „Ție ce-ți pasă, ți-e bine așa, ai și casă, mă ai și pe mine, papuci calzi și pantofi de seară", iar buzele ei țuguiate ca la copii, emoționant ofensate te făceau să te simți cuprins de o duioșie sălbatică și de o oboseală sălbatică. Cînd uneori, la birou, printre plicurile oficiale apărea pe neașteptate o scrisoare de la ea, violentă și fragilă : „Nu vreau, nu pot, sînt o povară pentru tine, nu-ți dau aripi", cînd te vedea senin și răbdător, ca însăși fiind cît se poate de departe de asemenea stări și deci plină de reprobare față de ele și cînd striga, acoperindu-și fața : „Trebuie să plec, cu te trag la fund, fără mine ai fi fost un sfînt".

Atunci trebuia să știi s-o smulgi din spaimă și oboseală. Trebuia din nou s-o convingi să iubească și să mintă în numele dragostei, să facă eforturi peste puterile ei, eforturi ca să puteți rezista. O dată a fost necesar chiar să-i spui cît de rele sînt relațiile tale cu Teresa. Altă dată, a trebuit să spui în receptorul plin de răsuflarea ei îngrozită : „Dacă tu nu reziști, atunci îmi pierd și eu puterea". Altă dată i-ai scris : „Pleacă, dacă vrei. Nu eu sînt acela care să te pot reține. — Dar te previn : n-ai să suporți despărțirea. Ceea ce primesc eu de la tine mă ajută să cresc și nimeni nu-mi poate răpi asta ; eu, în schimb, vezi singură, nu pot să-ți dau decît îngrozitor de puțin". Sau scriai : „Iubito, iubite, tu ești vîntul meu, puterea mea, nu mă lăsa, în tine..." Alteori nu era nevoie decît de tăcere, de o îmbrățișare strînsă, îndelungă, care să transmită trupului ce tremura disperat dragostea, încrederea și acordul la suferință.

42

TOATE ASTEA TREBUIA DECI SĂ le știți. Iar cînd le-ați știut — ca să te convingă pe tine și tu pe ea — atunci au venit ore și zile, milioane de ani fericiți, cînd nu mai simțeați decît o nesfîrșită milă pentru cei care nu cunoșteau această fericire. Atunci,

chiar și Teresei reușeai să-i inspiri liniște și seninătate, le citeai băieților cu răbdare și veselie din *Cruciații*, mama peticea la mașină pantalonii lui Pawel ; soția ta se întorcea de la coafor cu fața luminată, „ce bine dispus e Boris" își spuneau la bucătărie cele două femei ; într-o duminică ai spus : „Stați, astăzi pregătesc eu masa de prînz", băieții se uitau peste umărul tău, acum sare, tăticule, tăticule, ce faci la felul doi ? Mama zîmbea cu fierul de călcat în mînă, băiete, vezi că au să se zdrobească de-atîta fiert, cartofii. Teresa încerca să fredoneze, ștergînd praful prin casă. V-ați dus la cinema, la teatru ; dimineața te trezeai cu senzația plăcută a greutății capului negru al Agatei pe brațul tău. Locul era gol, dar la căpătîul celălalt al telefonului se afla cu adevărat tîmpla ei copilărească, peste care cădea o șuviță de păr, gîtul ei nespus de parfumat, locul cald dintre clavicule, unde bătea pulsul. La serviciu erai și mai aproape de Agata, putea telefona în orice clipă, ori puteai s-o chemi tu, o vedeai mișcîndu-se pe lîngă biroul ei, în clădirea luminoasă a Radioului, bea cafea, arunca neglijent, cu clinchet, linguriță pe farfurioară ; Agata se certa cu șeful redacției pentru cîte un tînăr creator și parc-o auzeai cum susținea că trebuie să i se înlesnească startul, că ceea ce este slab în scenariul lui radiofonic este un amănunt pe lîngă ceea ce a realizat, pe lîngă ceea ce promite să devină și ceea ce va deveni în curînd tînărul. O vedeai cum se înfurie, cum răsfoiește textul nervoasă — ascultați, ascultați ce scenă minunată, cît e de profundă, fără artificii, simplă. Te cufundai cu încetul în lucrul tău, pe care nu trebuia să-l răscumperi prin nici o minciună ; era o valoare obiectivă prin sine însuși, oricum l-ai fi privit ; reprezenta o parte din viața ta, scutită de conflicte bilaterale, o sarcină care ți se potrivea și pe care-ți plăcea s-o îndeplinești. În munca ta erai creator, era plăcut să lucreze omul cu tine, orice chestiune, îndaterirea cea mai complicată căpăta cu tine valoare și devenea plăcută, ca tot ce e făcut bine și cu suflet. În această privință, tu și Agata semănați ca niște frați gemeni. Și ea lucra pe atunci ca un om pentru care serviciul însemna totul ; nu-i părea niciodată rău de timp, de efort și niciodată certitudinea

că va pierde nu o putea împiedica să lupte pentru ceea ce considera ca că merită.

La o anume oră, cîte unul din voi telefona :

— Totul e în regulă ? Vino, pentru un sfert de ceas, în fața librăriei. Ai dormit bine ? Tu ai dormit bine ? Bine, vin. Iubitule, la revedere. La revedere.

Cuvinte mici, banale, alunecau ca o garanție a iubirii și constanței amîndurora, cuvinte care iertau totul ; orice întîlnire în epocile astea bune, în vremea încrederii și permanentei uimiri față de forța ce izvora din dragoste, fiecare întîlnire atunci era o binefacere pe care-o împărțeați între voi ; atingeați, împlineați ceva de nedescris. Era o bucurie atît de simplă, de parcă n-ar fi trebuit răscumpărată, de parcă n-ați fi plătit nimic în schimbul ei, sau în orice caz, ceva atît de neînsemnat, încît nici nu mai merita să vorbiți, sau să vă gîndiți la asta. În stradă, cu fruntea lipită de vitrina librăriei, te aștepta Agata : două picioare arcuite în pantofiori cu vîrful subțire, tocurile ca niște sfeșnice, rîdeai întotdeauna de picioarele ei agitate, întotdeauna grăbite, în jurul cărora se legăna fusta. Uite, spunea Agata, uite, alt debut și a mai apărut o nouă Nike ; vînzătoarele din librărie îi cunoșteau pasiunea ; puneau în fața ei teancuri de cărți noi, Agata arunca cu disperare pe masă toți banii din portmoneu, trebuie să iau asta și pe Kuprin trebuie să-l am. Boris, împrumută-mi cinci zloți. Era mare admiratoare a literaturii ruse, era încîntată de spiritul rusesc chiar și în cele mai puțin reușite cărți. Îți citise *Alonka* de Antonov pe o bancă în parcul Ujazdowski, oftînd de încîntare, ascultă : șoferul, autobuzul, stepa. Elanul ei se transmitea vînzătoarelor din librărie, vraful de cărți creștea tot mai mult. Agata, disperată, te apuca de mînă.

Uneori vă duceați pentru o clipă pe aleea Ujazdowskie.

— Te-a mîncat din priviri, spuneai despre fiecare bărbat care trecea pe lîngă voi.

— Ți-l dau ție, ți-l dăruiesc, răspundea Agata, ți-l arunca la picioare, fă ce vrei cu el ; rîdea, tăcea vorbea, făcea mofturi la alegerea băncii. Vă certați pentru orice, pentru toate nimicurile, fericiți în sfertul acela de oră, singurul dintr-o zi întreagă în care erați împreună ; cincisprezece minute creșteau într-un timp nedefinit, într-un

spațiu necuprins, plin de atingeri, cuvinte, tăceri semnificative, de o credință nezdruncinată. Lebedele, frumoasele prostuțe cu gîtul lung, alunecau printre frunzele plate ale nuferilor, scoteai restul de mîncare din pachetul pus în geantă de Teresa ; erați o pereche oarecare hrănind vrăbiile care se îmbulzeau netemătoare printre porumbeii obraznici. Nimeni nu știa că n-aveați decît un sfert de oră. Cincisprezece minute, în care puteați pleca de la serviciu, pentru masă ; cincisprezece minute în care trebuia să mîncați, să vă priviți, să respirați, să vorbiți și să tăceți în așa fel, încît orice va trebui să faceți sau să fiți în tot restul zilei, să fie plin de sfertul acela de ceas, de vremea aceea alcătuită din nouă sute de secunde. Nouă sute de secunde de înflorire, timp în care creșteau din voi frunzele verzi, în care se deschideau adîncuri transparente, a căror puritate și imensitate vă trezea în suflet recunoștință și teamă.

Trebuie să te duci de-acum, spunea Agata privind grijulie la ceas, du-te, iubitule ; te sun mîine. Mîine vin la tine, vin acasă, spuneai tu ; ai să dormi în noaptea asta, nu-i așa ? Acum dormi bine ? și te uitai cum se deschide toată pentru tine, răbdătoare în patima ei, cum zîmbește : cu un colț al buzelor ceva mai sus, locul cel mai mult sărutat de tine. Mă simt bine toată, spunea Agata, înțelegi ? și i se înverzeau ochii, te uitai la ochii ei întunecați de umbra arborilor ; hai, du-te, spunea ea, du-te. Uneori spunea, lipsită de pudoare cum era, nu se rușina de nici o vorbă, de nici un gest și de aceea lăsa impresia că nimeni înainte de ea nu spusese și nu făcuse ce făcea ea, uneori deci, spunea :

— Du-te, te iubesc.

13

ÎN ZILE CA ACESTEA, ÎN ASEMENEA epoci luminoase Agata se învîrtea într-o lume în care toți și toate creșteau în volum și importanță, deveneau apropiate, necesitau participarea și grija ei. Îi scria mamei scrisori lungi, drăgăstoase, radiind bucurie. Cînd a apărut Marek pe lume, ea a fost cea mai grijulie dădacă ; ne trimitea, pe mine și pe Jozef la teatru, la cinema, în vizită la cunoscuți ; în brațele Agatei, băiatul dădea fericit din piciorușe. Nimeni în afară de ea nu se lungea pe podea, lîngă copil, ca să se uite în cărțile cu poze, pe care le putea vedea tot atît de bine și la masă ; nimeni nu-i povestea peripeții atît de neobișnuite, despre pisici care săreau de pe acoperiș drept pe lună, despre urși care călătoreau cu tramvaiul prin Varșovia, despre fluturi care, prinși în plasă, se dovedeau a fi stele căzute din cer, iar degetul care se atingea de ele începea să sclipească și să lumineze. După ce îi făcea baie, îl legăna și îl culca, Agata se așeza la scris. Adesea ne întorceam abia spre ziuă și o găseam aplecată asupra foilor scrise, cu ochii încercănați, avîntată și parcă beată ; în perioadele cînd era fericită și cînd se simțea în stare să poarte, alături de dragostea pentru tine și povara casei tale, a celei de a doua vieți. Teresa, mama, copiii, singurătatea și teama proprie — în perioadele acelea visa să scrie un roman optimist.

— Nu trebuie să fie nimic simplu în cartea asta, înțelegi ? Nimic nu vine de-a gata, *deus ex machina*, nu vreau să am situații de tipul : o moștenire venită pe neașteptate, o viață fără nervi, fără ciocniri cu inevitabilul, dansează și trăiesc fără poveri în spate. Nu asta, vreau doar să arăt că oamenii mei nu sînt leneși niciodată, lăuntric leneși. Nu știu dacă-i vorba de voință. Voința de a lupta ? Sună cam artificial. Cu ce cuvinte să vorbești astăzi oamenilor despre adevăratele valori, ca să-i convingi ? Despre valori la modul absolut. Ceva care să se ridice deasupra foamei. Deasupra oboselii. Deasupra imperfecțiunii noastre. Și a lumii. Deasupra morții.

Nu se rușina să vorbească și să scrie așa : consider că asta era cea mai mare ciudățenie a ei, asta o făcea să se deosebească de toți ceilalți. Printre moderniști însă, părea demodată.

Așa arăta Agata cînd totul era bine între voi, cînd știați să vă dăruiți tot ceea ce vă era necesar pentru a diminua răul și amărăciunea, despărțirile și viețile voastre separate, înjosirile și minciunile. Cele mai bune versuri ale Agatei provin din vremea aceea. În acele perioade

clocotea inspirația în ea, inspirația și curajul ; niciodată n-a lucrat mai mult și mai bine, nu și-a dedicat mai mult timp scrisului ei și al altora. Devenea tot mai utilă. La fel ca și tine, atunci, în munca ta. Și în casa ta.

44

EU, DRAGĂ BORIS, AM FOST oarbă și surdă în primii trei ani. Apoi n-am mai fost nici oarbă, nici surdă, ci doar orbită, iar în urechi îmi înfundam cu forța ceară, ca Ulise. Pe urmă s-au spart și s-au risipit primele văluri, s-a rărit negura în care mă aflam ; n-am devenit mai înțeleaptă prin asta, dar nici nu mai eram atît de proastă încît să-mi închipui că sînt deșteaptă. Începusem să văd : începusem să știu, să nu mă mai îndoiesc, cum că n-aș fi sigură. Te întrebi de ce vorbesc despre asta ? Ah, ce păcat că nu te vezi !

Stai aici, în fața mea și văd din nou, același lucru : negarea realității. Stai în fața mea și în loc să plîngi, în loc să te vaeți și să tremuri, ai o față... dacă nu mi-ar fi jenă, aș spune că ai o față plină de soare. Ca și cum ar dura în continuare ce povesteam mai înainte, ca și cum nu s-ar fi terminat atît de îngrozitor, atît de definitiv. Ai o față radioasă, sau știu și eu cum să numesc fața asta, cu trăsăturile contractate, cu riduri adînci care s-au săpat în astea cîteva zile, care s-au adîncit de-a lungul nasului, de ambele părți ale bărbiei, dar cu ochi luminoși, încrezători. Știi, ai niște ochi ca în sculpturile populare, ochi chinuiți, dar senini ; ți s-au adîncit umbrele din jurul ochilor, ai plîns. Ai privit cu ei înainte și înlăuntrul tău, te-ai uitat sau cel puțin ai încercat să vezi în tine cel de mîine și în tine fără mîine ; e greu, foarte greu să privești astfel, rareori privești așa în viață, îți încordezi atît privirea. Din cauza acestei încordări ai ochii de-acum.

Și totuși dăinuie în continuare pe fața ta urma soarelui, se păstrează undele acelea vii de căldură, o expresie de tandrețe involuntară, reflexele prezenței legăturii voastre în toți acești ani, a cărei povară n-aș încerca

s-o port nici o clipă. Toate acestea trec pe fața ta și eu le văd. Acum le văd, numai înainte eram oarbă și surdă.

Pe atunci, nu știam încă nimic despre voi și nu știam de ce merge ea singură la cinema, dar după aceea, cînd am aflat, priveam uluită la toate astea și țipam la ea cînd discutam, iar în singurătate mă gîndeam cu dezgust : ce păcat, ce păcat trist ! M-am îndepărtat de ea, de leproasa zîmbitoare care era ea, de leproasa care plîngea neștiind că avea lepră. Neștiutoare ! Ba chiar nega c-ar avea lepră, iar fața-i era de o seninătate dementă.

Ah, nu puteam și nu voiam s-o ascult. Îmi turnam ceară în urechi. Chiar m-am îndepărtat de ea o vreme. M-a ajutat Jozef, era bucuros.

Dar ascultă :

Acum vreo trei ani, am început să văd cel puțin atît cît să încep din nou s-o invidiez. O invidiam cînd plîngea și cînd, de sub lacrimi, apărea soarele acela numai al vostru, pe care nu-l puteam suporta, „Soarele diavolului" — numai așa puteam să-mi explic existența concomitentă a chinurilor ei și a faptului că radia astfel, numai așa se putea explica liniștea imensă de care dădea dovadă uneori și pe care eu n-o realizam niciodată ; o liniște care era pe atunci foarte departe de mine. Căsnicia mea. Căsnicia mea, Boris. Știi doar că doream ca totul să fie cît se poate mai bine. Eram chibzuită, credincioasă, am născut un copil pe care-l iubeam amîndoi. Condițiile materiale erau bune și tot mai bune. Aveam o locuință bună și servitoare : mulți oameni au atîtea privilegii ? Și totuși, ceea ce era...

Nu sîntem singura căsnicie pe care-o știu. Căsnicia sorei mele, a ta, a vărului lui Jozef, căsniciile cunoscuților mei și alor tăi. Am observat paralel șase căsnicii, șase perechi de oameni civilizați, cu defecte, desigur, dar, cel puțin cîndva — și uneori în continuare — plini de bune intenții. Condițiile în care trăiau și trăiesc acești oameni sînt diverse. Dar rezultatele — aceleași.

Sora mea și soțul ei. Ai văzut locuința lor ? Mașina lor ? Blănurile Lenei ? Și nu știi cum arătau cînd s-au cunoscut. Nu aveau de fapt nimic, numai dragostea lor : o pereche de tineri îndrăgostiți, cu perspective — el ginecolog, ea dentistă.

Acum au totul — în afară de dragoste. Nu. Lena nu va fi niciodată de acord cu divorțul, e foarte credincioasă. Vor rămîne împreună, dacă Mihal n-o să aibă chef să se mute. Poate că nici nu se va muta, își iubește copiii, da, asta-i drept, au copii reușiți. Dar ei nu-s potriviți pentru asemenea copii. Nici măcar pentru ei nu știu să trăiască. Poate că sînt prea tineri pentru asta.

Verii lui Jozef. Nu știu cum arătau cînd s-au luat. A rămas o fotografie mică, de amator, sau poate două, în fața bisericii, două fețe tinere, slabe, cu un zîmbet neclar și mîinile întinse spre ei cu felicitări: o clipă festivă, banală, simpatică, jenantă. Dar cîte clipe banale trebuiau să existe mai tîrziu în viața lor, dacă acum casa le e atît de tristă și s-au obișnuit cu tristețea. Ea se plînge aluziv, iar el se înviorează numai cînd pleacă pe teren. N-au copii. N-au dobîndit nimic nou și n-au reușit să mai păstreze nimic din cele vechi.

Căsnicia X — tu nu-i cunoști, deși, cu siguranță că știi altele asemănătoare. S-au luat aproximativ atunci cînd m-am măritat eu — șase? Nu, s-au împlinit șapte ani. Băiețașul lor e cu o jumătate de an mai mare decît Marek. N-o să aibă niciodată o soră. Soțul — coleg cu Jozef — s-a îmbătat o dată pînă la limita pierderii cunoștinței și a scos din portmoneu fotografia unei femei tinere, cu păr platinat, în blue-jeans, în fața unei căsuțe de camping, pe malul lacului. Soția lui, o brunetă încă frumoasă, a pălit și s-a prăbușit într-un fotoliu. „Stricata aia, stricata", mi-a șoptit printre dinți, deasupra buzei superioare îi apăruse o picătură de sudoare. Doamna Lucyna, i-am spus și am simțit dezgust și compasiune, domnul X, îi îndesa lui Jozef în mînă fotografia cu căsuța de camping. Jozef o luă între degete, fără chef, cu o reținere vizibilă, apoi o restitui. „Ar vrea să divorțeze, animalul." Vinețeala îi cobora spre decolteul rochiei de seară, am întors privirea, „dar las-că-i dau eu divorț, n-o să-l obțină niciodată, stricata aia n-o să-l aibă niciodată, niciodată, Tadzio are nevoie de tată, am să mă duc la partid, o să vedeți, doamnă, am să mă duc la partid și ei au să-i poruncească să rămînă cu mine". Plîngea cu hohote, vorbele ieșeau mînjite, șuierătoare, am condus-o la baie — asta se petrecea la onomastica lui Jozef — s-a spălat pe

față. Stînd pe marginea căzii, cu un obraz încă vînăt, iar cu altul de culoarea piersicii obținută cu ruj și pudră, începu să rîdă triumfător:

— Dac-ar ști el, că și eu! Că nici eu nu sînt singură! Dar atunci ar trebui să fiu de acord cu divorțul, rămîne între noi, doamnă Sabina... Mă înțelegeți: de trei ani nu mai e nimic între noi. Pentru numele lui Dumnezeu, doar trebuie să ai pe cineva, înțelegeți, doamnă Sabina...

Căsnicia Y. El s-a mutat la ea, venind dintr-o locuință imensă, a primei soții, bogate, un poet îndrăgostit, încîntător, foarte cunoscut. Să mă mărit cu el? Să mă mărit cu el? îi întreba ea pe toți, cu cochetărie, mîndră, de altfel hotărîtă de multă vreme la pasul ăsta. Petrecuse cu ea cîteva zile cu un an mai înainte, apoi plecase cu o bursă în Franța, începuse să scrie scrisori de acolo, după care s-a întors în Polonia, pentru ea. Versuri erotice, poeme de dragoste, care femeie rezistă? A divorțat, a rămas cu ea, s-au căsătorit. Încă înainte de a veni copilul pe lume, el era sleit. Condiții de viață proaste, garsoniera, lipsa confortului. Au apărut momente de dezgust și iritare, un zid surd a început să se ridice între ei, vorbeau prin acest zid și tăceau lîngă acest zid. Cînd, după trei-patru ani au primit o locuință cu două camere, s-au bucurat nespus că se mută, dar noua locuință nu le-a ajutat decît să se încuie fiecare în camera lui. Și-au împărțit veniturile. Atît și atît pentru copil. De altfel Roman ține foarte mult la copil. Atît de mult, încît ar vrea să-l ia, să-l ducă la mama lui, la Wroclaw. Zosia nu vrea, și ea iubește copilul. Ea e destul de curajoasă, zîmbitoare. El poate fi văzut prin cafenelele varșoviene cu tinere prezentabile, amatoare de literatură.

E suficient? M-am gîndit la toate astea ani de-a rîndul, am multe exemple. Exemple pentru ce?

Căsnicia ta. Pare normală. Nu ți se pare normală și căsnicia mea? Cine din afară ar îndrăzni să spună o vorbă rea despre tine sau soția ta? Despre Jozef sau despre mine? Nu te teme, văd multe asemenea căsnicii normale ca ale noastre, e suficient să nu te încrezi în corectitudinea lor afișată, în faptul că apar împreună la teatru, cinema, că merg împreună în vizită, că arată oaspeților, cînd vin la ei, măști senine. Am ajuns pînă acolo încît, atunci cînd

observ o dramă, o ciocnire, țipete, lacrimi — păstrez totuși un pic de speranță : am, nu știu de ce, încredere că tragedia dată la iveală poate să n-aibă sfîrșit tragic, cu totul altfel de cum voia Sofocle. Poate să răbufnească o vorbă, să se manifeste disperarea, dar vederea cenușei acolo unde a existat o pădure vie trezește adesea sentimentul de jenă și cea mai constructivă dintre dorințe, aceea de a îndrepta răul.

Cînd văd cîte o viață atît de îngrozitor de normală, incoloră, fără țipete, fără proteste, cum este a ta, a mea, a altor mii de căsnicii — parcă-mi vine să urlu.

Te miri. Aș putea numi mirare și ceea ce am simțit cu, cînd mi-am dat seama că văd și gîndesc astfel. Nu eram făcută pentru asta. Nu eram făcută pentru asta. E ca și cum un om foarte înalt s-ar vedea deodată nevoit să locuiască sub un acoperiș care-i ajunge pînă la umeri. E greu. Dar poate că așa trebuie să fie, poate că nu există semn de egalitate între scopul pentru care ai fost făcut și felul cum îți imaginezi tu însuți acest scop. Poate că asta e cheia omului — faptul că nu știe. La început nu știe, pentru că-i tînăr și prost, îl formează alții sau întîmplarea, crește în lung și-n lat, sau nu crește — cum are noroc. Pe urmă, cînd începe să se gîndească cum trebuia să fie viața lui, scopul lui, altul... altfel... atunci cel mai adesea nu mai e tînăr. Și pentru că nu mai e nici așa de prost ca atunci cînd creștea de la sine și în direcții stabilite de alții, dezamăgiți și surprinși, tot așa cum și el va fi cîndva dezamăgit — pentru că nu mai e chiar așa de prost, nu i-e ușor să suporte. Boris, să ghicești pentru ce ai fost făcut...

15

ASADAR, ACUM TREI ANI AM constatat că o invidiez din nou. Ca înainte, cînd eram singură, prost îmbrăcată, urîtă, timidă, iar ea se învîrtea ca pasărea colibri printre bărbații care se întreceau care mai de care s-o cucerească. Ca atunci cînd viața ei îmi

apărea total deschisă și ușoară ca spuma : cînd mă frămîntam pentru viitorul ei, nu pentru prezent, căci acesta trezea în mine prea multă invidie și admirație totodată. Realmente puteai să admiri egocentrismul plin de bucurie și farmec, în care trăia : ca scarabeul sfînt.

Cînd a început să trăiască cu tine și pentru tine — adică, de fapt, cînd am aflat eu despre asta — a încetat să mai fie scarabeu ; altora putea să le mai apară ca pasărea colibri, dar nu mie. Prea-mi era cunoscută mocirla în care trăia și singurătatea în care se întorcea, cînd îi înghețа pe buze zîmbetul cu care-și lua rămas bun de la ultimul om în ziua respectivă. O vedeam plîngînd, îi vedeam ochii uscați și disperați, tremurul greu reținut al umerilor și buzelor, încordarea teribilă a acestei fețe mici, pradă spaimei, patimei și luptelor cuibărite în dosul frunții pe care o ridica cu efort, pentru a întîmpina fiecare zi.

In ziua aceea ieșisem la plimbare, o lăsasem pe mama cu Marek, era o toamnă încă suavă și luminoasă și aveam senzația că numai respirația ei largă, lumina ei amplificată și îmbogățită de fiecare pom în parte, îmbrăcînd altfel culorile autumnale, că numai blîndețea și liniștea toamnei mă vor ajuta să izgonesc din mine spaima umilitoare. Mă doare capul, i-am spus mamei și ea s-a oferit să rămînă cu copilul, m-am uitat o clipă la Marek, chiuia așezînd un cub peste altul și apoi împingînd viclean totul cu vîrful mătăsos al degețelului, le așeza și le dărîma, cu o bucurie inepuizabilă, era un băiețel tare scump, m-am uitat la el și mi s-a urcat un nod în gît. Mă doare capul, i-am spus mamei, du-te și plimbă-te puțin, să vezi ce frumos e afară, rămîn eu aici, mi-a spus mama. Jozef urma să se întoarcă de la Katowice abia noaptea tîrziu, mai trebuiau să se scurgă cîteva ore pînă să-i spun, sau poate abia mîine, mai bine mîine, mi-am zis sperîndu-mă pentru a suta oară, pentru a suta cincizecea oară, mi-am pus pardesiul și am ieșit în toamna de-afară.

Dar unde să mă duc, ca să scap măcar puțin de gîndurile mele, să nu-mi mai amintesc de mine și de clipa cînd va trebui să-i spun lui Jozef ? Am plecat la Agata, acum puteai s-o găsești aproape întotdeauna acasă și știam, mi se încredințase taina, că acea zi a săptămînii

nu e în nici un caz ziua în care ai fi putut să te afli la ea. Ultimele raze ale soarelui se cerneau îmbîînzite prin ceața de octombrie, asfințitul era puțos și trist de foșnetul frunzelor călcate în picioare. Am plecat la Agata.

A apărut încruntată în ușă, dar s-a luminat toată cînd m-a văzut; oare cînd fusesem ultima oară la ea? S-a bucurat, uimită că am venit: uimirea ei era un reproș pentru mine, și bucuria la fel, dar cuvintele ei erau nespus de prietenoase: intră, intră, să-ți fac o cafea, un ceai? M-a lăsat în cameră și a alergat la bucătărie, iar eu mă uitam în jur, la viața particulară a Agatei care emana din camera asta, unde nu punea nimic din feminitatea ei.

Lucra. Toată masa era acoperită cu foi scrise, cu foi mototolite. Cocoloașe de hîrtie mai erau și prin jur, pe podea, termosul cu cafea stătea pe unul din puținele locuri libere, borcanul cu miere pe altul; peste tot numai cărți, pe pat, pe scaune, scrumierele pline de mucuri, radioul vorbea în surdină. Am spus că probabil o deranjez.

— Vai, Sabina, strigă ea din bucătărie, cum poți spune una ca asta! Nici nu mai văd literele, de obosită, doar știi că citesc la redacție o jumătate de zi și acasă, dacă lucrez, altă jumătate. Astăzi am scris cîteva ore bune. Venirea ta e o întrerupere binevenită din excesul meu de muncă. Ca face Marek?

— Atunci vino, am rugat-o, hai la plimbare.

A ieșit din bucătărie și m-a privit cu atenție.

— Să închid gazul, a spus ea.

M-a condus pe o străduță îngustă, printre vile noi și vechi, dinainte de război, pînă la plantația Bielany: intrai în pădurice pe lîngă o grădiniță de copii, de după gard răsuna ciripitul vocilor lor. Un grup mărișor de copilași ca Marek, blonzi și bruneți, adunau castane, alergau, făcînd să trosnească sub piciorușele lor frunzele și cojile căzute; încă înainte de a intra în păduricea neîngrădită dinspre partea aceea, care apăruse brusc în fața ochilor noștri, fără nici o introducere, în culorile sale luminoase și roșcate, înainte de a ne apuca și noi de jocul acela plin de bucurie al strînsului castanelor, i-am spus cu o voce sugrumată, că sînt din nou însărcinată.

A țipat scurt, sau poate a oftat, mîna ei s-a strecurat drăgăstoasă sub brațul meu, m-am sprijinit de ea, dar am întors capul, să nu-i văd fața concentrată cîteva clipe la ceva ce venea din adîncul ei, la o tristețe neînțeleasă, de parc-ar fi știut de ce mi se frînge vocea; și doar nu știa. Apoi a început să zîmbească cordial, cu duioșie făcîndu-mă din nou să întorc capul.

Dar s-a oprit și în penumbra aceea colorată și răcoroasă a întins mîinile și mi-a apucat capul între palme, buzele ei calde s-au apropiat de obrazul meu și imediat a cerut să-i spun adevărul.

— De ce plîngi, Sabina?

Doar de asta veniserm la ea, dar nu puteam să vorbesc.

— Sabina?!

Plîngeam cu sughițuri. O veveriță sări din pom drept la picioarele noastre, apoi se repezi speriată pe trunchiul de alături, cîteva clipe s-a auzit ricîitul ghearelor pe scoarță, apoi dispăru. Am rostit:

— Mă tem de Jozef.

— Dar cum, Sabina, doar el nu... El îl iubește foarte mult pe Marek... Ai să ai puțină bătaie de cap, știu, Jozef e atît de comod, dar, ascultă, Sabina, cum adică?

Vorbea repede, fără noimă, apoi din ce în ce mai rar, ne priveam în ochi, mă privea, o cută de durere îi strîmba gura, o înlătură și mă întrebă perplexă, cu o undă de speranță:

— Crezi că n-o să se prea bucure. Asta-i?

— Și pentru Marek a trebuit să-i rog, am spus eu și am apucat-o de mînă. O frunză uscată a căzut în spațiul dintre fețele noastre.

16

STĂTEAM PE O BANCĂ ÎNGUSTĂ, fără spătar, sub un pom cu ramuri joase. În fața noastră era o plantație tînără, stejari micuți cu frunze pale, rînduri de brazi rămuroși, înalți de-o șchioapă, se iteau

negri de sub puzderia aurită a frunzelor uscate de stejar. Unele frunze se opriseră între ramurile brazilor și așa, de departe, arătau cu niște tufișuri de flori necunoscute. Cîte-o frunză se clătina în adierea vîntului ca o pată de soare, se desprindea cu efort și cădea mai jos, făcîndu-se nevăzută ; era ca și cum s-ar fi ofilit o floare.

Ședeam tăcute, spuseserăm totul. Abia după ce i-am mărturisit ce mă frămînta, am încetat să mai plîng ; nu-i venea să creadă, era uimită, era, ca să spun așa, revoltată în asemenea măsură, încît o mică bănuială a început să-mi roadă creierul ; bănuiala aceea s-a dovedit total nedreaptă și neîntemeiată, dar atunci încă nu știam asta și tocmai sentimentul ăsta urît mi-a ajutat să mă opresc din plîns. Eram calmă, dar foarte obosită.

— Chiar dacă-i așa, începu ea, două pete roșii, mici i se aprinseseră sub ochi — chiar dacă, la dorința lui, respectați... o numărătoare atît de strictă, tot s-ar fi putut să greșiți, să greșească... trebuie să accepte și posibilitatea unei greșeli...

— Pentru el nu există nici o greșeală. Tu știi... eu sînt sănătoasă — i-am spus cu o oarecare greutate. — Eu l-am convins, cu i-am jurat, că niciodată... că n-are să se întîmple... Căci el voia... știi... să folosească mijloace din alea... Iar eu tare nu voiam. Și i-am spus. I-am jurat. De atunci, a început el să numere zilele... să noteze. Ba chiar mă și întreba, de fiecare dată... Mi-a spus hotărît, că nu vrea. Nu mai vrea copii.

Nu știu dacă era scîrbă ceea ce am zărit pe fața ei... A întors capul, îi vedeam numai ceafa, pielea brună, netedă, părul tuns scurt, cîteva șuvițe pe ceafă și așa, cu capul întors, a rostit un singur cuvînt : „Doamne!" Un bob de neîncredere a început să încolțească în mine.

— Dar tu ? am întrebat-o cu violență, niciodată nu vorbiserăm despre asta. Am avut impresia, așa cum stătea întoarsă, că trage adînc aerul în piept, dar nu mi-a răspuns la întrebare. A întrebat :

— Bine, o să fie furios. Dar sper că n-o să-ți ceară... ? N-o să-ți poruncească... ?

Tăceam, pentru că întrebarea era inutilă. Sfărîmam între degete codița unei frunze galbene. Am constatat că acum plîngea ea, era atîta compătimire în ochii pe care i-a întors brusc spre mine, lacrimile ei păreau foarte grele și alunecau ciudat, cîte una, cînd de-o parte, cînd de cealaltă a gurii ; nu suspina.

—N-ai să faci asta, Sabina.

Îmi imaginam cum ar fi să n-o fac. Mi-l imaginam pe Jozef.

— Tu n-ai să faci asta. N-ai să faci asta.

Am închis ochii, să n-o mai văd. Poate că nu asta așteptam de la ea. Omul caută sfat acolo unde presupune că l-ar putea afla. Eu greșisem.

— Tu n-ai voie să faci asta, Sabina. Tocmai tu. Tocmai el. Voi nu. Căci voi...

— Eu voi trăi mai departe alături de el, Agata, i-am spus cu implorare în glas. Se făcuse rece, începusem să dîrdîi. N-am voie nici să-l părăsesc și nici să-mi transform căsnicia în iad. Atunci ce să fac ? am strigat și ne-am ridicat aproape deodată, amîndouă, frunzele foșneau sub picioare.

— Dar gîndul ăsta n-o să te urmărească ? Așa, va să zică, faci totul ca să trăiești comod !

— Agata, am rugat-o, nu mai era nimeni pe lume la care să mă pot duce. Și iarăși, cu o speranță josnică, am întrebat :

— Dar tu ? Tu ce faci ?

S-a strîmbat, a aruncat țigara, tăcea privindu-mă drept în față.

— Ție nu-ți poate ajuta ce-am să-ți spun eu, pe tema asta. Nu acum.

Și adăugă.

— Trebuie să încerci. Draga mea, draga mea — parcă ea mă implora pe mine, ne rugam una de alta, fiecare pentru altceva. Poate că ceea ce știu eu, Sabina, e prea puțin. Poate că nu e bine. Dar nu-i vorba de asta. Un lucru e sigur : n-ai voie. Nu plînge, Sabina. Dacă nu vrei... dacă ți-e teamă... poate că eu...

Și mi-a spus că o să discute ea cu Jozef ; m-am aruncat în brațele ei.

DISCUȚIA A AVUT LOC A DOUA ZI.

Agata a venit la noi, povestea lucruri atît de nostime și interesante, că rîdea și Jozef. Pe mine mă treceau fiori de gheață, inima-mi bătea neregulat, undeva în gît; am spus că mă duc să fac cafea, am intrat în bucătărie, m-am așezat pe scaun și am pus capul pe masă.

La început, în cameră a fost liniște. În cele din urmă probabil că ea i-a spus, căci l-am auzit pe Jozef cum se plimbă prin casă: asta înseamnă că era furios la culme, îmi clănțăneau dinții, am strîns din maxilare. Vocea lui Jozef se auzi lîngă ușa de la hol:

— Original fel de a-și anunța soțul despre un asemenea eveniment. Vocea-i era șterșă, inexpresivă. Știam ce-nseamnă cînd vorbește așa. M-am sculat și am ieșit în hol. Am auzit-o pe Agata:

— Îi e frică de tine.

Eram lîngă ușă, dar cînd am auzit vocea lui așa de aproape m-am retras puțin, vocea lui rece, amabilă:

— N-o să discut cu tine treaba asta.

Am fugit din nou în bucătărie.

Dar n-au deschis ușa, nu m-au chemat; stăteam pe scaunul din bucătărie, astupîndu-mi urechile, un ceas uniform, tainic mă lovea în tîmple din interior, din adînc. Ședeam nemișcată, priveam ceasul de pe mînă, care nu se mișca. Stăteam așa și mă minunam: cît de ciudat era că acum, cînd mă declarasem gata să-mi trădez principiile, eu stăteam aici în bucătărie, iar ea, dincolo, lupta cu soțul meu ca să nu-mi omoare copilul. Flacăra de la aragaz, pe care nu puseserm nimic, ardea sîsîit, am rostit „Doamne, Doamne", dar în mine era pustiu și întuneric, nu simțeam nevoia să mă rog. Numai teama mi-era accesibilă.

Tot teama mă ridică de pe scaun și mă împinse spre ușa cealaltă; eram în papuci de casă, pașii mei nu se auzeau, am ajuns pînă lîngă ușă și m-a oprit brusc tăcerea de dincolo; prin geamul mat străbătea lumina caldă a lămpii, deodată am zărit umbra lui Jozef.

— Ceea ce spui, îl auzii vorbind cu o voce subțire, șuierătoare, de parc-ar fi respirat cu greu — explicațiile tale și argumentele sună tare necontemporan. Aș spune chiar demodat.

— Sigur, moralitatea, principiile, cele zece porunci și în general treburile astea sînt azi destul de demodate. Dar întotdeauna te-am auzit vorbind despre ele. Acum ai ocazia să le pui și în practică.

O mică pauză, spatele lui Jozef a tresărit în umbra de pe geam, mi-am înfipt dinții în mînă.

— Toată viața...! Întotdeauna... Să nu îndrăznești să vorbești așa cu mine. Tu!...

Agata, foarte calmă, spuse încet:

— Să nu vorbim acum despre mine. Ci despre principiile tale. Sau dacă ți-e teamă, atunci să vorbim de Sabina. Chiar dacă principiile tale sînt moarte, soția ta e vie.

— Literatură. N-ai idee ce-nseamnă viața! Familia! Îndatoririle! O să trebuiască să lase serviciul, dacă mai vine pe lume încă un copil. Nu înțelegi ce-nseamnă asta? Planurile mele? Viitorul nostru?

Agata, tot calm:

— Las-că tu cîștigi destul.

Jozef pufni.

— De altfel, o auzii pe Agata, argumentele astea nu-s convingătoare pentru mine. Vorbeam despre principii și nu despre viața, care, se pare că există tocmai pentru a nega principiile. Nu ești tu acela care-mi ții predici în sensul ăsta, de cîte ori mă întîlnești?

Jozef vorbi din nou șuierat, cu respirația accelerată, soțul meu, viața mea.

— Du-te la mănăstire. Numai de acolo să încerci să mă lămurești pe mine. Cine-ți dă dreptul să-mi vorbești astfel? Ție?!

Îmi mușcam pumnul, dar nu-i mai puțin adevărat, Boris, că și eu gîndeam la fel. Undeva, în întunericul pustiu dinlăuntrul meu, se cuibărise gîndul: e ușor să-i înveți pe alții. Toți trei eram pătați. Toți sîntem murdari, toată lumea. Așa gîndeam. Și era o oarecare ușurare în gîndul ăsta.

Agata răspunse rece, metalic, obraznic:

— Mie ? Principiile.

Jozef pufni. Rise triumfător. Avea o voce atît de veselă, încît începui să tremur, mă sprijinii de perete, cu spatele, era îngrozitor de rece ; o picătură de transpirație ca gheața îmi alunecă de-a lungul spatelui, în jos, pe piele. Vocea veselă răsună :

— Îți dau voie să ieși cîștigătoare, dacă-mi dovedești că ai principii. În chestiunile astea. Rise : Iartă-mă, că rid — avea un ton realmente amabil — discutăm atît de sincer...

Mă gîndeam că nu mai am ce asculta. Se lăsase tăcerea. Spatele lui Jozef se clătină, am auzit un scaun tras, umbra lui Jozef coborî, se așezase ; numai capul, ca o bilă neagră, se vedea prin geamul gălbui. Îmi imaginam fața lui, zîmbetul ironic, amabil. Pe urmă m-am gîndit, ce înseamnă pentru mine bila de dincolo de ușă : capul soțului meu care-mi cere să-mi ucid copilul. Voi mai trăi cu el încă mulți ani, douăzeci, treizeci, poate mai mulți. Acolo unde stăteam, pe coridor, în fața dreptunghiului din sticlă lăptoasă cu bila neagră a umbrei drept în mijloc, am îngenuncheat. Nu înțelegeam, Boris, ce pătrunsese în mine. Pe atunci încă nu înțelegeam.

Agata rosti apăsat, ca o împușcătură în liniștea de-acolo, un cuvînt neașteptat, sec, îngrozitor de uscat :

— Întreabă.

— Nu înțeleg, se miră Jozef. Ce spui ?

— Am spus : întreabă. Cum pot altfel să-ți dovedesc ceea ce trebuie să te convingă să... să cedezi ? Accept jocul. Asta am spus.

— Aha ! Stai, să-ți aprind. Îmi placi, draga mea. Tu o iubești într-adevăr pe Sabina. Și copiii —la fel ?

— Trebuie să răspund la asta ? întrebă ea cu efort.

— Nu, nu, rise Jozef. Pe copilul nostru îl iubești. Asta se cheamă în mod obișnuit dragoste de copii. Cînd nu te costă nimic. Nu, nu, lasă-mă, începem „marele" nostru joc. Pariul. Stai, dar tu pe ce joci ? Că eu — pe destul de mult.

— Atît de mult, zise Agata, încît te admir. Să lași să depindă de purtarea unui om străin un asemenea... un asemenea lucru... De necrezut. Dar nu-i nimic, cu atît mai bine.

— Numai în aparență arată atît de ciudat, spuse Jozef rîzînd. De fapt, nu prevăd o înfrîngere. Deci — tu ce riști ?

— Faptul că pătrunzi în treburile mele cele mai intime. Și faptul că-ți voi da răspunsuri conforme cu adevărul. Ajunge ?

Jozef tăcu.

— Te rog să mă scuzi, zise el după o clipă. Scuză-mă. Abia acum am înțeles că tu... ai luat-o în serios...

— Întreabă, răspunse ea.

18

ATUNCI A ÎNCEPUT. AU ÎNCEPUT să cadă vălurile și să mi se ia albeața de pe ochi, căci în viața omului sînt multe văluri care-i ascund adevărul și multe pete albe pe ochi. Numai că într-o bună zi începe dezvăluirea interioară, îngrozitor de dureroasă, o simți undeva, sub coaste, acolo unde-i izvorul vieții. Stăteam îngenuncheată lîngă ușă și acolo s-a petrecut cu mine dezvăluirea adevărului. Am să-ți povestesc ce-au vorbit ei, ca să nu vorbesc de mine. Pumnul îmi sîngera, îmi lipisem tîmpla de peretele rece ca moartea ; vedeam capul lui Jozef, o umbră insignifiantă și mă sfîșia gîndul cumplit că eu nu voi fi niciodată Agata. Nu era numai un gînd, sau poate că era un gînd care se identifica într-atît cu mine, încît nu mă mai puteam despărți de el. Pumnul îmi sîngera.

Mai întîi a întrebat dacă are pe cineva. A spus că are. A întrebat dacă de multă vreme și dacă trăiește cu el în permanență, absolut regulat. Era ca un consult ginecologic. Parcă vedeam paravanul alb și scaunul acela care despersonalizează orice femeie. A răspuns că da, de patru ani, permanent, absolut regulat.

Dă-mi o țigară, Boris. Să nu crezi că-l acuz numai pe Jozef. Parcă eu, acolo, în păduricea Bielany nu am întrebat-o același lucru, căutînd cu ardoare o justificare pentru propria-mi viață, pentru căsnicia mea cu Jozef,

pentru Jozef? N-am întrebat-o și eu același lucru, ca și cum aș fi vrut s-o ucid și să distrug pretențiile ei față de mine, față de Jozef, oare și eu, la fel, n-am întrebat-o: dar tu? Tu ce faci cu asta? Jozef cel de dincolo de ușă eram tot eu. În timp ce ea mă implora să mă opun lui Jozef, o întrebam în gînd același lucru, ca și el, însă n-am fost atît de consecventă, atît de fără menajamente, n-am silit-o, nu i-am smuls mărturisirile, așa cum a făcut Jozef, ca și cum ar fi smuls hainele de pe ea. Întotdeauna voiseм să fiu conștiința ei, să fiu greierul ei dickensian [1]; eram mîndră, cînd mă alinta: greierul meu! Dar în general nu-i puteam înghiți pe cei care încearcă să ne demonstreze că nu facem nici două parale. O auzeam adesea pe Agata spunînd: dacă sîntem nefericiți din proprie voință, din propria-ne decădere, nici nu dorim să ne scoată cineva din starea aceea. Dacă prețul fericirii este îndreptarea unei greșeli pe care-am comis-o, contrazicerea noastră personală, atunci prețul ni se pare întotdeauna prea mare. Și aproape niciodată nu vrem să-l plătim.

Și așa este de fapt, Boris, așa este. Poți să-mi mai torni puțină cafea? Mai e ceva în termos? Mulțumesc. Fac imediat alta, numai să termin ce povesteam.

A întrebat-o dacă folosește mijloace anticoncepționale. A spus că nu, adăugînd, cu o umbră de zîmbet în voce, că nu le folosește din principiu și că acest principiu al ei decurge în primul rînd din simț estetic. „Deși asta nu te poate interesa, află că n-am vrut să le folosesc nici în timpul iresponsabilității mele. Așa a spus: în timpul iresponsabilității. Deci așa își împărțea viața, erai așezat ca pauza în versul clasic.

— Și atunci, cum te ferești? a întrebat Jozef.

Îi răspunse că preferă să vorbească numai de ultimii patru ani, dacă nu se supără. Înainte, da, viața ei erotică arăta urît și haotic, era în general o viață plină de erori, „greșeli peste greșeli, spuse ea, e ceea ce numesc astăzi erori, neseriozitate, nematuritate. Pe atunci, nu iubeam".

[1] Aluzie la povestirea *Greierul de pe vatră* (*The Cricket on the Hearth*) de Ch. Dickens.

Continuă că, dacă-i permite, va vorbi numai de ultimii patru ani. Va fi absolut sinceră, căci doar sinceritatea ei și nu altceva, este miza acestui joc agreabil.

A întrebat-o dacă vrea implicit să spună că de cînd a început să iubească (așa a spus: „ai început să iubești" ca și cum ar fi spus ai început să studiezi, sau să lucrezi, sau să călătorești), nu se mai ferește. A răspuns că da. Asta nu-i nebunie? a întrebat el. I-a răspuns că nu reușește să definească exact cum a înțeles atunci hotărîrea ei, dar că ceea ce gîndea atunci ar putea constitui un răspuns corect la întrebarea lui. Crede că asta rezultase din instinct, din acceptarea totală a sentimentului care se trezise în ea. Îmi amintesc, a spus, că voiam ca totul să fie altfel, să nu rămînă loc pentru nici o neîmplinire, în nici un sens, în nici un domeniu, să nu mă tîrguiesc pentru nimic cu ziua de mîine, cu nici una din consecințele alegerii făcute. Poate că era o voce lăuntrică pe care-o urmam, și — iartă-mă, dacă sună cam patetic — dar atunci am început să mă rog.

— Ai început să te rogi? a întrebat Jozef.

Ea a tăcut.

El și-a cerut scuze, zicînd că treaba asta nu intră în joc. O întrebă dacă, totuși, nu consideră în cazul acesta că partenerul a riscat pe pielea ei. Oare nu cerea prea mult de la ea, în „dragostea" asta? Am auzit clar ghilimelele. Răspunse că-l mințea pe „partener" (ghilimele foarte pronunțate) de fiecare dată. Nu era greu, căci nu locuiau împreună.

Întrebă dacă, după ce s-a obișnuit cu partenerul ei, nu a început să se teamă? Presupune că e normal să se fi temut, era natural în situația ei. Ce a făcut atunci? Răspunse, cu o notă de umor în glas, că în sensul în care-și închipuie el nu s-a obișnuit niciodată, șocul n-a trecut încă. La început s-a temut de lucruri foarte diferite și mult mai grave decît cele despre care-i vorba acum, s-a temut la început și încă se mai teme; dar e clar că șocul acela n-a trecut, de vreme ce n-a făcut nimic ca să scape de teamă, „ca să pun capăt dragostei acesteia cu toate pericolele pe care le atrage după ea."

Jozef începea să-și piardă răbdarea, așa că o întrebă direct dacă trebuie să înțeleagă prin asta că nu s-a ferit

niciodată de sarcină. Îi răspunse că în primii doi ani aștepta eventualitatea asta, temîndu-se totodată de ea. „Poate că nu înțelegi, dar trebuie să mă crezi". El răspunse prompt că nu înțelege, dar o crede. Dar ce s-a întîmplat după primii doi ani ?

Îi răspunse că atunci s-a speriat „m-am îngrozit că nu pot avea copii. M-am dus la doctor".

— Nu, nu ! vocea lui Jozef nu mai era cea a judecătorului, ci a ginecologului. Nu, nu !

Ea confirmă încă o dată.

Tăcură. Bila neagră, nemișcată de dincolo de geam, peretele rece sub tîmplă. Am auzit-o spunînd, mai departe, că medicul a constatat că are o malformație. S-au făcut cercetări. Așa a spus : „S-au făcut cercetări" cu tonul spicherului care dă un comunicat la radio și spune, distant și uscat, privind totul din perspectivă : în scopul stabilirii cauzelor catastrofei, s-au făcut cercetări. Jozef a intervenit cu vocea omului obișnuit, jenat, aproape amical, spunînd că asta nu mai e nevoie să povestească. Dar ea răspunse că nu se poate să se oprească aici. „Nu cred că asta poate să-ți ajungă", spuse ea. Îl rugă să-i pună întrebările la care-ar vrea un răspuns, căci așa, de la sine, îi e cam greu să povestească.

Jozef tăcea. Atunci reîncepu singură, spuse că anomalia aceea s-a dovedit greu de definit, diagnosticul nu era unitar. Urma „să se comporte ca și pînă atunci" și să aștepte rezultatul. Și de asemenea, să se prezinte la doctor din timp în timp.

I-a pus o întrebare cu voce scăzută, n-am auzit bine, dar probabil a întrebat „ce-a fost mai departe" sau așa ceva, căci ea i-a spus că de atunci a încetat să se mai teamă și i-a rămas doar dorința. Simțind că nu s-a exprimat exact, a precizat : „mi-am dat seama de ce mă tem cel mai mult, cînd e vorba de asta". E ca atunci cînd omul crede că e de acord cu orice jertfă, cu orice preț pe care s-a hotărît să-l plătească și își dă seama că prețul care i s-a stabilit este cu totul altul, în altă valută, în devize la care nici nu s-a gîndit. „Poate că nu-i cel mai greu să plătești, ci faptul că nu știi niciodată în ce vei plăti."

Jozef mormăi : bun. Întrebă dacă i-a spus și „lui". Da, i-a spus, numai că din nou l-a mințit, pentru ca o dată pentru totdeauna să înceteze să se mai teamă pentru ea și pentru așa numitele „consecințe ale iubirii". „Căci el se gîndea numai la mine, spuse, era sigur, zise triumfător, de parc-ar fi cîntat, era sigur că orice s-ar întîmpla, eu n-am să-i fac... că el nu va... ci numai eu."

— Înțeleg, răsună vocea omenească a lui Jozef, dar de ce spui că l-ai mințit ?

Îi răspunse că l-a informat, fără să-i spună adevărul, că nu poate avea copii.

— Și ?

— Și ne-am iubit, răspunse ea. Eu mă rugam să pot avea un copil, iar el mă iubea poate mai mult, bănuind în mine... un soi de complex. Poate c-ai să înțelegi, poate c-ai să înțelegi importanța faptului că, în brațele lui, nu mai aveam nici un fel de teamă... nici o teamă pentru modul în care-aș fi putut plăti... sau de a nu-i crea lui obligații...

Pentru a doua oară în ziua aceea l-am auzit pe Jozef spunînd că înțelege. În patru ani de căsătorie, auzisem foarte rar la el acest cuvînt. Întrebă dacă, după aceea... niciodată ?...

Îi răspunse că o singură dată crezuse că e însărcinată. Nu, nu i-a spus lui nimic. Era îngrozită și fericită că „a evitat pedeapsa". Natural, se temea, totul ar fi fost foarte complicat. Dar nici singurătatea n-ar mai fi existat.

— Și ? întrebă Jozef.

Îi răspunse că nu fusese, era doar o mică tulburare a organismului. Atunci murise mama ei, fusese probabil o chestiunea de șoc și epuizare. Adăugă, în șoaptă, că la vreo cîteva zile după moartea mamei simțise propria-i maternitate, ar fi fost ca un dar, ca un baston pentru un om ostenit. Dar darul fusese retras.

Jozef tăcea și bila de pe geam căpătă un supliment, o sprijini ceva ca un drug, probabil că își sprijinea capul în mînă. Maternitate, mă gîndeam, maternitate ! Îmi spusese o dată că și dacă ar creea cea mai genială operă din lume, tot n-ar însemna nimic pe lîngă cea mai redusă dintre femei care-și ține copilul de mînuță.

Căzuseră vălurile din cauza cărora nu văzusem adevărul. Îmi auzeam răsuflarea și o simțeam caldă în pumnul de la gură. Mă simțeam de parc-aș fi născut acolo al doilea copil, dar eram incapabilă să-l scot la lumină.

— Nu s-a putut face nimic? mormăi Jozef. Stătea acolo, cu capul greu sprijinit în mînă. N-am aflat niciodată dacă atunci noi doi am fost aproape, dacă ne-am întîlnit pe același gînd.

Răspunse că nu s-a putut face nimic. Medicul îi dăduse speranțe, îi vorbise de o operație, care, dacă s-ar fi dovedit realmente utilă, ar fi putut înlătura malformația; vorbea de un consiliu de doctori. Cînd „partenerul" ei — la auzul acestui cuvînt capul lui Jozef tresări — a plecat pe teren, urma să lipsească din Varșovia mai mult de o lună, s-a hotărît să facă operația.

— Ce? Cum? sări Jozef. Cum? se ridică brusc, scaunul dezechilibrat se răsturnă pe podea.

Ea spuse:

— Operația n-a reușit.

Și adăugă:

— Nu mai poate ajuta la nimic.

Jozef s-a întors, s-a îndreptat spre ușă, a deschis-o, eu stăteam acolo în genunchi, a trecut pe lîngă mine, și-a luat din cuier pardesiul și pălăria. Stăteam în genunchi, iar el a ieșit. A venit Agata și m-a ridicat.

19

IUTE, AM FĂCUT CAFEA PROASpătă. Numai votca s-a terminat. Mie nu-mi mai trebuie, că vreau să mă gîndesc, să-mi ordonez gîndurile și să le exprim în vorbe; nu mai simt oboseala, e ca și cum noaptea asta m-ar fi scos din ceață. Înțelegi, Boris? Noaptea asta m-a ridicat undeva, pe un vîrf de munte și se desfac cețurile în fața mea.

Văd astfel nespus de clar ziua aceea în care Agata a devenit parcă mama copilului meu. Uluitor de clar. Poate că atunci nu vedeam lucrurile ca acum, îmi apăreau

tulburi și legătura dintre Agata, soarta ei și a mea și poate nu numai atît, ci în general legătura dintre soarta tuturor oamenilor și ceea ce un om transmite altuia, ce iei și ce dai din tine. Astăzi cred că nu există om care să nu îndeplinească ceva, să nu aducă un aport. Chiar dacă n-aș fi primit niciodată nimic de la Agata, dar prietenia ei și curajul sincerității, prin care mi-a îmbogățit gîndirea, dragostea ei pentru Marek, pe care acum o înțeleg ca fiind foarte dureroasă, sfaturile ei simple, de femeie, pe care le urmam jenată, pentru că să nu mă mai tem de propia mea imagine în oglindă și în privirile oamenilor — dacă n-aș fi avut de la ea nimic, niciodată, Boris... și așa nu se putea să nu existe Agata în ziua aceea. Înțelegi? Poate că pentru asta se născuse, pentru asta trăise doamna Zofia calvarul vieții ei, boala și moartea; și poate că pentru asta nu i-a fost dat Agatei să plîngă de bucuria existenței propriului ei copil, așa cum a plîns pe scutecele lui Marek cînd avea cîteva zile (stăteam culcată alături și priveam mirată și fericită văzînd-o cît era de emoționată; și-a lipit o clipă fața udă de lacrimi de mîna mea și mi-a spus că plînge fiindcă e atît de minunat), pentru ca într-o bună zi să obțină pentru mine — în urma acelei îngrozitoare discuții care semăna a vizită la ginecolog — ceva care era poate mai mult decît dreptul de a da viață copilului: să mă oprească de a săvîrși ceva ce putea fi ireparabil. Sau șansa ca în viitor să nu mai fiu niciodată silită să duc o asemenea luptă. Căci, spune tu, Boris, care este rostul existenței noastre, al fiecăruia dintre noi? Trebuie să-l știm, sau nu? Putem să-l aflăm? Sau poate că-l află doar un alt om, cunoscut ori necunoscut, acel unic om poate din lumea întreagă, care a receptat mesajul nostru?

O dată Agata a venit la mine cu o carte, nu mai țin minte nici ce carte era, nici de cine, dar a insistat s-o citesc, citește-o neapărat, spunea mîngîind cotorul cărții și coperta, este o scenă, o pagină... Poate că nu-i o carte bună, da, cred că nu-i prea bună, nici o revistă nu i-a semnalat apariția, dar citește-o. De cînd am citit pagina aceea, știu... ea m-a ajutat să înțeleg... ea mi-a descoperit... Dar n-a spus ce anume.

N-am citit cartea și azi nu mai știu despre care anume era vorba și n-o să aflu niciodată ce anume găsise Agata în ea.

O dată, fiind bolnavă, am citit cîteva cărți una după alta, toate aduse de Agata, uite-le, stau toate acolo, separat. Jozef aranjează mereu biblioteca după noi cifre și cote, dar pe cele străine le lasă întotdeauna de-o parte. O dată, după cum spuneam, am citit cîteva cărți, dar n-a rămas în mine nimic, n-am avut nici o revelație și nu m-a atras nimic în mod deosebit. Și totuși Agatei, un scriitor pe care nu-l cunoștea, îi transmisese ceva. Fie și prin asta viața lui nu era... nu fusese zadarnică. Dar noi ? Dar eu ?

Cel de-al doilea copil al meu — copilul Agatei — n-a văzut lumina zilei. Asta nu mai pot să-mi explic, nu găsesc răspuns. Cînd mi s-a comunicat la spital, unde mă duseseră de la serviciu — alunecasem pe scări, îți amintești ? — mi se părea că visez. Apoi aveam senzația că cealaltă scenă, pe care-o urmărisem de după ușa cu bila neagră de umbră în mijlocul unui dreptunghi de lumină alb-lăptoasă, fusese un vis. Îmi trecea prin minte că pruncul a fost ucis, așa cum fusese sortit de la început. Nu înțelegeam nimic. Și nici astăzi, cu toate că mi s-au luminat atîtea colțuri umbroase. Deci n-a fost acceptată jertfa Agatei, despuierea ei, sfîșierea ei în fața lui Jozef, care-i era dușman. Pe cine lovise mai mult pedeapsa asta : pe mine, care consimțisem să ucid, sau pe ea, care se opusese ?

Cînd a venit Jozef la spital, l-am privit fără să scot o vorbă, a ghicit, a mormăit ceva timid, iar cînd mi-a mîngîiat mîna, am întors capul spre perete. E normal, e normal, a spus doctorul, doamna o să-și revină. Pe urmă a venit ea și mă uitam din adîncul durerii la fața ei micșorată, contractată ca un pumn și cînd a îngenuncheat lîngă mine și și-a așezat în tăcere fața aceea mică pe marginea patului, am rostit ceva, ce exista poate în mine dinaintea sosirii ei, ceva despre care poate că știam fără să știu :

— Nu plînge, am să-l nasc. Cum am să mă fac bine, am să-l am din nou. Doar tu știi că el trăiește.

S-a apropiat sora, neliniștită, cu spaima zugrăvită în sprîncenele ridicate, i-am spus că nu-i nimic, n-am nevoie de nimic, că sînt pe deplin conștientă. Agata a ridicat capul, cu ochii plini de înțelegere, a pus palma peste mîinile mele. Da, a șoptit ea, da. Și n-am mai vorbit nimic.

N-am vorbit niciodată cu ea despre acel capitol din viața ei, despre înfrîngerea ei pe care-o dezvăluise în fața lui Jozef, dușmanul ei. Doar o dată, într-o discuție pe tema unei piese antice pusă în scenă la Teatrul Clasic, a spus în treacăt, privind cu atenție și interes ca întotdeauna la oamenii de pe stradă — treceam prin Piața Constituției, Agata îl ținea pe Marek de mînă :

— Știi că în antichitate, nu-mi mai amintesc unde, dar mi se pare că exista obiceiul de a ucide femeile sterpe.

Atunci m-am speriat, pentru a mia oară în viață și m-am prefăcut că n-am auzit.

Un an, sau poate doi ani mai tîrziu, da, da, asta era acum un an, revista *Dialog* a publicat o piesă de-a ei, nici mitologică, nici contemporană, ceva ca un basm, despre o femeie condamnată la moarte pentru sterilitate.

Citind-o, Lelek a exclamat, clătinînd din cap :

— O temă grozavă !

50

MĂ AUD SINGURĂ CE SPUN ȘI pare-aș vorbi de o mărtiră. Însă tu știi, tu mă înțelegi : de aici a pornit invidia, admirația plină de invidie, sentimentul unei teribile inferiorități. Din seara aceea, cînd stăteam îngenuncheată după ușa dincolo de care ea lupta pentru mine, cînd a spus despre sine atît de puțin, dar atît de înfiorător de mult, cînd a spus de fapt totul despre dragostea ei.

Tu mă vei înțelege, căci erai inclus în dragostea ei, erai acolo, după ușa aceea, cu toate că n-ai știut. Tot așa cum n-ai știut niciodată nici de dorința ei nebunească

de a avea un copil, dorință pornită din iubirea ce ți-o purta, și pe care o ținea sub tăcere ca să te cruțe și te cruța mințindu-te. Tu, care aveai copii, care deveniseși prin ei tată și-ți investeai în ei acel sentiment de care Agata nu voia să știi că și-l dorește. Și nu ți-a spus, deși a scris într-un carnet, atunci cînd tu ai fost plecat pentru o perioadă mai lungă pe teren, cînd s-a întors acasă după operația aceea. A scris, în fraze aproape copilărești, dezordonate, întrerupte la jumătate, de parcă i-ar fi lipsit sufletul:

„Poate c-am să mă încăț. Poate că-i bine că operația n-a reușit, deși nu pot... însă... poate că l-ar fi durut pe el, poate c-ar fi fost nefericit cu mine și n-ar mai fi putut totuși să se despartă, dac-ar fi vrut... nu voi lua nimic din ceea ce aparține copiilor lui, deși și așa... n-am vrut...”

A procedat foarte înțelept că nu ți-a spus. E foarte bine că nu te rușinezi de suferința oglindită pe fața ta, așa e normal să fie, să suferi că a dus singură povara, fără tine. Dar suferind astăzi ai și un sentiment de recunoștință pentru puterea ei, astăzi o poți iubi și mai mult pentru acest gest. Dacă ți-ar fi spus atunci, ai fi suferit cu totul altfel și te-ai fi văzut silit s-o minți. Doar aveai copii. Îi privaseși oare pe ei de ceva în favoarea Agatei, în favoarea vieții tale în afara legii? Agata trebuia să fie singură în înfrîngerea ei, în truda ei sterilă de a întoarce sorții. Hotărîse să fii fericit alături de ea.

Procedase înțelept, asta o știusem de la început. Dar înțelept nu e totodată ceea ce-i cel mai ușor de ales. Eu n-aș fi putut proceda așa, nici măcar în chip similar, căci pe fața mea se citește și atunci cînd mă doare capul; eu, care m-am temut întotdeauna să fiu singură cu grijile ori cu necazurile mele. Cînd nu mă înțelegeam cu Jozef, mă duceam la Agata și o împroșcam pe ea cu veninul și lacrimile mele, o făceam martoră a necazurilor mele. Cînd aveam alte supărări, îi otrăveam lui Jozef fiecare seară. Dacă urma să merg la dentist, trebuiau să știe și Agata și Jozef și mama mea, mă lamentam la telefon vorbind cu sora mea Lena. Eram întotdeauna

dezarmată în fața oricărui necaz și nu mă puteam detașa de loc.

Am înțeles perfect, nu pentru prima dată, dar în orice caz pentru prima dată de multă vreme, că n-aș fi fost în stare să procedez ca Agata. Și atunci am început să mă gîndesc: ce este deosebit în această fată care-și dă importanță, e egoistă, se supără de moarte dacă nu i se cumpără la timp bilete la un film dorit de ea, chiar dacă era casa închisă.

Mi-am dat seama astfel, că am de-a face cu o persoană pe care n-o cunosc. Și că nu puteam începe s-o analizez numai din momentul în care a știut să nu-ți spună nimic de dorința ei de a avea un copil. Un copil de la tine.

Trebuia să caut mult mai înainte. Înainte ca Agata să te fi întîlnit pe tine, căci după aceea totul a fost deformat, ea nu mai putea rămîne așa cum fusese. Ori ea, ori tu, așa cerea viața.

Nu știu cum s-a petrecut transformarea, modelarea ei. Ți-ai dat seama vreodată de asta, Boris? Tu doar n-o știai dinainte. De unde să fi știut tu că ea era obișnuită să fie cauza și nucleul a tot ce se petrecea în jurul ei, de vreme ce în iubirea voastră trebuise să facă dovada capacității de a se retrage în umbră. De unde-ai fi putut ști că mai înainte profesa cu atîta înfumurare independența, și impunea atît de categoric valoarea existenței sale în fața oricui? Era ca un mic Rege Soare, care împarte favoruri și privilegii, dar care le și retrage pe dată, dacă persoana nu era capabilă să înțeleagă cum trebuie primite aceste favoruri și privilegii, și că trebuie neapărat să se supună voinței suveranului, să-și pună la discreția lui buna-dispoziție, timpul și chiar să pregătească momentul primirii favorurilor. Ai cunoscut tu oare vreodată monarhia ei absolută? Noi, noi ceilalți am cunoscut-o cu toții, făceam parte din ea, recunoșteam ordinea dată a lucrurilor, fără murmur. Așa trăia ea: stăpînă pe timpul și pe faptele noastre. Și eram cu toții morți după ea.

Ce știi tu din toate astea? Deși, natural, mai rămăsese ceva despotic în ea, ceva de dictator, asta știu și eu; ceva de cuceritor, în felul ei de a trăi, de a umbla,

de a se mișca, de a vorbi. O siguranță de sine pe care-o avea în cele mai ciudate situații, facilitatea de a lua hotărîri, felul capricios de a fi. Trăsăturile astea ți se păreau încîntătoare și amuzante, ca tuturor celor din jurul Agatei; dar asta nu era decît o miniatură a autocratei care fusese înainte. Tu aveai impresia că-i cunoști firea și de fapt nu cunoșteai decît rezultatele muncii ei de transformare, ale cărei uriașe dimensiuni nu le pot stabili nici măcar cu aproximație, deși o ții bine minte pe Agata din toți cei cinci ani de facultate.

Nu puteam să nu mă gîndesc la abdicarea ei de bună voie, abdicare pe care regii o fac o dată în viață, iar ea trebuia s-o facă zilnic, în fiecare clipă, incontinuu. Nu puteam să nu mă gîndesc la asta, cînd mi-am dat seama că o invidiez din nou; atunci cînd, una după alta, mi-au apărut în fața ochilor femeile din căsniciile pe care le cunoșteam, cinice și răbdătoare, împăcate cu înfrîngerea sau supunîndu-se ei cu neîndemînare. De atunci am început, contrar convingerilor mele și contrar tuturor principiilor mele de pînă atunci, să recunosc că, neîndoielnic, Agata este fericită. Că voi sînteți fericiți. Că în decăderea voastră, care n-a încetat de fapt nici o clipă să fie decădere, vă ridicați peste decăderea celor pe care-i cunoșteam, blagosloviți cîndva în fața altarului. Nu aveați dreptul la fericire, Boris, nu au dreptul, mă gîndeam, nu au dreptul să se ridice atît de sus, să nu fie loviți și nici măcar atinși de aripa neagră, ori cel puțin cenușie a cotidianului, care ne acoperea ca o cenușă pe Jozef și pe mine, pe Teresa și pe tine, pe cei pe care-i cunosc și pe ceilalți toți, despre care știam fără să-i cunoaștem.

Pe voi nu vă atingea nimic. Tot ceea ce vă refuzați se transforma în iubire. În ciuda legii, în ciuda dreptății umane și divine, vă creați o viață nepîngărită de păcatul cotidianului, în care vă ridicați unul spre celălalt, spre iubirea voastră, spre renunțările, răbdarea și cerințele celuilalt. Da, spre cerințe. Căci doar cereați mult unul de la altul — și oare nu peste puteri? Poate nu, căci vă ajungeau puterile, aveați suficientă putere. De ce? Cum e posibil așa ceva, Boris? De ce nu vă sfîșiați viața și între voi, unul pe altul, de atîta disperare, despărțiri, pretenții și imputări, ca animalele sălbatice și flămînde

cărora li se aruncă un om să-l mănînce, un om care a refuzat... care a respins ordinea din viața sa?

Era ca și cum ordinea ar fi fost de partea voastră.

51

VEDEAM CUM NOI DEVENIM TOT mai mici, iar voi creșteți. Vedeam cum ea urcă și vedeam, de asemenea, cît de jos cobor eu. Oare nu ajunsesem la limita cea mai de jos, dacă singurul lucru de care am fost în stare atunci a fost să stau în genunchi acolo, în hol? Oare nu coborîsem pe treapta cea mai de jos, dacă Jozef căpătase o asemenea putere degradantă asupra mea? Oare nu ajunsesem amîndoi cît se poate de jos, dacă zile întregi — numai ca să păstrăm aparența liniștii — nu vorbeam unul cu altul, în afară doar de „dă-mi", „adu" și în afară de „totul e bine" pe care-l afișam în lume?

Despre ce discutam cînd era bine între noi? Mai merită oare să pomenesc veșnicele socoteli, cheltuieli, supărări pentru economie, pentru o linguriță care n-a fost pusă la locul ei? Ce ceream unul de la altul, în afară de venirea acasă la orele respective, în afară de îndeplinirea îndatoririlor de soț și soție *ex officio*? Ce-am făcut oare cu intimitatea, cu tot ceea ce fusese tandrețe în căsnicia noastră, în care unul trăia cu calendarul și creionul în mînă, iar celălalt tremura că „o să se supere soțul"? Se petrecuse oare în casa noastră ceva dramatic, vreun mare conflict, o ceartă pentru ceva de valoare? Dimpotrivă: totul era atît de îngrozitor de normal! Cînd o vedeam pe Lena plîngînd, cînd vărul lui Jozef și soția lui dezvăluiau în fața rudelor stările lor pline de încordare sau de plictiseală, era ca și cum m-aș fi uitat pentru o clipă într-o oglindă care în mod obișnuit stă acoperită.

Marek, da, desigur, el era singura realitate luminoasă, o justificare minunată, o alinare. Uneori, cînd eram conștientă de prezența lui, de înflorirea acestui omuleț, de farmecul lui emoționant pînă la durere, de legătura mi-

nunată dintre el și mine și de dependența lui drăgăstoasă față de mine — uneori, cînd îmi dădeam seama de toată importanța acestei ființe în casa noastră, a ființei în care mă vedeam pe mine și posibilitățile mele, pe care fiul meu, cel mai bun promitea să le stăpînească și să le depășească — uneori, zic, gîndeam că tocmai asta-i coordonata supremă a vieții mele, cel mai frumos lucru pe care l-am dăruit lumii și pe care viața mi l-a dăruit mie.

Dar cînd întorceam privirea sau mă uitam peste căpșorul lui cu moțul blond, zburlit, din creștet, imediat începea să mă frămînte o neliniște întunecată și nu-mi puteam da seama care-i lucrul acela pe care l-am uitat, pe care nu l-am făcut, nu i-am îndeplinit și unde anume. Ca și cum aș fi avut de făcut ceva de urgență, ceva ce mi se încredințase, de care eram răspunzătoare, dar uitasem ce anume.

În timpul acela, nu mai puteam și nu mai voiam să lucrez așa de bine și cu atîta dăruire ca înainte de a mă căsători. Nu mai aveam nici răbdare ; nici inimă pentru nimeni și nimic ; drama Lenei mă plictisea, necazurile mamei mele mă enervau ; nu-mi mai plăceau oamenii — asta era absolut sigur. Eram oare prea obosită psihic, sau consumată, ca să mai pot da din mine ceva în plus față de ceea ce reprezenta interesul convențional, sau material (ca în cazul muncii de la birou) ? Atunci cînd tu te cufundai tot mai mult și cu tot mai multă pasiune, mai solid în munca ta, atunci cînd ai început să obții rezultate din ce în ce mai bune și mai originale și în legătură cu asta să-ți crească importanța, cînd ai avansat o dată și încă o dată, cînd ți s-au mărit sarcinile și răspunderea — cu mine se petrecea tocmai invers. Și oare cînd începuse procesul acela de regres lent, aproape inconștient, de la ceea ce fusese domeniul răspunderii mele profesionale, renunțarea la ceea ce fusese un interes profund, la ceea ce constituise cîndva crezul nostru, al amîndurora ? Cînd am observat procesul acesta, era de-acum înfăptuit — iar voi toți îl observaserăți, cu siguranță, înaintea mea.

Așa-s femeile după ce se mărită, vă spuneați voi probabil. Îmi făceam datoria, nu luam banii degeaba, nu

eram dintre cei care întîrzie sau pleacă mai devreme de la birou. Dar nimic nu mai ajungea pînă la sufletul meu, pînă la gîndurile mele, nici un proiect, nici o grijă, nici o problemă rezultată din munca noastră, nici un succes, nici o greșeală și nici o perspectivă. Nu mai aparțineam colectivului închegat pentru o cauză ; vă dădeam doar timpul limitat și lipsit de pasiune pe care trebuia să-l petrec la serviciu ; un funcționar tipic, care-și cîștigă traiul. Într-o bună zi, am observat că în toate problemele mai grele, mai complicate toți ți se adresează numai ție ; înainte, eram amîndoi pentru treburile astea. Mă transformasem într-un simplu funcționar.

Jozef nu mă întreba de serviciu și nici eu de-al lui. Veneam acasă din două lumi diferite, care n-aveau nici o contingență. Singurul lucru pe care Jozef îl povestea cu plăcere era ce-a spus directorul, sau adjunctul. De altfel numai pe ei îi știam : veneau la petrecerile pe care trebuiam să le dau special în cinstea lor, din porunca lui Jozef. Doi domni grași, care se băteau reciproc pe umăr. Îmi amintesc cum s-a luminat la față Jozef cînd, într-o bună zi, l-a bătut adjunctul pe umăr.

Ne întîlneam acasă, Celina spăla vasele după ce luam prînzul și spunea : „păi, eu mă duc" ; Jozef, în papucii lui de pîslă cu carouri maron, se așeza în fața televizorului. Eu mă jucam cu Marek și asta era bucuria mea, dar Jozef voia ca băiatul să se joace singur, „te rog să nu-l răsfeți" spunea, cu ochii ațintiți la ecran. Luam mîinile de pe trupușorul cald, eram de aceeași părere cu Jozef, amîndoi hotărîsem să nu-l alintăm pe fiul nostru, eram de aceeași părere, sînt de aceeași părere, îmi spuneam luîndu-mi cu greu mîinile de pe trupușorul cald, las-o pe mămica ; îl duceam pe micuț în camera cu podeaua presărată cu cuburi, un ursuleț cu ochii de nasturi stătea aruncat într-un colț. Eram de aceeași părere cu Jozef ; mă întorceam în fața televizorului cu o consecvență plină de demnitate, dar nu aveam nici o vină că nu auzeam telejurnalul rostit de vocea plăcut modulată a unui actor care poza în spicher : nu aveam nici o vină că nu auzeam decît zgomotul cuburilor răsturnate și clinchetul vocii băiețelului din camera alăturată ! Dar

eram de aceeași părere cu Jozef și mă conformam cu o consecvență plină de demnitate.

Dar într-o zi am văzut cum o întîmpina fiul meu Marek, pe Agata. Și am întors capul. Însă uneori vezi și fără să privești.

52

POATE CĂ TU N-AI OBSERVAT asta, căci nu vedeai în Teresa o femeie, cum nici un soț nu vede în soție o femeie; pentru că după ce s-a încheiat un anumit capitol din căsnicie, soțul nu se mai simte bărbat în fața soției. Poate că n-ai observat, zic, dar în anii aceia Teresa înflorea. Îi mergea bine cu mîncîunile tale, cu grija, vigilența, atenția cu care ți-ai înconjurat familia din ziua cînd Agata s-a hotărît să rămînă cu tine, adică să rămînă cu tine, cu Teresa și cu băieții voștri. S-a întîmplat cu ea precum cu o plantă care se usucă în pustiu; dar la un moment dat se face canalizare, se aduce apă prin stîncă și elementul ăsta artificial, această invenție a minții care violează natura, renaște planta la fel cum ar fi renăscut-o picăturile mari și calde venite din cer. Cînd am început să văd, sau poate numai să presimt lucrul de care-ți vorbeam mai înainte, am început totodată să o observ pe soția ta.

În primul rînd, s-a îmblînzit în fața răbdării pe care o descoperiseși în tine. Înainte, manifestai aversiune față de tot ce făcea sau hotăra ea; părerile ei despre o carte, o piesă, despre oameni și probleme te plictiseau atît de evident, încît îi pierea curajul să mai discute cu tine; orice vizită devenea, înainte cu ani, un motiv de supărare pentru timpul pe care-l pierdeai, de pretenții că societatea voastră nu era compusă din oameni interesanți, acasă tăceai închizîndu-te în tine. Teresa își transforma la infinit rochiile vechi, o umplea de amărăciune orice întîlnire cu o femeie care avea pălărie nouă. De fapt, numai mama ta avea răbdare cu copiii și ei de altfel se simțeau mai bine cu ea decît cu Teresa, care se plîngea veșnic, plină de venin, sau decît cu tatăl lor posac și

aspru. Bomba putea exploda în orice moment. Teresa îi auzea tic-tacul surd: orice vorbă, orice situație putea însemna ora necunoscută a răbufnirii. Tic-tacul răsuna și în tine și în Teresa, fiecare din voi era un incendiator potențial și o victimă potențială.

Mai întîi am observat că Teresa apare o dată, de două ori în rochii noi. Pe urmă am întîlnit-o pe stradă într-o elegantă haină de blană. Într-o zi a venit la birou, să-ți aducă o scrisoare. Ți-a întins-o cu o mînă acoperită de-o mănușă lungă, gri; cu o zi mai înainte văzusem o pereche asemănătoare, în magazinele particulare de la Marszałkowska. Costau cam trei sute de zloți. În picioare avea niște pantofi noi, minunați, cu toc cui, cu vîrful îngust, pe care nu-i știam. M-am uitat cu atenție și am văzut că are părul proaspăt aranjat, de parcă atunci ar fi ieșit de la coafor, o față odihnită, întinerită, de pe care dispăruse oboseala. Mi-a zîmbit — poate pentru prima oară — mi-a zîmbit ca unei prietene, de ce nu veniți o dată pe la noi, a spus, parcă mi-era greu să-mi cred urechilor; — veniți, Boris îmi vorbește atît de des despre dumneavoastră, aș vrea să-l văd și pe băiețașul dumneavoastră.

Așa era; parcă-i luase cineva oboseala, spaima; se făcuse mai frumoasă. În ultimii ani a fost cu totul altă decît cea pe care-o cunoscusem înainte, de parcă s-ar fi relaxat, parcă i-ar fi scos cineva corsetul care-o ținea țeapănă.

Trecea pe la birou mai rar decît înainte, ca și cum n-ar mai fi avut nevoie să-și facă atît de intransigent simțită existența: telefona mai rar. Am fost de mai multe ori în casa voastră și voi ați venit la mine: nici tu, nici ea nu știați ce știam eu despre voi, iar eu mă uitam nespus de mirată la soția ta, care se scuturase parcă de cîțiva ani, în loc să și-i adauge: mă uitam și la tine, care știai să fii atît de prietenos cu ea, ca niciodată înainte; mă uitam la voi amîndoi trăind în bună înțelegere, într-un chip care nu-i numai pozã, căci artificiul și mincîuna din asemenea relații îl simte orice femeie căsătorită.

— Cum o duceți cu sănătatea, doamnă Teresa, am întrebat-o o dată pe femeia aceasta odihnită, liniștită, elegantă.

— Mă simt perfect, a răspuns ea bucuroasă. Cel puțin de doi ani încoace, medicul constată o permanentă însănătoșire.

Ai intervenit tu, cu mîndrie, cu o satisfacție evidentă :

— Anul acesta nici n-a mai fost nevoie să se ducă la sanatoriu.

Am zîmbit cu toții, Jozef a constatat :

— Aveți, desigur, impresia că ăsta-i meritul dumneavoastră, domnule.

Rîdeam laolaltă cu ceilalți, pînă cînd rîsul mi-a murit în gît.

Astăzi știu cum a fost totul, cum s-a petrecut. Lucrai ca un nebun. Executai lucrări suplimentare, plecai mereu pe teren, făceai parte aproape din toate comisiile : o dată cu sporirea competenței, ți s-a ridicat și salariul. Aveați suficient și pentru coafor și pentru blană și pentru mănuși : crezi că ăsta-i puțin lucru pentru o femeie ? Dar mai presus de orice, era minciuna ta. Te temeai — pentru Agata ? pentru Teresa ? — atît de mult, încît Teresa putea să-și permită să nu se mai teamă de tine. Nu știu de unde luai atîta putere pentru minciuna de-acasă. Agata era singură. Cînd intra în casă, era ca însăși. Tu, în schimb, deveneai tată și soț, împărțeai favoruri de tipul „las-că fac eu lecțiile cu băieții, în locul tău", sau „culcă-te", „cum ai dormit", „ai luat medicamentul ?" Nu mai era nevoie să te care cu forța la cinema, îi dădeai bani pentru o rochie nouă, erai mărinimos cu serile, cînd răspundeai calm și senin la toate întrebările, ascultai cu interes bîrfelile ei la adresa cunoscuților și vestea că a descoperit o croitoreasă nouă. Lustruiai parchetul în locul mamei, te duceai cu băieții la grădina zoologică.

— Știți că duminica Boris gătește ? a spus o dată Teresa rizînd.

— În Franța, a intervenit Jozef doct, în Franța mulți bărbați au un adevărat *hobby* să gătească ei anumite mîncăruri.

N-am auzit niciodată că bucătăria ar fi *hobby*-ul tău. Chiar dacă aveai vreunul, acesta nu era nici gătitul și nici spălatul vaselor. Ci unul cu mult mai costisitor. Nu m-am uitat la tine în timp ce discutați despre asta.

ȘTII POVESTEA ACEEA ÎNȚELEAPTĂ despre capra pe care rabinul i-a poruncit unui evreu sărac, ce se plîngea că e nefericit, s-o ia în casa lui strîmtă, în care trăia înghesuit ca vai de lume ? Cînd a venit omul a doua oară la rabin, nu mai era decît o umbră. Atunci rabinul i-a spus :

— Acum scoate capra din casă. Omul a plecat, a făcut întocmai și dintr-o dată s-a simțit cu adevărat fericit.

Dacă cineva a trăit o vreme sub teroarea unei bombe cu explozie întîrziată, devine cu totul alt om dacă bomba e demontată, dacă nu mai trebuie să se scoale dimineața în tic-tacul ei amenințător. În casa voastră nu se mai putea întoarce dragostea, nimic nu vă putea reda tinerețea, nu putea anula răceala care se instaurase în ani de zile. Dar liniștea, da, liniștea v-a fost redată, cel puțin așa credeau Teresa și mama ta, care mulțumeau cerului pentru asta. Erau fericite. Poate că Teresa era născută să fie posesivă, tipul cel mai frecvent de femei, care în primul rînd trebuie să-și simtă soțul alături. Munca ta începuse să se valorifice în frigider, mașină de spălat, bani pentru croitoreasă ; nu mai aveai certuri din pricina cheltuielilor. Faptul că nu dormeai decît patru-cinci ore pe noapte, că erai slăbit, nu constituia decît un subiect de cănare din partea soției, cînd se afla în lume. Alte concluzii, mai simple și mai logice, Teresa nu știa să tragă. În cele din urmă, cînd obosit și slăbit cădeai la pat, erai chiar mai mult al ei decît atunci cînd erai sănătos : „știți, îmi place cînd Boris e bolnav" mi-a spus ea o dată, în glumă, cînd am telefonat de la birou, să întreb cum te simți. Chiar și organismul tău de fier ceda la gripa asiatică. În gluma asta tandră era toată filozofia Teresei. Cine a spus o dată despre o asemenea femeie — oare nu Teodor ? — că ar dori să-și usuce soțul și să-l pună în ierbar, uscat, lipsit de viață, dar acasă.

O înțeleg pe Teresa, căci și eu am fost cîndva așa. Și-aș fi putut cu ușurință să rămîn așa, sau chiar să mă

dezvolt. Numai că eu vă aveam în fața ochilor pe voi, pe Teresa și pe tine, care făcuseși din minciună o viață ideală pentru ea, minciună erai și tu și apartenența ta la căsnicia cu ea, de care se bucura atît de mult. Toți colegii tăi, ale căror prietenii le cultivaseși din timpul facultății, au dispărut pe rînd, deoarece nu-și găseau loc în orarul tău. Nu mai aveai timp decît pentru casă, pentru vizite făcute împreună cu Teresa la cunoscuți, pentru ieșirile în oraș cu ea, sau pentru petrecerile date de voi amîndoi. Treceai de partea casei de îndată ce te despărțeai de Agata ; Teresa te avea tot restul timpului, te avea toată casa. Băieții se împrieteniră cu tine, citeați împreună *Prin foc și sabie* și *Tom Sawyer*. Teresa cumpără un televizor, un frigider, în dulap atîrna un mantou nou, copiiii erau îmbrăcați corect și nu le mai lipsea niciodată untul, în măsura în care se găsea pe piață. Așa că-ți dădea voie să pleci de-acasă cîteva ore. Atunci, recuperînd meticulos și exact toate sarcinile casnice pe care le acceptaseși din cauza existenței Agatei, de două-trei ori pe lună cîte trei-patru ore uitai de ei, uitai de tot, la cîteva străzi mai departe, într-o cămăruță în care nu exista minciună, dar care exista datorită minciunii. Acela era totodată locul unde acumulai curaj și forță pentru minciunile viitoare.

— Le-ai ocupat casa, am spus o dată. Îi guvernezi fără să le treci pragul. Ai ajuns monarh absolut, dispui de viața lor.

Căci nici atunci nu mi-o puteam închipui pe Agata altfel decît ca un dictator-autocrat. Abia cînd s-a uitat la mine a început să-i tremure bărbia și a întrebat dacă într-adevăr așa arată, după care a zîmbit ironic, cu o ironie de care m-au trecut fiorii, am înțeles. Mi-a explicat apoi că a abdicat în ziua cînd a început să te iubească, așa a spus : „cînd am început să iubesc", iar că adbicarea, actul în sine a fost foarte simplu, cel mai simplu.

— Decizia, înțelegi ? Oricînd poți fi în stare să iei o hotărîre. Decizia în sine uneori nu te costă nimic. Doar oamenii își spun de atîtea ori : „De astăzi voi face... Sau :

De azi încolo... Dar să respecți hotărîrea, să-ți faci din ea o obișnuință, e greu."

Avînd în minte discuția asta, ți-am spus acum o jumătate de oră că a renunțat la sine însăși, a renunțat la ea așa cum o știam cu toții. A renunțat și s-a renegat în fiecare clipă. Am folosit atunci propriul ei termen : abdicare.

— Teresa, a rostit ea și și-a acoperit ochii cu pleoapele, de parc-ar fi vorbit în somn. Ceea ce am din dragostea asta, în afară de mine însămi, am de la ea. Eu nu mai pot hotărî nimic. Teresa dispune de mine, de el, de noi amîndoi. Și dacă avem voie să ne sărutăm — capăt sărutările cu permisiunea Teresei — sau dreptul de a fi împreună. În anumite zile. Pe urmă retractează și ne dă voie, cu mărinimie, să ne întîlnim altădată. Atunci arunc biletul de teatru, sau îți telefonez că nu pot veni, cu toate că ți-am promis ; iar dacă mă doare capul și pe mine și pe ea, nu contează decît durerea ei de cap. Dacă are anumite planuri și cu altele, ale ei trebuie împlinite. Dacă nu-i bine dispusă, Boris nu poate pleca de-acasă, chiar dacă eu aș fi bolnavă. Dacă vrea să se ducă la coafor după-amiază și nu dimineața, Boris rămîne să facă lecțiile cu băieții, chiar dacă eu aș pleca a doua zi, sau dacă întîlnirea următoare ar fi cît se poate de departe. Dacă...

Am spus :

— Destul. Încetează.

A ridicat sprîncenele mirată, o mirare uluitoare ; în tot timpul ăsta vorbise cu ochii închiși, cu capul dat pe spate, complet calmă, numai în sprîncene avea o mirare nespusă, de parc-ar fi avut în fața ochilor același lucru ca și mine. Iar eu o vedeam pe Agata aceea care umbla prin lume ca pe propria ei moșie, rostind, fără putința de a fi refuzată, „neapărat" sau „imediat". Mi se pare că am mai spus o dată : era scarabeul sfînt. Născocisem pentru ea numele ăsta, care a fost cîndva primit cu aplauze. Poate că acum eram amîndouă la fel de mirate. Nu puteam suporta s-o văd astfel și am rugat-o : — Încetează.

TERESA PUTEA SĂ-I IA TOTUL.

Agata știa, și tu știai, dar niciodată nu s-a nimerit să cadă între voi cuvintele : dar dacă... ?

Ai frînt multe principii, ai încălcat multe legi. Dar dacă ar fi aflat soția ta de legătura voastră, ai fi renunțat la Agata și la tine însuți, dar n-ai fi rupt pecetea aceea, jurămîntul solemn din fața altarului : „Nu te voi părăsi pînă la moarte".

Așa că Agata nu discuta cu tine despre asta. Cu mine da, de la mine cerea un răspuns.

— Spune-mi, Sabina, dacă încetezi să iubești oare asta nu înseamnă abandonarea căsătoriei, spunea ea nu ca o întrebare, ci ca o afirmare. Pentru ea părea cît se poate de evident : a nu iubi, înseamnă a părăsi — spunea ea de altfel nu pentru prima oară. Nu se termina oare totul atunci cînd încetai să mai iubești ? Și ce mai puteai să dai omului, în afară de dragoste ? — întreba ea și tot ea răspundea, că poate da, poate că mai rămîne totuși ceva de oferit, dar — spunea ea — nu atunci, cînd mai întîi tot ce ai dat, ai dat din iubire.

— Nu înțeleg, spunea umblînd prin cameră, lovindu-se cînd de masă, cînd de scaune, ochii orbi treceau peste mine de parcă nici n-aș fi existat și cînd vorbea astfel, fără să mă vadă, știam că eu nu exist și că nu-mi vorbește mie, nu pe mine mă întreabă, numai tu aveai dreptul să asculți și să răspunzi, ție-ți vorbea, pe tine te avea în fața ochilor, deși poate că nici tu n-ai fi putut să-i explici nimic. Poate că nici nu aștepta nimic de la tine : se lovea de mobile cu pieptul, cu șoldurile, oarbă din cauză că nu înțelegea, din neputința de a înțelege durabilitatea acestei fortărețe, triumfătoare chiar și în ruine : „...pînă la moarte".

În orice moment Teresa putea să-i ia totul. Nici măcar eu nu eram atît de convinsă de acest lucru, pe cît era ea. Nu eram chiar atît de conștientă de puterea definitivă pe care-o aveau asupra ta legile încălcate. Nu eram de loc sigură de asta ; necesitatea existenței Agatei mi-o confirmaseși prin chinul tău de atîția ani, prin efortul

imens, pe care nu-l puteam cuprinde. I-am spus că poate nu-i așa. De unde știi ? am întrebat-o. De unde știi asta ? am întrebat-o.

S-a oprit în loc și, lipită de perete, a tăcut.

Atunci m-am gîndit că parcă mai existase clipa asta, că o mai văzusem de multe ori. Îmi revenea amintirea unui lucru pe care-l știam bine, pe care-l trăisem. Dar nu-mi dădeam seama ce anume. Abia mai tîrziu mi-am amintit.

La școala noastră era pe coridor o gablotă cu insecte prinse pe carton : fluturi, greieri întinși cu grijă, pete colorate care mimau mișcarea. Ne fascina în special un exponat, mic, un greieraș verzui, singurul care părea mort, dar nu mort de mult și definitiv, așa ca să nu mai însemne nimic nici moartea lui și nici el în sine ; arăta ca și cum ar fi pierit cu o clipă mai înainte și n-ar fi avut încă timp să se obișnuiască cu moartea. Nu trăda ordinea, aranjamentul care însoțește moartea, ordinea irevocabilă a pietrificării, care constituie expresia acceptării, adaptării mortului la propria sa dispariție. Un picioruș, ca o mînă omenească, îndoit din cot, se sprijinea cu o mișcare violentă de ceva ce i se luase o dată cu libertatea — un fir de iarbă, sau poate un bulgăr de pămînt — altul, total împotriva naturii, era țeapăn și aruncat în sus, deasupra gîtului subțire, verde, deasupra capului plecat pe-o parte, smulgîndu-se parcă din trup. Era un gest patetic și sugestiv ; greierul mort părea într-o veșnică agonie. Stînd aplecată asupra lui doream să nu moară, însă nu exista întoarcere din moartea lui mică și, pînă la urmă, tot trebuia să zărești rana din trupul lui și acul înfipt ca un punct pe i.

Asta era. Agata cu mîinile răstignite pe perete, lipită de el, cu brațul deasupra capului, mă privea într-o liniște mormîntală. — Măcar dacă s-ar teme numai de plînsete... furie... scandal dramatic — spuse ea rar, foarte clar — dacă s-ar teme numai de asta ; s-ar putea omorî oare ? Și pe mine ? Oare asta i-ar fi... mai ușor ? Decît despărțirea ?

Și adăugă uimită, de parcă acum ar fi făcut descoperirea :

— El se ucide treptat.

Tuși, sau poate suspină. Se stăpîni. Se desprinse de perete, umbra ei trecu oblic peste fundalul de carton, ca și cum cineva ar fi căzut fără să țipe. Scoțînd o țigară dintr-un pachet deschis la un colț, mă informă cu tonul unei înștiințări obiective că, dac-ar afla Teresa, tu i-ai cădea la picioare. Chiar așa a spus; patosul glumeț al acestei explicații mă anunța că discuția s-a încheiat; era ca o rugăminte de a înceta să mai discutăm și un semn că ea își recăpătase de-acum stăpînirea de sine.

— I-ar cădea la picioare și ar ruga-o să-l ierte; și să rămînă cu el.

Apoi, privindu-mă dintr-o parte, cu o aureolă albă de la lampă în păr, vorbi, la fel de obiectiv, de deasupra flăcării chibritului:

— Doar știe că pe mine poate conta.

55

PUTEAI CONTA PE EA DIN ORICE punct de vedere; chiar și că s-ar despărți de tine, dacă tu ai dori-o. Nu te întreba ea oare din cînd în cînd, temîndu-se ca de moarte, cu remușcări pentru epuizarea ta nervoasă, pentru fața ta tot mai slăbită și tot mai brăzdată, pentru soarta ta de om răstignit între îndatoriri și minciună; știi că te-a rugat: — spune, poate trebuie să plec. O dată, cu un efort suprem, luptînd cu jena și spaima față de problema pe care-o ridica, ți-a amintit că ai rămas credincios.

— Doar tu crezi, a spus. Pot să nu înțeleg asta, dar trebuie să țin cont. Și chiar ți-a spus că de fapt te înțelege. I-ai acoperit buzele, i-ai astupat buzele și tu, care nu găseai în tine atîta curaj încît să rostești „te iubesc" cu aceeași simplitate cu care-o spunea ea, ai smuls atunci din tine mărturisirea asta, din adîncul tăcerii tale încăpățînate. „Încetează, te iubesc", ai spus, zguduind trupul ei plin de disperare, ai îmbrățișat-o cu spaimă că te va părăsi și cu teamă de cuvintele prin care te zugrăvea pe tine, în fața ta. Cu gura ascunsă la pieptul ei, ai rostit

neclar, vorbe care erau pentru ea ca bastonul alb pentru un orb:

— Știu, știu. Nu pot să-ți explic. Nu pot vorbi despre asta. Dar fără tine aș înceta... aș înceta... Agata, să duc toată povara, fără să te am pe tine... Nu!

A acceptat cuvintele tale, neclare, dar neîndoielnice, le-a luat la drum. S-a cuibărit în ea credința neclintită în adevărul cuvintelor tale, dar tot atît de neclintit și convingerea că dac-ar trebui realmente să te afli iremediabil în fața alegerii: Teresa sau ea — ai alege-o pe Teresa. Contradicțiile astea de neînțeles sălășluiau în ea, împăcate și reciproc apropiate.

Nu de mult, cam acum un an, am încercat să-i demonstrez cît de contrare sînt de fapt aceste certitudini și cît de mult se resping una pe alta. Erau ca plus și minus, asta-i plus și asta-i minus, i-am spus. Sau una, sau alta; laolaltă, aceste două certitudini provoacă doar tulburare.

Mi-a răspuns că-i mai bine să nu amestec matematica cu viața și ea s-o cred, a zîmbit. Stăteam pe o bancă, pe aleea Ujazdowskie; a doua zi eu urma să plec în concediu, iar ea rămînea în oraș. Însă de data asta nu rămînea cu tine, deși și tu erai în oraș. Teresa se simțea atît de bine, încît nu mai voia să plece la sanatoriu, pentru prima dată după mulți ani, nu voia să plece nicăieri, ci să te aștepte pe tine, pînă intri în concediu. Vara din anul acela nu avea să reprezinte pentru voi momentele pe care le așteptați tot anul. Mi-o spusese cu o jumătate de oră mai devreme și eu mă temeam s-o privesc, dar teama mea era inutilă, fața ei era luminoasă și fermă, numai ochii-i fugeau de mine, evitau în permanență privirea mea, n-o puteam prinde. Am simțit recunoștință pentru delicatețea cu care accepta agitația mea dinainte de concediu. Mă uitam la pielea ei brună de pe tîmpla dreaptă, de pe pomeți. De sub pielea bronzată răzbătea o umbră delicată, cenușie. Mă gîndeam că e cam slăbită. O auzii spunînd, cu capul întors în altă parte, zîmbind:

— Plus și minus. Ai vrea să aplici asta în viață?

— Viața e mult mai logică decît îți închipui.

— A, da, într-un anumit sens poți numi asta logică. Dar, dragă Sabina, crezi de exemplu că o faptă rea poate

fi anulată de una bună ? Și invers ? Să ștergi cu buretele, precum creta de pe tablă ?

— Ce legătură are asta cu... Boris și Teresa... și cu tine ? am întrebat în silă. Toate discuțiile mele cu Agata pe tema binelui și răului se terminau întotdeauna, pentru mine, cu un sentiment de neliniște și nesiguranță.

Bruse, plină de patimă s-a întors spre mine :

— Cum adică, după tine n-are nici o legătură ? Ce e de neînțeles, contradictoriu, în ceea ce am spus despre Boris ? Mă iubește și trăiește cu mine și asta, după voi, după codul vostru moral, e rău. Nu-i așa ? Răspunde !

Am răspuns silit, conștiincios.

— Da.

— Așa deci. Și el știe asta. Același e și codul lui, pur și simplu a greșit. N-a avut putere să renunțe. Deci asta-i o faptă rea și hotărîtoare pentru el, căci e vorba de dragoste, înțelegi ? N-are putere s-o respingă, să mă respingă. Dar ca să nu renunțe la mine face tot ce-i stă în putere, se chinuiește, minte, numai ca ea... ca ea să nu afle.

Ochii îi sclipeau, am surprins un mic tremur în colțul buzelor. Peste fața ei trecea lumina mișcătoare a soarelui ce se strecura printre frunze. Reîncepu, provocator :

— Minte cu atît mai mult, cu cît știe mai bine că-i sînt necesară ; și de asemenea, cu cît știe mai mult că, dacă s-ar afla, n-ar mai putea rămîne lîngă mine. Nu va voi.

Am șoptit cu încăpățînare „de ce", cu toate că n-aveam nevoie de răspuns.

— Pentru că atunci ar avea ocazia să facă fapta bună, independent de iubirea lui rea. Va renunța la mine, îmi va porunci să plec. Căci nu oricine care fură, poate să și omoare. Înțelegi ? Boris ar trebui să facă totul pentru ca ea să rămînă. Articolul a s t a din codul vostru n-o să-l încalce. Ea... Teresa, casa — astea-s... astea sînt tranșeele Sfintei Treimi.

A tăcut o clipă.

— Cum de nu înțelegi asta ? Oare a crede înseamnă a fi perfect ? Oare nu înseamnă pur și simplu că, într-un anume loc, credința începe să fie mai mare decît omul ? Rămînînd cu soția și copiii, după codul vostru, Boris procedează bine. Nu-i așa ? Răspunde !

Am confirmat :

— Da.

Buzele Agatei tremurau și capul începu să i se clatine ușor.

— Ei, vezi ? Și el știe asta. Eu nu înțeleg așa, dar el da. Fapta lui, faptul că va trece peste el însuși și peste mine — pentru ea — asta va fi o faptă bună. O faptă dreaptă. Și fapta asta nu-i va fi anulată de „răul" că a fost cîndva cu mine. Ba chiar asta va fi victoria lui. Întoarcerea fiului risipitor, din vițelul înjunghiat va curge sînge.

M-am mișcat. S-a uitat la mine și a spus :

— Scuză-mă.

Dar nu se mai putea opri.

— N-are importanță, că eu voi fi vițelul înjunghiat.

— Agata !

— Și el știe cine va fi vițelul înjunghiat. Așa că se străduiește, de aceea... toate astea... ca să nu se ajungă acolo. Ca să nu-și spună cuvîntul acel ultim paragraf.

S-a stăpînit și m-a întrebat, cu un zîmbet ușor pe buze :

— Unde vezi tu tulburare ? Nu e asta ordinea căreia îi slujești ? Nu răspundeți separat pentru rău și separat pentru bine ?

Pe lîngă banca noastră au trecut doi bărbați, unul bătrînior, chel, fața ca de pergament gras ; celălalt, subțire, într-un pulover, fără cămașă, poate fiul celuilalt. Două generații și-au înfipt privirile pe locul de lîngă mine, unde stătea Agata. Eu n-am existat pentru ei nici o clipă.

— De asta — a spus arătînd din priviri spatele celor doi, cu o voce aspră, calmă — de asta o să mai am parte mulți ani. Dar oricum, va trebui să fiu cîndva vițelul sacrificat.

Adăugă ceva de neînțeles :

— Fiecare poartă în el un sîmbure. La fel ca fructele. Vin păsările, vin distrugerile una după alta. Viermii. Putrezește ceea ce reprezintă carnea — și cade. Dar sîmburele trebuie salvat. Sîmburele trebuie să rămînă neatins. Că doar din sîmbure...

Zguduită fără să-mi dau seama de ce, am întrebat-o ce-i sîmburele.

— Lucrul în care nu încetăm să credem. Care rămîne în noi, adînc de tot, indiferent de tot ce se întîmplă. Indiferent de răul din noi, de dezertările noastre, de galbenii primiți pentru trădare. Fur, mint, preacurvesc — dar nu ucid : o mie de compromisuri, dar în fața unuia anume spun : nu, cu nici un preț, niciodată. Înțelegi ?

Ție ți-a vorbit vreodată, Boris, de sîmburele ăsta ? I-am spus : da, da, sîmburele, înțeleg. Îmi tremurau mîinile. A mai adăugat că poți să-ți înțelegi sîmburele și incorect, injust. Dar dacă „purtătorul sîmburelui" îl consideră pe acesta drept unicul adevăr, restul nu mai are nici o importanță.

— Și el îl salvează pe om, zise Agata, aruncă țigara, se ridică, dreaptă, scăldată în lumina după-amiezii de iunie.

— De ce ? Îl salvează de la ce ? am întrebat de jos, mă gîndeam la mine și la Jozef, la tine și la ea. La Teresa. Sîmburii noștri. Trecu un bărbat, l-am zărit din spate, o cămașă colorată, m-am gîndit și la el.

— Nu-mi cere să fiu preot. Mie ! spuse ea și rise. Gîndește-te la sîmburele tău, el are să-ți dea răspunsul. Sîmburii sînt foarte individuali, draga mea. Fiecare din ei poate salva de altceva. Hai, trebuie să mă întorc acasă.

— Dar, am insistat, ascultă. Vorbești de mine, vorbești de... Dar tu ? Care e sîmburele tău ? Dacă poți. Dacă reușești. Dacă știi.

— Știu. Dragostea.

56

ÎN VARA ACEEA N-AI PUTUT SĂ te vezi cu ea. Teresa venea după tine la birou, te lua la cinema, la plimbare, acasă. Preferai acasă. „Hai acasă", o rugai ca un copil obosit. Teresa se învîrtea abătută prin casa pustie, fără țipetele băieților, prin bucătăria

pustie fără mama. Depunînd un uriaș consum de energie, a reușit să organizeze un *weekend* cu Marcel și Mira, cu mașina lor. Stăteai pe malul apei, departe de ei, de Teresa cu umbrela ei cu flori galbene. Stăteai pe malul apei și te uitai la netezimea ei calmă ; înotai ore în șir, pînă-ți pierdeai suflul. Teresa striga de pe mal „Boris, Bo-ris !" și „vino înaaapoi", pe urmă te admonesta, grijulie. Poate că Mira o întrebase în șoaptă : — Acum e bine între voi, nu-i așa ? Oh, da, oh, da, o fi răspuns Teresa bucuroasă. Numai că el e mereu obosit. — Ar trebui să ieșiți din Varșovia în fiecare săptămînă, a intervenit Marcel. Asta i-ar face bine. Abia peste trei săptămîni plecăm în concediu, nu ? Așa că sîmbetele și duminicile...

Tinere treceau în pas de dans ; una înergea ca Agata, soldurile i se curbau ca o amforă sub costumul negru. Spre stînga ta, zăcea pe nisip un batic verde, cu picățele albe ; Agata avusese cîndva o bășmăluță ca asta. Stăteai întins pe burtă și te uitai la peticul acela de pînză. Nu venea nimeni să-l ia, era ca și cum Agata ar fi trecut pe aici sau poate a plecat doar pentru o clipă. Are să se întoarcă, ai s-o vezi apărînd printre pîlcurile de tufișuri, lucind în soare ca atlasul, cu pielea ei brună. Te-ai scuturat de năluci, te-ai ridicat.

— Țigările ? a sărit Teresa — sînt aici. Ori poate vrei să mănînci ?

O privești pe gînduri, chinuit ; nimic n-o să-i readucă în ochii tăi frumusețea, farmecul. — Nu, spui — nimic. Pornești spre tufișuri, niște sălcii pitice, dese, nuiele subțiri cu frunze argintii. O pereche tînără, cu un copil mic : lîngă piciorușele grase o găletușă roșie, cu noroi, să nu te murdărești ! strigă mama. Tînărul tată, cu ochelari, își înfundă plictisit fața în ziar. La întoarcere, ai trecut cu talpa goală peste bucățica de pînză verde, ai călcat cu piciorul o picățică albă, ca un ochi rotund, deschis în tăcere.

În vara aceea, Agata nu te-a mai chemat la telefon. Tu luai zilnic receptorul în mînă, formai numărul, dar de fiecare dată apărea în ușă cîte-un client.

Nu mai puteai să-i spui nimic, nu mai reușeai. Ce să-i spui ? Ai legătura, „o clipă", spui cu amabilitate clientu-

lui, alo, răsună în receptor vocea Agatei : ar putea să fie tot atît de bine vocea unui interlocutor din insula Hawai, din Hong Kong. — Bună ziua, eu sînt, spui. — Bună ziua, ți se răspunde. Nu știi ce să spui. Nu-i ușor să vorbești cu Hong Kong-ul.

— Ce-ai făcut ieri ? Cum te simți ? întrebi tu.

— Bine. Am fost la plajă.

Vezi în amintire plaja ei, vă duceați acolo în fiecare an. Duceați de pe malul înalt, pînă jos, pe nisip, lîngă apă, cîte-o cracă ofilită, crau multe crengi rupte de vandali. O înfigeați în nisip, umbra împărțea pătura în două : partea însorită pentru ea, partea de umbră pentru tine : la granița dintre soare și umbră se întîlneau umerii voștri, brațele, șoldurile. Ascultai glasul ei și zîmbeai somnoros, căci era nostimă cînd povestea ; o sărutare mică, furată într-un moment de neatenție al celorlalți de pe plajă. — Să-ți citesc ? Să-ți povestesc ? Să tac ? te întreba Agata, foindu-se incontinuu ; amuzat și fericit, o provocai. — Ce vrei. Ce dorești. — Aș vrea să fie bine ! se înfuria Agata, tu rideai cu ochii închiși, oricum sub pleoape era ea întreagă, cu tot ce o reprezenta. — Dar tu vrei să dormi, tu pur și simplu dormi ! Și ți-e perfect egal ! — Îhî, mormăiai, ah, cum mai dorm. Numai să fii aici. Să fii. Că dacă n-ai să fii, am să mă trezesc imediat. — Atunci, să-ți cînt, spunea Agata, trecînd încîntător de repede, ca de obicei, de la supărare la zîmbet, de la un lucru, la cu totul altul. Uite, pescărușul a prins ceva în apă. Oh, Boris e atît de bine, că sau am să plîng, sau am să cînt.

— Te sărut pe coastă, spuneai și-ți plimbai degetele pe pielea ei brună. Cîntă, adăugai, totul este vis. Pescărușii țipau, zgomotul puținilor oameni, îndepărtat și lipsit de importanță, forma un fond sonor. Agata fredonează o melodie după alta, stă cu mîinile împletite pe genunchii strînși, dacă întredeschizi pleoapele pătrunde în ochii tăi imaginea spatelui ei gol, negru și viguros, cu adîncitura prelungă dintre omoplați, mușchii bombați de ambele părți, tăiați de materialul elastic al costumului,

vîntul îi flutură deasupra cefei băsmăluța verde cu picățele albe. Totul este vis.

— Singură ? întrebi și te cuprinde rușinea. De fapt nici nu voiai să întrebi asta.

— Singură.

A ezitat ? A mințit ? Ți s-a părut. Nu-i vezi fața, nu-i mai știi fața ; fața n-o poți ține minte : nasul e așa, părul așa, buzele, ochii. Dar asta nu-i fața, ci doar părțile ei componente. Cum e fața ei ? Ce spune, acum ? De ce doare șovăiala, poticnirea vocii ei ? Trebuie s-o crezi, trebuie s-o crezi, există. Ea e certitudinea. Și doar tu ai părăsit-o și știi asta. Tu ai părăsit-o. Dac-ai părăsit-o, n-o poți crede. N-ai dreptul s-o crezi că nu se simte părăsită. În cazul acesta.

— Scrii ? derutat, pui în întrebarea asta toată panica și speranța ta. O Agată este a ta, în dragoste, alta în scris. Atîta timp cît scrie, dacă scrie, nu se simte total părăsită. Ți-a spus adesea lucrul acesta și-l știai și singur.

Agata aude nota asta din vocea ta, înțelege.

— Nu te necăji, spune ea și simți o clipă mîngîierea tandră a glasului ei, care te înfioară ca o scînteie. Poate că acum vezi chiar mai bine fața ei. Clientul s-a dezbrăcat, mantaua de plastic a scîrțîit agățată în cuier. — Imediat, îi spui și primești de la el o înclinare amabilă a capului.

— Dar scrii ?

— Ai pe cineva în birou, nu-i așa ?

— Da.

— Telefon interurban, țipă telefonista. Întrerupeți, vă rog.

— Am să te sun, spui cu ușurare și cu o senzație de durere.

— Plec imediat, spune vocea Agatei.

— Nu te mai întorci ?

— Întrerupeți, vă rog.

— Pe la patru.

— Am să te sun.

Dar pe la patru, în biroul tău e Teresa. A luat bilete la cinema, e un film foarte bun, spune ea. Nu mai suni.

O SIMȚI TOT TIMPUL CUM PAșește alături de tine, stă lîngă tine, citește împreună cu tine, la radio răsună melodia pe care ea o fredona, în ultima vreme. Teresa, și nu ea, e a treia. Teresa te încurcă : — Îți place cîntecul ăsta ? E atît de banal, se mira ea, văzîndu-te că faci radio-ul mai tare. Cîntecul e banal, tu și Agata știați perfect asta, dar Agata avea tot dreptul să-l cînte, avea dreptul să-i placă ; imita nostim vocea naivă a cîntăreței, compunea alte cuvinte, interpreta dramatic tristețea sentimentală a textului. Fiecare nouă melodie care apărea în Polonia sau venea adusă din străinătate, familiarizată prin vocea Agatei, rămînea ca un semnal glumeț între voi doi.

— Nu, nu-mi place, îi răspunzi Teresei. Ascult și eu așa, fără să mă gîndesc.

Uneori, în mijlocul unei discuții serioase, Agata începe să cînte cîte-un fragment de cîntec : „Fumează, fumează, mie nu-mi strică funul" — cîntă cînd te vede cum cauți țigările. Sau stînd lîngă tine, în fața vreunei vitrine, cu pantofi cu toc cui opriți parcă din mișcare, fredonează rugător : „Cumpără-mi pantofiorii ăștia, cumpără-mi-i, cumpără". Trecătorii se uită la voi, rideți nepăsători ; aproape te-ai obișnuit să nu-ți mai pese că oricînd și oriunde atrage atenția asupra ei.

Citești ziarul, faci ceai pentru Teresa și pentru tine ; pe-al tău îl aduci într-o cană, Teresa rîde de-acest capriciu al tău. Cana e complet albă, n-are flori roșii ca cea de la Agata, sau cerculețe albe pe fond albastru, cum are cana ei de la mine. Totuși, îți lipești buzele de cana banală a lui Pawel sau Gawel, aburul umed te orbește.

În camera Agatei, deasupra studioului vostru, e un dulăpior pe care, alături de radio, e o cană mare cu flori roșii. Înainte ca Agata să vină la tine, goală, netedă, încă rece, înainte de a o cuprinde în brațe, toarnă în cana aceea un ceai cu reflexe roșietice ; așează țigările, scrumiera, pe urmă nu se mai scoală după nimic ; pînă cînd nu te ridici tu, ca să părăsești casa.

— Ce citești, ce-i asta ? întreabă Teresa. Aproape toate discuțiile voastre arată așa : întrebarea ei, răspunsul tău. Dar ea își face, calmă, unghiile ; rabinul acela știa ce spune, poruncind omului să scoată capra din casă. Înainte se temea să te întrebe ceva, ori tu nu-i răspundeai. Armistițiul ajunsese la o stare de destindere totală.

— *Căprioara*, răspunzi amabil, de o autoare maghiară.

— Magda Szabo ? citește Teresa pe copertă, pronunțînd sz ca s și punînd accentul, pentru orice eventualitate, ca să sune străin, pe ultima silabă.

— Sabo, o corectezi cu ușoară nervozitate.

— Ah, de unde să știu o limbă ca asta...

Pe tine te învăluie din nou amintirile. O vezi pe Agata aplecată asupra cărții ăștia, vocea ei melodioasă dînd un sens special celor mai obișnuite fraze. Ți-a citit din *Căprioara* cinci sau șase după-amiezi la rînd, în primăvara trecută ; cînd pleca din brațele tale, obosită și ușoară, întindea mîna după carte.

— Acum ai să asculți.

Căprioara era de fapt un monolog, forma aceasta atît de modernă în literatura contemporană ; un monolog — povestea unei femei îndrăgostite de un bărbat căsătorit. Nu comentați nimic în legătură cu asta. O convenție nescrisă vă făcea să interpretați doar restul, toate aluziile mărunte la aspectele sociale și politice din Ungaria contemporană ; analizați atent și problema psihologică a unii nutrită de o femeie împotriva alteia.

— E bună ? a întrebat Teresa, binevoitoare.

Reținîndu-ți iritarea și pofta de ceartă care creștea în tine, te-ai ridicat.

— Aș vrea să ies la plimbare.

— Dar plouă.

— Mă doare capul. Mă duc să mă plimb.

— Bine, spune Teresa neîncrezătoare. Dar parcă aveai ceva de făcut la ușa de la bucătărie. Tot nu se închide. Cînd ai s-o repari ?

E și asta o ieșire, oricum, e ceva. Poți să bați, să-ți înăbuși sentimentele, poți să ucizi o mulțime de gînduri cu ciocanul, cu cuiele, cu cleștele. Următoarele două după-amiezi cureți aragazul, repari sertarele de la dulapuri, care nu merg bine. Într-o seară, te rogi să poți rezista ;

abil, nu rostești cuvîntul, dar rugăciunea ta e ca să rezişti pentru Agata, în numele Agatei ; cel căruia te rogi, ştie ; eşti conştient de asta, îţi tragi pătura peste cap, te simţi pierdut. Teresa ţi s-a adresat într-un moment nepotrivit ; pentru prima dată, după cîţiva ani, ridici tonul la ea. Pentru prima dată de cîţiva ani încoace, soţia ta, cu pete roşii în obraji, plînge din cauza ta : n-a greşit cu nimic. Te scoli din pat, eviţi privirea ei mirată, întristată ; te temi de ce-ar putea citi în ochii tăi. Te duci la bucătărie, aprinzi gazul, fierbi un ceai pe care n-ai chef să-l bei.

Într-o seară stăteai la cinema, lîngă Teresa şi pe lîngă umărul tău — stăteaţi lîngă trecerea din mijloc — a păşit Agata. Teresa îţi spunea ceva, ţi-a întins o bucată de ciocolată, ia, Boris, ia ! — spune ea şi-ţi atinge mîna. Te întorci în tăcere dintr-o lume îndepărtată, pe scaunul de lîngă tine stă soţia ta, lîngă faţa ta o vezi pe a ei, încleştarea maxilarelor trece. Cîntă Gloria Lasso, Gloria Lasso ; Agata are acasă discul cu melodia asta, de multe ori ai revenit din adîncul extazului iubirii drept în vocea asta scînteietoare. Agata nu vă vede, e singură ; cu două rînduri în faţa voastră, pe aceeaşi linie cu scaunul Teresei e capul ei negru, ceafa bronzată ; e singură. Vezi bine cît e de singură. De o parte stă o femeie cu pălărie albă de pai, de partea cealaltă un bărbat lat în umeri ; vezi profilul lui, bronzat şi victorios, profil de dandy, a reperat-o pe Agata ; braţul lui în haină maron se apropie uşor de braţul ei gol ; te trec fiori de silă. Cîntă Gloria Lasso, acum ai putea să plîngi ca un puşti care a avut un bilet valabil la toate meciurile din oraş, dar l-a pierdut.

— Ţi-e frig ? te întreabă mirată soţia ta. Te uiţi la ceafa aceea, la adîncitura emoţionantă de sub cocul ridicat în sus, de sub clamă a scăpat o şuviţă ; înduioşarea ţi se ridică precum un nod în gît şi Agata întoarce capul în spate, întoarce capul, floarea neagră, înaltă a cocului, întoarce capul în spate, te zăreşte.

O secundă, două secunde, faţa i-a rămas împietrită, ochii sclipitori, prin piele sîngele circulă mai repede. Cu efort, faci un gest de salut şi Agata se trezeşte singură cu două rînduri mai departe ; probabil că a văzut-o şi pe Teresa, căci înclină capul în semn de salut, cu un zîmbet de mască. Apoi faţa ei dispare, floarea neagră a cocului

se ridică iarăşi în sus. — Simpatia ta de demult, spune Teresa cu cochetărie ; se simte, cu siguranţă, o soţie cu experienţă, care a obţinut victoria asupra unei femei periculoase, prin răbdare. — Ce bronzată e, adăugă cu mărinimoasă. Dar eu nu m-aş duce singură la cinema. Niciodată.

Nu vezi filmul. Cînd se reaprind luminile, scaunul din dreptul Teresei, cu două rînduri mai în faţă, e gol. Deşi pătrunsă de seninătatea învingătorului, soţia ta n-a uitat ; nici bărbaţii, nici femeile nu uită de prezenţa Agatei. Teresa observă că „doamna Agata nu mai e".

— Şi doar filmul a fost grozav, nu ? întreabă ea. Spui „da" şi adaugi :

— Te duci cu taxiul acasă.

— Cum ? De ce ? Dar tu ?

— Mă întorc peste o oră, două. Am o treabă, mi-am amintit în timpul filmului. Aici, aproape, locuieşte Teodor, ştii acela de la serviciu. Mîine avem ceva de rezolvat cu directorul. Mi-am adus aminte... Taxi ! strigi după un taxi, Teresa e supărată. Nu-ţi pasă, dintr-o dată, din nou, nu-ţi mai pasă de nimic.

— Unde stă, Teodor ăsta ? te mai interoghează Teresa, scoţînd capul pe fereastra taxiului. — Numai să nu vii tîrziu. Eşti atît de obosit şi din nou ai să te culci după miezul nopţii. Unde stă ?

— Pe strada Jasna.

— N-are telefon ?

— Termină o dată, Teresa, spui încet. Este ora nouă, un amurg minunat de iulie. Chiar şi în centrul oraşului mirosse a tei ; mirosul vine dinspre parcul din faţa Palatului. Luminiţele ţigărilor clipesc de partea cealaltă a străzii, în dreptul băncilor.

— Da' ce, nu poţi şi mîine ? spune Teresa, bărbia îi tremură. Voiam să merg la plimbare. E o seară atît de minunată.

Şi te supui : tremurul bărbiei, prevestirea isteriei, a scenelor, fring în tine dorinţa de nesupunere, dorinţa disperată de a o mîngîia pe Agata, o oră, un sfert de oră cu Agata. Te urci în taxi plin de dispreţ pentru tine, nespus de obosit, bătrîn, cum nu mai fuseseşi de ani.

— Te rog mult să mă scuzi, spune Teresa cu recunoștință, asta fiindcă m-ai luat pe neașteptate, explică ea, simțind o întîrziată rușine. — Dacă ții într-adevăr...

— Nu vreau nimic, răspunzi. Lasă. Bine.

Soția ta întreabă cu timiditate :

— Și realmente nu vrei să te plimbi ?

Strîngi din dinți, pe limbă ai gust de fiere.

— Probabil că te doare capul, bănuiește soția. Cum ajungem acasă, îți dau o pastilă.

58

A DOUA ZI DIRECTORUL TE TRIMITE la o ședință, în oraș, la o comisie. Pentru prima dată refuzi. — Sînt bolnav, mă simt rău. Cu toate că nu mai ești tînăr, stai în picioare în fața lui, cu fața cenușie, ochii încercănați, directorul te sfătuiește prietenește să pleci sîmbătă în *weekend*.

— Poate că ai vreun necaz ? Inima ? Ce să-i faci, o să trebuiască să se ducă domnul Teodor.

Dai două telefoane : primul, Teresei.

— Am ședință astăzi, după-amiază, da, în Palat, nu, nu știu la cît mă întorc, cred că tîrziu. Nu, nu mă aștepta cu cina, o rogi apăsat, blînd. Ce să-i faci, în tot timpul ăsta de trei săptămîni m-au tot lăsat în pace. Nu, trebuie să mă duc. La revedere.

Al doilea telefon e mai scurt. De partea cealaltă a firului se aude numai răsuflarea, rusuflare și tăcere.

— Vin astăzi, imediat, direct de la birou, vin, spui și simți cum ți se înfige un ac, dureros de dulce, sub coaste, adînc. Auzi numai răsuflarea ei. Spui :

— Iubito.

Și fără să știi de ce, spui :

— Iartă-mă.

Prin ușa deschisă, se ivește un client.

— Poftiți, spui și pui jos receptorul.

Cheia, ca întotdeauna, se afla la ușă, sub ștergătorul de paie ; stătea în picioare, nemișcată și tăcută în mijlocul

camerei. Ai întîlnit privirea ei mută și neagră, te-ai repezit la ea, gîfîind, dar un bărbat nu plînge și a fost doar întîlnirea a două tăceri, a două frunți sprijinite una de alta, a mîinilor care rătăceau de-a lungul pleoapelor și buzelor. Nu era aproape nimic de spus, numai cînd ai desfăcut mărgelele albe de la gîtul ei, a șoptit ceva, te-a rugat : — Nu încă.

Trebuia mai întîi s-o regăsești prin cele trei săptămîni care trecuseră să o aduci înapoi de unde ajunsese, împinsă de tine ; nu era ușor să faci asta, de vreme ce ți s-au interzis mărturisirile, cuvintele, declarațiile, dacă toate erau „*nur für*", cei care se regăsesc pentru a rămîne împreună și nu pentru a se despărți din nou.

Slavă Domnului că există iubirea, mai puternică decît lupta cu tăcerea, cu lacrima singuratică prea tîrziu prinsă în plasa genelor, cu suspinul spasmodic, ca la copii, de care i se cutremură tot trupul. Vine clipa cînd vă puteți primi unul pe altul, așa cum sînteți, triumfă bucuria de a trăi.

— Asta nu mi-o poate răpi nimeni, spune ea și desface cureaua de la ceasul tău, apoi de la al ei. Nu vă mai desparte nimic, în afară de cerculețul de pe degetul tău inelar.

— Vino, spune Agata, vino. Totul e vis.

Pe urmă devin posibile unele priviri înapoi.

— Am văzut pe plajă un batic verde cu picățele albe.

— Mai ții minte stejarul mic, acolo unde stăteam uneori anul trecut ? În pădurea „noastră" ? A crescut, știi ? Îmi ajunge pînă aici, la piept.

Sărutări la înălțimea stejarului, rîsete. Agata rîde și plînge.

— Pe-un cîine l-a călcat mașina. Era de pe aici, din apropiere, îl știam.

— Nu plînge.

— Vreau s-o văd pe Wolga.

Întunericul învăluie fețele voastre, totul. Întunericul e dușmănos, poți să nu vorbești despre asta, chiar nu trebuie să vorbești, dar e ca un dușman, scurgerea palpabilă a timpului ireversibil, irecuperabil. Mai sînteți încă împreună, dar în curînd întunericul va cădea între voi ca o sabie. Vorbește Agata, vorbește cu vocea întretăiată,

aruncă scînteia țigării drept pe podea, spune că chiar și cei doi din legendă, despărțiți de sabie, puteau să se atingă, puteau să se vadă pe deasupra sabiei.

— Numai noi nu.

Vă căutați dramatic, violent, în cele două tic-tacuri de pe masă, chiar deasupra capetelor. — Ce faci din mine — țipi în urechea ei — ce-ai făcut din mine!

Ai vrea să o distrugi, să o ștergi de pe fața pămîntului, să o zdrobești, să o strivești. Îi simți dinții mărunți pe pieptul tău, degetele-i puternice înfipte în păr. Dar nici în felul acesta nu puteți învinge întunericul. E suficient să deschideți ochii, ca să-l vedeți cum vă pîndește.

— E zece, spune Agata cu fața în pernă. Îți vîrî mîna sub fața ei, cauți genele; fața se lasă mîngîiată de palma ta, genele sînt uscate, vii. Simți o ușurare. Pe urmă te gîndești: nu, nu-i bine, e rău, și începi să te temi.

— Aș prefera să plîngi, o rogi; știi și tu, ca și ea, că ceea ce spui nu-i un nonsens. Lîngă tine Agata plînge ușor, repede, plînge pur și simplu, de emoție, de o supărare bruscă, de o mare bucurie; întotdeauna te uimește și te încîntă apropierea dintre plînsul ei și rîs. Trece de la plîns la rîs, la fel cum sare de la o temă la alta, în asta o recunoști complet, o știi cu totul deschisă în fața ta. O cunoști, după aceste manifestări, cînd e tristă și cînd e fericită.

— Aș fi preferat să plîngi, o rogi; văzuseși de cîteva ori mașca pe care o îmbracă pe față, care nu exprimă nimic în afară de retragerea în adînc, însingurarea. Nu o poți urma, ușa e închisă și e zece.

— Poate am să plec, poate am să plec de-acum din Varșovia, spune Agata. Vom fi mai apropiați, cînd vom fi realmente departe unul de altul.

Se așează pe pat, se agață de mîinile tale. Stă așa, cu bărbia sprijinită pe genunchi, îi săruți picioarele. — Cum, unde să pleci! Nu pleca! Nu pleca nicăieri! Unde să pleci? strigi, știind că n-are unde să se ducă. — M-aș duce la Wolga, spune Agata și tot mai plînge. — N-ai să te duci singură acolo!

Rostești astea și te oprești, cu o picătură de transpirație între sprîncene. Pleci capul și Agata nu te întreabă cum să facă să nu fie singură, îți ia capul între palme.

— Poate e-am să te pot vedea din nou. Peste cîteva zile.

— Iubitule, dar peste zece zile pleci și tu.

— Vrei să mă lași? spui tu.

De la tine la ea e mai aproape decît de la ea la tine. Chiar cînd n-o vezi, poți ajunge la ea. Fiecare stradă duce la casa ei, la casa voastră; și fiecare minciună de-a ta. Ridici receptorul și ea e acolo. Vii și cheia e la ușă.

De la ea la tine nu există drum, nu există trecere, pod sau stradă. „Nu-i nici o trecere de la mine la tine, înțelegi?" se gîndește Agata în timp ce-ți ține capul între palme, „mai ții o clipă capul tău în mîini, mai ești încă aici, deci exiști în general. Cînd ai să pleci, e ca și cum ai înceta să mai exiști. Nu-i nici o posibilitate să ajungi la tine. Mă lași singură, așa cum mă știi, în camera pe care-o știi, pe studioul pe care m-ai iubit. Aici sînt cărțile mele, radioul, cocoșul de lut pe care l-am primit de la tine. Pleci și te gîndești: cocoșul de lut, cărțile, acum poate citește, acum se duce la plimbare, acum doarme. Sau poate plînge, poate zîmbește. Ai dreptate, toate astea la un loc sînt eu și așa sînt, chiar dacă tu crezi că citesc și eu nu citesc. Pentru tine e aproape ca și cum ai fi aici".

Dar ea nu poate ajunge la tine. Nimic n-o poate apropia de soțul soției tale, de tatăl copiilor tăi, de fiul mamei tale; omul care a scos cheia din buzunar pentru a intra într-o lume inaccesibilă ei, e un om care a murit puțin. Viața ta: o construcție din care nu lipsește nici un element, nimic nu poate fi adăugat și nici îndepărtat. Oricum ai trăi în casa ta, în orice relații ai fi cu ai tăi, pentru Agata nu existai, erai un nimeni, o formă nedefinită pe un teritoriu aflat sub secret militar. *Copyricht by*. Oare nu te-ai gîndit niciodată la asta? Ea nu putea face nimic, pentru a te apropia. Telefonul tău era mut pentru ea, cărțile pe care ea ți le dăruise, se aflau în locuri neștiute. Cînd ieșeai din casa ei, parcă piereai în neant.

Ea știe asta; ține între palme capul tău și spune:

— Nu, n-am să te las. Nu te las. Dar scrie-mi, da? Scrie-mi.

Însă ea știe să scrie, reușește să se exprime, îi place, îie nu. Numai că ea n-are voie să-ți scrie. Și abia acum

plînge, plînge din cauza aceasta măruntă, secundară, aproape banală : — Că eu nu pot să-ți scriu, plînge ea cu suspine.

— Ah, spui încîntat ; acum da, acum o poți liniști. Poți să-mi scrii, fetiță mică, micuța mea, scrie. În toate zilele astea, scrie și pe urmă — ascultă ! — cînd am să mă întorc, am să citesc totul. Iar cînd plec în concediu, am să-ți scriu. Doar îți scriu întotdeauna cînd plec, știi asta.

— Eh, scrisorile tale ! rîde Agata și-și șterge lacrimile cu pumnul. Telegramele alea ale tale.

Ea singură îți leagă cravata, îți dă ceasul.

— Cînd m-am trezit astăzi, stătea deasupra mea un păianjen așaaa de mare, cu labe păroase.

— Săracuța de tine ! Și ce-ai făcut ?

— L-am rugat să plece.

— Și a plecat ?

— Am plecat eu.

Ușa e de-acum deschisă spre prăpastia neagră a scărilor. — Fii atent, spune Agata, nu-i lumină. — Fata mea, spui, o săruți ultima oară. Agata pufăie ca o pisică : Mă înțepi cu barba !

Cobori atent, casa doarme ; numai vecina Agatei, de la mezanin, crapă ușa, o dungă violentă de lumină taie treptele. Auzi cum chicotește Agata de sus, de vecina asta, care te prinde în mod tradițional, de cîte ori ieși de la „fetița" din apartamentul unsprezece.

— Bună seara, doamnă, spui amabil, ușa se închide ofensată.

Mai cobori cîteva trepte și te oprești, ascultînd : de sus vine o cascadă de pași, părul Agatei, ciufulit, nevăzut îți atinge fața.

— Ce laci, pisică sălbatică ! Fugi imediat, te vede cața aia, așa, dezbrăcată ! mormăi cu fața înfundată în răsuflarea caldă a părului ei.

— Dar mă iubești ? Cum mă iubești, spune ! șoptește Agata rizînd. De cîte ori e bine dispusă, de cîte ori e senină, cînd totul e bine, te întreabă așa, iar tu te înfurii, așa e convenția, așa e jocul. Iei jocul cu tine ca pe o ancoră, garanție că nu trebuie să te temi pentru ea. Accepți jocul, respingi convenția. Copleșit de dragoste, cauți mîna ei, o duci la buze.

— Așa cum pot, răspunzi. Și vă despărțiți, scările cresc între voi, în sus și în jos, zgomotul pașilor se stinge.

„Cum poate", se gîndea Agata, intrînd în casă, în timp ce tu plecînd, mori. Da, cum poate — și-și ascunde fața în mîini.

59

ACEEA A FOST SINGURA VOASTRĂ întîlnire toată vara. În ultima zi, înainte de a pleca de la Zegiestow, unde petrecusem concediul cu Jozef, am primit de la Agata o scrisoare scurtă. O am, desigur, păstrez totul de la ea, cu grijă. Vorbește aproape numai despre mine și despre localitatea în care ne aflăm și unde fusese și ea cîndva : „Vă duceți des la Tigaie ?" (e vorba de un loc, pe malul Popradului, o platformă stîncoasă, pe care-i soare toată ziua. Îmi închipui că acolo o puteai găsi pe Agata, la orice oră, cînd a fost în vacanță la Zegiestow. E ca un solar sălbatic, numit neoficial Tigaia). Dar noi nu ne duceam, ne petreceam timpul stînd în șezlonguri, în cel mai urît loc posibil, printre straturile banale de flori din curtea casei de odihnă : eram cu directorul lui Jozef și cu adjunctul lui ; unul era astmatic, iar celălalt prea gras ca să poată suporta plaja de pe malul Popradului și plimbările prin munți și văgăuni ; erau adepți ai bridgeului și flirturilor în șezlong, cu doamnele bolnave de ficat ori de rinichi. Nu sufeream nici de ficat, nici de rinichi, dar fusesem nevoită de multă vreme să devin jucătoare de bridge, ca soție a lui Jozef ce mă aflam. Seara, ne duceam la cafenea. „De ce nu vă mai îngrășați puțin, doamnă, n-are omu nici de unde ciupi" îmi reproșa directorul și toți, inclusiv Jozef, primeau asta cu o voioșie de oameni în concediu. Dar directorul își închina tot timpul doamnei Beata, pe care avea de unde s-o ciupească, iar rolul meu se limita la a răspunde conștiincios la licitația de la bridge. Continuam să joc mult prea slab, față de pretențiile lui Jozef și eram

ținta privirilor lui alburii, pe care mi le arunca ori de cîte ori nu mă comportam pe gustul lui ; în asemenea clipe, Jozef semăna cu un cap de statuie de piatră, căreia nu i s-au dăltuit pupilele și irisurile. Cînd mă învăluia cu privirea asta albă, mă cuprindea o neliniște nedefinită și dacă eram la bridge, jucam și mai prost ; în viața de toate zilele, îmi pierd șirul cînd văd pupilele astea care se retrag pînă la colțul ochilor, acolo unde se întîlnesc pleoapele.

În vara aceea jucam prost, pierdeam șirul mai des decît de obicei și mi-era dor de Marek, pe care-l lăsasem la familia mea ; o dată, cînd m-a prins Jozef plîngînd și înlăcrimată, mi-a spus că nu suportă sentimentalismul.

„*Nu ți-e dor de Marek?* întreba Agata, în scrisoare. *Am fost la Podkowa, nici nu-ți închipui cît e de scump acum «la țară», cum îl interesează tot ce trăiește și mișcă, cum chiuie. M-a întrebat din ce sînt făcute găinile, din ce e soarele și din ce sînt eu însămi. E grozav de bronzat. L-am întrebat unde-i mama lui și mi-a spus: «Vine imediat». Cu răspunsul apropo de tăticul lui, ne-a amuzat pe toți: tata numără. Întoarce-te repede, că n-ai să mai poți ajunge din urmă dezvoltarea fiului tău.*"

Mai scria : „*B. a reușit o dată să vină la mine, îți vine să crezi? Ție poate da, dar eu pur și simplu nu puteam crede, nici măcar atunci cînd îl atingeam cu mîna. Au plecat*".

M-am mirat că nu-mi dă adresa, unde pleacă ca în concediu, — doar știe că n-o mai găsim la Varșovia, i-am spus lui Jozef. Spusesem „n-o" adică „noi" și asta era, natural, o greșeală ; Jozef a început să bată darabana pe masă. Comisesem de mai multe ori greșeala asta, în special după discuția aceea, de acasă de la noi, de cînd eu mă simțeam atît de strîns legată de ea și nu înțelegeam că ceea ce se petrecuse nu declanșase nimic asemănător între ei. Crezusem, după discuția aceea, că mai departe va fi cum scrie la carte : „și de atunci au rămas prieteni". Dar în viață era altfel și de atunci ei nu mai suportau nici să se vadă.

— După o asemenea discuție, după ceva atît de... dezgustător, a spus Agata cu greu, atît de prostesc și de

dezgustător, trebuie să cobori din tren și să nu te mai întîlnești niciodată cu omul respectiv.

Atunci, cînd Jozef și-a luat pardesiul și pălăria și a ieșit fără un cuvînt, am rugat-o să rămînă cu mine. — Nu vreau să fiu singură cînd s-o întoarce, nu vreau să discut cu el. Aș fi vrut să rămînă cu mine, peste noapte.

— E soțul tău, Sabina. Nimeni nu poate să facă ordine în treburile voastre. Trebuie să fii tare.

— Nu încă, încă nu pot, o imploram eu. Rămîi.

Nici măcar nu mă asculta. Era ca și cum dintr-o dată s-ar fi aflat departe, cu toate că mi-a făcut o cafea, mi-a acoperit picioarele cu o pătură, ca să nu mai tremur. Stînd în fața geamului negru de întunericul toamnei de afară, și-a pus căciula de blană. Auzind că eu continui să mă lamentez, s-a întors ; încadrată ca la eschimoși, în puf alb, fața ei avea trăsăturile contractate de parc-ar fi stat în ger. În mod deosebit m-a izbit culoarea albă a nasului, care contrasta cu linia neagră a sprîncenelor. A spus aspru :

— Singurul lucru de făcut. Sabina : trebuie să începeți să vă iubiți.

Și spunînd astea, a plecat. Iar eu am rămas cu impresia că e mult prea obosită de mine și de problemele mele. Și că încă în seara aceea, cînd m-a așezat în fotoliu și m-a învelit cu pătura, cînd s-a ocupat răbdătoare de mine, era aproape de un sentiment de dispreț față de mine. Că de aceea a fugit.

Destul de repede am observat că nici Jozef n-a început s-o simpatizeze ; în noaptea aceea, cînd s-a întors și în următoarele cîteva zile nici n-am rostit numele ei în casă. După aceea, Agata avea și mai mult grijă să nu-l găsească acasă cînd venea, iar el nu întreba niciodată de ea. Eu însă îi eram credincioasă și mă îngrijeam s-o văd des. De atunci, Jozef a încetat cu desăvîrșire să se amestece în treaba asta, cu toate că înainte mă critica neîncetat pentru o asemenea prietenie. Poate că asta mă făcea să spun uneori : azi vine Agata la noi, sau, ca atunci după ce-am primit scrisoarea la Zegiestow : n-o mai găsim. Jozef se stăpînea, dar simțeam că acel „noi", prin care-l legam de Agata, era o lipsă de tact : era ca și cum ai vorbi de funie în casa spînzuratului.

60

DE CE NU-MI DĂDUSE ADRESA LA care să-i pot scrie pînă în septembrie, am aflat abia la sfîrșitul lui august. Ieșisem, într-o zi în oraș după cumpărături, mă oprisem pe strada Chmielna în fața unei vitrine cu pantofi cu tocul cui și în geam s-a reflectat brusc, alături de fața mea, o față atît de asemănătoare cu a Agatei, încît m-am întors. Era ea în persoană, cu mina unui datornic ce-și întîlnește creditorul pe neașteptate și-ar vrea să-l salute și să treacă mai departe fără o vorbă. Simțeam că e furioasă pentru întîlnirea asta.

— Ești nebună ? am țipat. Ce faci acum în Varșovia ?

Rîse, îi trecuse rigiditatea de moment.

—Speram că n-o să te întîlnesc. Tu umbli atît de rar prin oraș...

Nu m-am lăsat antrenată de tonul ei glumeț.

— De ce arăți prost ? Ce-nseamnă iarăși ceareănele astea ?

Arboră o mină întristată.

— Eh, Sabina, ce greu e să-i faci pe vechii cunoscuți să fie încîntați de cum arăți ! Necunoscuții întorc capul după mine, iar tu nu vezi nimic deosebit. Nu-s frumos bronzată ?

— Bronzată ! Ca și cum tu ai fi avut nevoie de concediu pentru asta ! Ce să admir, că ai două picioare și două mîini ? Dar ești înfiorător de slăbită. Nedormită. Ești bolnavă ? Ce-ai făcut ? Unde-ai fost ?

— Să nu stăm aici, Sabina. Hai la Alhambra.

Chiar și la Alhambra puteai să găsești locuri într-o asemenea zi de caniculă, de august. Mai întîi, Agata mi s-a plîns de asta, pe urmă a făcut cîteva observații răutăcicase la adresa consumatorilor de migdale sărate din local, mi-a povestit cum, cu cîteva minute mai înainte, la colțul străzii Chmielna, venind de pe Bracka și cotind prea brusc, s-a izbit față în față cu un bătrînel cam ca cel care stătea la o masă din firida de lîngă geam.

— M-am îngrozit : craniul roz-argintiu, spatele firav, l-am împins așa de tare că s-a îndoit de mijloc, bastonul i-a căzut din mînă. I l-am ridicat, l-am apucat de braț,

l-am îndreptat în poziție verticală, cîteva fire albe îi ieșeau țepoase din sprîncene, ca mustățile unui motan, fața mică, vălurită, ca un ghemotoc mototolit de hîrtie roz. Îmi venea să plîng, i-am șoptit în urechea năpădită de păr aspru : — Vă rog să mă scuzați, vă rog mult să mă scuzați, îmi pare nespus de rău. Iar el, mă uit, deschide linia buzelor. De sub linie, de ambele părți, doi dinți ca două bucățele de zahăr, în mijloc, între ele se zbate o limbă mică și iată că moșul, gîfîind încă, scîrțiie cu o scînteie în ochi : — Ah, bombonico ! Frumușico ! Floricico !

Natural, m-a amuzat, chicotind, l-am cercetat cu privirea pe bătrînul de lîngă fereastră ; a ridicat o pleoapă subțire, s-a uitat absent și a ațipit la loc.

— Nu-i ăsta, spuse Agata.

Îți povestesc asta, căci e caracteristic pentru ea ; putea să mă facă să fiu sigură că e într-o dispoziție excelentă. Putea păcăli pe oricine, în orice clipă, dacă voia. După ce-am terminat de rîs, am revenit la întrebările mele, dar nu mai eram atît de neliniștită de felul cum arăta. Mi-a spus că a fost la Gdynia. — Am fost la Wolga, a adăugat, iar eu n-am mai insistat, puteam să-mi închipui de ce s-a dus acolo, cum a îmbrățișat-o pe Wolga, cum a lătrat-o cîinele, bucuros, lîngă zidul cimitirului, unde a stat, lîngă mormîntul mamei.

— Dar trebuia doar să pleci la Lacurile Mazuriene. Totul era aranjat, cu colegii tăi de la Radio. Nici ei n-au mai plecat ?

Ba da, ceilalți au plecat, dar ea s-a răzgîndit brusc. Prea mulți oameni... I s-a făcut dor de Wolga. Voia să scrie — apelase în cele din urmă la argumentul suprem, care acționase întotdeauna cel mai bine asupra mea. Dar nu și acum.

— Din cîte ai scris pînă acum, în toți anii ăștia, ar trebui să ți se alcătuiască o serie specială, în colecția „Biblioteca Națională".

— Dar eu distrug incontinuu tot ce scriu, a spus.

Am țipat.

— Ce să fac, Sabina. Știu prea puțin. Uneori, am impresia că știu... și apoi îmi dau seama că nu așa trebuia. Deci — distrug. Și scriu din nou. Stai, nu te înfuria, mai

degrabă admiră-mă, adăugă ea rîzînd. Cred că de aici rezultă clar că sînt tot mai înțeleaptă, nu ?

N-am găsit printre hîrtiile ei aproape nimic din ce spunea c-a scris. În jurnal pomenea totuși, destul de des, ba că a ars nu știu ce, ba că a început ceva nou, critica ce era gata, dispera din cauza propriei incapacități, se entuziasma de ceea ce urma să se apuce să scrie. Nu știu la ce se referea. Acolo, la Alhambra, am întrebat-o ce scrie, dar ea, dînd din mîini, protestînd, m-a repudiat zeflemitor : — Nu știi că *hobby*-ul meu este dragostea ? Despre ce-aș putea scrie ?

Niciodată nu voia să discute cu nimeni despre scrisul ei.

— Și ? Ai stat la Gdynia și ai scris ?

— N-am scris nimic, spuse ea brusc, violent. Nici o vorbă. Am lucrat.

La început, n-am înțeles ; atunci, fără să mă privească în ochi, mi-a explicat că a stat numai o săptămînă la Gdynia. Restul a stat în Varșovia ; s-a dus la serviciu imediat ce s-a întors de la Gdynia.

Din nou am văzut fața ei slabă, oboseala care răzbătea de sub bronz ; zîmbetul ei era un paravan, după care se ascundea un om bolnav. Am întrebat-o ce s-a întîmplat. Și de ce s-a ferit de mine. I-am mai spus că n-are pic de milă față de ea însăși.

— Dac-ai fi știut că nu plec nicăieri, ai fi purtat cu mine zeci de asemenea discuții, ca cea de azi.

Am întrebat-o dacă tu știai. Nu, nu știai, credeai că pleacă la Lacurile Mazuriene, te minți că va pleca cu Lelek și cu cîțiva prieteni de la Radio. Și pe mine mă minți la fel. — Dar nu plănuisem nici o plecare. Voiam să lucrez. Aveam nevoie de rigorile serviciului, de orele de muncă, termene și așa mai departe.

Lucruri nemaipomenite : Agata are nevoie de rigorile serviciului ! Am aprins o țigară. Nu-mi venea să cred că erai cu totul străin de planurile ei „de vacanță". Mi-a răspuns că nu v-ați văzut decît o dată ; — Și atunci, cînd a venit... Nu eram hotărîtă, a spus ea și a zîmbit. M-a întrebat dacă-mi imaginez cam cum ai fi reacționat la asemenea planuri. Da, cred că da.

În ultimele zile din iulie, i-ai spus la telefon că proiectele voastre de concediu s-au schimbat : Teresa s-a întîlnit cu niște cunoscuți, care închiriaseră casa unui pescar, de undeva, parcă în Rydzew, o închiriaseră în întregime, împreună cu o altă familie. În această familie se îmbolnăvise cineva, renunțaseră la concediu, „plecăm în locul lor" ai spus, adăugînd vesel că poate o să vă întîlniți pe undeva. — Cu siguranță c-o să veniți și pe la Rydzew, ai spus. — Știi de-acum unde-o să stați de fapt ?

— Nu, a răspuns Agata strîngînd receptorul în mînă. Spune-mi, se... Teresa se simte atît de bine, că... încît nu se mai duce anul acesta la munte ? Doar aveați totul aranjat...

— Am pierdut arvuna, dar și așa casa din Rydzew o să coste mult mai puțin. Am telefonat la Zakopane, să anunțăm ; nu-i nici o problemă, acum, în plin sezon... Teresa... Teresa într-adevăr cred că se simte bine. De altfel, s-a încăpățînat dintr-o dată, a început să-și dorească numai asta, e plictisită de munți. Și cu la fel. Iar băieții au să învețe să înoate.

Erai surescitat, ai adăugat din neatenție :

— Exact acum șaisprezece ani, imaginează-ți, am petrecut concediul la lacuri.

— Șaisprezece ani, a șoptit Agata și și-a amintit că la sfîrșitul lui iunie a fost aniversarea căsătoriei tale ; cea de a șaisprezecea, în anul acela.

— Da, ai spus, dar nu te gîndeai la ce se gîndea ea.

— O să fim foarte aproape, leoaico, ai spus tu. Să-mi scrii imediat : Rydzew, post-restant. La noapte plec.

— Hm. Să nu te înec.

— Poate în iubire. Tu cînd pleci ?

— Mîine, poimîine. Deocamdată mă duc la Wolga.

— Am să-ți scriu îndată ce ajung la Rydzew. Adresa e aceeași ? La doamna aceea la care e Wolga ?

— Da.

— Te sărut, iubito. Te sărut. Te sărut. Ce spui ?

— Nimic. Mă bucur că ești încîntat de concediu. Spune-mi...

— Ce ?

— ...Cînd ai să te-ntorci... cînd o să ne întoarcem...

— Leoaico. Totul va fi ca înainte. Nu-i așa ?

— Da. La revedere.
— O să fim aproape, acolo.
— Ai grijă de tine.
— La revedere.

Ar fi putut pleca oriunde, ar fi putut doar pleca oriunde, spunea ea, căci dacă te duci singur n-ai nevoie de lux, comodități, e de ajuns să fie aer bun, verdeață, apă, — dar nu puteam, înțelegi ? Mai întîi am crezut c-o să plec. M-am dus însă la mormîntul mamei, m-am uitat la casa noastră, în care... Am hoinărit cu Wolga... Știi ce-a îmbătrînit Wolga ! exclamă ea la mijlocul frazei, pe tonul unei observații reportericești ; e un cîine bătrîn și obosit, dragă Sabina. Cînd am luat-o, eram cu mama, arăta ca un ghem de lînă, nici nu știa să latre. Și mînca toți franjurii de la fața de masă ! zîmbi Agata, cu buze tremurînde. Am hoinărit, cum spuneam, puțin, împreună cu ea, dar la plajă trebuia să-i caut umbră, o obosea groaznic soarele. Doamna Ela e foarte bună, a pus pansele albastre pe mormîntul mamei.

Parcă o vedeam stînd la umbra mesteacănului, locul preferat al doamnei Zofia, cu cîinele bătrîn alături. Trei, patru zile, o foaie albă pe genunchi.

— Pe malul mării era o vizibilitate nemaipomenită. Acolo, am înțeles. Într-o bună zi, am fost în stare să înțeleg.

— Ce-ai înțeles ?

— După aceea, imediat, am vrut să mă întorc la Varșovia. Dar mai întîi trebuia să vină scrisoarea, știi...

Deci a mai așteptat, a șasea zi a sosit scrisoarea ta. *„Nu-mi poți scrie nici aici. Nu există poștă, ci doar un poștaș pe bicicletă, nostim, bătrîn, cu mustăți à la Pilsudski ; se oprește în dreptul casei și strigă numele. Înțelegi deci..."*

În nici o vară nu putuse să-ți scrie. La Zakopane vă știau toți, stăteați întotdeauna la aceeași pensiune, scrisorile erau depuse în hol, pe o măsuță lîngă telefon ; era greu să te duci zilnic pînă la poștă și să întrebi. În plus, localnicii vă salutau pe stradă, în cafenele și la poștă de asemenea. — Ar fi fost periculos, a spus Agata, eu am înțeles asta destul de bine. Însă de data asta... Era ca și cum n-ar mai fi avut nici un rost existența mea. Am înțeles asta aproape pînă la capăt. Îmi mai scria că mă caută în toți turiștii care trec pe-acolo.

A tăcut, mi-a aruncat o privire pe sub cearcănele vinete.

— O dată i-am văzut la cinema, știi ? Ți-am spus ? Dac-ar fi să-i mai văd încă o dată... singuri... în doi, prefer să nu mă mai duc niciodată la cinema.

Și adăugă : — Noi doi... noi n-am fost niciodată împreună la cinema.

Cu scrisoarea ta în coșul de plajă, s-a dus în ultima zi pe malul mării, cu Wolga.

— Sub mesteacăn, spuse ea. E o rîpă, un perete nisipos, cu rădăcini care se ițesc în aer. M-am mai dus o dată, ca să înțeleg.

Un individ bronzat, cu o ceafă taurină ieșind dintr-o cămașă înflorată, se aplecă deasupra mesei noastre :

— Sînteți amabilă să-mi dați un foc ? a întrebat, numai zîmbet, înghițind din priviri decolteul Agatei. Ea îi răspunse cu o furie rece :

— Ați trecut pe lîngă trei măsuțe cu fumători !

Dintr-o dată, individul căpătă o expresie de parc-ar fi observat că a ieșit în stradă fără pantaloni : — Sînteți... sînteți foarte nepoliticoasă.

— Ce zici de asta ? am întrebat-o.

— Eh, draga mea, asta-i o bagatelă, spuse ironică, dar închipuiește-ți că n-aș putea trăi fără el. Mai vrei o țigară ?

— Nu.

— Nu-ți vine să crezi, nu-i așa ? Ceva în genul : păr auriu ca soarele. Totu-i paradă. Poezie învechită.

Chelnerița se împiedică de un scaun, o linguriță căzu de pe tavă, răsună strident.

— Asta-i ! spuse Agata. Trebuie să cam mergem, nu ? Stăm aici de vreo oră. Jozef nu-i acasă ?

— Nu, abia diseară... Agata ! Continuă. Spune-mi ceva.

— Da. Tocmai asta am înțeles. Ca să fiu concretă, rosti ea rece, am înțeles că fiecare poate trăi fără orice și-a închipuit că-i e indispensabil. Fără mamă. Fără picioare. Fără portocale. Deci și eu fără el.

Pierdusem firul gîndului ei ; o cotise atît de repede, încît n-o mai ajunsesem din urmă. Avea acum una din

minele ei oficiale, cuprinzîndu-şi cu palma umărul rotund ca un măr. O muscă se aşează pe marginea ceştii de ceramică ; din ţigara Agatei, cu scrumul atîrnînd ca o mică coloană arsă, se ridica între noi o spirală subţire de fum.

— Dar cum ? strigă ea, m-am speriat, mărgica neagră din ochiul membranos închis pe jumătate, ca la găini, al bătrînului de lîngă fereastră, sclipi mustrătoare spre noi.

— Înţelegi ? şopti ea şi întinse mîna după palma mea ; peste masă, îmi strînse tare degetele. Pot să trăiesc. Dar nu pot să scriu. Nu pot să citesc. Nu pot dormi. N-am la ce să mă mai scol. Înţelegi ?

Apoi mă întrebă, obiectiv :

— Atunci, în ce chip am să mă pot eu despărţi de el, dacă va trebui ? Ca să nu mă cramponez de el ? Să nu-l ţin cu forţa ? Cum... cum să trăiesc ?

Întotdeauna spunea că a trăi nu înseamnă a exista ; o priveam fascinată. Era ceva minunat în disperarea asta ; era ceva minunat, căci nu-mi apărea nici jalnică, nici amărîtă. Vedeam în ea, cît se poate de clar, ceva ce nu aveam în noi nici eu, nici Jozef, nici nimeni din cei pe care-i cunoşteam. Era ceva minunat. Stăteam faţă-n faţă cu disperarea ei şi eram plină de invidie.

61

LA SERVICIU AU PRIMIT-O UIMITI, dar uşuraţi. Toţi erau în concediu, putea să lucreze pentru trei, patru oameni şi asta şi făcea.

— Chiar dacă n-o să pot scrie, ori dormi, pot cel puţin să lucrez. Omul cînd scrie e îngrozitor de singur. Sau cînd doarme. Cînd deschide ochii din somnul în care s-a cufundat cu atîta greutate, învingînd în sfîrşit toate chinurile, cînd deschide ochii din somnul ăsta pentru care a luptat şi întîlneşte acelaşi lucru, de care-l eliberase somnul efemer, înşelător, batjocoritor — e ca şi cum ai

coborî dintr-un tren care te-a purtat printre privelişti străine şi cobori tot acolo de unde-ai vrut să fugi. Dar la serviciu, Sabina, omul nu e niciodată singur.

Ne-am despărţit la colţul aleii Ujazdowskie cu Marszalkowska ; s-a dus să ia autobuzul. Am văzut-o din tramvaiul cu care mergeam şi care venise mai repede decît autobuzul ei ; stătea în mijlocul oamenilor din staţie, colorată ca un colibri. Cînd am ajuns în dreptul staţiei de autobuz, am văzut-o cum porneşte mai departe, pe trotuar. Ori îşi schimbase intenţia, ori voise doar să scape de mine ; cine ştie unde s-a dus, numai ca să nu meargă încă acasă.

Am vrut s-o iau la Podkowa, sîmbătă şi duminică, dar m-a refuzat ; n-am insistat prea mult, căci urma doar să meargă şi Jozef. Luni, la birou, te-am întîlnit pe tine ; arătai odihnit, sănătos, bronzat, cordial. Am simţit că mă apucă furia.

—Ce odihnit eşti ! Iar idioata aia nu şi-a întrerupt serviciul decît o săptămînă ! am spus şi am înţeles imediat că făcusem o gafă prin această asociere. Agata îmi poruncise să nu mă trădez niciodată în faţa ta, să nu las să se întrevadă că ştiu despre voi doi. De aceea, am adăugat în grabă : — Spun asta, fiindcă nu-mi mai ieşe Agata din minte. Cum văd pe cineva întorcîndu-se din concediu, mă înfurii gîndindu-mă la ea.

Scena care-a urmat ai jucat-o foarte frumos.

— Nu înţeleg. Vorbeşti de Agata ? Cum, n-a fost nicăieri ? Parcă trebuia să plece undeva, dacă nu chiar la lacuri.

— Da, trebuia.

— Şi s-a întors după o săptămînă ?

— Da. Dar nu de la lacuri. De la Gdynia.

Deschideai şi închideai un sertar. Ai spus, cu un interes plin de amabilitate :

— Fata asta ar trebui să aibă pe cineva, care să se ocupe de ea. Singură, nu-i în stare.

— Mda, desigur. Parcă l-aş auzi pe soţul meu, am spus şi am ieşit din cameră ; pînă la venirea lui Teodor ai fi putut să-i telefonezi. M-am postat pe coridor, de pază, am oprit două, trei persoane care voiau să intre la noi, aşa, la o mică şuetă după concediu ; ascultam în

mijlocul gălăgiei, dar nu se auzea nimic, totuși, cînd am deschis ușa, tocmai puneai receptorul jos.

În ziua aceea te-am privit fără nici o simpatie. Orice îți impuneai ție, aveai dreptul. Aveai obligația. Dar pe ea se cădea s-o lași în pace. „Luptă puțin, te îndemnam în gînd, opune-te. N-ai prins cumva prea multe rădăcini în iubirea asta ? Nu te-ai aranjat cam prea bine cu ea ? Ai papucii tăi comozi, de casă ; nu-s frumoși, dar sînt comozi, nu ? Iar dacă vrei altceva într-o zi, îți pui pantofii «de vizită» și trăiești lîngă Agata ere de extaz, ca în romanele de dragoste." — Ai avut un concediu bun ? te-am întrebat.

— Nici nu-ți poți închipui, ai spus, dar era de-acum în adîncul ochilor tăi ceva ce nu văzusem de dimineață. Speram să fie în ei ceea ce doream eu. — Sînt niște păduri grozave. Iar lacurile — de mai bine de zece ani n-am mai văzut o apă adevărată, cu excepția Wistulei și a Bugului, după ce se varsă în el Narewul.

„Saisprezece", mă gîndeam eu.

— Băieții erau nebuni de fericire.

— Dar Teresa ?

— Perfect.

— Atunci e foarte bine, am spus eu, căci într-adevăr așa era, cu o singură excepție, despre care nu puteam vorbi.Am ridicat receptorul și am format numărul Agatei.

— Vino într-o zi cu mine, azi sau mîine, cînd vrei, la Podkowa. După-amiază. Mă duc să-l aduc pe puști. O să stăm cîteva ore în grădină, vrei ?

— Nu, a răspuns Agata, iar vocea îi vibra ca un clopot. Nu pot. Nici azi, nici mîine. Poate duminică. Dar atunci ar fi, desigur, prea tîrziu pentru tine.

— Da, am răspuns, totul reîncepea, totul a fost iertat, ori poate că nici nu era nimic de iertat. — Trebuie să-l iau pe Marek înainte de duminică, mama pleacă.

— Îmi pare rău, a spus, veselă. Poate-o să trec o clipă să-l văd pe pici, după ce-l aduci. Ce faceți duminică ?

— Mergem la niște cunoscuți.

— Tocmai bine. Dă-i liber Celinei, mă ocup eu de Marek. La cît ?

— La cinci, am spus. Tu te uitai în ziar. Fără să-ți iei ochii din el, căutai cu palma, pe birou, pachetul cu

țigări. A intrat primul tău client de după concediu, te-ai ridicat cu o grabă amabilă, zîmbind : — Fiți amabil și luați loc.

Totul era ca înainte, reîncepea, ca și cum nu s-ar fi întrerupt nici o clipă. Am pus receptorul jos ; de partea cealaltă rămăsese Agata, căreia nu-i putcam ajuta cu nimic, Agata cu ochii strălucitori numai pentru că-ți auzise vocea, Agata care-și începuse noul an.

Era ultimul an.

62

DIN CE S-A COMPUS ANUL ACESTA

în afară de evenimentele care au făcut din el ultimul ? S-a petrecut ceva important ? Nu. Am putea spune că de fapt nu s-a petrecut nimic important în viața Agatei, ori într-a ta, nici în viața mea cu Jozef. La voi, era de ani de zile un triunghi, cum sînt milioane ; la noi, o căsnicie ca alte milioane ; Teresa ar fi spus același lucru despre voi doi. Jozef a fost plecat în străinătate, de data asta în Suedia ; făcînd ordine prin lucrurile lui, la întoarcere, am găsit în buzunarul vestei o scrisorică, cu scris de femeie, pe o hîrtie cum la noi poți căuta zadarnic prin papetării ; albă, cu o nuanță crem, caldă, cărnoasă, cu marginile în colți ascuțiți. Am citit : „My Dear" și semnătura „Your Maritt". L-am întrebat ce-i asta.

Nici măcar nu s-a înfuriat, nu s-a neliniștit. — Draga mea, a spus și aproape că am auzit cum ar fi putut să-i spună ei : My Dear ; m-a cutremurat gîndul că nu simt nici o durere — draga mea, să fim rezonabili.

Asta însemna că nu vom purta discuții neplăcute. Pe umăr îmi spînzurau cele cîteva perechi de ciorapi de nailon, aduse de el.

— Puloverul o să-ți fie bun ? m-a întrebat a îmbunare și admonestare. Stăteam în genunchi în fața valizei, lîngă șifonierul deschis care arăta ca o prăpastie. M-am așezat pe călcîie, lîngă obraz am simțit nailonul alunecos ; probabil că lăsasem ușa deschisă spre camera de alături,

Marek vuia laborios, pornind motorul la vreun picior de scaun, sau la masă.

— Și ? am întrebat. Ai plecat de acolo fără să suferi ? Ți s-a făcut dor de mine ?

— N-ai să-mi faci scene, nu-i așa ? ridică el din sprîncene, irisurile și pupilele începură să-i alunece spre colțul ochilor, degetele se mișcau ritmic, fără zgomot, pe brațul fotoliului. Îmi dădeam seama că nu sînt nici măcar speriată, asta era adevărata groază. — Nu ți se potrivește, a spus el, privindu-mă alburiu. Întotdeauna am apreciat asta la tine.

— Nu, n-o să-ți fac scene. N-a fost nimic serios, nu ?

— Totul e neserios în afară de ziua de azi, răspunse zîmbind. Ce-i aici e serios — și făcu cîteva mișcări rotunde în raza cărora m-am aflat și eu.

Am întrebat. Dar nu pe el l-am întrebat, Boris, nu pe el. Puloverul violet, cu fire argintii, atîrna de capacul valizei. Am întrebat :

— Dar șîmburele ?

— Ce ?

M-a întrebat încă o dată :

— Ce spui ?

— Puloverul o să-mi vină foarte bine, am spus. O culoare splendidă.

M-am dus în camera băiatului și m-am așezat pe un scaun, a cărui rezemătoare servea drept volan. — Șîmburele, am spus, privind pierdută.

— Nu, mamă, mamă — nu ! protestă Marek. Ăsta-i tlactol.

Teresa continua să fie în formă, asta însemna că era tot mai sănătoasă. Casa Agatei te aștepta iarăși, cu cheia sub ștergător și cu borcanul de miere pe masă ; de cîteva ori pe lună, te aplecai după cheia de acolo ; alerga în întîmpinarea ta, sau o găseai dormind pe studio, se trezea cu capul între palmele tale înghețate. — Visam că ai venit, spunea ea și se întindea spre tine ca o felină.

În anul acesta ați avut mai mult timp pentru voi, adică tu ai avut. — E mai mult decît puteam visa, mi-a mărturisit ea, o dată. Avea din nou ochi tineri, fericiți — Ce tînără ești, i-am spus, o, Doamne, tu nu mai îmbătrînești niciodată !

— E necesar oare ? a strigat ca cu o spaimă teatrală, s-a privit în oglindă, pielea netedă, fericită ; era îmbrăcată cu un tricou strîns pe corp, ca o balerină.

— Într-adevăr, a declarat cu uimire, știi, Sabina, că am împlinit de-acum treizeci de ani ?

— Eu am treizeci și patru și nu arăt. Parcă ți-aș fi mătușă.

— Deci, a rostit pe gînduri, privindu-se în oglindă, încă zece ani. Pe urmă, voi avea riduri aici și aici și aici. O doamnă în vîrstă. Și pieptul, hm. Pieptul meu frumos ! se lamenta ea, ușuratică. Atunci devii înțelept ? m-a întrebat, întorcîndu-se spre mine.

— Cînd ?

— Cînd ești bătrîn ? Ești înțelept ?

— Cred că da, am răspuns tristă, cu toate că știu destui oameni bătrîni care nu-s prea deștepți.

— Eu însă voi fi. Ah, Sabina, aș vrea să am de-acum saizeci de ani. Îți dai seama cum voi scrie atunci ?

Deocamdată n-o amenința bătrînețea, judecînd după față, după mișcări, mereu la fel de suple și de alunecoase, ca ale unei negrese tinere ; cînd nu era fardată, arăta ca o fetișcană.

— Ce faceți de arătați așa ? a întrebat-o nu de mult, malițioasă, Lena, sora mea, care are complexul femeii trecute de treizeci ; Agata a măsurat-o lung din ochi.

— Iubesc mereu, a declarat cu o mină cinică, ce se potrivea atît de bine mutrișoarei ei de o frumusețe modernă, sau poate de o urîțenie modernă ; cumnatul meu se legăna, încîntat.

A fost cel mai bun an al vostru, acesta, ultimul : sezonul tuturor posibilităților. Băieții se simțeau de-acum prea mari, ca să mai fie ajutați la lecții, învățau bine, nici tu, nici Teresa, nici mama ta nu mai aveați atîta treabă cu ei, ca înainte ; se duceau singuri la orele de religie, se pasionau după tot felul de sporturi. Și poate cel mai important lucru e că în anul ăsta toți din familia ta au fost sănătoși, v-au ocolit toate anghinele și gripele. Iarna, ai trimis-o pe mama ta la o veche prietenă de-a ei. Amîndouă au scris, invitînd-o pe Teresa cu băieții, care erau în vacanță. — Să vadă și băieții cum arată

iarna în pădure, n-au văzut niciodată, ai spus ; hai să le prelungim sărbătorile.

Teresa însăși avea chef să umble printre troiene, să vadă urmele iepurilor pe zăpadă. Urmau să stea în casa unui pădurar de lîngă Torun, iar tu ai întrezărit perspectiva celor patru săptămîni împreună cu Agata.

63

În luna aceea întîrziai la serviciu, iar ea nu mai avea timp pentru nimeni. Alergați, ca la curse, de la birou pînă la cheia de sub ștergătorul din prag, nu vă mai putea opri nimeni, nici pentru o clipă, după serviciu.

Ați avut patru săptămîni, numai patru săptămîni, pentru discuții, certuri, iubire, lectură, nu vă permiteați să pierdeți nici cea mai mică fărîmă de timp. Dar orice hotărăți să faceți, important era că făceați totul împreună, erați împreună zi și noapte, căci plecarea la serviciu nu însemna despărțire, iar despărțiri nu existau și chiar dac-ați fi știut că e ultima oară cînd aveți atîta fericire, atîta timp împreună pentru ultima oară, dac-ați fi știut și ați fi vrut să vă trăiți mai din plin fiecare zi decît o făceați, n-ar fi fost posibil, mai deplin nu se putea.

Tocmai în anul ăsta s-a nimerit și iarna secolului : era frig în casă, pe stradă fețele oamenilor erau împietrite de ger, arborii nu erau împodobiți cu obișnuitele dantele de iarnă, zăpada de sub picioare era așa de tare că nu ceda și nici nu scîrțîia.

Cînd vă duceați pe șosea spre Mlociny și apoi o apucați la stînga sau la dreapta, în pădure, intrînd printr-o spărtură în gard, o liniște imensă se lăsa deasupra voastră, o liniște sticloasă și strălucitoare, gerul pătrundea adînc, în gît și mai jos, între coaste, pătrundea pînă în plămîni respirația mușcătoare a gerului, inodoră și pură. Pe gulerele ridicate, în jurul gurii, pe gene și sprîncene, sclipea sticlos o brumă albă : — Mai stai o clipă, spunea ea ; — Vino pe aici, spuneai tu, ce-o fi, un animal ? O pasăre ?

Ceva se zbătea în niște tufișuri scunde, aplecate sub zăpadă, scuturînd-o, ridicînd un norișor alb, liniște. Cerul era vînăt, cu stele strălucitoare, asfințitul violet în pădurea înzăpezită ; Agata a spus : — Nu vreau să mor.

Vă întorceați, aproape alergînd pe oglinda alburie a șoselei, cu tristețea voastră și cu fericirea voastră înfiorătoare, însinguraţi în gerul transparent ; apoi urma ceaiul tare, cu reflexele luminoase, aburind. — Acum o să-ți citesc, spunea ea, și nefericita Emma Bovary venea la tine prin buzele ei, prin căldura trupului ghemuit lîngă tine, pe studio, la lumina veiozei, Madame Bovary palidă, snoabă, delicată, ea și lumea rochiilor cu turnuri treceau foșnind prin cameră, Emma murea de dragoste.

Seara se transforma pe nesimțite în noapte, fără nici o rezistență și nu puteai crede că au existat ore chinuitoare, cînd așteptai ca ea singură să-ți spună : „Du-te, e timpul", ca să-ți fie mai ușor să pleci, ca să-ți fie mai ușor s-o lași încă fierbinte și înrezătoare, dar chemînd de-acum, printr-o încordare a voinței, surîsul convențional de despărțire pe fața care se dezobișnuise de a purta mască în cele cîteva ore de libertate. Acum era ca și cum niciodată n-ar fi fost altfel, cînd noaptea se lăsa deschis asupra voastră, fără să se mai ascundă după nimic, nici după cadranul ceasului privit pe furiș, într-un moment care nu era dictat de nici unul din voi și de nimic din afara voastră, vă lăsați cuprinși de somn, vă cufundați în somn avîndu-l pe celălalt alături, alături, aproape. Agata mormăia lîngă cotul tău : — E vis sau e dragoste ? Căci nu mai știu unde se termină dragostea și unde începe visul. Răspundeai din adînc, ațipit într-o liniște care se învecina pe undeva cu moartea : — Totul e dragoste.

Totul era dragoste : cărțile citite, certurile pentru atitudinea ei sau a ta față de te-miri-ce și față de problemele cele mai mari și mai importante și anecdotele povestite de ea, ca aceea despre o femeie care-i spune celeilalte, la coafor : nu arăți deloc tragic cu frizura asta ; și alte povești despre lucruri mici sau mari. Chiar și supele pe care le făceați împreună și care nu erau de mîncat, faptul că nu răspundeați la nici o sonerie, fața ei sălbatic-

nevinovată, tipînd sub pieptul tău și despărțirile voastre serioase, cînd vă așezați, fiecare la alt capăt al mesei, sub aceeași lampă, ca tu să termini lucrul adus de la birou, iar ea să mai scrie ceva. Tălpile voastre se întîlneau pe podea și toată tandrețea și sentimentul profund al legăturii dintre voi îl exprimați în : „N-ai prea puțină lumină ?" sau „Să-ți fac un ceai ?"

Nu mai existau pentru voi orele, dar existau zilele și astea nu mai puteau fi ignorate. Într-o seară ai plecat iarăși de la ea, ca să te întorci acasă, să deschizi cu cheia altă ușă, alți pereți, să locuiești într-un loc rezervat numai pentru tine, rupt de ea, care acum, păcătoasă, strîngea convulsiv balustrada scărilor. Ai coborît tot mai jos, tot mai repede, iar ea a făcut un pas, apoi al doilea, ca și cum ai fi tras-o după tine pe un cablu nevăzut și parc-ar fi opus rezistență. În lumina murdară de pe scări, ai văzut fața ei palidă, dispărînd. S-a smuls brusc, s-a întors : cu capul ridicat spre etajul superior ai spus „iubito", dar ea se întorsese spre ușă și n-o mai vedeai. A ajuns pînă la tine vocea ei neutră, curățată de orice modulări :

— La revedere.

61

FAMILIA TA S-A ÎNTORS OBOSITĂ și înviorată, viața ta s-a completat, s-a închis cercul perfect din care nu mai puteai nici adăuga și nici scoate nimic. Mama te-a privit atentă, cînd desfăceai pachetele cu șuncă și unt aduse de la „Delicatese", pentru Teresa erau icre de Manciuria, care-i plăceau și Agatei și Teresei ; în timp ce desfăceai hîrtia de pergament în care era masa aceea portocaliu-perlată, ai ridicat ochii — zîmbitori ca pentru întîmpinare — mama te-a privit, erați singuri și a spus :

— Ce-i cu tine, Boris ?

Dintr-o dată ți-ai amintit de toate privirile ei, care te urmăresc de mult, fie pe deasupra mesei, cînd mîncați

împreună, fie în antreu, cînd treceți unul pe lîngă celălalt ; priviri care puteau fi evitate, le puteai trece sub tăcere, nu te subjugau, nu erau privirile unei iubiri pătimașe, care te silesc să vorbești ; erau privirile unei iubiri răbdătoare, ale unei femei foarte conștientă de dragostea ce ți-o poartă, care te-a născut ca să fii fericit și nu ca să suferi ; care după ce te-a născut, n-a mai avut ochi decît pentru tine, privirea ei nu e aceeași și pentru alții, e privirea cu care așteaptă necontenit să te vadă fericit, gata să ia asupra ei tot ce se împotrivește fericirii tale, văzînd clar toate rănile a căror cauză îi e necunoscută și dorind să nu-i mai ascunzi durerea pe care o știe.

Oare de cînd simțeai asupra ta privirile astea ale mamei, de un an ? De trei ? De șase ? Atunci, pe neașteptate te-ai gîndit : știe. Un fior ți-a trecut peste buze, ți-a contractat mușchii feței, iar ea s-a așezat pe scaunul alb de bucătărie ; stoarsă de puteri și făcînd eforturi să și le adune din nou, întrebă :

— Ce-o să fie, băiatul mamei ?

— Am văzu un elan ! țipă Pawel vîrîndu-și degetele în icre, după el năvăli Gawel, atacîndu-l :

— Tu nu l-ai văzut deloc ! Eu l-am văzut ! Eu și cu domnul Kulesza ! Nici nu erai acolo și minți întotdeauna.

— Întotdeauna ! declamă Pawel pe un ton tragic și se repezi la el.

— Ștergeți-o de-aici, ai spus și atunci și-au mutat cearta în antreu.

— Despre asta, mamă... mai bine să nu vorbim niciodată.

Ai luat farfuria cu pîine tăiată, te-ai îndreptat spre ușă, dar te-a oprit în prag zgomotul care-a ieșit dintre buzele ei acoperite cu mîna, o fărîmă de suspin sau de oftat. Te-ai întors, ai pus farfuria alături de brațul ei sprijinit pe masă, și-a luat mîna de la ochi și a cuprins palma ta între degetele ei mici. Ai rostit, aplecat spre ea cu fața peste care tot mai persista contractarea :

— Mămico ! Tu știi că așa trebuie să fie.

Și-a așezat capul mic, osos în palma ta și a șoptit :

— Știu, știu. Dar tare-aș vrea să fii fericit.

— Se vede că ți-a fost dor, spuse Teresa intrînd. Haideți la masă. Unde-i banchetul cu care ne primești ?

Poate că tocmai atunci, Agata a pus în plic scrisoarea asta.

„Să nu-mi spui niciodată că e același lucru, tu și eu. Ei se întorc acasă, deci la tine și tu te întorci acasă, adică la ei. Îți încalți papucii și sînteți în sfîrșit cu toții, așa cum trebuie să fie, fiecare la locul lui. Hainele voastre, frămîntările voastre, camera voastră proaspăt văruită. Am conștiința acestui fapt, mă auzi ? Aici survine distanțarea dintre noi, anularea oricărei comuniuni. Cînd ai unde să te întorci, ai un baston în mînă și un radar în minte. Nu vreau să te prefaci că suferi cînd te întorci acolo unde e locul tău, unde trebuie și vrei să fii. Să nu-mi spui că nu vrei să fii acolo ! Nici nu-ți trece prin gînd că s-ar putea să nu fii acolo, că ar putea să înceteze a mai exista întoarcerile și ușurarea pe care ți-o dă cotidianul. Știu că mă iubești, Boris, și eu te iubesc, dar e dureros să constați că oamenii nu-s egali nici în cea mai mare dragoste.

Nu știu cum de îndrăznesc. Nu știu de unde am apărut aici, ca iarba care mișcă din loc plăcile de piatră ca să răsară. Nu știu ce rost are să continui așa și la ce bun să mă silesc să continui și de ce-i tocmai așa — te iubesc și mă iubești, dar asta-i cu totul altceva.

La mine nu te întorci. Pe la mine poți doar să treci. Dacă nu-s alte impedimente.

Dar nu-i vina ta, ci a mea, pentru că am intrat în viața ta.“

— Oriunde e bine, dar acasă-i cel mai bine, a declarat Teresa cu nevinovăție, sculîndu-se în dimineața următoare, în camera cu pereții crem și cu un Miró atîrnat deasupra patului. Tu tocmai îți făceai patul, i-ai dat binețe, s-a ridicat în așternut, fața cunoscută și grozav de străină, veselă, cu părul aranjat, strîns în fileu peste noapte.

Oriunde-i bine, dar acasă-i cel mai bine, a spus ea cu nevinovăție și te-ai speriat de sila ca de gheață care se declanșa încet din tine, ca o fiară ce se trezește. Ai strîns patul și ai spus cordial : — Te-ai bronzat.

La birou, portarul ți-a dat plicul cu scrisoarea asta a Agatei. — A adus-o o doamnă, a spus el. Pe scări, pe marginea îngustă a geamului, ai scris pe marginea cuvintelor ei — „*noroc*“, „noroc“ spuneai peste umăr, în direcția scării — ai scris înfiorat, vibrînd, uite, aici : *„Astea-s aparențe, Agata. Aparențe. Eu nu numai că trebuie să trăiesc într-o asemenea ficțiune, dar mai trebuie s-o și justific, din toate punctele de vedere, tu nu-nțelegi asta ; tu nu trebuie să minți cînd închizi ușa, cînd ești acasă. Eu n-am casă. Am doar pereți și mobile, de care trebuie să mă-ngrijesc, dar care nu reprezintă o casă. Sînt acolo mama și copiii și mama copiilor mei. Asta trebuie să știi.“*

Scrisoarea asta, ca și încă vreo cîteva pe care le-ai primit în anii ăștia, i-ai dat-o ei, căci n-o puteai ține la tine. Am găsit într-un sertar mai multe foi scrise de ea, cu note marginale de-ale tale, precum și scrisorile tale din diferite concedii. Le voi arde, bineînțeles. Tu nu le poți păstra, n-ai voie să păstrezi nimic, în afara viitorului. Am pomenit de scrisoarea asta, fiindcă reconstitui din memorie diferite momente ale acestui ultim an : scrisoarea avea dată și asta mi-a permis s-o plasez exact la timp.

— Parcă eu nu știu asta ? a întrebat Agata, cînd i-ai adus scrisoarea cu nota ta pe margine. Parcă nu știu ? Poți să-mi impuți că nu știu toate astea ? Ce altceva am făcut în toți anii ăștia, dacă nu tocmai asta, că am aflat. Dar tu înțelegi ce înseamnă să ai cancer, să mori de cancer și să știi asta ?

Stătea în fața ta, ostilă și rece, formulînd obiectivă fraze bine închegate, punînd cu grijă semnul întrebării după fiecare din ele.

Ai șoptit, învingîndu-ți înțepătura de sub coaste, din stînga : — Agata.

Atunci, aruncînd hîrtia la pămînt, s-a repezit la tine, cu o durere pătrunzătoare întipărită pe față, cu buzele copilăros crispate, căutînd cu mîinile ochii tăi, șoptind la pieptul tău, la gîtul tău, în barbă ; era de-acum în brațele tale, eliberată de ea însăși și șoptea speriată „nu“, nu“. O mîngîiai pe spatele cutremurat de spasme.

— Nu-i adevărat, spunea ea, n-aveam voie, cu n-am voie să mă port așa, n-avem voie să tragem unul în altul, noi nu — îngînă plîngînd.

— Fie ce-o fi, a șoptit printre lacrimi și a ridicat spre tine ochii de un verde violet. — Numai să putem rezista.

65

ÎN ANUL ACESTA S-A IMBOLNĂVIT Mira, sora ta : o criză de lungă durată, de reumatism articular. În fața mamei s-a ivit dilema : fata sau băiatul. Teresa nu putea să se ocupe de gospodărie, dar stăteați destul de bine din punct de vedere financiar, ca s-o liniștești pe bătrînă : „O să luăm o femeie". Mama te-a privit cu recunoștință. Era un an bun, se puteau găsi în Varșovia femei pentru gospodărie. Și voi ați avut noroc, ajutați de mine, care-am împins încă o dată, fără să vreau, viața Agatei într-un loc de unde nu mai exista ieșire. Dar să nu anticipăm nimic, acum trebuie să ne amintim totul conștiincios, fiecare lucru trebuie eliberat de straturile ulterioare, deși acum ne apare indisolubil legat de ele și deși în memoria noastră s-a păstrat în această îmbinare, dar nu, trebuie să le despărțim, să le privim cronologic și în puritatea lor individuală, în nevinovăția lor.

Ai spus la birou : — Caut de urgență pe cineva care să gătească și să facă curat.

— Stai, am spus, amintindu-mi de discuția avută cu Celina, stai, mi se pare că am ceva pentru tine.

Celina avea o verișoară căreia îi murise de cîteva luni bărbatul. „Uite-așa niște pungi avea sub ochi, doamnă, spunea Celina, cam așa cum are domnu." Într-adevăr, Jozef avusese întotdeauna pungi la ochi, avea ochii ușor umflați, susținuți ușor de pernițele pleoapelor inferioare. Auzind asta, Jozef s-a foit în dosul ziarului, iar eu mi-am înfrînat un rîs nelalocul lui. „Îi spuneam mereu, dă-i seara să bea salvie cu mărar, că, să vedeți doamnă, se îmbuiba seara cu mîncare. Rozia îi făcea mereu, ba pui cu smîntînă, ba friptură cu sos de ceapă. Cum gătește Rozia, ar vrea să mănînce și Consiliul de Stat. Și-i spuneam, dă-i ceai de salvie cu mărar, la culcare, dacă trebuie să mănînce așa. Că el cără cărbuni, și știți, cum e astăzi cu cărbunii. Cu cît se face mai multă economie pe linie de stat, cu atît cîștigă mai bine un furnizor de cărbuni, ei au întotdeauna combinațiile lor. Da ea n-avea încredere în ierburi, iar lui îi atîrnau tot mai jos pungile de sub ochi. Și cînd i se făcea rău la masă, se-ntîmpla de vărsa și supa din farfurie, ei, și o dată a murit."

Agatei îi plăcea teribil să stea de vorbă cu Celina, și ea știa, cu nu, s-o asculte și să-i răspundă în așa fel, încît Celinei nu-i mai tăcea gura. Mi-a părut rău că a auzit și ea povestea cu moartea bărbatului verișoarei și, zîmbind la amintirea acelei povești despre moartea cărătorului de cărbuni, în varianta Celinei, mi-am amintit că soția răposatului mîncău căuta de lucru „la o casă corespunzătoare".

Chiar a doua zi, cărbunăreasa, grasă, în doliu mare, s-a prezentat la voi și a fost acceptată, sau mai degrabă voi ați fost acceptați de ea, primind calificativul de „casă corespunzătoare". Celina era mulțumită, în special era mulțumită de Teresa, că nu se amestecă în treaba Rozici, „e o doamnă adevărată" mi-a spus cu răutate. Căci singurul lucru pe care-l făcea Teresa la bucătărie, era să prăjească ouă jumări, ori să fiarbă cartofi. În rest, citea cărți întinsă pe canapea, fuma, se uita în caietele copiilor lăsîndu-i Roziei pe mînă toată casa, ridica doar picioarele cînd femeia mătura pe sub scaune.

Toate astea le spunea cu răutate la adresa mea, nu a Teresei, căci eu știam să fac și singură totul în casă, îmi plăcea ordinea, îmi plăcea să gătesc, mă uitam prin crăpături, controlam dacă praful e șters pe cărți și sub pat. O dată însă, Celina mi-a închis gura, spunîndu-mi că imediat după război a fost în serviciu la o actriță suspusă, care o întreba cînd să pună sare în cartofi, în oală, sau în farfurie. „O doamnă adevărată" spunea ea, cu ochii pierduți în depărtare, cînd îi dădeam dimineața dispoziții, ce și cum să gătească.

Așa că totul se aranjase, dar ție-ți lipsea mama de acasă, îți lipsea dragostea ei dezinteresată, iar băieților

le lipsea grija ei necontenită și puterea ei de muncă. Rozia ținea casa cristal și Teresa era pe ascuns încîntată de lipsa mamei, de faptul că n-o mai vedea veșnic muncită peste puteri și, cu toate că ea nu spunea nici o vorbă, tu vedeai asta, înregistrai din priviri surmenajul ei, printr-un oftat, sau prin strîngerea buzelor, „lasă mamă, că fac eu asta, mai stai și tu". Acum mai putea trece doar duminica pe la tine, te învăluia încă de la intrare într-o privire atentă, neliniștită, venea să-și vadă nepoții, pe care-i crescuse din primele zile. Cum e, Boris? întreba privindu-și mîinile, ca să nu trebuiască să te uiți în ochii ei, cînd răspunzi. — Bine, mamă, totul e bine. — Dar cum te simți? — Totul e bine.

— Ce grijulii sînteți unul cu altul! De sănătatea mea nu mai întreabă nimeni în casa asta, spunea Teresa prefăcîndu-se jignită, dar de fapt nu se prefăcea, chiar se simțea jignită; nu-i ușor să cedezi, nici măcar pentru o clipă, întîietatea pe care ai avut-o dintotdeauna în casă.

— Draga mea, la tine-i destul să mă uit, ca să văd. Pe tine te servesc toți — i-a răspuns mama, privind-o în față pe soția ta și era în privirea aceea ceva ascuțit și dureros, un reproș prost mascat. Te-ai speriat de ceea ce ai înțeles, așa că ai zis, rîzînd:

— Ei, lasă, măinico. În orice caz, tu nu faci altceva, de-o viață întreagă, decît să-i servești pe toți. Mai întîi pe tata, pe urmă pe copii, pe urmă pe mine, Teresa și copiii noștri. Ce face Mira?

Mira era realmente suferindă. Mama n-ar fi putut să se întoarcă la voi mai devreme decît în vară.

— Aș vrea să mă duc cu Mira, în vacanță. Dar și copiii trebuie să aibă pe cineva în putere și de Mira trebuie să se ocupe cineva. Ar putea să meargă cu noi și băieții voștri, dac-ar vrea și Teresa să dea o mînă de ajutor... Să aibă grijă de toți copiii...

— Ei, mamă, spunea Teresa încă jignită, pînă la vară mai e mult.

— Eu, fetițo, trebuie să mă gîndesc la toate din timp. Nu-i ușor să găsești un loc corespunzător pentru cinci copii și trei oameni mari. Patru, adăugă. Doar o să fie și Boris, o lună. Ba nu, că și Marcel vine cu noi în concediu.

Într-adevăr, vara era îngrozitor de departe, nu se terminase încă iarna secolului, ajunseserăm la capătul lunii februarie și nu i se întrezărea încă sfîrșitul. În fiecare iarnă, Agata visa venirea verii, dar după ultima iarnă și după ultima vară, se dezvățase de asta. Nu mai spuneați între voi: așteaptă pînă-n iulie sau august. Cuvintele bine chibzuite ale mamei au trezit în tine viziunea ultimei veri: baticul cu picățele albe, din iarbă.

— Ai să te duci, i-ai spus Teresei, adăugînd cu falsă preocupare: — Trebuie s-o ajuți pe mama. Și băieții trebuie să meargă undeva în vacanță.

— Îi trimitem în colonie, a spus Teresa, numai ca să te contrazică. De altfel nici unei femei nu-i place, instinctiv, să-și lase bărbatul singur, doar dacă ea însăși e deosebit de atrăgătoare și nechibzuită totodată. Teresa n-avea motiv să se despartă de soțul ei, de altfel ce-o aștepta dacă pleca în concediu cu cinci copii, asta-i libertate? — Pot să se ducă în colonie. Sînt destul de mari.

Cu o oarecare enervare în glas, ai spus:

— Draga mea, de vreme ce sînt încă atît de mici încît aproape că nu-i lăsăm singuri acasă, păzindu-i în cele mai ciudate chipuri, din inițiativa ta, nu a mea, atunci sînt de asemenea prea mici și ca să-i trimiți în colonie.

Era ora patru după-amiază, o după-amiază întunecată de februarie, trăgea la picioare pe sub ușă; vara nici nu exista, n-avea să mai vină niciodată și totuși vă certați pentru un anotimp inexistent. Ai fi vrut să-i poți spune Agatei că vara va fi din nou minunată, Vacanța Mare. În cearta asta, Teresa și-a amintit de anumite perioade care existaseră în viața voastră, asemănătoare între ele sau nu, în care orice cuvînt spus într-o discuție, devenea subiect de discordie și dînd uitării — omenește — ultimele luni și ani, în care acceptai fără protest orice dorință și orice cuvînt de-al ei, rosti, intuitiv, ceea ce doreai:

— Plec, plec, anul acesta plec. Poți să-nceapi să rupi filele calendarului.

Ai ridicat din umeri, mama s-a mișcat de la locul ei, împreunînd și desfăcînd mîinile, încolțea în mintea ei

gîndul darului pe care ți-l face, gînd care se năștea din slăbiciunea, din dragostea, din instinctul de a fi de partea ta, de a-ți înlesni totul, chiar și rău, dar care ți-ar aduce fericirea.

— Eu cred, dragă Teresa și Boris, că nu s-ar întîmpla nimic dacă v-ați odihni și voi chiar mai mult unul fără celălalt. Parcă nu fac și alții așa? Și le e rău? Du-te, tu, băiețaș, cînd ai concediu, în altă parte, în vreo excursie, în munți, ori așa ceva. Sau cu o barcă. Înainte-ți plăcea așa de mult cu barca!

— Mamă! ai spus și ți-ai înfipt în ea ochii pionierului care, întorcîndu-se din vreo excursie prin munții Bieszczody, era întîmpinat în prag de ea, zîmbitoare și gata să izbucnească în plîns: ce mult ai crescut, o Doamne, ce mare te-ai făcut, băiatul mamei!

— Natural, spuse Teresa, înțepat. Prea multă vreme a fost pace în casă. Perfect: divorț pe timpul verii. Dacă atît e suficient, e-n ordine.

— Teresa, a spus mama. Eu cred că te porți greșit.

— Dar n-am spus nimic, strigă Teresa isteric. Sînt de acord cu tot! Cu tot! Cu tot ce ați aranjat atît de grozav!

— Terminați!

Prin fața ochilor îți trecea, ca într-un caleidoscop, fața încordată a Teresei; puteai să-i pui la picioare propria-ți ureche, ca Van Gogh, zi de zi, ani de-a rîndul se putea hrăni cu renunțările tuturor celor din jur și părea fericită, ba chiar era; dar dacă într-o zi nu-și primea porția de ureche, era gata să se întoarcă brusc la stadiul inițial de depresiune nervoasă.

— Dragă, spuse mama cu disperare, Boris o să facă cum vei vrea tu. El face întotdeauna cum vrei tu. Nu-i așa, Boris?

— Da, mamă.

— Așa că liniștește-te. Hai, liniștește-te. Toți facem cum vrei tu.

— Scuză-mă, spuse Teresa printre lacrimi. N-am fost dreaptă. Faceți, de data asta, cum vreți voi. Scuzați-mă.

AȘA CĂ ANUL ACESTA TERESA s-a decis să facă un gest de eroism, dar și voi de asemenea: tu să te certi mai serios cu ea, după mulți ani de acalmie, iar mama să treacă vădit de partea ta, împotriva norei, ceea ce nu făcuse niciodată pînă atunci, cu toate că sentimentele ei pentru fiecare din voi erau atît de diferite. Ii fusese deosebit de greu să treacă pe față de partea ta, știind că cea care urma să plătească era Teresa. Ați făcut toate astea cu gîndul la vara care nu avea să mai existe, adică da, există, dar numai pentru Teresa și băieți, pentru Mira, Marcel și copiii lor și pentru mama ta, o vară așa cum ați plănuit-o în după-amiaza aceea de februarie. Așa cum v-a silit Teresa să hotărîți, într-o clipă de docilitate și de eroism isteric. De fapt, nici pentru mama ta s-ar putea spune că vara nu-i așa cum ți-a dorit-o, împotriva credinței și principiilor sale, dar în concordanță cu iubirea ce ți-o poartă. Și nu o asemenea vară îți doreai tu, atunci cînd ai privit-o pe mama, o clipă, cu privirea regăsită a pionierului. Și nu despre o asemenea vară i-ai vorbit Agatei, nu mult după aceea, într-o seară. Auzindu-te, ea s-a încordat toată, în tăcere, simțeai cum îți soarbe cuvintele și tot ceea ce vine după ele, ai simțit-o cum încremenește sub brațul tău, cum devine mai grea, sub povara imaginii aceleia pătrunzătoare, neînțelese, desfășurîndu-se la infinit, în adînc; nu de o asemenea vară i-ai vorbit, ca cea care vine acum, ci de una cu totul altfel, deși conformă cu planurile făcute acasă, cu mama și cu Teresa.

— O să ne ducem într-o pădure mare. Cu apă și trestii și rațe sălbatice. Tu, rățușca mea sălbatică.

— Spune.

— Pe malul apei o să facem foc. Seara. Ca să nu te ciupească țînțarii. O să-ți fie frică de foșnetul trestiei, de zgomotele nocturne ale pădurii. O să-ți arăt o bufniță. Ai văzut vreo bufniță?

— Nu. Mai spune.

— Construim o colibă. Colibă sau cort ? Nu, colibă. Totul o să miroasă a pădure și apă. O să dormim pe frunze și pe crengi. E incomod, nu ?

— Strașnic. Vreau să fie strașnic de incomod. Povestește.

— În fiecare zi o să mîncăm alte conserve : luni, varză cu carne, marți, mazăre cu cîrnați, miercuri...

— Sarmale nu cumpărăm.

— Sarmale, nu. Dar va trebui să strîngi afine pentru bărbatul tău. Eu, în schimb, o să-ți coc niște cartofi grozavi.

— Cartofi. Cartofi. Da. O să țip la tine că prea îi coci îndelung și meticulos. Și tu o să țipi la mine ?

— O să țip tot timpul. Că nu știi să umbli desculță, că ești leneșă, că ți-e teamă de bufniță și de păianjen. Că nu mă iubești îndeajuns. Că dormi prea mult.

— Bine. Iar eu o să-ți cînt. Vrei să-ți cînt ?

— Da. Dar încet de tot, să nu audă nimeni. Că altfel au să se adune toate ciorile și toți iepurii și don juanii și-au să mi te ia.

— Dar tu n-ai să mă dai. N-ai să mă dai nimănui.

— Nimănui.

— Nimănui să nu mă dai, te-a mai rugat ea încă o dată, și-a înfipt degetele în părul tău, s-a ridicat în coate și te-a implorat : — Nu mă da, Boris. N-ai să mă dai niciodată ?

— Niciodată. Leoaica mea, pădurea mea. N-am să te dau niciodată.

— Nu. Nu-i adevărat. Nu poți să nu mă dai. Dar să mă iubești, poți. Iubește-mă.

Asta era la începutul lui martie.

Cum spuneam, erați foarte mulțumiți de Rozia — cărbunăreasă și ea de voi. „Numai pe băieți îi confundă întotdeauna, spunea Celina. Și numele le au așa, fără deosebire. Și cu doamna stă de vorbă, spunea Celina imputîndu-mi astfel că-s taciturnă. E slăbuță, bolnăvicioasă, tare nervoasă, da-i simpatică, omenoasă."

Venise primăvara ; în pomi încă nu, dar în tufișurile din grădina Agatei și în parcul Ujazdowski, unde m-a tîrît o dată, prin noroi și zăpadă, începuseră să se umfle mugurii. — Vai de mine, mai pot veni încă geruri, se lamenta ea aplecată deasupra unei ramuri înmugurite, prevestitoare de primăvară. În peisajul ăsta negru-cenușiu, înnoroiat, prin vitrajul crăcilor goale pe fondul cerului palid, a țîșnit, ca o făclie, o veveriță.

— Uite, Marek, Marek, uită-te acolo ! răsucea ca ghemotocul în cizmulițe albastre, după flacăra vie care trecea prin pomi. Ea și fiul meu arătau la fel de fericiți. Agata și-a smuls baticul din cap, înota prin noroi zîmbitoare și ciufulită.

— Ce faci de Paște ? am întrebat-o, după ce-am reușit în sfîrșit să-i readuc în stradă, din mocirla parcului. La fel ca de Crăciun ?

De Crăciun se încuiase în casă, spunea că-și cumpărase cîteva cărți... — Am ascultat muzică, plăci cu Edith Piaff. . Am scris un scenariu radiofonic și o poezie...

Dar pe mine mă treceau fiorii cînd vedeam în minte orele de Ajun, în camera ei pustie, împodobită doar cu o cracă de brad pusă-n vază și cele două zile lungi care-au urmat, atît de pline în alte case de forfota familiilor, de mesele îndestulate și vesele, de atmosfera de sat și de destindere. Invitația la mine fusese pur formală, aș spune chiar retorică. De aceea nici Jozef, conștient de asta, nu s-a împotrivit nici cu o vorbă, doar știa la fel de bine ca și mine, ca și ea, că Agata o să refuze amabil, dar hotărît. Am sunat-o în fiecare seară, răspundea cu stoicismul ei nesuferit, care mă umilea : — Ascult radioul, citesc, mă simt perfect, păstrează-mi o bucățică de pește, bine ? Am să vin după sărbători și-am s-o înfulec.

Puneam receptorul jos și în zgomotul discuțiilor, în țipetele lui Marek așezat sub pomul de Crăciun (erau acolo și cadourile de la Agata, un vapor și un tractor), în atmosfera încinsă de colinde, miros de brad, preocupări tihnite și lenevoase ca-n zilele de sărbătoare, auzeam parcă înlăuntrul meu cum vuiește pustiul și liniștea din camera ei. La un moment dat, ai telefonat, amabil, ajungeau la urechea mea, în afara vocii tale, sunete disparate, frînturi de discuții, chemări, unul din băieți striga : bunico ! bunico ! și atunci am spus apăsat, vîzîndu-te parcă în membrana receptorului, cum jucai șah cu Marcel, cu paharul de compot de mere și prune uscate așezat alături de tablă, am spus :

— Mulțumesc, urări de bine pentru soție. Bine, sărbătorim și noi cum putem. Dar îmi pare rău că Agata stă singură, acasă. Bineînțeles, n-a vrut să vină.

Și tu te-ai ținut bine, doar după părerea ta eu nu știam nimic, așa că ai căinat-o amabil :

— E o rățușcă sălbatică. Ei, încă o dată toate cele bune !

Teresa a luat receptorul din mîna ta, ca să ne ureze personal și am auzit vocea ei veselă, odihnită : — În zilele următoare sîntem invitați în diferite locuri, n-o să fim acasă, dar ne-ar face mare plăcere dac-ați vrea să veniți în ziua de Anul Nou.

Atunci mi-a venit un gînd nebunesc și am răspuns : A, nu, pînă acum tot noi am venit la dumneavoastră, de Anul Nou vă rugăm să poftiți la noi, cu băieții. Jozef aproba din cap, îi plăcea ca totul să fie *comme il faut*.

Agatei nu i-am spus nimic de voi, că n-ar fi venit. De cînd v-ați întîlnit la cinema, nu mai mergea niciodată la nici o sindrofie împreună cu voi. Acum însă, o invitasem. Cînd aveam musafiri, lui Jozef îi făcea plăcere prezența ei : îi distra pe toți, reprezenta o minunată legătură între oamenii de diferite formații, în discuții știa să umple fiecare gol care-ar fi putut deveni periculos. Pe de altă parte, ca putea să considere o astfel de întîlnire cu Jozef ca întîlnire în general — era un joc convențional, o înțelegere tacită de a accepta să se vadă numai în mijlocul unui grup mai mare de oameni.

A fost o idee proastă, un artificiu nedemn, un plan prost gîndit, dar am făcut-o cu totul impulsiv : voiam să vă vedeți ; niciodată nu vă vedeați de sărbători și era absolut de înțeles, dacă se ținea cont de toate celelalte condiții ale existenței legăturii voastre.

Casa ta, normală, ca oricare alta, primea oaspeți în perioada asta, ori vă duceați voi în vizită, n-ai fi fost în stare s-o anunți pe Teresa că pleci de-acasă pentru o jumătate de zi. Îmi amintesc, am avut cele mai bune intenții, numai că am creat o situație prostească și — pentru Agata — dureroasă. Poate numai pentru ea, căci tu erai bucuros c-o vedeai, că există, știai să prinzi cu coada ochiului cîte-o mișcare de-a ei, cîte-un cuvînt. La ea însă, în ea, totul trebuie să fi avut alte dimensiuni, căci

existența ei, prezența ei nu vă deranja cu nimic pe tine și pe Teresa, erați un cuplu, o pereche căsătorită, soț și soție, toate vorbele vi se adresau la plural : — Poftiți, ce mari au crescut copiii dumneavoastră, ce-ați făcut ieri, ce planuri aveți pentru mîine, poimîine, peste un an... Pe ea însă, tocmai existența voastră o anula, existența voastră împreună, instituționalizarea cuplului vostru chiar și în vizita asta, venirea și plecarea împreună, faptul că fie unul, fie celălalt făceați observații copiilor, tată și mamă ai copiilor voștri, răspunsul dat de soție la o întrebare adresată soțului și invers. Gîndește-te la asta. Niciodată n-ai putut să simți așa ceva, la fel cum iepurele nu se poate închipui cîine de vînătoare.

Agata stătea pe divan, iar lîngă ea, întins pe burtă, Marek, întorcînd foile cărții din care ea-i citea, declama și povestea, gesticulînd. Marek îi scosese un pantof cu o clipă mai înainte, era îmbrăcată toată în negru, cu o rochie cu mîneci trei-sferturi, un decolteu oval în față îi dezvelea claviculele, iar în spate-i ajungea pînă aproape de talie, într-un triunghi foarte ascuțit. — Ai să-ți mototolești rochia, i-am spus. Stătea așa, cu un picior descălțat, celălalt strîns sub ea ; directorul lui Jozef a vîrît capul pe ușă și l-am auzit spunînd, silindu-se să vorbească în jargon tinerese : „De unde-ați culeș, colega, o asemenea pipiță, că aș fi culeș-o și eu". Jozef a rîs : — Ha, ha, aveți șanse, domnule director, pipița-i liberă și e pe cinste, e prietenă cu soția mea, e o scriitoare cunoscută. Pe cuvînt, scriitoare. Și cunoscută.

Am intrat în cameră și l-am privit, deznădăjduită ; găsise o atracție pentru directorul lui. Cu ce cuvinte o recomanda, el, care nu citise nici un cuvînt din ce scrisese Agata și care spunea, de regulă : „Niște extravaganțe ! În loc să muncească serios. Vorbe goale, viață ușoară !" L-am privit și el a întors capul. M-am întors la Agata. „Îți mototolești rochia" i-am spus și atunci ați sunat voi. V-am deschis, ați intrat în antreu, ușa de la camera copilului era deschisă.

Teresa s-a dus la oglindă și a început să se pieptene, era proaspăt coafată, veselă, a privit în oglindă și cum oglinda era cam în dreptul ușii de la camera copilului, a văzut-o pe Agata în oglindă și Agata pe ea. Și-mi

amintesc cum fața Agatei a tremurat o secundă, albită parcă, despuiată, destinsă, deschisă, după care imediat, fără nici o trecere s-a închis, a devenit dură, ermetică ; văzînd-o așa, de la distanță, puteai crede că are ochii complet negri ; zîmbi convențional imaginii din oglindă și spuse :

— Destul, Marek, gata ! s-a ridicat în genunchi, pe divan, fără să mai privească spre antreu.

— Tanti, nu-i destul, nu-i destul ! Agata ! piuia Marek sfîșietor.

— Las-o pe tanti, am intervenit eu, Marek s-a supărat, a țopăit pînă în colțul camerei. Agata, stînd într-un singur pantof, sprijinindu-se ușor în degetele celuilalt, încordată și cabrată ca o dansatoare, îl ruga rîzînd cu toată fața, scuturîndu-și capul și frîngîndu-și mîinile, să-i găsească celălalt pantof. Teresa o privea din antreu și tu stăteai acolo, alături, ascunzîndu-ți bucuria și încîntarea. Marek a adus dintr-un colț un pantof negru, cu vîrf ascuțit, cu tocul cui, Teresa o privea și în colțul buzelor i s-a veștejit o cută cenușie. Marek i-a pus pantoful în picior,

— Băieți, voi ați dat bună ziua ? a întrebat Teresa, întorcînd capul de la dansatoarea din camera copilului. Te-ai mai uitat cîteva clipe, Marek a cuprins-o pe Agata strîns, cu mînuțele lui mici, în jurul șoldurilor : — Ai să mai vii pe aici, tanti ? — Vin să văd cum construiești tu o cetate din cuburi, a spus Agata, și-a scuturat rochia, iar cînd a ridicat capul și s-a apropiat cîțiva pași de noi, eram tot în antreu, atunci i-a văzut pentru prima dată pe băieții tăi și ai Teresei.

67

— DE ASTA M-AM FERIT APROAPE șapte ani, mi-a spus, supărată. Telefonam la ea la fiecare două zile și-i spuneam : iartă-mă, am vrut doar să vă puteți vedea, chiar și așa, n-am crezut... spuneam în telefon, iar ea îmi răspundea că de asta s-a ferit aproape șapte ani.

Eu îți povestesc toate astea fiindcă de la ea n-ai cum să le mai știi. Asta a fost una din întîmplările ultimului an, în care nu s-a întîmplat de fapt nimic.

Fusese o seară cu totul banală, una dintre primirile obișnuite în orice casă, de sărbători și numai o dată Agata și-a înfipt în mine privirile severe, reci și grele — poate că așa simte apa cînd e sfîșiată, spintecată de o piatră aruncată la fund. Asta a fost încă acolo, pe coridor, în timp ce strîngea mîinile aspre și zgîriate ale băieților, care aveau pe fețe expresia aceea puțin tulburată, dar neprietenoasă și înnorată a copiilor aduși într-o lume plicticoasă și agresivă, de oameni maturi, necunoscuți. Am invitat pe toată lumea înăuntru, băieții și-au tîrît picioarele împinși din spate de tine și de Teresa ; de pe fețele lor, Agata și-a mutat deodată privirea pe a mea și am simțit atunci cum zboară piatra spre adîncul meu, sfîșiindu-mă și cuibărindu-se în mine, ca pe fundul apei.

La masă, Jozef l-a așezat pe director lîngă Agata, adjunctul lipsea, era plecat la Zakopane „după o schioară, spunea directorul. Probabil că și dumneavoastră, duduie, schiați admirabil", nu, a răspuns ea și a mai adăugat că, în schimb, dansează admirabil din buric. Teresa a ridicat dureros și triumfător din sprîncene, i-ai aprins grăbit țigara, directorul și Jozef rîdeau gros, iar ea se uita peste masă la fiii tăi, care nu semănau de loc nici cu tine, nici cu Teresa și care erau totuși incontestabil ai voștri, ai voștri irevocabil, în vecii vecilor. Gawel a spus cu o voce subțire, de copil : — Tăticule, aș vrea zahăr.

— Am vrut să fie bine, i-am spus la telefon, iar ea mi-a răspuns cu glas străin, aspru, că iresponsabilitatea nu înseamnă bine. Dar eu avusesem intenții bune și doream să mă ierte, să mă împac cu ea. îi căutam ochii și acolo, la masă, cu toate că mă temeam, dar ea flirta cu directorul și era inabordabilă pentru mine, iar cînd tu te-ai aplecat o dată, pe la spatele Lenei și al lui Jozef, ca să ajungi nu știu pentru ce, pînă la Agata, directorul i-a pus glumeț și protector mîna după umeri și a strigat : — *Copy-right*.

Stătea acolo dușmănoasă, și surîzătoare, lăsîndu-se abordată, posedată de diavol, corpul de balenă al directorului se revărsa peste scaun, falduri de piele groasă

i se pliau pe lîngă buze într-un rîs gras și la un moment dat a întrebat-o ce bărbat ar fi pe gustul ei. Atunci, uitîndu-se la grăsimea directorială, atotputernică, a replicat cu impertinență, arogant, ca o viperă prost-crescută :

— Poate să n-aibă mașină, dar trebuie să fie bine făcut.

Marek a reușit să scape din mîinile Celinei și a intrat glonț în cameră, și-a înfipt lăbuțele grase în șoldul Agatei, țipînd : — Tanti, gata constluită mașina, gata ! Gata constluită !

Directorul și noi toți ne-am prefăcut amuzați, numai Jozef tăcea, cu privirea lui de statuie. Agata a tras scaunul și a spus sonor : — Vă rog să mă scuzați, trebuie să-i văd mașina — și, trasă de mînă de Marek, a ieșit din cameră și nu s-a întors multă vreme ; după vreo jumătate de oră, îngrijorată, m-am dus după ea, dar nu mai era și nici haina ei în cuier. Am auzit cum Teresa ți-a spus, pe lîngă spatele cumnatului meu : — Doamna asta, Agata, parc-așa o cheamă, e o ființă destul de ciudată.

Și-am auzit în glasul tău un ton de dezaprobare.

68

CE S-A MAI ÎNTÎMPLAT ÎN ANUL acesta ? Cred că nimic altceva, în afară de fapta ei, dar asta-i numai a ei, a nimănui altcuiva. Teresa stătea față-n față cu Agata și putea să-i privească pe săturate mutrișoara modernă, ochii ei sclipitori, de un verde rece și fața rece, impenetrabilă, față de vrăjitoare, pe care atunci, la masa aceea, cu am asemănat-o cu o față de pisică. O dată, într-o noapte, un pisoi micuț mieuna la ușa casei noastre din Podkowa și tata i-a spus mamei că trebuie aruncat undeva, că nu se poate dormi și s-a sculat. Dar nu l-a aruncat, ne-am sculat cu toții și pisoiul cenușiu-roșcat, cu blana cam mîncată pe spate, mizer, scîrbos, cînd a intrat în antreu a ridicat botul spre noi. Cine știe din mîinile cărui monstru scăpase ; avea pielea jupuită pînă la nas, deasupra triunghiului buzelor se vedeau mus-

tățile arse, pe gîtul slab, roșcat se zăreau, mai întunecate, pete de sînge închegat. Lena a început să plîngă, fată mare, în cămașă de noapte lungă, cu părul pus pe bigudiuri de tablă, plîngea acoperindu-și fața cu mîinile ; în mijlocul antreului, pisoiul a ridicat botul însîngerat spre noi și a urlat ca un cîine, la început ținea ochii închiși și apoi i-a deschis brusc, privindu-ne pe toți, în cerc. Teresa nu putea să vadă asta, căci Agata rîdea și-și răsturna cu clinchet brățările, ridicînd spre toți o față pe care nu era sînge, ci doar o mască arogantă, agresivă, modernă, dar eu am văzut în amintire fața pisoiului, cu ochii deschiși pentru o clipă, cu ochii însîngerați ca două perle roz și cele două fețe — a ei și a pisoiului — s-au contopit brusc, într-una singură, cînd Gawel a spus pițigăiat : — Tată, aș vrea zahăr. — Așa se spune, „aș vrea" ? ai întrebat. — Astea-s veșnicele noastre discuții la masă, a oftat Teresa și directorul a întrebat :

— Ce bărbați vă plac, duduie, hai, spuneți !

Iar ea, cu ochii deschiși în strălucirea lămpii, a trecut în grabă, absentă, cu privirea peste voi și fiii voștri, a întors capul zîmbind spre trupul gelatinos al directorului, care ocupa locul din stînga ei și a spus răspicat :

— Poate să n-aibă mașină, dar trebuie să fie bine făcut.

Ca și cum n-ar fi fost și așa destul, nu se știe de ce, țineai morțiș ca ea să-i placă Teresei, sau cel puțin să nu-i mai displacă. Toți au impresia, întotdeauna, că femeile cu purtări alese nu-s periculoase pentru bărbați, deci Teresa trebuia să vadă în Agata o persoană bine-crescută, corectă, amabilă și în numele acestor bune maniere trebuia să-i ierte Agatei tot ce nu plăcea la ea femeilor ; chiar cînd i-a tăiat apa de la moară directorului, cînd l-a lăsat cu o carte falsă în mînă, de rîsul celorlalți, cu burta lui care tremura cînd rîdea, cu rîndurile de gușă grasă, chiar și atunci mișcarea ei n-a ajutat la nimic, Teresa suferea, iar tu erai supărat.

— Ce-ai să faci de Paște, am întrebat-o în parcul înnoroiat, care ei îi mirosea a primăvară. Iar ai să stai în casă ?

— Pe toți vă enervează statul meu în casă — și spunînd „toți" se gîndea la mine și la tine, căci numai noi

doi dintre cunoscuții ei, știam adevărul. — Ei bine, nu. Am să plec din oraș. Mă duc să strîng lăcrămioare. Nu-i romantic ?

Într-adevăr, a plecat la Sandomierz. Și-a aranjat acolo, să stea într-o casă de odihnă. Și-a luat cîteva zile libere, cărți și hîrtie. O stîncă înaltă, pe malul Wistulei, peste care se scurgea apa. Încălțată în cizme înalte, de cauciuc, înota prin noroi și se așeza pe un ciot de pom, chiar pe malul fluviului, cu fața în soare. Acolo a primit scrisoarea ta : *„Întoarce-te de-acum, fără tine nu se mai termină iarna“*. În zilele acelea, mi-a scris : *„Sabina, sînt minunat de puternică. Într-adevăr, sînt pe aici mărgăritare. Dar nu pot să rup nici una : le privesc cum răsar și se înmulțesc. Faptul că pe urmă mor, e pură ficțiune. Singurul lucru durabil este renașterea lor an de an“*.

S-a întors pe două aprilie, într-o joi. Vineri după-amiază, s-a prezentat la mine împrospătată, înnegrită, sănătoasă.

— Am venit numai pentru un sfert de oră. La Marek.

În aceeași vineri, în bucătăria voastră, Rozia-cărbunăreasa a primit vizita cumnatei ei.

69

— SERVEȘTE-O PE MUSAFIRA DUmitale cu un ceai, a spus Teresa, aplecată deasupra rîșniței de cafea. Și cu ceva dulce, parcă a mai rămas de la prînz.

Tu erai în baie, ai răsucit robinetul, apa a țîșnit cu zgomot răsunînd în liniștea locuinței : băieții erau la bunica, urma să-i aducă Marcel, pe seară.

Teresa a strigat : — Boris !

Ai apărut în pragul bucătăriei cu mîinile în dreptul feței, prosopul îți acoperea nasul, bărbia, gura, n-ai observat că în bucătărie e cineva străin : de sub prosop ai întrebat neclar :

— M-ai strigat ?

— Nu știu dacă vrei cafea, a spus Teresa. Tocmai rîșneam pentru mine.

Ai spus tot atît de neclar, „da, mulțumesc“, prosopul a urcat mai sus, ți-a acoperit ochii, fruntea, după aceea a coborît, l-ai luat de pe față ca un actor grec, care-și scotea masca în culise : jocul s-a sfîrșit, ultimul act s-a încheiat. Așa te-a văzut cumnata Roziei — cărbunăreasa și atunci ai văzut-o și tu pe ea : o față plată, străină, care-ți amintea totuși de ceva, fața încadrată de cozorocul roz-lilas al basculului, deasupra unei frunți late, plate. Ai spus : — Pardon, n-am observat, bună ziua !

Cumnata Roziei a oftat ca un om fericit, ochiul sticlos, plat, s-a întors de la tine, la Teresa, apoi, cu amabilitate afectată, s-a întors toată spre tine și a spus tare :

— Nu face nimic, nu face nimic ! Așa-i omul astăzi, umblă îngîndurat. Așa-i acum viața, domnule : nu se observă oamenii unul pe altul. Că n-ai timp nici să te uiți.

— Bei ceai, Hela ? a întrebat Rozia-cărbunăreasa, iar tu ai plecat. Ai luat o țigară, ziarul : proiectul unui echipaj cosmic comun americano-sovietic.

În bucătărie, cumnata Roziei a mai oftat încă o dată, plină de sentimentul încîntării pe care-l simt mulți oameni cînd merg după coșciugul altuia. Pungindu-și buzele cenușii cu o expresie de compătimire, a îndeplinit ceea ce considera că este de datoria ei și ceea ce o umplea de bucurie.

— Eu îl cunosc pe soțul dumneavoastră.

Teresa opărea cafeaua. S-a mirat. Rozia-cărbunăreasa, aplecată, cu capul vîrît în dulapul de sub geam, a gemut.

Șoptind, cu ochii ei plați înfipți în Teresa, cumnata Roziei a oftat fals :

— Cît mai plîngem, noi, femeile. Fiecare bărbat calcă sfîntul legămînt pentru cîte una mai tînără. Iar tu dă-i mîncare, fă-i cafeluță...

Teresa încă mai zîmbea, îndreptîndu-se cu cafeaua spre cameră. Rozia a ieșit din dulap, a fost prima care-a priceput, și-a încordat auzul, nemișcată. „Fă-i cafeluță“ auzi Teresa, apoi liniștea care se lăsă în spatele ei o lovi în ceafă. Știind înainte de a-și da seama, se opri în prag, gustînd descoperirea făcută și încă neînțeleasă de-

plin și durerea Iniștii din spate; lingurița scoase un clinchet, lovindu-se de pahar, își văzu mîna tremurînd, se întoarse spre ochii lipicioși ai cumnatei Roziei, se apropie de masă, puse pe marginea ei farfurioara cu paharul, farfurioara se răsturnă; ai auzit zgomot de sticlă spartă și ai oftat; peste fruntea ta se lăsă o ceață ușoară. Ai pus ziarul de o parte, te-ai ridicat cuprins de moleșeala somnului, fără să știi nimic. La mine în bucătărie, Agata făcea baloane de spumă cu Marek. Îi pusesem un șorț peste palton, Marek era ud tot și aproape că plîngea de fericire.

— Boris știe c-ai venit?

Buzele ei erau rotunjite în jurul paiului, balonul violet, ușor ca ceața, se ridica în aer; cu mîna întinsă, Marek sărea prin bucătărie.

— Știe, a răspuns, strîngîndu-și părul de pe obraz, cu degete umede. — Îl văd mîine. A telefonat. Vine direct de la birou. Te implor, nu-i dați nimic de făcut după serviciu, a spus rîzînd. Și acum, la despărțire, facem două baloane gemene, îl anunță ea pe Marek.

Nici ea nu știa, nu știa că jocul se terminase. Și că se terminase cenușiu, banal, ca-ntr-o poveste de două parale. Culcat, cu fața pe perna cu motive populare din Lowicz, ai visat ceva delicat, luminos, o formă care avea cea de a patra dimensiune, o figură geometrică înlăuntrul căreia te aflai tu, fiind totodată și afară: o imagine și o senzație imposibil de redat în cuvinte. Imediat după aceea, te-ai simțit scos de acolo, smuls de o forță exterioară, care te despărțea de figura aceea și o îndepărta de tine, smulgîndu-te din ea și pe ea din tine totodată. Scos din senzația aceea plăcută, te-ai trezit cu fața pe broderia incomodă a pernei. „Muzică și actualitate" a anunțat la radio vocea unui spicher care murise de mult. Se întîmplase ceva, se întîmplase ceva în cameră, nu erai singur, te simțeai observat, înfipt în privirea cuiva; ai oftat, încă pe jumătate adormit, ai ridicat capul și ai întors perna pe partea cealaltă.

Atunci ai auzit un zgomot pe patul Teresei. N-ai mai pus capul jos, l-ai răsucit, iritat brusc și propunîndu-ți totodată să fii răbdător. Teresa ședea dreaptă, în penumbra lămpii din celălalt colț al camerei ai zărit fața ei răvășită, ruinată brusc, ca un cuib cenușiu de viespe, liniile

cutelor și adînciturile în care strălucea ceva umed, ca un pui scos din adăpost și aruncat în ploaie. Cuprins de milă și de plictiseală, te-ai ridicat, te-ai așezat pe pat și ai întrebat-o pe un ton amabil, cu cuvinte repezite, ce s-a întîmplat.

— Gata joaca, maimuțică, a anunțat Agata. Tanti trebuie să plece!

În timp ce se aranja, am zărit în geanta ei o hîrtie cu scrisul tău: simbolul lumii despre care amîndouă ne închipuiam că mai există încă.

— Varșovia-i mică, a spus Teresa, plîngînd. Ironia acestei afirmații banale arăta destul de nepotrivit alături de lacrimile ei.

— Nu înțeleg. Spune-mi o dată ce s-a întîmplat?

— Ea, cumnata Roziei, începu Teresa plîngînd, lacrimile-i picurau pe pulover, una s-a oprit pe un nasture de perlă, ai scos batista din buzunar. — Ea stă acolo... în cartierul Bielany. În aceeași casă, unde tu... unde stă ea... aia, a ta...

Și și-a acoperit fața cu mîinile.

70

AGATA S-A ÎNTORS ACASĂ ȘI A găsit o telegramă înfiptă în ușă. A citit-o, a dat drumul cheii din mînă, apoi a ridicat-o, a deschis ușa, cheia i-a căzut din nou și fără s-o mai ridice a trecut în cameră și s-a așezat la masă, așa cum era, în pardesiu, cu baticul în cap. A telefonat la informațiile căilor ferate, apoi la mine.

— Ai să-i spui mîine la birou, ai să-l anunți cumva. Peste o oră am un expres spre Gdynia.

Vocea ei, puțin răgușită, sau cam „oficială", așa numesc eu asta, mi-a spus mult mai mult decît vorbele. Întotdeauna folosea vocea asta ca un scut, cînd nu voia să dezarmeze. La Gdynia nu mai era decît Wolga, așa că am întrebat-o: — Wolga?

— Paralizia picioarelor. Doamna Ela mă întreabă ce să facă. Veterinarul susține că nu se mai face bine. Noapte bună, Sabina. Mă întorc mîine, plec de acolo cel mai tîrziu înainte de prînz.

Stăteai în fața Teresei, frigul îți cuprinsese fața. În afara frigului, a încremenirii trăsăturilor feței și a mușchilor gîtului, simțeai doar o uimire grozavă. Uimirea, și nu teama sau durerea, îți luase graiul, simțeai în gură limba ca o bucată de gheață cu margini ascuțite. Batista îți atîrna între degete ; cu o mirare de nedescris, îngrozitoare, îți priveai soția care îngenunchease în fața ta. Părul i se despărțise în creștetul capului într-o cărare strîmbă, care șerpuia printre șuvițe albe, „i-a crescut păr alb, trebuie să se ducă la coafor" — șuvițele albe tremurau la înălțimea mîinilor tale ce atîrnau inerte, de sub pulover se reliefau mosorelele coloanei curbate ca un arc, degetele ei te strîngeau convulsiv de genunchi.

„Are să-i cadă la picioare și are să-l implore să rămînă cu ea" spusese Agata cîndva și tu însuți știai asta fără să te gîndești, acum, acolo, stăteai nemișcat, iar ea, zguduită de plîns stătea în genunchi în fața ta.

Trenul era tras, puținii călători ședeau tăcuți prin colțurile compartimentelor. Pe coridor, Agata strîngea convulsiv o carte în mînă.

— Nu vă conduce șoțul ? a întrebat un bărbat cu aspect de boxer sau de fotbalist. Eu, dac-aș avea o asemenea soție, aș conduce-o, a spus fotbalistul și s-a rezemat de peretele vagonului chiar lîngă ea. Sau n-aș lăsa-o de loc singură.

„Dacă n-o mai fi trăind ? se gîndea Agata. La mormîntul cîinelui parcă nu se merge. Nu cred că se merge la mormintele cîinilor, ei, în general, n-au morminte, cînd dispar, dispar și gata. Numai cîinii merg uneori la mormintele stăpînilor. A fost un cîine, au scris și în ziare, a fost un cîine care se ducea zilnic la cimitir, la mormîntul stăpînului lui. De ce nu l-au izgonit groparii ? Sau paznicul, ce, cîinii au voie să intre în cimitir ?"

— Unii bărbați au noroc, a spus fotbalistul. Au noroc și nu știu să-l prețuiască.

Agata a intrat în compartiment și a trîntit ușa.

Teresa șoptea ceva printre sughițuri, cu capul tot mai jos, plecat spre podea. Printre frazele frînte, neinteligibile, se auzea — ce ciudat ! — se auzea zgomotul lacrimilor căzute de sus, pe parchet. Îi vedeai capul sprijinit pe mîinile înfipte în genunchii tăi și simțeai în continuare uimire și un frig pătrunzător. Pînă cînd, în cele din urmă, ai auzit rugămintea ei, șoptită de acolo, mai jos de genunchii tăi, deasupra podelei ; ai început să simți încet presiunea sîngelui între ochi, crescînd o dată cu ruga ei : „Spune, spune, spune-mi că-i doar ceva de moment, că nu poate fi serios, eu sînt soția ta, șaisprezece, șaptesprezece ani, spune-mi că-i doar ceva trecător".

Mai întîi ai văzut, în presiunea crescîndă a sîngelui, ai văzut-o pe Agata, Agata apărînd din spațiul imens al acestor șaisprezece-șaptesprezece ani și ai atins cu gîndul dragostea voastră atît de vie, atît de intensă, cum nu existase niciodată nimic între tine și soția ta, în toți acești ani. Și la atingerea asta ai simțit mușcătura puternică din piept, în stînga, amară și fierbinte, pe urmă ai văzut dragostea voastră distrusă și capul acela care tremura plecat spre podea, cerșind printre suspine : te-ai gîndit că ai putea lovi cu ceva în capul ăsta, alături, pe bibliotecă, era o scrumieră de marmură, grea, cu fibre vinete, dac-ai da cu ea în capul ăsta cu șuvițe răvășite — și deodată ți-ai văzut cu ochii gîndul și ai sărit în picioare :

— O, Doamne sfinte !

O dată cu țipătul ăsta ai înțeles totul, cu țipătul ăsta ai ales și ai înțeles alegerea făcută ; cu ochi buimaci te-ai uitat în jur, prin camera asta cu mobile cumpărate în rate, timp de șaisprezece — șaptesprezece ani, împreună cu femeia de la picioarele tale, care chema amintirea anilor petrecuți împreună, șaptesprezece ani îngrozitori și care ți-i cerea și pe ceilalți care urmau să vină, pe toți. Și ai înțeles că așa trebuia să fie, că nu contezi nici tu, nici Agata, nici iubirea voastră ; ai înțeles că nu vă poate despărți nimic, pînă la moarte și totuși... Ai înțeles, înfiorat, stînd alături de femeia îngenunchează lîngă scrumiera grea, că așa trebuie să fie.

De unde-ai luat atunci puterea și tandrețea disperată cu care, tremurînd, ai ridicat spre tine mîinile ei care tot se mai agățau de picioarele tale, ai ridicat de la pămînt

trupul ei slab, un sac de oase, cu fața udă presărată cu cenușa încordării și fricii, pătruns totodată de durere și de dorința de împăcare? Iar prin asta făceai de-acum loc celeilalte dureri, pentru pierderea de moarte pe care-o vedeai venind, fără să te gîndești la ea, despărțirea care atunci a început în tine, înmormîntarea triumfală a Agatei în inima ta, jertfirea lui Isaac. Rugul era gata. O țineai pe Teresa în brațe, din vălătucii de fum ai rugului a venit pînă la tine fața iubită a celeilalte, singura bucurie a vieții tale. Cineva trebuia să ardă, cineva trebuia aruncat în flăcările care-și cereau jertfa. Trebuia să alegi, rugul era gata. „Cum mă iubești?" întreabă fața Agatei și rîde, zîmbește și te întreabă, stînd pe scări, înfășurată sumar cu ceva, umbră neclară în întuneric și șoapta slabă, plină de veselie : — Cum mă iubești ?

Simțeai pe gît respirația agitată a Teresei, întretăiată de suspine. „Cum pot, cum pot" — și te rugai la Dumnezeu și la fața aceea care-ți apărea din norii de fum și tămîie, lăsată pradă unor legi pe care nu poți, nu poți să le încalci pînă la capăt, sub povara cărora te îndoi protestînd, cu fruntea transpirată, dar te pleci tremurînd în fața lor.

Te-ai hotărît : accepți legea, o primești, te vei adăposti după ea. Cu mîinile pe spatele slab al soției, te rogi cu ochii închiși, strînși de frica celuilalt chip iubit, cum-mă-iubești, te dai înapoi în fața ei, și ei îi spui, feței aceleia iubite îi spui și în timp ce rostești cuvîntul, așa cum poți, cu vocea răgușită, șuierătoare, Isaac, fără să știe, se urcă pe rug.

— Iartă-mă.

Și iată acum ce repede se usucă fața Teresei de lacrimi, cum își recapătă forma. Nu știe cît de aproape a fost de scrumiera grea ; se simte salvată, căci a auzit strigătul tău răgușit, chinuit, pe care l-a crezut adresat ei. Vezi asta, dar nu-i spui că se înșeală și-i dăruiești acel „iartă-mă", i-l dăruiești și ei, căci trebuie să obții iertarea de la ambele femei, ca să o poți căpăta pe aceea de unde se ridică fumul. Teresa se simte deci salvată și nici nu știe de la ce-a scăpat, nu-și dă seama că a scăpat cu viață ; își îndreaptă spatele și se lasă cu încredere și ușurare în mîinile tale. Nu ești călăul ei.

— O, Doamne, ești udă toată. Pe o ploie ca asta ! a exclamat doamna Ela ; de sub capotul cald ieșea o cămașă de noapte de finet, cu picățele roz. Din cameră se auzi un scheunat, ca un țipăt. Agata și-a aruncat pantofii uzi din picioare, a sărutat-o pe doamna Ela pe obraz, dar Wolga schelălăia în cameră, așa că ea spuse : — Scuză-mă, scuză-mă te rog, trebuie — și alergă în ciorapi, intră în cameră, capul creț al cîinelui se ridică de pe fotoliu, limba roz îi atîrna printre dinți. — Trăiești ! a șoptit Agata, cu palma în blana deasă. Trăiești încă, spuse Agata îngenuncheată, udă toată, cu fața înfundată în blana mătăsoasă ; cînd Wolga era tînără, rămînea mult loc liber lîngă ea pe fotoliul ăsta. Era fotoliul doamnei Zofia, îl aduseseră aici după moartea ei.

— Cum se urcă ea acum pe fotoliu ? a întrebat-o pe doamna Ela, care o privea din prag cum stă îngenuncheată, cu o palmă pe capul pufos al cîinelui, iar cu cealaltă scoțînd batista din buzunar și ștergîndu-și fața.

— Asta s-a-ntîmplat ieri, a spus doamna Ela, mîngîind cîinele care scheuna spre Agata. Crede-mă, draga mea, așa am îndrăgit cîinele ăsta, că am plîns. Înțelegi, i-au paralizat labele din față și din spate, parcă a prins-o un cîrcel, a început să schelălăie îngrozitor, nu puteam s-o aud. Așa că am adus veterinarul, pe doctorul Lach, un vechi cunoscut de-al meu. I-a făcut imediat o injecție, nici nu știu cu ce, că n-a mai durut-o, s-a liniștit. Dar labele-s tot mai inerte. Nu vrea nici să mănînce, nici să bea. Eu am pus-o pe fotoliu. Stătea întotdeauna în el... m-am gîndit, să și moară aici. O îngropăm în grădină. M-am gîndit și la loc. Sub tufișul de liliac.

— Ce ? întrebă Agata, cu palma în blana caldă a cîinelui.

— Sub tufișul de liliac. De ce stai cu haina udă pe tine ? Aici, aproape de fereastră. O să-mi fie greu fără Wolga. Tu, fetițo, te-ai dezobișnuit, ai plecat de-acasă de atîția ani, nici n-o să simți. Dar eu am să-i duc lipsa.

— Da, spune Agata.

Wolga se arunca din ușă la doamna Zofia și la Agata, cu limba atîrnînd, nebunatică, scheunînd înduioșător de

bucurie ; coada imensă, parcă lipsită de greutate, care-şi avea propria ei viaţă, se transforma într-un nostim simbol al fericirii, ori de cîte ori o vedea. Acum zăcea la spatele ei, grea de o sută de kilograme, încătuşată. Wolga dansa pe nisip, la plajă, Agata arunca departe o bucăţică de lemn, urmărită de lătratul conştiincios şi triumfător al Wolgăi, care alerga după lemnul zburător prin norii de nisip. Doamna Ela a luat pardesiul Agatei, iar ea a îmbrăţişat în tăcere capul mare, cald.

71

PLEOAPELE TERESEI S-AU RIDIcat, dezvăluind un gînd care-i încolţea. În ochii ei apărea ceva, dînd formă privirii şi transformînd-o din animalică, în umană.

— Acum mă gîndesc, spuse ea. Stai să mă gîndesc. Asta... despre asta... trebuie să vorbim liniştiţi. Numai... numai... acum trebuie să mă gîndesc.

— Teresa ! Tereska !

Nu mai foloseşti de mulţi ani diminutivul ăsta. Tremurai. Ai îmbrăţişat-o ca pe o soră. Stăteaţi amîndoi în camera pustie, nefericiţi şi pustiiţi ; singura demnitate care vi se mai cerea, acum, era să supravieţuiţi pustiirii, ruinei şi sîngelui. Nu învăţaseraţi nimic unul de la altul, nici cum poate să fie iubirea, nici cum poate să fie prietenia. Stăteaţi distruşi, unul în faţa altuia, egali în chinul vostru, aproape aliaţi, înfrăţiţi prin sîngele care curgea din rănile voastre. — Tereska !

Atunci au venit băieţii, fiii voştri. Zgomot la uşă, Rezia — cărbunăreasa încerca să-i potolească : — Sst ! Teresa a ieşit din braţele tale şi te-a rugat să nu-i laşi să intre la ea.

— Eu rămîn aici, vreau să stau puţin în linişte. Să mănînce şi să se ducă la culcare, pe urmă vino tu aici. Trebuie.... spuse ea şovăitor şi-ţi atinse cu mîna braţul.

Cuprins de-o milă profundă pentru ea şi pentru tine, i-ai răspuns :

— Da.

— Peste trei săptămîni e meci, tăticule, e meci, te ruga Pawel, în timp ce Gawel te trăgea de mînecă : — Tăticule, ne ducem ? Ne ducem, tăticule ! Ai promis de astă-iarnă c-o să ne ducem !

Cărbunăreasa ţi-a aruncat o privire de deasupra chiuvetei, dintr-o parte, cu faţa ei lucioasă. Ai atins uşor cu degetele obrazul proaspăt al lui Pawel, băiatul s-a uitat mirat, ţi-ai ascuns faţa în batistă.

— Cînd e meciul acela ? În ce zi ?

— Duminică, duminică !... au strigat băieţii.

Duminica nu puteai niciodată să fii cu Agata, duminica era una din servituţile de neevitat ale acestei case. Mai întîi te-a învăluit o ceaţă de mulţumire inconştientă că meciul nu impietează asupra celorlalte zile ale lunii, dintre care putea apărea ziua ta şi a Agatei ; abia apoi ai simţit durerea fizică, obscură, din stînga, de sub coaste. Descifrai astea stînd la masă, simţeai alături de genunchi căldura vie a piciorului unuia dintre băieţii tăi.

„Ea nu ştie nimic, nu ştie nimic, poate că mîine o să cînte, o să pună cheia sub ştergătorul din prag. Pe urmă o s-o ia de-acolo, mirată, înfricoşată, căci nu ştie nimic. O să-i spun Teresei : nu există. Întotdeauna e uşor să spui aşa. Numai să nu telefonezi. Cum să-i spun, cum să-i spun... Nu telefonez, nu mă duc, n-o văd, n-o ating, va înceta să mai existe, o foaie ruptă dintr-un caiet, pătată, mîzgălită, anulată ; iar noi, aici, o să trăim, o să ne suportăm, biata mea nevastă, zdrobită din cauza mea, cu zdrobit din cauza ei, împuşcat ; o să ieşim încet dintre ruine şi fiare răsucite, două trupuri schilodite, sînge şi ruine".

— Mîncaţi, mîncaţi, să mergem, ai spus. Băieţii urlau. Pawel a vărsat cana cu lapte.

Comuniune de sînge şi ruine, o să vă sprijiniţi reciproc cu cioturile mîinilor, cu umerii ciuruiţi de gloanţe ; în mijlocul pustiului la fel de duşmănos pentru amîndoi, va fi distrus mobilul împuşcăturilor, cauza uciderii reciproce ; va trebui de-acum să vă apăraţi împreună şi unul

pe altul. Durerea dintre coaste se întețea. Nu puteai ști dacă cealaltă, cea anulată, mînjită, de neatins, va fi ajutată de cineva să iasă din cenușa sa singuratică, dintre ruine și sînge. Cu o mînă apăsai locul dureros din stînga, nu voiai să-ți vadă cărbunăreasa broboanele de pe frunte. Băieții s-au dus să se spele, să se dezbrace, apoi sporovăiră, în paturi, dincolo de ușa cu geam mat. Ai stat lîngă ușă și ai ascultat vocile lor curate și ai rostit spre puritatea ciripitului lor :

— Să fiți sănătoși.

Atunci Teresa a aprins lumina mare din cameră și raza de lumină care-a ajuns pînă în antreu te-a surprins : apăsîndu-ți cu mîna partea stîngă a pieptului, ai deschis ușa. Era noapte și ai intrat în camera în care biata ta soție stătea singură, în mijloc.

Era noapte. — Dacă se poate, aș vrea să dorm aici, s-a-rugat Agata.

— Dar desigur, a răspuns doamna Ela. Îți aștern aici, pe canapea.

Agata a tras fotoliul cu animalul greu, cu respirația inegală, pînă lîngă canapea, s-a așezat acolo, cu picioarele strînse sub ea, lipită de trupul cu păr mătăsos. Din cînd în cînd, cîinele scotea cîte-un schelălăit șuierător, răgușit.

Mama striga din bucătărie : — Wolga ! și Wolga sărea de pe fotoliu tînără, sprintenă, ajungînd din cîteva salturi moi pînă la ușă, lovea puternic cu labele dinainte în ușa albă, făcînd să sară vopseaua, urmele gălbui ale ghearelor ei se înmulțeau cu fiecare an și se ridicau tot mai sus.

— Ce-i cu tine, cățeluș, șoptea acum Agata în casă străină, iar cîinele tresărea, cum tresare omul în somn. Convulsia trecea de-a lungul spatelui, o simțea sub palmă, sub brațele întinse.

— N-o să mai am niciodată alt cîine, a spus Agata și cîinele a privit-o cu ochii încețoșați, lipindu-și nasul fierbinte de mîna cu miros specific, unic. De sus a căzut o picătură, s-a spart pe mîna ei și a aluncat pe lîngă nasul negru, fierbinte. Cîinele a ridicat capul încet, cu greutate, din blană s-a ivit limba roz, limba roz aspră a lins lacrima de pe mîna care avea un miros unic în lume.

merei, pudrată, pieptănată. Întorcînd spre tine fața galbenă, a întrebat :

— Mai știe cineva ? În afară de femeile astea, de acolo — și arătă cu mîna spre bucătărie — în afară de femeile astea, bineînțeles și... afară de ea ?

— Nu, ai răspuns, căci nu știai de mine și asta era ca și cum realmente n-ar mai fi fost nimeni, de vreme ce nu știai că eu știu. Așa că ai spus stînd în fața chipului ei galben, ruinat, uscat, ruină și sînge :

— Nu.

— N-o să mai vorbim despre asta, nici un cuvînt. Nu vreau să aud niciodată de asta. Mîine îi dau drumul Roziei. Nu vreau s-o mai văd.

S-a oprit, dar tu ascultai în continuare, ascultai staccato-ul cuvintelor ei, care însemnau mai mult, dar nu știai ce anume și un nou val de sudoare îți acoperi fruntea. Ea se gîndea, sprîncenele împreunate erau dovada efortului pe care-l făcea.

— Omul care nu poate să uite nimic, nici cel mai mic amănunt, care nu poate să înfăptuiască nici cea mai mică greșeală...

Ți-ai oprit respirația ascultînd efortul pe care-l făcea, cu fruntea încrețită.

— Spune-mi, ea... ea... înțelegi... n-ar putea cel puțin să se mute în altă parte ?

Ai mișcat buzele, dar n-ai auzit ce-au rostit buzele tale ; le-ai mai mișcat încă o dată, dar între voi și în voi era liniște și la întrebarea ei răspundea doar tăcerea ; fața galbenă ți s-a scurs din ochi, fără zgomot, ai mișcat buzele.

— Ați putea să vă preocupați de asta, nu ? Ai avut pînă acum destul tact. Nu vreau să aud nimic mai mult, înțelegi ? Nu vreau să știu, unde... unde se petrece asta, unde... Nu vreau să știu nimic. Ca și pînă acum.

Ca și pînă acum, a spus de departe fața ei și a tăcut din nou, deși vedeai în continuare mișcarea mușchilor din jurul buzelor și a buzelor în sine, de parc-ar fi vorbit în continuare. Tăcea, dar tu o auzeai spunînd, repetînd :

„ca și pînă acum". Dinlăuntrul feței ei ieșeau cuvintele acestea uriașe, sonore „ca și pînă acum", mărunte, lipsite de importanță și totuși îngrozitoare ; ai mișcat buzele și te-a cuprins o spaimă sălbatică, ori poate o silă plină de disperare ți-a cuprins inima, plămînii ajungînd pînă la gît, o frică fizică și o silă fizică înnebunitoare. Nu mai erați ca două epave în pustiu, unde vrăjmașii se transformă în aliați, ori în frați, între voi era sînge și ruine, nu ea, ci cealaltă față încremenea tăiată în lung și-n lat și deschidea gura cu o șoaptă hîrîită, care suna ca un țipăt ; atunci ai înțeles adevăratul sens al acestui cîmp de luptă și că de fapt ce se petrecea acolo dar și aici era la fel, și aici era aceeași sfîșiere în plină lumină, iar țipătul șoptit era :

— Pentru Dumnezeu, de ce știu cine e ! Vreau să uit imediat. Vreau să uit.

Ai mișcat buzele în lumina asta insuportabilă, în lumina nesuferită și ai închis ochii, ai închis ochii în fața adevărului neîndurător ; curgea sînge ca-ntr-o poveste frumoasă și tristă despre doi vrăjmași care, răniți fiind, s-au sprijinit unul pe altul.

Agata spunea în șoaptă : — Cățelul meu bun și înțelept, ăsta-i doar un vis, cățelușul meu drag, ai să te scoli și-o să mergi la plajă, o să mergem cu toții pe plaja albă, la o plimbare lungă — și coada lungă, neagră, creață s-a ridicat pe speteaza fotoliului, s-a mișcat încet sprijinită de fotoliu, buzele negre s-au întredeschis deasupra dinților. Din botul bătrîn, încărunțit pe lîngă nas, buze și ochi, a ieșit un schelălăit sfîșietor.

— O să mergem la o plimbare lungă cu mama și cu Wolga, spunea Agata, mîngîind cu amîndouă palmele corpul moale, neputincios. — O să aruncăm bețe și pietre în apă și-o să țopăim printre valuri. Mămica o să ne facă semne cu mîna și-o să strige de pe mal : nu vă mai obosiți atît, încetați, o să strige mămica. Agata, odihnește-te și cîinele, nu vezi cum gîfîie, încetați, încetați, nu trebuie să vă obosiți atîta, nu vă mai chinuiți atîta, de ce să te chinuiești atîta, cățeluș.

Botul brumat al cîinelui, căzut pe brațul ei, urla tot mai tare. Se crăpa de ziuă.

Dar înainte de a se face ziuă, în lumina aceea puternică, ai întrebat pe un ton amabil, care contrazicea întrebarea, făcînd-o afirmativă :

— Tu ai bănuit ?

— Da, ce, credeai că nu ? Că-s oarbă ? Că am încredere în bunătatea ta subită... în răbdarea ta, în supunerea ta ? „Cumpără-ți o pălărie, las-că fac eu asta în locul tău, bine, bine, cum vrei tu." Drept cine mă iei ?

— Nu, ai răspuns tu.

— Nu, am spus eu, nu.

— Dar de ce, ce-ai înnebunit, șoptea Jozef aplecîndu-se asupra mea, m-am tras lîngă perete cînd i-am văzut fața mototolită. Era îmbrăcat, numai haina spînzura strîmb pe scaun, o vedeam clar la ora aceea din zori, aruncată neglijent pe scaun : speteaza ieșea prin stofa spatelui, o mînecă atîrna strîmb, asimetric, mai lungă decît cealaltă. Haina lui Jozef, aruncată neglijent pe scaun ! Asta-mi era suficient, era un șoc și n-aveam nevoie de altul mai mare.

Mi-am amintit de noaptea nunții noastre : Jozef stătea pe marginea patului, scuturîndu-și ciorapii cu grijă și aranjîndu-i frumos, unul peste altul, pe scaun, pe același scaun a cărui speteză ieșea acum prin spatele hainei ; imi amintesc cum și-a pus pantofii frumos, între picioarele scaunului, lipiți unul de altul, aliniați, așa cum a făcut apoi în toate serile din cei șapte ani care au urmat. Și-n timp ce-și aranja lucrurile continua să vorbească, să spună cît de reușită a fost nunta, iar eu stătcam în pat lipită de perete, cămașa roz de nailon îmi aluneca de pe umeri și o țineam cu mîna, la înălțimea claviculelor. Nici un bărbat nu mă văzuse în cămașă de noapte și eu nu văzusem nici un bărbat în indispensabili. Tremuram neputincioasă, plină de spaimă și vedenii și de o dorință necunoscută, care pulsa inegal în gîndurile mele și se transmitea ritmic în tot trupul. În timpul ăsta, Jozef vorbea de reușita nunții, pe urmă eu am închis strîns pleoapele, Jozef a foșnit în așternut, m-a îmbrățișat, spunînd cu mulțumire și cu un sentiment de ușurare : „Ei ?" M-a îmbrățișat și m-a tras de la perete, pe urmă m-a lăsat și am rămas singură în patul mare, pustiu ; el s-a așezat pe marginea patului, și-a căutat cu picioarele pantofii, s-a ridicat, s-a

aplecat asupra scaunului pe care erau aranjate hainele, a luat pantalonii, care-i atîrnau în mînă ca picioarele inerte ale unui spînzurat, a găsit buzunarul căutat și a scos batista cu care s-a șters meticulos la nas.

— Nu, nu, am spus, dar el se apleca spre mine în ora asta din zori, cu o răsuflare ce mirosea a alcool nedigerat, a ridicat plapuma de pe mine ; pielea mi s-a înveninat de silă și de frig.

— Nu vrei să-l îmbrățișezi pe soțul tău cel avansat ? Nu-l vrei tu pe al care-i mîna dreaptă a directorului ?

— Ești beat, am spus, dar nu era adevărat, era numai surescitat de noaptea aceea petrecută printre oamenii grei ai Ministerului. Niciodată nu bea mult, nu era adevărat, dar nu puteam din cauza hainei aceleia, nu știu ce nu puteam să-i trec cu vederea, nu mă puteam sili, am încercat să-i spun să mă lase în pace, dar el mă trăgea de mînă, și-a scos cămașa din pantaloni. — Nu mai sîntem așa de tineri, a spus el, dar la o asemenea sărbătoare...

Cu noutatea asta m-a trezit : fusese numit al doilea adjunct al directorului. — Celălalt n-o s-o mai ducă mult, a spus el și s-a întins în pat. Hai, vino, ce ai, ești bolnavă ? Azi e o zi bună, îmi șopti confidențial, rîzîndu-mi în ureche. Venind spre casă, am calculat cu exactitate că astăzi e ziua noastră bună. A tras plapuma de pe mine, am spus „nu" și mă uitam tremurînd la haina aceea, aruncată neglijent, mîna dreaptă a directorului. m-a ajuns și s-a aruncat asupra mea : așa cum era, cu pantofii în picioare și cu cămașa deschisă neglijent la piept.

73

NU, AI SPUS ABSENT, TI-AI UMEzit buzele cu limba, respirația s-a restabilit, inima parcă avea acum mai mult loc în pieptul tău ; pentru prima dată în noaptea aceea, ai căutat cu mîna pachetul de țigări. — Spune, spune mai departe, ai rugat-o, iar ea a auzit în vocea ta doar curiozitate și asta a înfuriat-o, s-a

aruncat spre tine cu o furie crescîndă, dar i-ai atras atenția :

— Băieții.

A continuat deci, cu voce scăzută, dar violent, într-o cascadă de cuvinte în care unul îl ajungea din urmă pe celălalt, a spus toate cuvintele care mocneau în ea :

— Atunci află că n-am avut niciodată încredere în tine. Niciodată. Niciodată nu mi-am închipuit că în toți anii ăștia ai rezistat fără... în celibat. Numai că mă ridicasem peste asta, înțelegi ? Peste acest... amănunt. Înțelegi ? Dar să cred în... Doar nu-s proastă !

Dînd din cap, în semn că înțelegi, ai întrebat absolut calm, arătînd cu mîna spre locul unde îngenunchease cu cîteva ore mai înainte :

— Atunci... dacă-i așa, spune-mi, de ce aici, acolo... ?

— Cum de nu-nțelegi nimic ! țipă în șoaptă, apucînd o țigară. Îmi închipuiam că ai femei. Că te culci din cînd în cînd cu cîte una. Nu înțelegi nimic, a gemut ea, vocea i s-a frînt. Nimic. Puteam suporta murdăria aceea anonimă... Te purtai cu tact... Puteam să nu știu. Să nu știu. Înțelege ! Dar acum...

Își aprinse țigara, cu degete tremurînde. Te-ai sprijinit de perete și ai început :

— Ți-am fost credincios pînă cînd am întîlnit-o pe ea, ai spus rar ; știai că asta nu-i casa ta, dar doreai s-o salvezi.

— Credincios !!!

Ai tresărit, simțind disprețul din țipătul ei. Apoi implorare :

— Nu vreau să fie ea. Ea singură. Unică.

S-a lăsat din nou tăcerea, ca atunci cînd te gîndeai cum veți învăța amîndoi să vă suportați, cum veți învăța să iertați și să îndurați înjosirea iertărilor. Capul ți-a căzut în piept, era liniște, cîinele urla la pieptul Agatei, Jozef mi-a spus „ei, vezi, micuțo", s-a ridicat, a făcut o jumătate de pas pînă la patul lui, arcurile au răsunat surd sub el, „o să se ridice pe la zece mii, a spus el, noapte bună, nu mă treziți mîine, mă duc la birou spre prînz". Capul ți-a căzut în piept. Atunci Teresa a venit aproape de tine și ți-a șoptit în față :

— Părăsește-o, Boris. N-am să spun nimic, nimic. Ai să pleci de-acasă cînd ai să vrei și în general... Dar desparte-te de ea. Te rog. Numai asta te rog. Înțeleg... dar să nu știu. Și să nu fie ea.

Cu o mînă tremurîndă, timidă, dezvățată de dezmierdări, ți-a atins părul, așa cum stăteai cu capul plecat.

Atunci ți-ai tras capul înapoi. Mîna ei rugătoare a rămas suspendată în aer; te-ai desprins de perete și te-ai depărtat cîțiva pași, spre ușă. Ai trecut pe lîngă soția ta, care rămăsese cu mîna în sus, ca spre a te binecuvînta. Acum era ziuă de-a binelea, fețele voastre arătau plate și goale în lumina tulbure a becurilor, amestecată cu cenușiul-vînăt al dimineții din ferestre. Nici nu trăseserăți transparentele în noaptea aceea.

— Am să te ajut, a spus Agata, am să te omor, cățeluș, mai rabdă puțin, mai rabdă — și tuși — acum se face ziuă și aranjez asta. Pe urmă o să te poți duce pe plaja plină de pietricele albe și curate, cu rădăcini de brazi spălate de valuri pînă la albire și stăpîna ta, mămica mea, o să arunce o rădăcină albă, în marea albă, iar tu ai să înoți s-o prinzi. Mai așteaptă.

Cîinele a urlat și a apărut doamna Ela, în cămașa de finet cu picățele roz: — Sărmana! a strigat ea, biata Wolga. Și tu, cum arăți, fetițo, nu plînge. Așa... toată noaptea?

— Nu putem să telefonăm? a întrebat Agata. Doctorul acela, cunoscutul dumitale, veterinarul, n-ar putea de-acum? Stă departe?

— Stă aici, a răspuns doamna Ela întristată. El a spus, a spus că nu mai poate să-i ajute cu nimic..

— Aici? a întrebat Agata. Cîinele s-a răsucit în brațele ei. Cum adică stă aici?

— În casa asta, sus. O, Doamne, e insuportabil.

— Da. Dacă-i un bun cunoscut de-al dumitale, atunci poate... Du-te la el, doamnă Ela.

— Dar e de-abia cinci și jumătate fetițo. Cum să-l chem la ora asta? Pentru cîine. Dac-ar fi om...

— Dar el nu-i medic de cîini?

Botul deschis, inert, urlînd horcăit, se mișca tot timpul în palma Agatei, umplînd-o de bale. Urechea mătăsoasă

era scuturată de ușoare convulsii. Bătrîna duse o batistă micuță la ochi, șoviăia.

— Spune-i că nu mai suporți, zise Agata și-și șterse fruntea cu brațul.

Bătrîna luă batista de la ochi, pe gînduri.

— Ești foarte palidă, doamnă Ela.

— Inima, spuse ea și se apucă de piept.

— Vecinii, spuse Agata și bătrîna alergă la ușă.

74

AI IEȘIT DIN CASĂ FOARTE INCET, nu te-au auzit nici băieții, nici Rozia-cărbunăreasa cînd ai răsucit cu grijă cheia în broască; numai ea a auzit, ținînd cu o mînă în aer, un gest de binecuvîntare spre pustiul care se căsca la picioarele ei, pe urmă coborî mîna și-și înfipse dinții în ea.

Ai pornit pe stradă, pe aleea cu pomi timid înmuguriți, ceața se rărea, ai trecut pe lîngă o biserică mică și urîtă, ca o casă oarecare, te-ai uitat într-acolo, ușa era închisă. Pe stradă venea un cărucior cu sticle de lapte, tras de o femeie bătrînă și de o elevă cu tocuri înalte. Bătrîna i-a spus fetei: — La numărul cinspe, la parter, e a doua zi că nu lasă sticla.

Fata își freca cu palma fruntea îngustă, gonind somnul.

Prin piața Invalizilor trecea gemînd un tramvai, repede, aproape gol la ora asta. Nu se trezise încă de tot ziua aceea de sîmbătă, de aprilie, cînd se luminează devreme. Taxiurile stăteau nemișcate de-a lungul trotuarului, un bărbat cu o valijoară trînti portiera unuia dintre ele, trosnetul umplu toată strada, ca o împușcătură. Puținii trecători se îndreptau grăbiți în direcție opusă ție, spre stațiile de tramvai și autobuz de pe partea cealaltă a străzii: de acolo porneau spre centrul orașului. Nimeni nu se îndrepta spre Bielany. Aproape imediat după piață începea parcul, printre zăbrelele gardului ieșeau crenguțe cu boboci galbeni, fierbinți, de forsiție. „Cînd are să înflorească forsiția..." ți-ai amintit de promisiunea

Agatei și te-ai oprit lîngă gard. În piept simțeai ceva nebulos, care te apăsa greu, căzînd tot mai adînc, rupîndu-se parcă din tine. Bobocii galbeni dispărură, în locul lor se aprinse o flacără neclară, fluidă, ai dus mîna repede la ochi și ai alergat la tramvai.

„Trebuie să-l pun pe Marek la oliță, la ora asta."

M-am ridicat, mi-am pus capotul și m-am îndreptat spre coridor : trecînd pe lîngă sforăitul lui Jozef, am întors capul. Copilul dormea în poziție embrionară, continua și acum să doarmă așa, genunchii grăsuți îi atingeau fruntea mică, cu păr blond, creț, atît de frumos încît mi s-au umplut ochii de lacrimi, fără nici un motiv. Cu amîndouă mîinile am ridicat trupușorul lui cald, parfumat, nevinovat, buzele mici au șoptit : „mama".

Agata și-a desprins fața de botul amuțit, o ureche era întoarsă cu partea interioară în afară, dezvelind pielea aceea intimă, negru-albăstruie, nespus de netedă ; cu două degete, a reașezat urechea în poziție normală. O tăcere tainică, înfiorătoare, se așternea între ea și cîine. — Acum e bine, e bine, nu-i așa ? spuse Agata mișcînd buzele, fără să scoată nici un sunet.

— Portarul sapă, spuse doamna Ela, intrînd în cameră.

Ai bătut, dar ușa Agatei nu s-a mișcat, sub ștergător nu era cheia. Ai scos țigările din buzunar. Era cel mai înalt nivel al casei, deasupra nu mai era decît podul, ai mai urcat cîteva trepte și te-ai așezat pe ultima, cu spatele sprijinit de perete.

Cîinele era prea greu ca să-l ducă singură, așa că a venit portarul, chel, cu fața roșie, cu vine proeminente pe sub ochi și pe lîngă nas. Pe gîtul nebărbierit se vedea o țeavă legată de trahee, probabil urmare a unei anghine difterice avută de demult. Cînd vorbea, astupa capătul tubului cu degetul și cuvintele-i ieșeau șuierătoare, scîrțîite ; mîna de la gît era acoperită, ca o hartă, cu petele cafenii ale solului și rîurile albastre ale vinelor.

— N-am dormit noaptea asta, șuieră deasupra cadavrului cîinelui.

— Îmi pare rău, spuse Agata. Porni pe scări după el, evantaiul negru al cozii ajungea pînă la șoldul omului, de ambele părți ale spatelui cocoșat ieșea cîte o pereche de

labe negre, subțiri. Cînd ajunseră în grădină, zăriră sus, la fereastră, capotul doamnei Ela : — Aici, aici, spuse ea, sub liliacul ăsta. Portarul o puse pe Wolga jos, pe pămîntul umed de ploaia de ieri.

Aici primăvara venea mai tîrziu decît la Varșovia, pe crăcuțele drepte ale liliacului abia se formau pungile bobocilor, iar deasupra tufișurilor crăpau mugurii brun-verzui.

— A fost un cîine frumos, odată, dar acum, la urmă, nu mai era bun de nimic, spuse scîrțîit portarul, cu degetul negru pe trahee. Se aplecă spre pămînt, apăsînd în cazma. — Bătrîn, nu era bun la nimic. Îl zgudui o tuse grea, cu flegmă. Agata zări cum dinții rînjiți ai Wolgăi ating, sticlos și mort, vîrful pantofului ei. — Iartă-mă, spuse în gînd, mușcîndu-și buzele și se întoarse spre poartă.

— Ce-i cu tine, ai băut azi-noapte ? te-am întrebat la birou, cînd ai venit cu întîrziere, cu fața brăzdată, ochii adînc înfundați în orbitele vinete. Teresa telefonase de două ori. — A telefonat soția ta, am adăugat.

— Dacă poți să-mi faci un serviciu, ai spus, te rog să nu mă dai azi la telefon.

Pe frunte, lîngă tîmplă, ți se umflase o venă pe care n-o observasem pînă atunci, paloarea verzuie a feței tale îmi impunea tăcere. Pentru prima dată în viață, te vedeam nebărbierit.

— Bine, am spus, tocmai suna telefonul, în receptor am auzit vocea artificial glumeață : — Iarăși eu. Tot n-a venit soțul meu ? M-am uitat la tine, ai înțeles și ai dat negativ din cap, aplecîndu-te deasupra unui sertar.

— A venit, doamnă Teresa. Dar e la director. Să-i comunic ceva ?

— Poate... Nuuu, nu. Am să mai încerc. Mulțumesc.

— Vă rog.

Am pus receptorul jos.

Ea a ieșit din casă, cu geanta de călătorie în mînă, doamna Ela a strîns-o la piept, stînd în ușă.

— Mai vino, din cînd în cînd, fetițo. Întotdeauna are să-mi facă plăcere, dac-ai să vii.

— Da, răspunse Agata, mulțumesc. Mulțumesc pentru tot. Începu să coboare, dar se opri : — Nu uitați de mormîntul ei.

— Dar desigur, Agata, eu întotdeauna stau acolo, vara, lîngă tufișul ăla am un pic de umbră.

— Mă gîndeam la mormîntul mamei, spuse Agata și coborî. Portarul stătea în prag, într-o pufoaică vătuită, descheiată.

— De-acum nu mai aveți de ce să mai veniți, domnișoară, spuse el obiectiv. Ei, așa-i viața.

Luă mîna de la gît, aerul șuieră în tub.

— La revedere, mulțumesc, spuse Agata și-i puse în mînă cincizeci de zloți. — Nepotica dumitale ? întrebă ea arătînd spre fetița cu burtică proeminentă, care stătea în ușa pe care se vedea o plăcuță : „Portar".

— Fugi în casă, Wioleta, o să răcești la piept, spuse portarul amenințător, ușa se închise. Fața cu vine roșii se ridică, înduioșată, de deasupra mîinii pătate : — Merge pe cinci ani, hîrîi el. Deșteaptă, ca o bătrînă. Trei merg la școală, de, cu cît îi omu mai bătrîn, cu atît are mai mulți copii.

— La revedere, spuse Agata și coti după colțul casei. O apucă pe o cărare care urca șerpuind. Cînd ajunse și șosea, puse geanta jos, se uită în jur, apoi la picioarele ei : geanta verde, din pînză groasă, era așezată lîngă piciorul stîng. „Pijamaua, prosopul și periuța de dinți" șopti ea. O femeie în palton mov trecu pe lîngă ea și o privi lung. „Periuța de dinți" repetă Agata.

75

FUSESEM PENTRU CÎTEVA MINUTE într-un birou vecin, iar cînd m-am întors am zărit-o pe Teresa, lîngă masa ta, i-am recunoscut picioarele și haina de blană. M-am retras instinctiv și am stat pe coridor, pînă cînd a ieșit clătinîndu-se de la tine, trecînd pe lîngă mine fără să mă recunoască.

Stăteai nemișcat la birou, cu un vraf de scrisori în față. Am spus că Agata a plecat la Gdynia. Ai ridicat capul, spre mirarea mea nu te mai prefăceai indiferent.

— S-a întîmplat ceva ?

Ți-am relatat ce se întîmplase, adică, de fapt nu se întîmplase nimic, căci asta nu se putea numi nenorocire, că a murit un cîine. Am observat cum ți se descleștează ceva pe față, ți s-a destins și încordarea din priviri cu care veniseși la birou. — Nu s-a-ntîmplat nimic, doar cîinele... și... — ai spus tu, iar mie mi-era jenă că nu te stăpînești puțin — sigur, ea o să rămînă acolo, o zi, două ?

Vedeam cum dorești să te contrazic.

— Mi-a telefonat înainte de a pleca și mi-a spus că se întoarce imediat. Cred că e de-acum pe drum. Voia să-i facă ceva cîinelui, să nu se mai chinuiască.

Ai plecat de la serviciu mai devreme, ai dispărut brusc. Te atrăgea ușa ei încuiată și din nou te-ai așezat pe treapta cea mai de sus, dar acum te-ai sprijinit cu spatele de balustradă. Mîini străine urcau sau coborau pe balustradă, chei clănțăneau în broaște, urcau sau coborau pași de copii : liftul era stricat.

Mă gîndeam că moartea cîinelui nu-i cine știe ce și totuși am telefonat acasă, Jozef tocmai pleca la o ședință, la birou. — Dă-mi-o pe Celina la telefon, am spus. Celina a fost de acord să mai rămînă cu Marek, iar de la informațiile Agenției de turism am aflat ora la care sosea trenul de Gdynia.

Trenul sosea în plină amiază de aprilie, la ora două și cîteva minute. Am mers cîteva stații pe jos, prin orașul care se întindea leneș și primăvăratic, apoi am luat tramvaiul pînă la gară. Cînd am ajuns, tocmai se revărsa șuvoiul de oameni, despărțit în cîteva locuri de porțile de ieșire. Dintr-un asemenea șuvoi a apărut și Agata, cu geanta verde în mînă, cu fața mică deasupra gulerului de la perdesiul descheiat. Ochii ei nu căutau pe nimeni în mulțimea celor ce așteptau : aici, aici sîntem, ai venit, bună ziua ! răsunau țipete. M-am apropiat de ea, nu mă vedea, era gata să treacă mai departe, strecurîndu-se printre strigăte și îmbrățișări.

— Agata, am chemat-o, ce, nu mă vezi ?

Atunci a aruncat geanta jos și mi-a încolăcit brațele pe după gît.

— Special pentru mine ? Ai venit pentru mine ? Nu te-ai dus acasă ?

— Da, am spus, m-am gîndit așa, să vin.

Iar ea, cu ochi strălucitori de febră, a spus că n-o să uite asta niciodată.

— Am să țin minte, a spus ea, iar eu mi-am dat seama că n-o așteptasem niciodată la gară, niciodată, în timp ce ea, dacă era în oraș, venea întotdeauna, chiar și atunci cînd mă întorceam împreună cu Jozef de undeva. Dacă știa precis cînd mă întorceam, venea întotdeauna. N-am mai spus nimic, ci i-am luat din mînă, cu toate protestele ei, geanta aceea atît de ușoară.

— Ce-i cu Wolga ? am întrebat.

— A murit. Ascultă, luăm un taxi și mergem la mine, pentru cîteva clipe, o jumătate de oră. Eu fac o baie, iar tu pregătești cafele. Draga mea.

— Dar... am spus, astăzi...

— El vine abia pe la cinci. Vino cu mine, mă ruga ea. Marek e cu Celina ?

Știa prea bine că eu nu sînt niciodată liberă, dacă Jozef e acasă. Am simțit atîta insistență și implorare în glasul ei, încît am acceptat.

În taxi, n-am vorbit nimic de Wolga. Coborîse geamul, vîntul ne sufla în păr și o auzii spunînd că aici primăvara e mai avansată decît acolo.

— Acolo tufișurile abia acum înmuguresc. Iar pomii, dacă-i privești de departe, parcă au o ceață ușoară în jurul crengilor. Uf, ce cald a fost în tren !

Am coborît. Vîntul sufla de-a lungul străzii, Agata trase adînc aerul în piept. — Am să mă străduiesc să mă gîndesc numai la vacanță, a spus ea. Ce, e puțin lucru să ai o asemenea vacanță în perspectivă ?

Am intrat în holul scărilor, ușa automată s-a închis în urma noastră.

— Liftul e bineînțeles defect, a spus ea și a apucat-o înaintea mea pe scări, luîndu-mi geanta din mînă. Urcam, ținîndu-ne de balustradă, parcă a mai spus ceva, cineva a trecut pe lîngă noi, altcineva tocmai ieșea dintr-un apartament. — Ți s-a dus un ochi la ciorap, am spus. —

— Vai de mine și n-am un ban, exclamă Agata privindu-și mai întîi un picior, pe urmă celălalt. — Bineînțeles, am spus, e de-acum a noua zi a lunii, de unde să ai bani ?

— Nu mă enerva, m-a întrerupt ea fără răutate și atunci am cotit spre ultimul etaj. Agata mergea prima și cînd trecu pe lîngă ușa cumnatei Roziei-cărbunăreasa, ușa se crăpă, pe urmă se mai închise puțin, rămînînd doar o crăpătură îngustă. Agata tocmai punea piciorul pe prima treaptă după palier, cînd se opri. O vedeam din profil, dar eram încă departe de palier, de partea cealaltă a scării și n-am zărit decît fiorul care i-a străbătut fața. Geanta i-a căzut moale din mînă, pe scări, iar ea stătea privind înainte, cu capul ridicat în sus. Îi vedeam privirea nemișcată, strălucitoare. Am ridicat și eu capul, spre dreapta.

76

STĂTEAI ACOLO, PE ULTIMA treaptă, cu spatele rezemat de curbura de la capătul balustradei ; lîngă piciorul tău, pe o treaptă mai jos, era o cutie de chibrituri plină vîrf cu o grămadă de mucuri de țigară și scrum. Te-ai ridicat încet, ai lovit din greșeală cu piciorul cutia, care s-a răsturnat, împrăștiind o parte din conținut.

— Boris ! Boris ? a spus ea, urcînd spre tine, iar mie mi s-au întipărit în minte mucurile răsturnate și fumul din jur, așteptarea ta acolo, pe scări. Piciorul ei grăbit a strivit cutia, cu troznet. Nu i-a dat nici o atenție și asta mi s-a întipărit în minte, și emoția care mă sugruma, și am auzit-o spunînd :

— Mă aștepți, ca și cum ți-ar fi mulțumit pentru acordarea unui tron, ori pentru o haină de jder. Am înghițit saliva, auzeam în mine „o asemenea ocazie, o asemenea ocazie", cuvintele lui Jozef de astă-noapte, revedeam noaptea mea de dragoste, mi-am mușcat buzele gata să geamă. Atunci ea s-a întors spre mine, și-a adus aminte de mine și i-am văzut fața îngrozită.

De aceea am spus tot ce am spus atunci, dacă mai ții minte, căci mă privea ca un animal prins în capcană și înțelegeam că prezența mea acolo era capcana, faptul că fusesem de față la așteptarea ta acolo, pe scări, lîngă ușa ei. Era vina ei că eram martoră a indiferității tale, pedeapsă pentru slăbiciunea de a nu voi să rămînă singură cîteva ore, pînă aveai să vii. Acum se strecurase cineva străin după culise. Probabil că ea avea în minte toate eforturile tale de a păstra secretul, în clipa aceea, cînd mă privea de sus, acolo pe scări. Și poate și-a amintit pentru a nu știu cîta oară scena care se petrecuse cu cîțiva ani în urmă, în stația de taxiuri și toate celelalte „să nu ne vadă cineva", precum și faptul că nu mergeați niciodată cu tramvaiul, că nu v-ați dus niciodată la cinema și faptul că se călca pe sine în picioare ca să facă față cerințelor tale. Atunci mi s-a părut că înțeleg și m-a cuprins mila.

Am început să vorbesc. Cu buzele crispate încercam să zîmbesc, un urlet mi se ridica din piept, dar eu rideam tare și rîsul meu duduia în casa scărilor. Am mai urcat cîțiva pași și am întors fața spre voi.

— Poate că pentru tine, dragă Boris, e prima dată în viață, am spus printre hohote de rîs, însă la Agata e o metodă. Dacă mi-ai fi spus că acum și-a întins spre tine mrejele, ți-aș fi dat cîteva sfaturi.

Agata se uita atentă, dar parcă nu mai era așa de îngrozită ca la început. Pe fața ta nu puteam citi nimic, erai prea departe pentru ochii mei miopi. Am întins prostește degetul arătător spre tine, un gest de profesor.

— Nu ești tu singurul pe care l-a lăsat așa, cu buzele umflate. În general provoacă bărbații și-i îmbie la flirt, pînă cînd partenerul începe să se aprindă. Pe urmă e de acord cu o întîlnire, individul se lasă prins, iar ea vine la întîlnire cu o prietenă. *Spécialité de la maison*, îndrugam eu în continuare și am auzit rîsul Agatei. Eram plină de o senzație de compătimire și triumf; acum jucam un rol important în piesa voastră: rolul cameristei, care trebuie să strige la momentul potrivit, din prag, către soția infidelă: „Vine domnu!" Un rol de două secunde, dar dac-o scrîntește camerista, s-a dus de rîpă tot spectacolul. Am rîs din nou și m-am întors spre tine:

— Iar tu, cu siguranță că i-ai adus un clasor cu timbre.

Și am izbucnit în rîs.

Ajunsesem aproape de voi, numai cu vreo trei, patru trepte mai jos. Agata arborase o mină pocăită, jocul putea să continue. Acum nu mai puteam pleca, nu se cădea să vă las singuri, să dau naștere unei situații echivoce. „Pe urmă am să plec, mă gîndeam, și tu ai să ieși, desigur, o dată cu mine, eu am să intru într-un magazin, iar tu ai să te-ntorci." Tocmai intenționam să spun că acum o să trebuiască să-mi arătați și mie timbrele, am deschis gura, nu voiam încă să ies din scenă.

Dar am observat că tu nici nu mă vezi. Nu existam pentru tine. Eram foarte aproape și te vedeam bine: te uitai numai la ea și numai ea era acolo, nu existau nici scările și nici ușa întredeschisă din spatele meu. Cu ochii cufundați astfel în ea — eu am închis gura, iar ea văzînd privirea ta s-a rezemat cu spatele de perete — cu ochii cufundați astfel în ea, ai rostit:

— Mă despart de Teresa.

La început nu s-a întîmplat nimic, nimeni n-a spus nimic, nimeni nu s-a mișcat. Cuvintele tale își făceau cu greu loc spre mine, încă neordonate, fără a avea însă sensul pe care-l aveau de fapt. Pe urmă am auzit un foșnet și am văzut-o pe Agata, acoperindu-și fața cu mîinile, alunecînd în jos, genunchii i se îndoiau, mantaua de ploaie scrîșnea ascuțit pe peretele vopsit în ulei. M-am sprijinit de balustradă, iar ea s-a așezat pe ultima treaptă, pe care stătuseși tu. Aplecat spre ea spuneai ceva, șopteai ceva, dar nu auzeam nimic. Te-ai așezat lîngă Agata, cu mîinile pe genunchii ei, de pe care alunecară, una după alta, mănușile ei. Apoi mîinile tale apucară brațele ei ridicate în sus și palmele ei, eliberîndu-i fața. Și, o dată eliberată, i-ai cuprins fața între degetele tale, de la tîmple pînă la bărbie. Nu cunoșteam fața aceea a Agatei și nu cunoșteam vocea cu care te-a întrebat:

— Noi?

Poate că i-ai răspuns prin tăcere, căci n-am auzit decît tăcere; capul ei s-a lipit de pieptul tău, de pardesiul tău

descheiat, n-o mai vedeam, îi ascundeai capul în brațele tale și atunci am desprins mîna înțepenită, albită, cu care strînsesem balustrada, m-am întors și am început să alerg pe scări, în jos, plîngînd. Și tot plîngînd, m-am întors înapoi cîteva trepte, am apucat clanța ușii de la penultimul etaj și, simțind o ușoară rezistență în spatele ei, am trîntit-o cu putere. Dar nici unul din voi n-a întors capul.

77

SĂPTĂMÎNA URMĂTOARE A TRECUT fără să o văd. După o săptămînă, mi-a telefonat și m-a întrebat dacă înțeleg. De acolo unde stă telefonul nostru, în hol, se vede fotoliul lui Jozef ; în camera întunecată se zărea slab linia cefei lui, un braț și speteaza fotoliului. Se uita la televizor. Marek dormea. Mă simțeam groaznic de obosită și singură și nu știu de ce mă gîndeam că Jozef se îngrașă. A întrebat : — Înțelegi, nu-i așa ? Acum încă nu pot...

I-am răspuns că înțeleg.

— Ce înțelegi ? a întrebat Jozef fără să-și ia ochii de la filmul polițist din programul *Cobra*. — Cu cine-ai vorbit ?

— Lasă-mă-n pace, am spus și Jozef a întors foarte încet capul spre mine, ridicînd în sus o sprînceană : probabil că era realmente mirat. „Chelește" m-am gîndit, m-am întors în hol, m-am uitat în oglindă și mi-am mușcat ușor mîna.

Din ziua aceea cînd ai venit la ea cu gînd să nu mai pleci niciodată, Agata n-a mai scris în jurnal. Aproape de loc, doar cu cîteva zile înainte de treisprezece mai, pe ziua de zece sau unsprezece, nu-mi mai amintesc, a notat pe o pagină albă din jurnal, o frază de neînțeles. Cu litere mari, a scris oblic, dintr-o parte în alta a foii, fără să lase nici o margine, deși era o frază scurtă :

„Și totuși nu-i voie."

Atît. Dacă tu n-ai trata cu atîta discreție notițele, hîrtiile, toate dosarele acelea ale ei cu fragmente din schițe neterminate, versuri netranscrise, reflecții și ce mai e acolo, poate c-ai putea...

Nu, n-ai putea. Nici tu, nici eu. Nimeni.

Încerc să-mi închipui cum s-a purtat cu tine, cum v-ați purtat unul cu altul în timpul ăsta, cînd Teresa i-a luat o dată pe băieți de la lecții și i-a adus la tine la birou. Băieții stăteau neîncrezători, refractari, tăcuți, îndîrjiți de-o pornire pe care nici n-o înțelegeau total. — Bună ziua, ai spus fiilor tăi. De pe buzele lor roze, copilărești, n-a venit nici un răspuns. Mi-am întors privirile, am vîrît capul într-un dulap, i-am scos pe coridor pe Teodor și pe Sever ; nu voiam să mai văd o dată privirea aceea, încărcată de o nesfîrșită ură, cu care ai măsurat-o pe soția ta.

Furioasă, cu buzele vinete, îi împingea înainte pe băieți și atunci ai spus — iar eu ascunsă aproape de tot în dulap nu v-am putut cruța de prezența mea la o asemenea discuție — ai spus :

— Mi se pare că dorești să încetez să le mai fiu și tată.

— Le-ai promis că în primăvară îi duci la nu știu ce meci, a spus Teresa cu o încăpățînare sfîșietoare.

— Noi sîntem mari, a spus cu o voce nenatural de pițigăiată Gawel, sau poate Pawel. — Putem să ne ducem și singuri.

— Putem să ne ducem și singuri — a repetat după el, roșind și celălalt frate geamăn.

Am tușit, în dulap era praf, am pus pe podea un braț de dosare, m-am ridicat și am ieșit din cameră.

Spuneam că încerc să-mi imaginez cum v-ați purtat unul cu altul în luna asta, dar nu pot. N-am cunoscut niciodată tristețea încîntătoare a iubirii amenințate de toți și de toate, dar care te răsplătește în schimb prin dulceața copleșitoare, necontenită și neobosită a îmbrăți-

șărilor și tăcerilor, a celor mai dragi cuvinte, prin faptul că ești întotdeauna gata de luptă, pătimaș, pentru tine însuți. N-am cunoscut efortul continuu de a-l servi pe omul drag în așa fel încît să nu existe nici o umbră de obligație, de constrîngere, de teamă. De asemenea, nu știu ce înseamnă să plîngi din dragoste, să plîngi astfel, încît cel pentru care — și nu din cauza căruia — plîngi, să încerce sentimentul propriei sale imensități și importanțe : nici n-am tremurat niciodată în brațele lui Jozef ca ea într-ale tale, nici n-am strigat vreodată „încă" și nici n-am vrut să mor așa cum dorea ea să moară lîngă tine, cel care aflai astfel justificarea pentru tot ce-ai încălcat și distrus din cauza ei, pentru tot ce ai înlăturat, ca pe niște lucruri însîngerate și inutile.

N-am știut niciodată să pun palmele pe fruntea brusc înnourată a lui Jozef, pe tîmplele lui, pe buze, pe păr și să-l întreb : „Ce ai, iubitule, iubitule, ce ai ? Cînd ești tu necăjit sînt și eu la fel. Stai, să vezi că știu și singură, știu totul și singură, dar mai bine spune tu o vorbă, două și o să ducem împreună povara, o s-o rezolvăm, sau chiar dacă n-o să putem, cel puțin să nu fim despărțiți în nici o tristețe."

Sau : „Dacă vrei, hai să înjurăm împreună, să blestemăm crunt ; dacă vrei, am să plîng imediat de mila ta, de mila mea, așa c-o să trebuiască să mă liniștești ; dacă vrei, o să mă gîndesc la același lucru, o să mă învăț să gîndesc la fel ca tine, am să mă așez aici și-am să gîndesc ca tine ; dacă vrei, plec imediat, mă duc undeva, poate că vrei să fii singur ; iar dacă vrei, am să-ți dansez din buric și-am să-mi prind un clips pe burtă."

N-aș îndrăzni să-i vorbesc astfel lui Jozef și nici măcar n-aș putea născoci asemenea vorbe. Am citit povestirea Agatei, rămasă neterminată, intitulată *Împreună*, și e clar că cei doi sînteți voi, fără nici o grimă. Probabil că a scris-o în ultima lună, căci poartă dedicația „*Ție, de-acum în Bielany*". De aici mai știu cîte ceva despre cum v-ați purtat unul cu altul în timpul acela, care-a

fost ultimul cînd ați fost împreună. Tot de acolo am aflat că a ști, nu înseamnă a-ți închipui cum este lucrul despre care știi.

După trei săptămîni n-am mai rezistat și m-am dus la ea, la Radio. A trebuit să aștept, căci discuta pe text cu un autor tinerel. Era aspră cu el și totuși încîntată de text. O auzeam aproape strigînd la el, pe un ton revoltat : „Cum ai putut să pui alături de scena aia, atît de bine realizată, lucrată cu finețe, să trîntești ceva atît de plat cum e discuția asta ? De unde-ai luat-o, domnule ? Căci nu pare scrisă de dumneata. Dumneata ești aici și aici ! Și îi arătă, bătînd cu degetul într-o pagină bine realizată dintr-un text bătut la mașină și cam mototolit.

— Nu-i așa că o mai scrii încă o dată ? Nu-i așa ? îl întreba ea rugător, privindu-l în ochi ca o îndrăgostită. O s-o scrii ? Mai întîi să cercetezi bine partea asta, să vezi prin ce e atît de bună. Bine ? S-o scrii !

Cu un gest duios, puse mîna pe brațul lui. Tinerelul, îmbujorat tot, răspunse nespus de grav, de parc-ar fi prestat un jurămînt :

— Voi încerca.

— Cu siguranță c-o să reușești, e imposibil să nu reușești. Și să mi-o aduci imediat.

Mă gîndeam că probabil, în clipa aceea, pentru ea nu mai exista nimic altceva în afară de debutul băietanului din fața ei. În orice caz, la mine nici nu s-a uitat. De acolo de unde stăteam îi puteam observa bine fața vie și mobilă, cu trăsăturile marcate de emoție. Avea un decolteu adînc, cu gîtul complet dezvelit, așa cum stătea acum cu capul întors în sus, spre băiatul care se ridicase în picioare.

— Ce talent ! îmi spuse ea apoi, încîntată, după ce băiatul ieși. Are niște pagini de o prospețime cum nu-ți poți imagina. Trebuie să-l ajut, trebuie neapărat să-l ajut.

— Da, iar pe parcurs, el va trebui neapărat să se îndrăgostească de tine, am rîs eu. Și să fie nefericit cîteva luni.

A rîs și ea.

— Ei, Sabina, nu-ţi bate joc, ai să vezi că ăsta o să ajungă scriitor. Iar dac-o să fie, o să ştie să facă faţă oricărei nefericiri mai uşor decît altul. Fumezi o ţigară ? Eşti tare scumpă că nu te superi de nimic şi că ai venit.

Totuşi, nu era ea Era ceva insesizabil, neştiut, greu de numit în privirea ei, în jurul ochilor, ceva care parcă ar fi spălat liniile cunoscute, o umbră emoţionantă pe pleoape.

— Ai plîns, Agata ? am întrebat-o cu o curiozitate învecinată oarecum cu dorinţa de a afla ceva senzaţional.

— Dac-am plîns ? strigă ea.

Apoi spuse, cu o simplitate nerușinată, un lucru inacceptabil mic, chiar dac-aş trăi o sută de ani.

— Eu acum plîng zilnic. Mereu. Mă spăl în lacrimi. Mă spăl pe mine şi pe el în lacrimi. Zîmbi într-un fel sfîşietor. Dacă el suportă asta, e numai pentru că eu plîng de fericire. Mi-e teamă că n-o să mă mai pot dezvăţa de asta.

Am aprins cîte o ţigară. A mai adăugat, mişcător de serios, că totuşi ar fi cu mult mai rău dac-ar putea să se dezvețe.

Cu destulă greutate, am stors din mine o frîntură de întrebare :

— Cum o duceţi ?... Dar el ?...

— E nespus de rănit de el însuşi, spuse ea calm. E foarte bolnav. Dar... nu ştie asta. Am să fac totul ca să nu afle.

— Nu înţeleg, am rostit nesigur, surprinsă. Nu e fericit ? Nu e liber ?

— Îşi închipuie că e fericit, îşi închipuie că e liber. Nu-mi cere să-ţi explic, mă rugă ea.

Se uită în termos.

— Mai e puţină cafea, vrei ?

— Ţi s-au subţiat degetele, am spus mirată, privind mîinile cu care ţinea ceaşca şi farfurioara. În general ai slăbit, Agata. Eşti frumoasă, dar nu ştiu cum, ciudată. Şi nu înţeleg nimic din ce spui.

— Nici eu nu ştiu încă bine lecţia asta. Încă n-o ştiu. Tot ce spun e încă un fel de a pluti la suprafaţă, înţelegi ?

Rîse şi scuturâ din cap :

— Şi aşa mai departe, doamnă profesoară. Pentru asta capăt insuficient. Dar am să-nvăţ. Tot.

Se maimuţărea. Am spus din neatenţie, cu gîndul la tot ce se întîmpla cu voi : — Teresa aia nu-i dă pace. Vine în fiecare zi, la fiecare două zile la birou, fără să-i pese de oameni, de vorbe. Şi mai aduce şi copiii cu ea, amărîta.

La auzul acestor cuvinte, pielea ei măslinie şi fierbinte, de pe gît şi faţă, s-a-ngălbenit ca ceara. Mă simţeam îngrozitor de prost. — Iartă-mă, iartă-mă, am bolborosit, credeam că ştii toate astea, Agata.

După scurgerea unor clipe penibile, a spus :

— Ar trebui să-ţi mulţumesc pentru asta. Dar nu ştiu încă. Încă nu, astăzi.

78

ABIA PE ZIUA DE TREISPREZECE mai, acolo, în staţia de tramvai unde aveam să ne despărţim, mi-a mărturisit că nu-i spusesesi nimic de toate astea. Nici cum Teresa îi împingea înainte pe băieţi, acolo la noi, la birou, nici cum unul din băieţi a spus cu o voce nefirească de subţire : — Putem să ne ducem şi singuri la meci.

Nu-i vorbiseşi nici de vizitele tale acasă, în casa unde nu mai era nici urmă de viaţă normală. Teresa o dăduse afară pe cărbunăreasă şi încerca, total nepriceputâ, să ţină ea casa : începea ceva, se întrerupea şi relua altă treabă lăsată la jumătate, punea fierul în priză, dădea cu aspiratorul peste studiouri, alerga la bucătărie, unde mai clocotea încă laptele care dăduse în foc şi stinsese flacăra. Într-o zi, i-ai găsit pe băieţi căutînd în cartea de bucate cum se fierb cartofii. În camera alăturată, cu transperantele trase, plină de fum, Teresa plîngea în hohote. I-ai

spus atunci că profesează șantajul prin toate mijloacele. Ai țipat și ai fugit.

— De unde știi ? o țineam de mînă, dar nu mîna ei tremura, ci a mea. Dacă nu ți-a vorbit de asta, atunci de unde știi ?

— Ah, mi-a spus o dată. Cinci, zece fraze. Să-l ajut să găsească o servitoare pentru ei. Copiii... a spus el. Într-o zi, m-am întors acasă tocmai în timp ce vorbea cu mama lui la telefon. A, nu, a încheiat imediat convorbirea. Dar însuși faptul că a închis discuția, a fost mai grăitor decît cele cîteva cuvinte pe care-am apucat să le aud.

Era pe la cinci după-amiază, ora de vîrf a aglomerației pe străzile Varșoviei. Tu erai la o ședință, eu nu făceam parte din „cadrele de conducere" ale instituției noastre. Pe Marek îl dusesem de cîteva zile la Podkowa. Îmi dădusem întîlnire cu Agata, întîlnirea aceea îngrozitoare.

Era în ziua cînd Jozef îmi spusese, pe un ton aspru, să-mi vopsesc părul, dacă am de gînd să încărunțesc atît de devreme. Voiam să mă sfătuiesc cu Agata și am sunat-o. Dacă n-ar fi fost șuvița asta de păr alb de deasupra urechii stîngi, n-aș mai fi fost de față acolo. Dar am fost.

— La pielea ta, n-o să-ți stea bine cu altă culoare, a spus Agata. Singurul lucru pe care-l poți face e să te vopsești într-o culoare asemănătoare cu cea pe care o ai acum. Încearcă ceva care să-i dea o nuanță de chihlimbar. Arc să fie grozav.

Mă liniștise în problema vopsitului și n-am dat atenție faptului că vocea ei suna mat și că mișcările-i trădează o nervozitate plină de spaimă.

— Acum am un coafor nou, a spus ea. Dacă vrei, te duc pînă la el. În Zoliborze. E foarte bun și simpatic, amuzant. Nu-ți impune nimic, face totul cum dorești.

Am plecat în Zoliborze. Coaforul era în piața Wilson. Tînăr, foarte slab, avea niște pantofi cu vîrful „ca un creion bine ascuțit" — mi-a șoptit ea la ureche. Am stabilit o oră pentru a doua zi, numărul vopselei a fost acceptat în colectiv și asta-mi dădea curaj. Eliberată, puteam să mă întorc acum cu gîndul la ea și la tine.

— Dar mama lui ?

— Doar e mama lui, spuse ea cu o voce obosită. De partea cui vrei să fie ? Dar nu i-e ușor nici ei.

Ne îndreptam spre stația de tramvai, de unde eu urma să plec spre centru. Ieșisem doar cu cîțiva pași din piața Wilson cînd Agata, cu o mișcare isterică, arătă ceva în fața ei și rosti hîrîit : — Acolo.

M-am uitat în direcția mîinii întinse, dar nu era nimic deosebit : zgomotul anonim și viermuiala mulțimii, Varșovia nepoliticoasă, aspră, grăbită, din orele de vîrf. M-am întors spre Agata. Părul îi căzuse pe față, din pricina vîntului.

— Ce spui ? Ce-mi arăți ?

— Pe acolo mergea. De acolo a ieșit, din magazin. Așa am văzut-o. Acum trei zile.

Parcă o vedeam și eu pe Teresa, la capătul degetelor Agatei. O vedeam pe Teresa cum ieșise din magazin, cu trei zile mai înainte și cum înainta de-a lungul zidului, pe lîngă vitrine, iar Agata venea de la coafor, ca și acum cînd veneam împreună și se îndreptau una spre alta, știind că nici una nu dorește să fugă, să intre în vreun gang, să dispară. Se apropiau astfel una de alta, Agata, cu pașii ei nervoși, cu care se îndrepta spre tine, cu o clipă înainte de a o zări pe cealaltă, cu senzația permanentă că pașii o poartă prea încet spre tine și brusc tot ei începură s-o apropie de Teresa, care ieșise din magazin, cu plase grele în ambele mîini. — Am văzut cartofi, a spus Agata și s-a oprit, înghiontită de trecători. Se uita la ruta pe care-o urmase Teresa acum cîteva zile, de-a lungul peretelui, pe lîngă vitrine și eu de asemenea parcă vedeam, urmînd privirea ei, o plasă cu cartofi care se lovea de piciorul ei, iar în cealaltă plasă pîine și niște pachete și salată. Așa s-au apropiat una de alta, tot mai mult, se văzuseră, Agata, într-o rochie înfloratâ, cu capul strălucitor, proaspăt coafat, iar cealaltă cu plasele grele atîrnate de mîinile neputincioase. Pe urmă Teresa n-a mai mers pe lîngă perete, a apucat-o oblic, spre Agata, lovind

oamenii pe lîngă care trecea și s-a oprit în fața Agatei și aceasta s-a oprit de asemenea.

— Și plasele, a spus Agata. A întins plasele înainte, ca pe o armă. Înțelegi ? Copii, mîncare. Iar ea nu știe să facă nimic. Niciodată n-a trebuit să știe.

— A spus ceva ? am întrebat, privind în minte scena. Tramvaiul trecea sunînd, domnea zgomotul în aerul acela greu, de vară, iar ele stăteau acolo, împinse și lovite din toate părțile : Agata, care se făcuse frumoasă pentru amant, iar ecalaltă, pustiită. Dar nu întotdeauna arma femeii este frumusețea și capul coafat ; cîteodată cea mai bună armă este tocmai oboseala și urîțenia. Cartofii din plasa Teresei loveau în Agata ca niște grenade. Și înțelegînd asta, Teresa a pornit prima la atac.

— N-am decît o viață, a spus ea. Era mai înaltă, cuvintele ei alunecau peste fața Agatei, ridicată spre ea. Ochise la fix, conform unui instinct infailibil, Agata nimerită în ochi și în creier ar fi trebuit să piară. Dar ea stătea acolo, atingînd cu genunchii grenadele din plasă.

— Dar eu ? a întrebat, țipînd ascuțit, în șoaptă. — Dar eu ? Eu am mai mult ? !

Și dînd la o parte plasele, tremurînd, a fugit. Ceva se rostogolea la picioarele ei, s-a împiedicat, s-a uitat : era un cartof mic, cenușiu, bubos. Atunci s-a aplecat și l-a ridicat.

79

STĂTEAM ÎN STAȚIA DE TRAMVAI, pe ziua de treisprezece mai, alături de noi doi oameni vorbeau de tîrgul de carte, ne uitam încă la imaginea acelei zile trecute și ea a început să tremure.

— Trebuie să se despartă cît mai repede, am rostit eu cu gîtul sugrumat, uscat. Divorțul.

— Cum asta, divorțul ? Divorț ? a întrebat, de parcă n-ar fi înțeles. M-a întrebat apoi, cu o teribilă implorare

în glas și cu nu știam de ce mă imploră, ce vrea de la mine. Abia astăzi știu.

— Tu ai divorța ?

— Eu..., am răspuns prostește, bîlbîindu-mă, cu... Asta-i altceva. Eu...

— Vezi ! strigă ea și mă privi : cu ură ? Trupul ei, izbit de un băiat care alerga la tramvai, se clătină ; s-a apucat de brațul meu, am susținut-o.

— Vă duceți cruce, a spus printre dinți, drept în urechea mea.

Tramvaiul plecă, în jur se mai făcu liniște, auzeam respirația ei, îi clănțăneau dinții, credeam că s-a întîmplat ceva între voi. Frînîndu-mi spaima și lacrimile, am întrebat :

— El... el nu vrea să se despartă ? Să se despartă definitiv ?

Atunci a izbucnit într-un torent de vorbe șoptite, violente ; o țineam de braț, mușchii erau tari de încordare, mai simt și acum strîngerea aceea și pielea ei, îmi simt degetele apăsate pe brațul ei bronzat, gol, netezimea caldă, vie a pielii ei, o știi. Iar ea vorbea, cu fața în soare, fără să strîngă ochii în lumina albă, fierbinte, povestea cum a venit atunci acasă, cu cartoful acela mic în mînă. Cheia nu era sub ștergător, așa că a bătut în ușă, iar tu i-ai deschis, radios și ai tras-o înăuntru și ai spus : — Am pregătit mazăre pentru la prînz. Unde-ai fost ? Nu pot trăi fără tine.

Iar ea te-a privit și a început să plîngă, îmbrățișîndu-te, cartoful a căzut pe podea. Ți-ai dat seama că plînsul acela nu era de fericire și ai apucat-o — nespus de mică — în brațele tale, presimțind poate amenințarea, sau poate că plînsul ei, care nu mai era de fericire, trezise în tine ceea ce fusese pînă atunci un adevăr ascuns cu grijă, secretul spovedaniei. Atunci i-ai spus, văzînd-o zguduită de spasme, sfîșiată de o disperare tainică :

— Așteaptă. Fii bună și așteptă. Micuțo. Iubito. Are să se aranjeze. Totul are să înceteze să mai doară. Dar așteaptă. Tu ești mai importantă decît tot.

Iar vorbele astea de mîngîiere, rugămintea din vocea ta, au constituit pentru ea confirmarea rănii pe care-o purtai în tine, dezlegarea rebusului. Ți-ai închipuit că asta era o îmbărbătare și chiar era, dar nu cum credeai tu, deși ai simțit cu tot trupul tău cum se calmează convulsiile plînsului, cum sub sărutările tale capul ei se liniștește. A șoptit ceva la pieptul tău, cu buzele lipite de cămașa subțire. Pe urmă, încă o dată.

— Ce spui, micuțo ?

— Spun că te iubesc, șopti ea.

Își îndreptă încet spatele, respirînd adînc.

— Da, ai spus. Ești mai importantă decît tot.

Atunci ai spus brusc, cu o mînă întinsă spre obrazul ei:

— Divorțez.

Fețele voastre erau una lîngă alta și ai văzut cum ochii ei, sclipind între genele ude, au început să te privească pe tine și dincolo de tine, ca și cum n-ai fi constituit pentru ei nici o piedică reală ; pe urmă, pleoapele s-au închis strîns și moale în adînciturile de sub sprîncenele lungi.

— Nu, a spus ea, dar nu mai vorbea în șoaptă. Nu vreau.

Ai întrebat uimit :

— Cum asta ?

— Pleacă.

Nu înțelegeai. Te uitai la fața ei cu pleoapele închise, dureros încordată, ca torturată de dragoste. Nu înțelegeai. I-ai spus, cu cea mai mare blîndețe :

— Ești obosită. Văd bine că și tu te chinuiești. O să treacă totul. Oricare, care... dar, în cele din urmă, toți se obișnuiesc... Ai să vezi.

— Vreau să pleci de la mine. Să te întorci acolo.

— Agata !

Îi dăduseși drumul din brațe, dar stătea tot acolo, cu fața ridicată. A șoptit :

— Trebuie să înțelegi asta. Să mă ajuți. Și pe tine însuți.

— Ce tot spui ! Ce tot spui, iubito ! Eu vreau... ai spus, pămîntul se clătina sub tine, sub voi, lipsit de trăi-

nicie, fragil, inexistent. Ai rostit, neputincios, spre fața aceea ridicată, spre buzele ei încordate, ai spus :

— Te iubesc.

Atunci fața ei a alunecat mai jos, capul ei negru și pufos a început să se îndepărteze și te uitai uluit în jos, iar ea a îngenuncheat în fața ta și și-a sprijinit în tăcere fruntea de genunchii tăi. Ai îngenuncheat alături de ea, cu genunchii pe scîndura tare.

— Tu ești mai importantă, ai spus implorînd-o. Omul trebuie să aibă ceva care-i cel mai important. Pe tine n-am să te mai părăsesc, înțelegi ? Pe tine — nu.

Dar a văzut că plîngi.

80

STĂTEAM ÎN STAȚIE ȘI DIN NOU sosirea tramvaiului a făcut ca totul să se pună în mișcare în jurul nostru, a revărsat asupra noastră un val de oameni, a absorbit altul. O țineam în continuare de braț și de ce oare, Boris, n-am înțeles altceva, în afară de faptul că suferă ? Continuam să o țin de mînă și ba mă îndepărtam, ba mă apropiam de ea, împinsă și îmbrîncită de mulțime, și ea la fel se îndepărta și se apropia de mine la fel de îmbrîncită, ca și mine. După ce-a plecat tramvaiul, sunînd, a trecut urlînd o mașină a miliției, cu lumina albăstrui-luminoasă care clipea pe acoperișul mașinii. Deodată, Agata a șoptit încîntată, zîmbind spre lumea ei dinăuntru, cu ochii absenți agățați de mine, care pentru o clipă nici nu mai existasem, cu toate că stăteam pe loc, strîngînd-o de braț :

— El mă iubește.

— Păi vezi, am spus. Păi vezi !

— Vai de mine, gemu o femeie în spatele meu, pînă s-ajung se-nchide grădinița.

— Au să-l lase în curte, a răspuns altă voce de femeie. O să te aștepte băiețașul, în curte.

Agata stătea lîngă mine, febrilă, simțeam sub degete tremurul ei și totuși era despărțită de mine prin ceva ce venea din ea și care mă făcea să mă simt absolut inutilă. Mă gîndeam că asta-i altă viață, altă dimensiune, o dimensiune care nu era a mea. M-am gîndit că voi singuri o să rezolvați situația asta, în dimensiunea aceea care vă aparține ; am desprins palma, pe brațul ei au rămas cîteva linii roz, oblice, ca niște verigi roz. În cele din urmă se făcuse tîrziu și coafor-necoafor, Jozef se întorsese desigur acasă, iar ea stătea de altă parte a vieții, unde eu n-o să ajung niciodată, m-am gîndit, și în oboseala care mă cuprinsese nu mai reușeam să spun altceva, în încheierea discuției, așa c-am mai repetat :

— Păi vezi !

Și n-am mai avut suficientă putere să dau atenție faptului că ea s-a întors de la încîntarea pe care o observasem cu cîteva clipe mai înainte, la disperarea anterioară, neînțeleasă. Din nou, privirea ei era implorătoare și animalică : un animal însîngerat în frica lui. Am tras-o de partea cealaltă a șinelor, spre stradă, trebuia să plec.

M-a urmat, docilă. Tocmai venea tramvaiul meu dinspre strada Potocka și m-am întors spre ea, să-mi iau rămas bun ; animalul din ochii ei mă fascina și mă îndepărta totodată. Am întins mîna, ca a spus : „Sabina", dar eu, zîmbind, ca și cum n-aș fi văzut în ea ceea ce vedeam, dar ce era mai presus de înțelegerea mea, am spus :

— Pe mîine, dacă vrei. Îți telefonez. La revedere.

— Dar eu trebuie..., a spus și și-a înfipt unghiile în palma mea, s-a uitat în jur, ba chiar și în jos, în sus, de parc-ar fi căutat ceva, ce-ar fi putut veni din orice direcție.

— Eu nu reușesc, a spus, nu vreau.

S-a uitat mirată la mine, apoi alături, și încă o dată spre cer, drept la soare, iar eu mi-am eliberat mîna dintre degetele ei, care se agățau convulsiv.

— Totul are să fie bine, am spus cu o voce neutră, oamenii începuseră să ne despartă, s-a dat puțin la o parte.

Tramvaiul s-a apropiat, a oprit. În fața mea, se urca pe scară o băbuță grasă, m-am apucat cu mîna de bară, m-am aplecat de pe platformă, am întors capul în spate, căutînd-o pe Agata. Stătea lîngă bordură. Cineva a trecut prin fața ei, apoi am zărit-o din nou : mi se părea absolut necunoscută. Am strigat, în timp ce tramvaiul se punea în mișcare, scîrțîind din toate încheieturile :

— La revedere !

Făcu un pas înainte, un pas după tramvai, un pas după mine și spuse ceva, mișcă buzele, dar nu mai auzeam, am mai urcat o treaptă și din nou m-am aplecat : ea a făcut un pas înapoi, am ridicat mîna, i-am făcut semn, ea a făcut un pas înainte, brusc, ca și cum ar fi vrut să fugă. Încă mai făceam cu mîna, cînd s-a dat un pas înapoi și s-a aruncat cu spatele în stradă.

81

— STAI JOS, FIICA MEA. A SPUS preotul, care nu știu de unde apăruse, în cartierele astea, Bielany și Zoliborze sînt mulți. Se așeză el însuși pe bordură, trăgîndu-mă după el. Stăteam acum lîngă corpul diform, liniștit, peste care cineva întinsese o manta de ploaie. La o oarecare distanță, ne înconjura o pădure de oameni fără fețe, milițienii țineau cercul, ca niște pioni albaștri. La cîțiva pași de noi, tot pe bordură, lîngă ușa deschisă de la cabina unui camion, stătea un om cu capul pe genunchi.

— Era credincioasă ? a întrebat preotul.

— Nu, am spus. Da. Nu. Nu știu.

— Așa... Domnul să fie milostiv cu ea. A părăsit-o cineva ?

— Nu... Acum... și-a părăsit soția... pentru ea, am spus. Îmi venea greață. M-am plîns : — Eu nu-nțeleg...

— Mai tîrziu, mi-a spus preotul aspru. Divorț ? S-a căsătorit cu ea ?

— Nu. Ani de zile... ani... că e catolic... și abia acum. Eu nu înțeleg.

— Of, of. *Non iatres in iudicium cum servo tuo, Domine...*

— Nu înțeleg, am șoptit. Înghițeam cu greu saliva acră, soarele ardea, simțeam ca o cărămidă pe cap. — Atîția ani. Tocmai acum ar fi putut fi ferì... dar nu era, am spus cu mirare. Am tușit, ca să înlătur amăreala din adîncul gîtului.

— Nu, spuse preotul sec. Nu. Roagă-te, fiica mea.

— Nu po... nu pot. Nu înțeleg, am răspuns acoperindu-mi gura cu mîna.

— Atunci, gîndește-te. Gîndește-te. Dacă nu poți să te rogi, măcar gîndește-te.

— Sinucidere, am rostit printre degete. Sinucidere.

Greața-mi venea în valuri. I-am căutat mîna, am găsit-o.

— Mărturia noastră-i cam slabă, a spus preotul. Buzele lui se mișcau în tăcere. Degetele aspre mă apucaseră de încheietura mîini. — Slavă Domnului, că lui nu-i trebuiesc martori. Nici apărători. Singura judecată unde-i cel mai ușor să-ți dovedești nevinovăția.

Greața îmi trecuse. Cu capul învăluit încă în ceață am întrebat : — Ce-ați spus ?

— Oamenii mor pentru diferite lucruri. Faptele oamenilor, spuse preotul ca pentru sine. Numai primul cuvînt depinde de om. Atinse cu mîna mantaua de ploaie și adăugă : — Acolo unde e o victimă, trebuie să existe și speranță, fiica mea. Nu crezi în asta ?

Nu mi-am mai putut susține capul, a alunecat pe umărul lui. Din negura ce mă-nvăluia, am mai șoptit :

— O, Doamne...

Cînd am deschis ochii, la Salvare, preotul nu mai era. N-am să-l pot recunoaște niciodată : nu i-am văzut fața. Pe pieptul meu apăsa ușor un cap mare, chel. Doctorul s-a ridicat, mi-a pus pe frunte o palmă caldă, uscată, plăcută ca o frunză. A spus :

— Inima-i în ordine. Dar, dragă doamnă, dumneata ești însărcinată.

JOZEF NU ȘTIE ASTA. TU EȘTI primul căruia i-am spus. La fel cum, odată, îi spusesem ei. Pe Jozef mai am cînd să-l anunț. Mai avem încă mult de trăit, Boris. Da, și tu.

Eu încă nu știu ; eu... Tot ce știu, am spus. Ți-am spus ție. Au mai rămas încă — au mai rămas lucruri nerostite. Pe acestea probabil niciodată...

Aș vrea doar să știu, ce e sub ruine. Piatra de temelie, spui ? Aceasta-i unul dintre lucrurile nerostite : piatra de temelie ; în interiorul pămîntului, sub arborele mort, a mai rămas o rădăcină vie, din care, dacă pădurea...